

דף ב' ע"א בריש"י ד"ה לשמיטין.

אסור לחרוש ולזרוע מן התורה: בפני יהושע ובטורי אבן דקדקו מה פנונת רש"י במה שכתב מן התורה דלקאורה אתי לאפוקי תוספות שביעית שאינו אלא מדרבנן וע"ז הקשה הט"א הרי למ"ד יום אמרינו במ"ק הם הלכה למשה מסיני לכ"ע והפ"י הקשה הרי המ"ד דרבנן דריש בחריש ובקציר תשבות על קצירת העומר שדוחה שבת.

וא"כ למ"ד לקמן (דף ז') דרבני היא ונסיב אליבא דתנאי ורבני ס"ל דקצירת העומר אינו דוחה שבת במנחות (דף ע"ב) וא"כ ע"כ דריש בחריש וקציר על תוספת שביעית וא"כ דאורייתא היא. והנה ע"פ דבריהם לא על רש"י בלבד הקושיא אלא על מתניתין היכי תנו דלשמיטין ויובלות ר"ה תשרי הרי איכא תוספת שביעית למ"ד יום קודם.

אמנם בלא רש"י הנה אפשר לפרש דקאי שמיטין על זריעה ושמיטת כספים דבזה ליכא תוספת רק על חרישה. אבל הרי רש"י כתב גם לחרוש וזה לכ"ע אסור ל' יום קודם.

ולענ"ד י"ל דיש נפקותא מכ"מ לענין מלקות דעל חרישת תוספת שביעית אינו לוקה אם אתיא מהלכה למשה מסיני דעל הלכה למשה מסיני אין לוקין כדאמרינו בבכורות (דף י"ד) אבל אי אתיא מבחריש ובקציר משמע במ"ק (דף ג') דלוקין כדאמרינן שם יכול לוקה על תוספת שביעית וע"ש בתוס' ד"ה יכול לוקה.

ואע"ג דקאמר דלא לקי היינו משום דר"ג ובית דינו נסיב קרא דליכא איסור בתוספת שביעית. אבל עכ"פ מוכח דלמ"ד תוספת שביעית מן התורה לוקין עליו.

ולכן דייק רש"י אסור לחרוש ולזרוע מן התורה דהיינו ממה שכתוב בתורה לאפוקי תוספת שביעית דאינו מן התורה רק מהל"מ ועל זה אין לוקין וכתב רש"י זה עפ"י המ"ד דס"ל תוספת שביעית הל"מ היא.

ולמ"ד דאתי מבחריש ובקציר לדידך צ"ל דמה דנקט תשרי ר"ה הוא לכל שאר דיני שמיטה דהיינו זריעה וקצירה והשמיטת כספים אבל מחרישה לא איירי: שם ד"ה לבטיעה. פלגה שנתה לסוף אלול: הקשה הטורי אבן הרי אמרינו לקמן בהפסקה לא קמירי ואין לומר דה"ק פיון דכלתה שנתה לסוף אלול מתחיל בתשרי שנה שנייה דמאי נפקא מינה אמצע שני ערלה מתי מתחיל.

ולענ"ד נקט רש"י הלשון של הגמרא דאמרינו לענין מלכים ג"כ פיון דהגיעה אחד בניסן עלתה לו שנה הרי דג"כ קאמר' הכי שפלתה השנה לו בהגיע אחד בניסן וזה ג"כ פנונת רש"י דכלתה השנה ומתחיל באחד בתשרי שנה שנייה ומה שהקשה הט"א מאי נפ"מ באמצע שני ערלה הא נדאי נפקותא טובא איכא שהרי כתיב שלש שנים יהיו לכם ערלים ואם לא נודע מתי התחיל כל שנה ושנה לא נודע מתי פלו ג' שנים: שם ד"ה לירקות.

על של אחר ר"ה: דקדק הט"א למה לא נקט גם לענין מעשר שני ומעשר עני. ולענ"ד י"ל דרש"י נקט פן עפ"י הברייתא לקמן (דף י"ב) ת"ר ליקט ירק ער"ה כו' דנקט ג"כ בתחלה החילוק שפיון ישן וחדש ואח"כ החילוק שפיון מעשר שני ועני ורש"י הנפקותא הראשון נקט ועוד דבנפקותא זה יש בכל שנה מה שאין פן בנפקותא של מעשר שני ועני שאינו רק בשנה שלישית וששית: שם בתוספת ד"ה ארבעה.

ורבי אושעז' תני הן: ריש ב"ק הביא התוס' ג"כ ממתניתין ד' מחוסרי פפירה דלא תני הן וזה לא מתורץ בתירוץ דהקא שיקרי שם לא תני לא ראי זה וכן נראה מדבריהם שם. גם קשה דהקא פתבו דגבי ר"ח ור' אושעז' קתני הן ושם בב"ק פתבו דברבי אושעז' לא תני הן וכן הוא בגמ' שלפנינו בלא הן ועיין בריטב"א שכתב שיש גוסחות שגריסי במתניתן ד' אבות נזיקין הן: שם ד"ה למלכים.

ואינו דהקא למלכי ישראל קמירי: התוספת הקשו ב' קושיות על רש"י. האחת דלמלכי ישראל לא מצינו דתקנו משום שלום מלכות.

והשנית פיון דאמרנו לשטרות ובשטרות ע"כ ליפא משום שלום מלכות שיקרי פותבין לשטרות בגולה למלכי יון ובהם אין משום שלום מלכות שיקרי אין פותבים יון בגט אף ששם עיקר הטעם משום שלום מלכות.

ולענ"ד י"ל שיטת רש"י דהוכיח דע"כ גם במלכי ישראל שיקרי משום שלום מלכות דאל"כ כי פריה בגמרא למאי הלכתא דהיינו למה לא תקנו לכל מלך מיום שעמד כמו שפירש רש"י עדיפא מיניה הו"ל להקשות פיון דלא ידע טעם דשטרות למאי נפ"מ מני פלל ר"ה למלכים וע' בפנ"י שהקשה באמת דהו"ל להקשות פן.

אמנם י"ל דמזה הוכיח רש"י דנדאי למקשן היה פשיטא ג"כ דתקנו מנין שנות המלך בין בשטרות בין בגיטין משום שלום מלכות גם בימי מלכי ישראל. אלא דפריה למאי נפ"מ תקנו זמן שנה הרי אדרבא יותר כבוד למלך אם מונין שנתו מיום שעמד בו ולכן משני שיש נפקותא לענין שטר מוקדם ומאחר ולא בלבד מן המקשן אלא גם מן התרצן הוכיח רש"י פן דאי מטעם שטרות לבד למה תקנו המנין למלכים הו"ל לתקן הזמן לבריאת עולם כמו שאנו מונין אלא ע"כ דתקנו זמן למלכים משום שלום מלכות גם בימי מלכי ישראל ולכן בעינן ב' טעמים דאי משום שלום מלכות בלבד הו"ל לתקן לכל מלך מיום שעמד בו ואי משום שטרות לבד הו"ל לתקן לשנות עולם ואין לומר דרצו להבדיל בין מלכי ישראל למלכי אוה"ע הרי בזמן מלכי ישראל עדיין לא מנו לשנות אוה"ע אלא ע"כ דיש טעם גם משום שלום מלכות במלכי ישראל: ומה שהוכיחו התוס' שיקרי בגולה אין מונין רק למלכי יון הרי שלא חששו בשטרות משום שלום מלכות י"ל דדעת רש"י פאותה דעה שהביא בעל העטור הובאה גם בפני הושע דאין מונין אלא למלכי יון לא אתי רק לאפוקי מיציאת מצרים וכן נראה מדברי רש"י בע"ז כמו שכתב הריטב"א שם: שם ד"ה לשטרות.

ואי אפשר לומר פן וכו'. מיהו עיקר פירושו תימה גדולה: לענ"ד פנונת פירוש רש"י פך הוא שאין חשש שהסופר שכותב בכל יום שטרות לא ידע מתי עמד המלך וזה נדאי לא חיישינו ולכן אין נפ"מ בכל שטרות שהסופר נדאי לא יטעה אבל החשש הוא בעדים ובב"ד שאחר שהשטר נכתב בשנת שלש למלך וזה אמת נדאי שהסופר לא טעה אבל העדים העידו שהמלך היה בתמוז בשנת שלש ואפשר שטעו שאם עמד המלך בתשרי היה תמוז בשנת שני למלך ושטר מאחר הוא או אפשר שהמלך עמד בניסן והם חשבו שעמד בין תמוז לכסליו ואחר שהעידו שהמלך היה בתמוז בשנת שלש ע"כ זה התמוז שאחר פסליו וזה באמת שנת רביעי למלך וא"כ שטר מוקדם הוא ויש הפסד ללקוחות וטעות זה שיקרי אפילו יודעים הדיינים מתי עמד המלך אם אין העדים לפנינו לשאול

אותם אם ידעו גם הם מתי עמד המלך ועוד ביותר שינה טעות אם אינו יודעים הדיינים מתי עמד המלך וצריכים לחקור העדים על פה ודילמא העדים טעו כנ"ל ויהי' בזה הפסד ללקוחות ובה לא שינה מה שהקשו התוס' הרי מספק אין לפסול את השטר שנה שינה דוקא בספק שאי אפשר להתברר אבל מה שאפשר להתברר ע"י חקירת העדים ודאי צריכים הב"ד לחקור ולא יכשרו השטר מספק ואם העדים או אחרים שישאלו הב"ד להם מתי עמד המלך יטעו בזה אפשר שיבאו הלקוחות לידי הפסד ולכן ל"ק מה שהקשו התוס' הרי מספק אין לפסול שום שטר שהחשש הוא שע"י טעות יפסידו וגם מה שהקשו שתימה גדולה הוא שעשו תקנה שמא ישפחו כל העולם מתי עמד המלך שהרי עפ"י דברינו לא ישפחו רק העדים או מי שישאלו להם הב"ד וזה ודאי חשש הוא ואפילו לא עשו תקנה זו רק שלא יצטרכו הב"ד לשאול מתי עמד המלך ג"כ אין תימה כ"כ.

גם מה שהקשו התוס' עוד הרי לאביי עדים בחותמיו זכו לו יש ליישב עפ"י הפוסקים שנספסו כמותם בח"מ (סי' ל"ט סי' י"ג) שנה דוקא דקנו מיד הלנה או מסרו השטר ליד המלנה אבל בחסר א' מתנאים הללו לא זכה המלנה וא"כ יש חשש בזה דליכא קננה וגם השטר אינו בידי המלנה וע' בשיטה מקובצת שכתב בשם ר"ח ורי"ף ושאר אחרונים דאפילו לאביי לא זכה המלנה אלא משעה שקיבל השטר ואפילו לרב אסי ג"כ יש ליישב שמה שהקשו התוס' הרי לרב אסי אין כותבין שטר ללנה אא"כ מלנה עמו הרי אמרינו בב"מ פ"ג דנפל אתרע לי' ודילמא מקרי וכתוב ונהרי ה"נ איכא ריעותא שהשטר לא נכתב ביום הלנאה וא"כ דילמא מקרי וכתוב וגם מה שהקשו התוס' מכל שטרי דעלמא או איך יטעה הסופר ל"ק נמי שכתבו שהחשש טעות אינו בסופר רק בעדים ובב"ד ובה א"ש ג"כ למה לא ניחא לרש"י בפירוש התוס' פ"ג דלפי פירושם צ"ל שעשו תקנה שמא יטעה הסופר ואף שהטעות אינו רק יום אחד ס"ל לרש"י דלנה לא הוצרכו לעשות תקנה שהסופר דרמא עליו לכתוב זמן בשטרות ודאי לא יטעה אבל עדים דבאקראי בעלמא מעידים אפשר שיטעו וע' לקמן: שם בא"ד.

ולא אתי לפרושי מ"ט קבעו ניסן ר"ה: פי' הירושלמי נקט זה רק לענין מה בין מ"ד דניסן ר"ה ובין מ"ד דתשרי ר"ה אבל ודאי יש לפרש ג"כ בסוגיא דידן פ"ג דיש נפקותא לשטרות דכה"ג אם לנה בשנה שניה למלכות באייר ומכר במרחשון ולכך תקנו זמן למלכים לידע אם המכירה קדמה להלנאה או איפכא וראיתי בשו"ת פ"ג דתקאל (סי' ע') שהביא קושא בשם גדולי חכמי פולין למה לא פירש רש"י פהירושלמי דהנפקותא הוא לענין אם שני שטרות מכירה או הלנאה יצאו על שדה אחד אחד באייר ואחד במרחשון ושניהם בשנה שנית למלך ואם לא ידעו מתי עמד המלך לא ידעו איזה שטר קודם לגבות ותיירץ דלכאורה קשה על הגמרא למה הוצרכו לקבוע זמן יתקנו שיכתבו שנות עולם וגם שנות המלך משום שלום מלכות וא"כ ליכא חשש.

אמנם י"ל שאף שבשטר יכול לתקן פ"ג שלא יטעה הסופר מכ"מ לעדים שזוכרים בע"פ אין תקנה בזה שהם אינם מונין רק לשנות המלך ומפני העדים תקנו שניסן ר"ה למלכים וסיים ודו"ק כי נכון הוא והסכימו עמי כל גאוני ארץ ע"ש.

ומזה ראי' למה שביארתי לעיל שיטת רש"י שהחשש אינו שהסופר יטעה רק העדים שלטעות הסופר יהי' תקנה לכתוב שנות העולם עם שנות המלך. אבל לפי"ז יקשה

קוֹשֵׁיִת הַפְּנֹסֶת יְחֻזְקָאֵל עַל הַתּוֹס' שְׁהָרִי הַתּוֹס' פִּינְרָשׁוּ שְׁהַסּוֹפֵר יִטְעָה וְהָרִי לִפִּי"ז הֵיָה אֲפִשָׁר לְפָרֵשׁ כִּהִירוֹשְׁלָמִי וְגַם יִקְשֶׁה הָרִי יֵשׁ תִּקְנָה לְזֶה לְכַתּוֹב גַּם שְׁנוֹת הָעוֹלָם וַיֵּשׁ רֵאֵיהֶּ מְזֵה לִפִּי רִש"י: שֵׁם ד"ה שְׁטָרִי.

אָבֵל מִבְּנֵי חָרִי גָבִי: פֶּתַח הַמְּהַרְש"א אָבֵל מִפִּירֵש"י דִּהְקָא אֵינוּ מְוַכְרַח דְּגוּבָה מְשֻׁטָר זֶה אֲפִילוּ מִבְּנֵי חָרִי אֲלֵא דִּהְנֵה כְּמִלְוָה ע"פ וְגוּבָה מִבְּנֵי חָרִי בְּלֵא שְׁטָר אִם הוּדָה הַלְוָה עכ"ל. וְהֵינּוּ דְרָצָה לְבָאָר לְמָה כְּתָבוּ הַתּוֹס' דְּפָרַק אֵיזְהוּ וְשָׂדֶה פֶּתַח בְּקוּוֹנְטָרַס וְהָרִי גַם הִקָּא פֶּתַח כּוּ.

וְלָכֵן בִּיזָר דְּמִהְקָא אֵין רֵאֵיהֶּ דְּגָבִי מִבְּנֵי חָרִי ע"י שְׁטָר וְלָכֵן הִבִּיאוּ מִב"מ דְּשֵׁם פֶּתַח רִש"י דְּמִבְּנֵי חָרִי גָבִי. אָבֵל תְּמַהֲתִי שְׁפָרֵש"י שֵׁם לֹא פֶּתַח רַק שְׂאִינוּ טוֹרָף מִן הַמְּשֻׁנְעָבָדִים.

אָבֵל שְׁגוּבָה מִבְּנֵי חָרִי לֹא הוֹנֹפֵר שֵׁם רַק שְׁהַתּוֹס' הִבִּיאוּ שֵׁם בְּשֵׁם רִיב"ם כּוּ בְּשֻׁטָר שְׂשֵׁשׁ בּוּ רִבִּית וּמְשֻׁמַּע שֶׁה"ה בְּשֻׁטָר מְוַקְדָּם. וְאוּלַי שְׁבָפְנִי רִש"י שֶׁל בְּעֲלֵי הַתּוֹס' הֵיָה כְּתוּב גַּם בְּרִש"י כּוּ.

אָבֵל מִמָּה שִׁכְת' רִש"י הִקָּא דִּהְוִי כְּמִלְוָה ע"פ מְשֻׁמַּע כְּפִירוֹשׁ הַמְּהַרְש"א שְׁהַשְׁטָר לֹא נִחְשָׁב וּפְסוּל לְגַמְרִי וּא"כ גַּם מִבְּנֵי חָרִי לֹא גוּבָה. אָמְנָם לִפִּי"ז יֵהִי סְתִירָה בֵּין רִש"י דִּהְקָא לְהַתָּם.

אָבֵל י"ל דְּשֵׁם בִּב"מ (דָּף ע"ב) פָּרִיף מְוַקְדָּמִין אֲמָאֵי פְּסוּלִים נָהִי דְּלֵא גָבִי מְזָמֵן רֵאשׁוֹן נִיגְבּוּ מְזָמֵן שְׁנִי. וְתִירָץ רִישׁ לְקִישׁ בְּמַחְלֻקַּת שְׁנוּנֵי וּר"מ הִיא פִּי' מְטַעַם קִנְס פְּסוּלוֹ רַבְּנָן לְשֻׁטָר וּר' יוֹחָנָן אָמַר אֲפִילוּ תִימָא רַבְּנָן גְּזִירָה שְׂמָא יִגְבָּה מְזָמֵן רֵאשׁוֹן ע"ש.

וְלִכְאוּרָא יֵשׁ נְפֻקוּתָא בֵּין ר"ל לר' יוֹחָנָן לְעֵנֵן אִם הַשְׁטָר כְּשֵׁר לְגִבּוֹת בּוּ מִבְּנֵי חָרִי דִּלְר"ל דְּמְטַעַם קִנְס פְּסוּל א"כ שִׁינְיָה קִנְס זֶה גַם לְעֵנֵן בְּנֵי חָרִי. אָבֵל לר' יוֹחָנָן דִּהַטְעַם מְשׁוּם גְּזִירָה שְׂמָא יִגְבָּה מְזָמֵן רֵאשׁוֹן הָרִי גְּזִירָה זֶה לֹא שִׁינְיָה רַק לְעֵנֵן שְׂלֵא יִגְבָּה מְשֻׁנְעָבָדִים כָּלֵל אָבֵל שִׁיפְסוּל הַשְׁטָר שְׂלֵא לְגִבּוֹת בּוּ מִבְּנֵי חָרִי בְּאֵין הַלְוָה מוּדָה לְזֶה אֵין טַעַם כָּלֵל וּלִפִּי"ז י"ל דְּמָה שְׁפֶתַח רִש"י שֵׁם דְּמִבְּנֵי חָרִי גָבִי פֶּתַח כּוּ אֲלִיבָא דר' יוֹחָנָן דְּפִסְקִינָן כְּוֹנוֹתִי אָבֵל הִקָּא דְּכַתְּב רִש"י לְפִיכָה קִנְסוּהוּ מְלִגְבוֹת בּוּ וְלֹא יִטְרוּף אֲפִילוּ מְזָמֵן הַמְּלָוָה וְאֵינוּ אֲלֵא כְּמִלְוָה עַל פֶּה עכ"ל הָרִי שְׁפֶתַח דְּמְטַעַם קִנְס פְּסוּל וְהֵינּוּ כְּרִישׁ לְקִישׁ וְלָכֵן פֶּתַח שְׂאִינוּ רַק כְּמִלְוָה ע"פ שְׁהַשְׁטָר לְגַמְרִי פְּסוּל וְלֹא גָבִי אֲפִילוּ מִבְּנֵי חָרִי: שֵׁם ע"ב בְּגַמְר' מוֹנִין רֵאשׁוֹנָה לְרֵאשׁוֹן וְשְׁנִיָּה לְשְׁנִי: יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּמַת בְּאָדָר וְלֹא עֲמַד שְׁנִי עַד אֵינִר לְאִיזָה מְנִין מוֹנִין בְּנִיסָן שְׁעֵדִינָן לֹא עֲמַד מְלָה אַחַר וְאֲפִילוּ עֲמַד הַשְׁנִי בְּנִיסָן תוּף הַחֲדָשׁ ג"כ יֵשׁ סְפֵק לְמִי מוֹנִין עַד שְׁעֲמַד דְּנֻדָּאֵי לֹא שִׁינְיָה לְמַנּוֹת לְמְלָה שְׁמַת כֵּינּוּן שְׂלֵא נִכְנַס בְּשֻׁנָה זֶה כָּלֵל.

וְנִרְאֶה דָּאז כּוֹתֵב בְּשֻׁטָר מְנִין שְׁנוֹת הָעוֹלָם: שֵׁם אר"י מְנִינָן לְמְלָכִים שְׂאֵין מוֹנִין לְהֵם אֲלֵא מְנִיסָן: הַפ"י כְּתֵב שְׁמִימִיו תְּמָה עַל פִּי רִש"י דְּפִירֵשׁ לְעֵיל עַל קוֹשְׂיָא לְמָאֵי הִלְכְּתָא לְמָה הוֹקֵבַע יוֹם מְיוֹחַד לְמְנִין מְלָכִים אֵימָא עַל כָּל מְלָה תַתְּחִיל שְׁנָתוֹ מִיּוֹם שְׁעֲמַד בּוּ עכ"ל שְׁהָרִי הִקָּא יְלִפִּינָן מְקָרָא דְּמְנִיסָן מְנִינָן.

וְלַענ"ד י"ל דְּמְקָרָא לֹא מוּכַח רַק דְּלְמְלָכוֹת שְׁלִמָה נִמְנָה מְנִיסָן. אָבֵל שְׂיִמְנוּ כָּל מְלָכֵי שְׂרָאֵל אַחֲרֵיו ג"כ מְנִיסָן זֶה לֹא שְׁמַעְנוּ מְקָרָא.

ולכן צריך טעם דמשום שטרות על פן תקנו יום מיוחד ובחרו בניסן אחר שמלכות שלמה נמנה פן ומה דקאמר מנין למלכים שאין מנין להם אלא מניסן ה"ק אחר שתיקנו יום מיוחד משום שטרות למה מנו מניסן: שם דילמא מעשה דשבת קדשים.

המהרש"א ח"א הקשה הרי ממסעות מוכח דבאו לארץ סיחון אחר מיתת אהרן בהר החר. וגם הט"א הקשה פן ובאר יותר דהרי אהרן מת בהר החר ומשנה תורה אמר משה בעבר הירדן בארץ מואב שהיה אחר הר החר.

ועוד הקשה דבמשנה תורה פתיב שם מת אהרן וגו'. ואיך אפשר דמעשה שבת קדשים למיתת אהרן והניחו בקושא ומלבד זה הקשה הט"א עוד על כל הסוגיא איך אפשר דיצ"מ לא מניסן אלא מתשרי מנינו איך אפשר שאכלו המן ארבעים שנה שלמים ופסק בז' באדר יום מיתת משה כדאמרינו (קדושין דף ל"ח) הרי לא היה מ"ם שנה שלמים ואם נאמר שחי משה עוד עד ז' אדר בשנה האחרת א"כ היה משה במותו כ"א וקרא פתיב שהיה בן ק"ך במותו ועוד דאז היה המן יותר מארבעים שלמים והניח ג"כ בקושא ע"ש.

וקושיות האלה באמת צע"ג ולענ"ד י"ל דבפסוק פתיב ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אותו אליהם אחרי הכותו וגו' בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר וגו'.

ויש לומר דפי' הכתוב כף הוא דנדאי כל מ' שנה שהיו ישראל בדרך באו הציוויים של המצות אחד אחד אל משה ומשה דבר ולמד אותם לכל ישראל ולכן טרם התחיל הכתוב לספר שמשה שנה התורה נאמר שבארבעים שנה בחודש שבת דבר משה וגמר ללמד לישראל כל אשר צוה ה' אותו אליהם והיה זה בשנת מ"ם אחרי הכותו את סיחון וגו' ושוב אמר הכתוב שאחר מיתת אהרן בבואם לעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה דהיינו שם התחיל במשנה תורה ועל פי זה אפשר לומר דמעשה דשבת קדשים ותשרי ר"ה ליצ"מ ומכ"מ יבואו כל הענינים על סדר הכתובים דהיינו שיצאו ממצרים ט"ו ניסן וירד המן ט"ו אייר ובתשרי שאחריו התחיל שנה שנייה ליצ"מ ועברו ל"ח שנים שלימות ובתשרי שאחריהם התחילה שנת הארבעים ליצ"מ ובאותה שנה היה מה שנאמר דבחודש שבת אחרי הכותו את סיחון כלה משה לצוות לישראל כל אשר צוה ה' אותו אליהם ובט"ו אייר שאחריו שלמו ל"ט שנה שלימות מעת שהתחיל המן לירד ובאב מת אהרן בהר החר בן קכ"ג שנה שלימות מיום ליום דמסתמא היה נולד ג"כ בר"ח אב כדאמרינו בקדושין גבי משה שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש ובאו לארץ מואב ושם הואיל משה באר את התורה ואמר כל משנה תורה עד יום מותו שהיה בז' אדר בשנת מ"א ליצ"מ שהתחיל בתשרי אחרי אב שמת אהרן ובז' אדר שלמו למשה ק"ך שנה ואכלו המן עד ט"ז בניסן שאז שלמו מ' שנים שלימות מאז יצאו ממצרים ולכן פריך שפיר דילמא מעשה דשבת קדשים ואעפ"כ הפל בא על הסדר אבל הא ק"ל שהרי שנות משה ואהרן נמנו בפסוק בעמדם לפני פרעה שהיה קודם שהתחילו המכות ותנו בעדיות פ"ב משפט המצרים י"ב חודש וא"כ עכ"פ היו משה ואהרן בעת יציאת מצרים ובעת ירידת המן כבר בני פ"א ופ"ד ואחר שירד המן ארבעים שנה איך אפשר שהיה בעת מותו בן ק"ך ולא בן קכ"א וצ"ע: שם ברש"י ד"ה מת בניסן.

והוא הדין אם עמד באחד מכל הקדשים: צ"ע מאי בעי רש"י בזה דמונין לשנות ראשון פשיטא דהא אפילו מת בניסן מונין לו כש"כ במת באחד משאר הקדשים שאחר ניסן. ואי לאשמעינו דלא בלבד אם עמד השני בניסן מונין גם לשני אלא אפילו באחד משאר הקדשים גם בזה אין רבותא שהרי כבר שמענו מרישא ממת באדר ועמד תחתיו באדר.

ועוד י"ל למה כתב רש"י על מת בניסן כן ולא על רישא על מת באדר שה"ה אם מת באחד מהקדשים הקודמים אע"כ משום דמסיפא ממת בניסן שמעינו כן א"כ לענו עמד בניסן אין רבותא שמונין לו גם אם עמד באחד מן הקדשים האחרים שכבר שמענו מרישא.

ויש לומר דאיתא בירושלמי כיצד למלכים מת באדר ועמד מלך באדר נמנית שנה לזה ולזה אמר ר' יונה והוא שנקנס לניסן ופ"ה הק"ע שמת המלך הראשון בניסן ונמנה השני ג"כ בניסן הוא דמונין שנה לזה ולזה אכל בשאר הקדשים אין מונין לשני שנה בפני עצמה עד שיגיע ניסן עכ"ל ועל פי זה ק"ל שהרי בברייתא קאמר מת באדר ועמד באדר ואיך מפרש ר' ינאי שאיירי בניסן וגם למה קאמר והוא שנקנס לניסן הו"ל למימר והוא שמת ועמד בניסן.

ולכן לענ"ד הכי פירושו דר' ינאי מפרש הך אדר איירי באדר דתקופה שנקנס לניסן דקדשים וכדאמרנו לקמן לענו ניסן דתקופה שנקנס תוך אייר דקדשים כמו שהביאו התוס' לקמן בסמוך והך ברייתא דמת באדר ועמד אחר באדר שמונין לזה ולזה לא הובא בירושלמי דאם מת באדר ועמד באדר ממש דהיינו באדר דתקופה ודקדשים ע"פ ר' ינאי לא מונין לשני רק לראשון וזה מה דקמ"ל רש"י במה שכתב והוא הדין אם עמד באחד מכל הקדשים וכו' שלא נימא פדברי ר' ינאי דדוקא אם עמד בניסן מונין גם לו אבל אם עמד באחד משאר הקדשים לא.

שע"פ גמרא שלנו ע"כ אין לומר כן פיון דקתני שניהם מת ועמד באדר ומת ועמד בניסן א"כ הך אדר ע"כ היינו אדר ממש דתקופה ודקדשים ואעפ"כ קאמר דמונין גם לשני אמנם פעת נדפס הריטב"א ונראה מדבריו שפי' הירושלמי דאין מונין לשני מאדר עד שיגיע ניסן אבל אם מת אחר שעמד באדר קודם שיגיע ניסן אין מונין שנה לשני ונלע"ד דגם אם לא מת אין מונין לו באדר שנה אחד עד שיגיע ניסן ואז מונין לו שנה שניה דחדש שלא הגיע עד סוף שנה לא נמנה לשנה ולכן זה רק עפ"י הירושלמי.

אבל גמרא שלנו חולק על זה כמש"כ הריטב"א: שם ד"ה ומלך. וטעמו של דבר: עיין במהרש"א.

ולענ"ד פירושו דחוק דאי משום דמלכות ירושה היא מגרע גרע למינוי ועכ"פ הו"ל לרש"י לפרש מ"ט לא חיישינו לירושלמי להיות מונה מעת שמת המלך מורישו כמו שפרש ע"פ פי' המהרש"א טעם דלא חיישינו למינוי והפני הושע ג"כ הניח רש"י בצ"ע.

ולענ"ד פונת רש"י לפרש בלבד מ"ט ס"ד דמשום דמלך בן מלך הוא מונין מעת שמת אביו לו ועל זה הביא הפסוק דלמען יאריף ימים דילפינו מיניה פרייתות (דף ה') דמלכות ירושה ואף שרש"י כתב זה אחר תיבת קמשמע לן אין לחוש פיון דאם הנה כותב קודם

קמ"ל יהיה בנה הפסק הרבה בין ס"ד ובין קמ"ל וסמוך רש"י על המבין: שם בתוס' ד"ה דאימנו.

ואפילו לא מתניין גבי הדדי: המהרש"א פ"י דגבי הדדי מתניין בתוספתא ואע"ג דלא מתניין בשמעתינן גבי הדדי אלא בב' בריתות. ולענ"ד יש לפרש פונתם משום דבתוספתא דלפנינו לא נשנה הברייתא הראשונה מלך שעמד בעשרים ותשעה באדר רק הברייתא שניה מת באדר ועמד אחר תחתיו ולכן כתבו דאפילו לא מתניין בהדדי: שם ד"ה מקיש.

דדילמא מאדר מנינו: הט"א הקשה דא"כ מאי פריה בסמוך אימא אייר או אחד משאר החדשים הא פיון דמקיש מלכות שלמה ליצ"מ אי אפשר למנות ליצ"מ אלא מאדר או מניסן דא"כ אין חודש זיו חודש שני למלכות שלמה.

והנה הריטב"א ג"כ הקשה קושיא זו ותירץ וי"ל דדילמא האי למלך שלמה לאו אחדש שני קאי לומר שהוא שני למנינו אלא אכשנה הרבעית קאי שהיא שנה הרביעית למלך שלמה עכ"ל. והוא כעין תירץ הטורי אבן אלא שלא החליט דבחודש השני הוא שני לחדשים רק שי"ל דהמקשן היה סובר פן אכל הט"א מפת קושיתו רצה לפרש נגד התוס' דהך בחודש השני לא קאי על חודש שני למלכות אלא על חודש השני למנין החדשים דניסן הוא ראשון וגם המהרש"א הקשה על תוספת למה לא פירשו פן.

ולענ"ד י"ל דאע"פ דלמ"ד שנוולדו בו זיותני עולם אפשר לפרש פן מ"מ למ"ד דאית ביה זיו לאילנו' האי בחודש השני מיותר הוא דבחודש זיו כפר מורה על אייר. ומה שכתבו התוס' דקרי ליה אייר חודש זיו משום דאית ביה זיו לאילנא.

אע"ג דלקמן (דף י"א) משמע דזה בניסן הוא דמיתי עליה הא דאמר ר"י האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דמלבלי הקא ע"כ איירי הוא דג"כ אית ביה זיו לאילני מדקרי ליה החודש השני.

וראיתי בברפי יוסף או"ח סימן רכ"ו שהביא פלוגתא בין הפוסקים אם יכול לברך גם על הפרחים בימי אדר וכותב ע"ז ואני שמעתי דברכה זו על דרך האמת שייכא דוקא לימי ניסן עכ"ל.

ולענ"ד מסוגיא הנ"ל משמע דניסן לאו דוקא דהא קרי אייר חודש זיו ומיתי עליה הך דר"י ומוכח מזה דעכ"פ בימי אייר יכול לברך ברכה זו ולא בניסן דוקא: [מבן המחבר. זכיתי לכונן בדברי אאמ"ו הרב זלה"ה בראיה זו מרש"י ואחר עיון מצאתי בפירוש בספר האשכול שכ' לאו דוקא ביומי ניסן אלא בזמן שרואה הפרח פעם ראשון בשנה]: שם דף ג' ע"א בגמ' הוא סיחון הוא ערד.

התוספת וכתב שהיה עמלק ושינה א"ע כאלו הוא סיחון פן כתבו ע"פ המדרש. ולענ"ד גם מקרא מוכח פן דא"ל שהיה סיחון עצמו שהרי קרא פתיב ויחרם אתהם ואת עריהם ואח"כ סיפר הפתוב שפתח בשלום לסיחון אלא ע"כ זה לא היה סיחון: שם ואימא ר"ה אייר.

הפ"י והט"א הקשו למה לא מתרץ מקרא דבחודש השלישי דא"כ בחודש השלישי בשנה השנית מבע"ל. ותירצו שניהם דהקושיא היא למ"ד למד יום בשנה חשוב שנה ולכן לדידיה ט"ו יום דניסן לא נחשבו וא"כ הנה אפשר לומר דלעולם אייר הוא ר"ה ואעפ"כ באו למדבר סיני בשנה ראשונה שלא נמנה השנה רק מאיר אבל על הקושיא ואימא ר"ה סינן משני שפיר דא"כ בשנה השנית מבע"ל שהרי מט"ו בניסן עד ר"ח סינן עברו יותר משלשים יום ועוד הקשה הט"א מאי תירץ דא"כ בשנה השנית מבע"ל הרי למ"ד ל' יום בשנה חשוב שנה לא התחיל צדיין בר"ח סינן השנה השנית.

ותירץ דמאי דקאמר בשנה השנית מבע"ל הוא למ"ד יום א' בשנה חשוב שנה ולמ"ד ל' יום חשוב שנה צריך לומר דהול"ל בשנית ולא לכתוב שנה דאז הנה משמע בתחלת שנות וכדאמרנו לקמן (דף י') באחת אתחלתא דאחת עכ"ד ותמהתי דאיך אפשר לומר דלמ"ד למ"ד יום בשנה חשוב שנה לא שייך בשנה השנית דא"כ לפי המסקנא דמניסן מגינון ונקשה הפסוק ויהי בחודש הראשון בשנה השנית בראשון לחודש היום המשכן הרי למ"ד ל' יום בשנה לא שייך בר"ח ניסן צדיין לקרוא שנה השנית פינו צדיין לא עברו ל' יום.

שוב ראיתי שבירושלמי הובא גם בתוס' לקמן (שם) הקשה על ר"א פן וסליק בתיובתא. וע"כ צ"ל דלענן שנות יצ"מ גם ר"א מודה דיום א' בשנה חשוב שנה פדמוכח מקרא דויהי בחודש הראשון או שנאמר דנדאי לענן שייחשב בשנה שלימה זה לא הני רק אחר ל' יום.

אבל התחלת השנה שייך גם ביום א' ולכן שייך לשון בשנה השנית שפכר התחיל השנה השנית ולפי"ז נסתר תירוץ הפ"י והט"א: שם ברש"י ד"ה שני בחודש וכתוב בשנה השלישית בעשור לחודש: פסוק זה לא נמצא בשום מקום ואולי ט"ס הוא וצ"ל בשנה התשיעית בחודש העשירי בעשור לחודש (תזקאל כ"ה): שם בתוס' ד"ה וישמע.

פסות ולשון שיהנה: המהרש"א א"כ לא שיהנה את שניהם אלא הלשון שיהנה מן הפסות שהנה מלבשו עמלק והלשון כנעני כו'. וכן פי' רש"י בחומש עכ"ל.

אמת הוא שפי' רש"י פן אבל צ"ע שבמדרש תנחומא (הובא גם בילקוט) שהוציא רש"י ממנו כתוב כדברי התוס' דכסות ולשון שיהנה נרק בפניהם שהנה פני עמלק הכירו ישראל שהם עמלקים וע"ז העירני חכם א': שם בא"ד ורש"י לא דק בפי' חומש.

לענ"ד רש"י דק שפיר שהרי בפ' מסעי פתיב וישמע הכנעני ללמדך שמיתת אהרן הנה השמועה שנסתלקו ענני כבוד וכסבר שנתנה רשות להלחם בישראל לפיכך חזר וכתבה עכ"ל.

מזה נראה שפונתו דע"י הך דחוקת באמת לא הנה מוכח פדרש זה אבל ע"י שפפל פה במסעי נראה שגם בחוקת הפ"י פן שהך וישמע נדרש לפניו ולאחריו שמע שמת אהרן ושמע פי בא ישראל דרף האתרים וכפ"י רש"י שם פתוב בתרגום יונתן פן עוזיאל בפ' חוקת ונראה שהוציא רש"י משם לפרש פן על הך דחוקת: שם ד"ה אלא.

אין מתניישוב פאן כמו ביהני. פנונתם נראה פשוט דבשלקמא ביהני שראו המיתה ממש שיניך ויראו אבל אהרן שמת בהר החר ולא ראו ישראל במיתתו לא שיניך ויראו לכה מפרש לשון ויראו וכמ"ש המרש"א.

ולא ידעתי למה כ' הפנ"י בדרה רחוק מזה לפענ"ד: שם ע"ב בגמ' מתקיף לה רב יוסף. מה שכתב הפנ"י בפ"י סוגיא זו פבר קדמו בעל המאור הביאו גם הרשב"א בכל דבריו ע"ש: שם ברש"י ד"ה בששי.

שכתוב בו בשנת שנים: והא דפריה בשנת שלישית מבע"ל. י"ל דהכי קאמר פיון דמסתמא משמע שנת שנים פקרא דלמעלה אם איתא דתשרי ראש השנה הו"ל לפרש שנת שלישית וכן נראה מדברי התוס' לקמן (דף י' ע"ב) ד"ה מדאפתי דיש לדייק פן ממה שכתבו שם ולא פתיב בשנים ושש מאות ע"ש אף שבקרא זה לא מפרש שנה פלל: שם בתוס' ד"ה למנינא.

תפתר כר' אליעזר דאמר פל שנה: צ"ל כר' אלעזר שהיא ס"ל לקמן (דף י') פן וילהך מ"ד דגם למלכי או"ה מניסן מנינן צ"ל דמפרש מה דתנן לשנים פתירוץ ר' זירא דמפרש לתקופה (לקמן דף ח') או פתירוץ רנב"י דמפרש לדיון.

אבל ק"ל לדעת הירושלמי דגם מלכי אוה"ע לעולם מניסן מנינן האיה יתניישוב קושיא דרב יוסף לקמן מקרא דושיצי ביתה דנה דמוכח דמתשרי מנינן וצ"ע: שם דף ד' ע"א בגמרא די לא שלו.

אין להקשות מאי קושיא דילמא בעת שנכתב האגרת דע"כ הנה קודם שעלה עזרא דעדיין לא החמיץ אבל כשבא עזרא לירושלים בהודש החמישי פבר החמיץ ולכן פתיב שנת השביעית די"ל פיון דע"כ נכתב האגרת סמוך לניסן שעלה בו עזרא וע"כ בתשרי שלפניו עדיין לא החמיץ ולא התחילו למנות לו שנה וא"כ ע"כ באותה שנה עכ"פ מניסן מנו לו ואיה קרי ליה שנה שביעית: שם בתוס' ד"ה בשביל שיחיו.

על מנת לקבל פרס: לענ"ד י"ל דנדאי מי שאומר לרבו אעבוד אותה באמונה בשביל שתתן לי שכר הרי זה מגונה. אבל האומר לרבו אעבוד אותה באמונה בשביל שתרשני שנים רבות להיות עבדה אין זה מגונה אדרבה הרי זה משונכח שמראה דבקות לרבו ולכן מי שאומר ה"ז סלע לצדקה בשביל שיחיה בני או שאזכה לחיי עוה"ב הרי הוא חפץ חיים לו ולבניו בלבד וכבר נאמר פי אין פמנות זכרה בשאול מי יודה לה א"כ אינו חפץ רק ענינים להודות לה' חסדו ושיעבדו בניו להקב"ה ימים רבים לזה באמת צדיק גמור יקרא ולכן מקשה שפיר שהרי גם ארתחשסתא רק בקש שיבקשו חיים מהקב"ה לו ולבניו ודלמא פנונתו למען יכול עוד להטיב לישראל הוא ובניו.

ולמה קרא לו על זה שהחמיץ: שם ד"ה ונדבה. אע"פ שכבר החמיץ: לא זכיתי להבין קושיא זו שהרי אגרת זאת שמוכח ממנה שהחמיץ נכתב כשעלה עזרא שהיה שנת שביעית לדרגוש ופסוקי נבואת חגי היו בשנת שנים שלו וא"כ הרי י"ל כשהצדיק בשנת שנים שלו ונתן רשות לבנות הבגין שבטל אחשורוש מנו לו מניסן ואח"כ כששלה האגרת ביז עזרא נדבכין די אבן גלל כו' פבר החמיץ שהיה זה בשנת שביעית שלו.

ונ"ל שאע"פ שרש"י פתב פן בד"ה נדבכין ששלח אגרת זה ביד עזרא דעת התוס' אינה פן אלא מיד בשנת שתיים פשנתן רשות לבנות נשלח אגרת זו לירושלים ונראה שמשום קושיות התוס' פתב רש"י פן אבל באמת מהמשך הפתובים נראה פדברי התוספות שפאגרת ששלח ביד עזרא לא נזכר זה נדבכין די אבן גלל כו' וגם איה אפשר שאז שלח איה יבנו שהרי פבר נשלם הבית ונתחנה.

ובדברי רש"י צ"ע לא בלבד הכא אלא גם במה שכ' לעיל ד"ה והפתוב שכ' שם ג"כ שפתוב פן באגרת ששלח ביד עזרא ומהפתוב נראה ששלח פן באגרת שנתן רשות לבנות ועזרא לא עלה עד אחר שנה שפבר נשלם ונתחנה הבית כמ"ש התוס' לעיל ד"ה באותו זמן אמנם לא על רש"י בלבד אלא גם על התוס' קשה פן למה הקשו קושיותם רק על הראיה מפסוק דנדבכין ולא על הראיה דלעיל מפסוק ומה חשחן דגם זה פתוב באותו אגרת שפתוב שם ה' דנדבכין ושנשלח לירושלים בשנת שתיים לדריגש פנראה מהפסוק וצ"ע.

גם מה שפתב רש"י ד"ה עד פסוק תנו להם לבוני הבית צ"ע שלא לבוני הבית צוה לתת כ"א לעזרא בשביל קרבנות אבל הבנין פבר נשלם בשנה שעברה: שם ד"ה והחרימין. ואין הגבאי פכל תאחר מלחלקה: עי' בפ"י שהאריה בדברי התוספת ותוכן דבריו שהיא מפרש דפסק דב"ת איירי בדלא קיימי עניים דאי בדקיימי אטו ברשיעי עסקינן שיש עניים ולא יחלק הגבאי.

ולענ"ד ממה דכתבו התוס' דאין הגבאי בב"ת מלחלקה משמע דאיירי בדקיימי עניים דאי בדלא קיימי האיה שיהי' לחלקה למי יחלק ולכן י"ל דהפסק דב"ת איירי בדקיימי עניים ואעפ"כ בשפסק ליתן ביד הגבאי אינו עובר או אפילו אינו רשאי ליתן לעניים שפאים לפניו אח"כ דדילמא הגבאי יחלק לעניים אחרים וא"כ במה שפסק ליתן ליד הגבאי פבר פסק ליתן לעניים ההם וכן פסק הרמ"א י"ד סימן רנ"ז ע"ש ואינו עובר רק אם אין מוסר ליד הגבאי והגבאי ג"כ אינו עובר בב"ת מלחלק לעניים שפאים לפניו פיון שממונה לחלק לכל עניים מדי יום ביומו ואם יצטרף לחלק כל הצדקות שפאים לידו לעניים שפאים לפניו ראשון לא ישאר בידו מאומה לפרנס גם עניים אחרים ולכן רק היחיד צריף ליתן הצדקה שבידו לעניים שפאים ראשונים דלא נחשב אם אין בידו ליתן לעניים שפאים אח"כ משא"כ בגבאי שממונה לפרנס לכל העניים וכן נראה מדברי הרמ"א (שם) ממה שכתב והגבאי היה מחלק להם מיד משמע שתלוי ברצון הגבאי וכן נראה ממה שכתב הר"ן בשם ר"ת ומ"מ פתבו התוס' שיש תקנה גם ליחיד שלא יצטרף ליתן הכל לעני שנמצא ראשון אם יתנה בשעת הפרשה ליתן לכשירצה וכן נפסק בש"ע י"ד (סי' רנ"ז) כנלע"ד בכוננת התוס' דלא כהפ"י: שם ד"ה ומעשרות.

פגון מעשר ראשון: הט"א הקשה מנ"ל דעל מעשר ראשון עובר בב"ת שהרי על מעשרות הביא לקמן הפסוק ה' אלהיה אלו צדקות ומעשרות וזה לא פתיב רק במעשר שני בפסוק ואכלת לפני ה' אלהיה ובשלמא מעשר עני הוי בכלל מעמך דיליף מיניה לקט שכחה ופאה אבל מעשר ראשון מניין ולכן חולק על התוס' ומתיר בזה ג"כ מה שהקשה התוס' למה לא חשיב תרומה שגם בתרומה לא פתיב ה' אלהיה.

ולענ"ד הדין עם התוספת שהרי לקמן בברייתא קתני לה' אלהיה אלו הדמין הערכין והתקמין וזו הדרשה הנה מדכתיב בהן לה' כמ"ש התוס' שם אף דלא פתיב בהו גם אלהיה נהרי לה' פתיב גם במעשר ראשון דכתיב בפ' קרח פי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' וגם בתרומה פתיב שם כל חלב יצהר וגו' ראשיתם אשר יתנו לה' וא"כ תרומה ומעשר ראשון הם בכלל הדרשה דלה' אלהיה.

נהרי אפילו קרבנות היו בכלל אי לאו דכתיב בהו קרא אחר כמו שכתבו התוס' לקמן בהך ברייתא ואע"ג דבברייתא שם לא חשיב מעשר ראשון בהדי דמין וערכין ותקמין היינו משום דבלא"ה חשיב מעשרות לחוד וכמו שפשוט ג"כ להטורי אבן דמעשר עני הוא בכלל מעמד אע"ג דגם שם לא חשיב רק לקט שכתה ופאה: שם בא"ד.

וכל זמן שלא הפריש לא עובר בב"ת: אבל משהפריש אעפ"י שפירותיו רחוקים ממנו עובר שהרי יכול לזכות לכהן וללוי ולעני כמו שעשו ר"ג ור"י כדאמרין מעשר שני (פ"ה) לכן לא הבנתי מש"כ הט"א שיש נפקותא ג"כ בפירותיו רחוקים ממנו דלענין ביעור צריף לקרות שם אבל לענין ב"ת אינו מועיל ע"ש.

שהרי קריאת השם לבד גם לענין ביעור לא מהני דצריף לזכות כמו שעשו ר"ג ור"י וזה נדאי גם לענין ב"ת מהני דנתינה גמורה היא: שם בא"ד. פשוטמרח בפרי בין רגל לביעור: המהרש"א הקשה דאפתי יקשה למ"ד דברגל א' עובר בב"ת והניח בקושיא.

ולענ"ד לק"מ שהרי הביעור הי' בערב יו"ט הראשון ואפילו לגירסת הרמב"ם עכ"פ בערב יו"ט האחרון של פסח כדתנן במעשר שני פ"ה במנחה של יו"ט האחרון הנה מתנודה בערתי הקודש מן הבית הרי שהוצרף לבער קודם פלות הרגל ועל כל תאחר אינו עובר עד פלות הרגל פולו כדאמרין לקמן (דף ה') וא"כ משפחת שפיר גם למ"ד דברגל א' עובר שקדם חיוב הביעור לחיוב כל תאחר.

אחרי פתיב מצאתי פן בפ"י והוא הנכון. אבל בלא"ה יש ליישב עוד קושיות המהרש"א עפ"י מה דתנן במעשר שני פ"ה אר"י בתחלה היו שולחין לב"ב מהרו ותיקנו עד שלא גיע עונת הביעור עד שבא ר"ע כו' הרי שבתחלה היו סוברים שחיוב הביעור הוא גם קודם שנתמרח וכפי מה שכ' הר"ש שם זהו דעת ר"ג וכן כתבו גם התוס' בסנהדרין (דף י"א) ע"ש וא"כ י"ל דגם ר"מ ס"ל פן ולכן שפיר משפחת שיש חיוב ביעור קודם כל תאחר שעל זה פשיטא שאינו עובר כל זמן שלא נתמרח: שם בא"ד דאפילו את"ל חייב.

המהרש"א הקשה למה לא משפחת בתרומה ומעשרות מתבואה שגדלה ונקצרה בשנה שלישית וישית דצריכה ביעור ולא עבר על ב"ת שלא עברו עדיין ג' רגלים בשנקצר אחר חג השבועות.

ונ"ל אע"ג דמשפחת פן בתרומה ומעשר ראשון ומעשר עני מ"מ לא משפחת פן במעשר שני דזה גדל ע"כ בשנה שני' וחמישי וע"כ פבר עברו ג' רגלים בפסח של רביעית ושבועית נהרי גם על מע"ש מתנודה כדאמרין מן הקודש זה מע"ש ונטע רבעי: שם ע"ב בגמרא עובר בכל תאחר.

הרמב"ם ה' מעשה הקרבנות (פי"ד) הביא הברייתא דהכא כל הדברים שעובר עליהם לאחר ג' רגלים בב"ת ובתוכם קחשיב ג"כ מתנות עניים דהיינו לקט שכתה ופאה

דהברייתא. וקשה דהתוס' העירו האיך משפחת ב"ת בלקט שכחה ופאה וכתבו ג' פירושים.

פי' הא' דאיירי שעבר ולקחם ואז צריך להפריש מהתבואה שבביתו ואם שקה ג' רגלים עובר בב"ת. פי' ב' כגון שלקחם בהיתר שלא היו פאן עניים וצריך לשלם להם ואם עבר ג"ר עובר.

אכן ע"ז השיבו התוספות בעצמם דבחולין משמע דאם אין פאן עניים מותר ללקחם ואין צריך לשלם ולכן כתבו דיקשה ממנ"פ אם בשעה שלקח לא היו עניים א"צ לשלם ואם יש פאן עניים לאלתר עובר בב"ת כמו דאמרינו לגבי צדקה דהא שכיחי עניים.

ועל כן כתבו פי' ג' שאיירי שלקט לצורה עני וצריך ליתן לו ואם שקה ג' רגלים עובר בב"ת. והרשב"א קיים פי' הראשון של התוס' שאיירי בקנימי עניים ואעפ"כ אינו עובר עד לאחר ג' רגלים בב"ת שמה שאמר רבא בצדקה בקנימי עניים עובר לאלתר היינו בעשה דמוצא שפתיך תשמור אבל על ב"ת אינו עובר עד לאחר ג"ר מגזירת הפתוב והר"ן תירץ ג"כ דאיירי בקנימי עניים ובאמת עובר לאלתר בב"ת כמו גבי צדקה ומה דחשיב להו הברייתא בהדברים שעובר לאחר ג"ר לאו דוקא דרצה לומר בלבד דעל כל הדברים עכ"פ עובר לאחר ג"ר אבל יש בהם דברים שעובר לאלתר כגון מתנות עניים בדאיכא עניים.

אכן להרמב"ם כל הגי' תירוצים לא שייכי דפירוש הראשון לא שייך מפני הקושיא דבדקנימי עניים עובר מיד ותירוצ הרשב"א לא שייך לשיטתו דבפירוש פתב ה' מתנות עניים (פ"ח) דהיא דקנימי עניים עובר מיד בב"ת ותירוצ הר"ן לא שייך שהרי כ' בפירוש דעל מתנות עניים עובר בעשה רק אחר רגל א' ובב"ת אחר ג' רגלים.

כנראה מפסקו בה' מעשה קרבנות הנ"ל. ואיך משפחת זה פיון דבקנימי עניים מיד הוא עובר ואפילו אם נאמר דמדפרט לענין עשה גם מתנות עניים ולענין ב"ת אחר ג' רגלים לא פרט רק קרבנות כו' ולא ג"כ מתנות עניים שבכיון פתב כן פיון דלא משפחת ג' רגלים בלקט שכחה ופאה ע"כ לא מטעם זה השמיט דהא בכלל מתנות עניים יש ג"כ מעשר עני ועוד דמכ"מ יקשה עליו ממה שכ' דעל מתנות עניים עובר בעבר ברגל א' בעשה.

ופי' השני של התוס' לא שייך דבפירוש פסק הרמב"ם שם (פ"י) דבאין עניים לוקח מתנות עניים לעצמו וא"צ לשלם לעניים כשיבואו וכמו שדחו התוספות בעצמם פי' זה וא"כ לא נשאר רק פי' השלישי שאיירי שלקט לצורה עני.

וגם תירוצ זה לא שייך לשיטת הרמב"ם שפכר העיר הרשב"א שתירוצ זה לא שייך רק לר"א דלרבנן פיון דס"ל שיתן לעני הנמצא ראשון עובר מיד בב"ת פיון דקנימי עניים אחרני ואי לא קנימי הרי מותר ליקח לעצמו וא"צ לשלם וא"כ לא שייך תירוצ זה רק לר"א וכיון שהרמב"ם שם (ספ"ב) פסק כרבנן דר"א א"כ גם תירוצ זה לא שייך אליבן' ואיך פסק דבמתנות עניים ברגל א' דוקא עובר בעשה ובג' רגלים בב"ת.

ונלע"ד דהנה הרשב"א הקשה על פי' התוס' דדוחק הוא לאוקמא הברייתא כר"א ודלא כהלקתא ועוד דא"כ הו"ל למימר הניחא לר"א אבל לרבנן מאי איכא למימר. אכן לענ"ד

יש לנישב שיטת התוספת ואדרבה יש להקשות על הרשב"א דפשיטא לי שפ"י זה לא קאי רק לר"א ושהרי בב"מ (דף ט' ע"ב) מפרש עולא משום ריב"ל דמחלוקת מעשיר לעני דר"א אית ליה תרי מיגו ורבנן לית להו אבל מעני לעני דברי הפל זכה לו דלא הנה רק חד מגו דגם רבנן אית להו ע"ש.

ונהרי לפ"ז אפשר לאוקמא הך דבל תאחר בעני שלקט לצורף עני דבהא גם רבנן מודו שזכה לו. אבל יש לנישב דעת הרשב"א דמשמעות הפסוק דעמך שדרשינו מיגיה למן שעובר על מתנות עניים בב"ת ודאי משמע ששקה אצלו המתנות שהוא חייב ליתן דבזה שינה לשון עמך לומר שנשאר אצלו מה ששינה לעני משדה דאם בשזכה לעני מאחר אין זה רק מתנה בעלמא וכי"ס דשהשוהה מתנה של אחר בידו יהיה עובר בבל תאחר.

והשתא פיון דאמרינו בחולין (דף קל"א) לא תלקט להזהיר העני על שלו וכמ"ש רש"י בב"מ שם דע"כ הך מי שלקט את הפאה איירי בשדה שאינו שלו ע"ש א"כ ה"א אפילו בעני לעני צ"ל תרי מגו פיון דעמך לא נאמר רק בשדה שלו ובזה לא שינה מגו דזכי לנפשי אפילו הוא עני דהא אי אפשר לזכות לנפשי בשדה שלו וע"כ צ"ל תרי מגו מגו דאי בעי מפקיר לנכסי ואז השדה אינו שלו ויכול לזכות לנפשו ומגו דזכי לנפשי זכי נמי לחברי ולכן שפיר כתב הרשב"א דלא משפחת פי' התוספת רק לרבי אליעזר דאית ליה תרי מגו בין אם הוא עני בין אם הוא עשיר.

אמנם הך גופא אם עני שהפקיר שדהו יכול לזכות בו במתנות עניים תלוי בפלוגתא שבין הראשונים שהשיטה מקובצת בב"מ שם הביא בשם הרא"ש שמה שכתב רש"י דאיירי בשדה של אחר היינו דוקא לענין מעני לעני פיון דבזה גם רבנן מודו בחד מגו ולא משפחת חד מגו בשדה שלו אבל לענין מעשיר לעני אליבא דר"א שפיר י"ל דאיירי גם בשדה שלו פיון דס"ל מגו דאי בעי מפקיר לנכסיה ואז השדה ג"כ אינו שלו ושפיר יכול לזכות בו וכן כתב גם בשם התוס' אבל בשם הריטב"א כתב שם דאפילו הפקיר העני שדהו ג"כ אסור במתנות עניים של אותה השדה דגזירת הפתוב הוא שאסור בפאת שדה שלו אפילו לאחר הפקר וכן כתב בשם הרמ"ה ע"ש.

ולפ"ז היש מפרשים שלקט לצורף עני שהביאו התוספת לשיטת התוס' ונהרא"ש הנ"ל שפיר משפחת בשדה שלו עכ"פ לר"א דס"ל תרי מגו ולכן אמרינו מגו דאי בעי מפקיר לנכסיה ואז מותר ליקח משדה שהיה שלו ומגו דזכי לנפשי זכי נמי לחברי אבל לשיטת הריטב"א אפילו לר"א לא משפחת בשדה שלו דאפילו הפקיר לנכסי לא זכה לנפשי בשדה שלו וע"כ צריף לפרש דלקט לצורף עני בשדה של אחרים וצריף לומר דגם בזה שינה דרשה דמעמך דלא דמי למתנה בעלמא שאינו עובר עליו בבל תאחר פיון דזכה הוא במתנה שהי' להעני אצל בעל השדה נכנס הוא תחת בעל השדה וכמו דאם נשאר אצל בעל השדה הנה עבירת בל תאחר אצלו אם לא הנה נותן לעניים גם אצלו יש ב"ת אם לא נתן לעני שזכה בשבילו ועל פי שיטה דאיירי בשדה של אחרים שפיר משפחת פי' התוס' גם לרבנן בעני שזכה בשביל עני שאין פאן רק חד מגו.

והשתא י"ל דהרשב"א ס"ל כשיטת הרא"ש ומפרש מעמך כפשוטו שזכה בשדה שלו לצורף עני ולכן כתב דלא משפחת רק לר"א אבל באמת י"ל דהי"מ שהביאו התוס' פאן ס"ל כשיטת הרמ"ה ונהריטב"א ומיירי בשדה של אחרים ובעני שזכה לצורף עני דלפ"ז

גם לרבנו משפחת פן ולפ"ז י"ל דגם הרמב"ם סובר פשיטה זו ולכן שפיר הביא דלקט שכחה ופאה עובר בב"ת דמפרש כי"מ דאיירי בעניי שזכה לעני בשדה של אחרים שזה שיקף גם לרבנו דפסק פנותיהו: שם לענן פז"ר קש"ב.

ע"ן מה שפכתתי בזה בספרי ערוף לגר על סוכה (דף מ"ח) ובתוס' שם: שם ברש"י ד"ה פז"ר. ובמסכת סופרים נמצא שירו: זה סתירה שבתחלה כ' שלא נתפרש שירו ובתגיגה (דף י"ז) וכן ביומא (דף ג') לא פתב ובמסכת סופרים נמצא שירו ברש"י.

שוב ראיתי בתוס' ישנים ביומא שם שזאת הוספה הוא מתלמידי רש"י והכניסו בפנים: שם בתוס' ד"ה לקט. או מן הפרי ואיכא בכל תאחר: הט"א הקשה דלפ"ז יקשה לר"ע דס"ל ביומא (דף ל"ו) דתעזוב מעיקרא משמע דאם נטל א"צ להחזיר קרא דמעמך דיליף מיניה דעובר על לקט שכחה ופאה בכל תאחר היכא משפחת לי' וכן הקשה לאב"י דס"ל דאי עביד מהני ורק ה"כא לא מהני וצריף להחזיר מתעזוב יתירה ל"ל קרא דתעזוב תיפוק ליה דא"כ מעמך היכי משפחת לה והניח בקושיא.

ולענ"ד י' עכמ"ש הט"א בעצמו כמש"כ לעיל בפשמו דמה דעובר על מעשך עניי בב"ת אתי מעמך שהרי ליכא בכלל דרשת ה' אלהיך דילפינן מעשרות מני' דבמעשך עניי לא פתיב פן ולפ"ז שפיר י"ל דר"ע מוקי עמך למעשך עניי וכן הני מוקמינן לאב"י אי לא הני פתיב תעזוב יתירה: שם בא"ד ולפי' קמא קשיא.

לענ"ד י"ל דכבר העיר הר"ן במידי דלא תלי בירושלים ובקרבות למה לא יעבור רק בג' רגלים וגם על רבא קשה דאמר וצדקה עובר עליו לאלתר היכא דקיימי עניי למה נקט צדקה לבד ולא ג"כ לקט שכחה ופאה או לימא בקיצור דמתנות עניי עובר עליהם לאלתר.

ונלע"ד עפ"י מה דאיתא בת"כ פ' אמור ובקצרכם את קציר ארצכם וכי מה ראה הפתוב לתנה באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן ור"ה ויוה"כ וסוכות מכאן אלא ללמד שכל מי שמוציא לקט שכחה ופאה ומ"ע מעלה עליו הפתוב פאלו ביהמ"ק קייים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו וכל מי שאינו מוציא לקט שכחה ופאה ומעשך עניי מעלה עליו פאלו ביהמ"ק קייים ואינו מקריב קרבנותיו לתוכו עכ"ל.

הרי דגילה הפתוב בסמוכין זו דהוקש הוצאת לקט שכחה ופאה ומ"ע להקרבנות וכו' דאין היקש למחצה נאמר כמו דבקרבות אע"ג דקיימי מקדש ומזבח אינו עובר רק לאחר ג"ר מגזירת הפתוב כמ"כ אינו עובר במתנות עניי הללו אע"ג דקיימי עניי עד לאחר ג' רגלים ואע"ג דמעשך עניי לא פתוב בפסוק זה מ"מ פיון דדמי להני שניטן לעניי מתבואות הארץ כלל הת"כ גם מעשך עניי בהדיהו וא"כ ה"ה לענן ג"ר על ב"ת אבל צדקה דלא דמי להני כלל גם לענן ב"ת לא איתקיש לקרבנות ולכן נקט רבא צדקה לבד שעובר עליו לאלתר היכא דקיימי עניי.

ובזה יש ליישב מה שתמה הפ"י על הטור וש"ע למה לא הביאו הדין שפכתבו התוס' לעיל דבצדקה צריף לחזור אחר עניי אחר ג' רגלים פיון שהרי"ף והרא"ש הביאו הך ברייתא דבג' רגלים עובר בב"ת ואין דרכם להביא מה שאין נוהג בזה"ז וע"כ דלא הביאו פן רק לענן צדקה וס"ל פהתוס' דצריף לחזור אחר עניי בג"ר היכא דלא קיימי עניי.

אָבֵל לַפִּי י"ל דָּגַם הָרִי"ף וְהָרָא"ש ס"ל פְּהַרְמָב"ם וְרִשְׁבָּ"א וְר"ן שֶׁא"צ לַחְזוֹר אַחַר עֲנִיִּים כָּלֵל וּמָה שֶׁהוֹצֵרְכּוּ לְהִבְיָא דִּין דַּג"ר הֵינּוּ לַעֲנִין מִתְּנֹת עֲנִיִּים דְּלִקֵּט שְׂכֻחָה וּפְאָה דְנוֹהֲגִין גַּם בְּזִמְנֵי הַזֶּה בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְלִשְׂטֵת הַגְּאוּנִים אֲפִילוּ בְּחוּ"ל וּבְאֵילוֹ גִּזְה"כ הוּא דְאֵינּוּ עוֹבֵר רַק בַּג"ר אֲפִילוּ בְּקִיָּמֵי עֲנִיִּים כִּינּוּ דְאִתְקַשּׁוּ לְקַרְבָּנוֹת דְּרַגְלִים כְּנ"ל: שָׁם בַּד"ה אֵינּוּ צ"ל בְּחַג הַסְּנוּכוֹת.

הַר"ח גֵּרַס אֲצ"ל בְּחַג הַמִּצּוֹת: הַפ"י וְכֵן הַט"א הִקְשׁוּ עַל גִּירְסָא זֹו דְמָאֵי פְּרִיָּה לְקַמּוֹן לַת"ק תְּשִׁלוּמִין לַעֲצָרֵת מִנ"ל דִּילְמָא דְרִישׁ לִי מְדַאֲנֵנוּ צְרִיָּה חַג הַמִּצּוֹת אַע"כ שְׂאִין זֶה דִּיּוּק. וְלַעֲנ"ד י"ל דְּלֹא מְסַתְּבַר לְהַגְמָרָא לֹוּמַר כֵּן דְּבִכְלָ מָה דְּפְלִיגֵי הַתְּנָאִים בְּשִׁמְעָתִין יֵשׁ לְמִצּוֹא טַעַם לְפִלְגִיָּהוּ דְמָה דְּדְרִישׁ ר"ש שְׁזָה אַחֲרוֹן (אוּ רֵאשׁוֹן) וּר"א דְרִישׁ שְׁזָה גוֹרַם י"ל דְּנֻדָּאֵי מְסַתְּבַר יוֹתֵר לֹוּמַר שְׁזָה אַחֲרוֹן אִם גַּם חַג הַמִּצּוֹת וְחַג הַשְּׁבִיעוֹת אֲתֵי לְבַל תְּאַחַר אֲבָל ר"א דְצְרִיָּה חַג הַמִּצּוֹת וְחַג הַשְּׁבִיעוֹת לְהַקְיִישָׁא דְתְשִׁלוּמִין וְלֹא מִיְנוֹתֵר רַק חַג הַסְּנוּכוֹת לְהוֹרוֹת בַּל תְּאַחַר לֹא יְכוּל לְדַרְוֵשׁ רַק שְׁזָה גוֹרַם וְכֵן מָה דְּפְלִיגֵי רַב"י וְרַבְּנֵי הַגְּמ' מְפָרֵשׁ דְּלַרְבָּנֵן לֹא מִיְנוֹתֵר בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַל תְּאַחַר אֲבָל אִי ס"ד דַּת"ק וּר"ש תְּרַנְיָהוּ ס"ל דְּחַג הַמִּצּוֹת מִיְנוֹתֵר מְפָנֵי שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן רַק שַׁת"ק דְרִישׁ מְזָה תְשִׁלוּמִין וּר"ש דְרִישׁ דְּבַעֲיָנוּ כְּסֻדְרוֹן בְּזָה יִקְשָׁה כְּמָה פְּלִיגֵי וְלָכֵן לֹא מְסַתְּבַר לְהַגְמָרָא לֹוּמַר כֵּן וּבְפִרְט אַחַר דַּעֲכ"פ צְרִיָּה לְמִצּוֹא דְרִישָׁה לַר"ש לְתְשִׁלוּמִין מְסַתְּבַר יוֹתֵר דְּגַם ת"ק יְלִיף מְזָה.

וְעוֹד יֵשׁ לֹוּמַר בְּיִשׁוּב קוֹשְׁיָא זֹו דְהֵרִיטְב"א מְפָרֵשׁ גִּירְסַת ר"ח דְאֵין צְרִיָּה לֹוּמַר חַג הַמִּצּוֹת דַּה"ק דְּלֹא הוּ"ל לְהַקְדִּים חַג הַמִּצּוֹת אֲלֵא חַג הַסְּנוּכוֹת דְּבּוֹ דְּבַר הַפְּתוּב וְה"ל לְכַתּוּב בְּחַג הַסְּנוּכוֹת וּבְחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבִיעוֹת ע"ש וּלְפ"ז לֹא מִיְנוֹתֵר חַג הַמִּצּוֹת לְדְרִישָׁה דְתְשִׁלוּמִין שְׁגַם לַר"ש לֹא דְרִישׁ יְתוּרָא: שָׁם ד"ה פַּז"ר קַש"ב.

שְׁלֹא הָיוּ אוֹמְרִים מְזִמּוֹר שְׁלָם: קִשְׁיָה שְׁהָרִי בְּשִׁבְעֵי שְׁאֲמָרוּ: מוּטוּ אֲמָרוּ כָּל הַמְּזִמּוֹר כְּמוֹ שְׁכַתֵּב רַש"י סֻפָּה (דָּף נ"ה) ד"ה: מוּטוּ ע"ש וּמְזָה נִרְאָה שַׁר"ת מְפָרֵשׁ שְׁלֹא אֲמָרוּ רַק מִיְמוּטוֹ וְאֵילָף וְדָלָא כְּרַש"י.

וּבְזָה א"ש לְמָה כְּתֵב רַש"י בְּיוֹמָא וּבְחֻגֵיגָה דְחִילוּק שִׁיר הִי שְׂאֵינּוּ מַעֲנִין מִתְּנֹת עֲנִיִּים וְלֹא כּוֹתֵב כְּפִי ר"ת שְׁאֲמָרוּ מְזִמּוֹר שְׁלָם: שָׁם דָּף ה' ע"א בְּגִמְרָא אַף חַג הַסְּנוּכוֹת טַעוֹן לִינְה. הַפ"י הִקְשָׁה לַת"ק וּר"ש וּר"א בַּר"ש לִינְה מִנ"ל וְתִירָץ דְנִפְקָא לְהוּ מְכָל פְּיֻנוֹת שְׂאֵתָה פּוֹנָה לֹא יֵהִי אֲלֵא בְּפִקּוּר וּבִמְכ"ה אֲשֶׁתְּמִיטָתִיהָ שְׁכַבְרָ כְּתִבוּ כֵּן הַתּוֹסֶפֶת בְּחֻגֵיגָה (דָּף י"ז ע"א) ד"ה אַף חַג הַסְּנוּכוֹת: שָׁם נִפְקָא לְהוּ מְדַתְּנֵי רַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל.

הַתּוֹסֶ' בְּחֻגֵיגָה (דָּף י"ז ע"ב) הִקְשׁוּ ל"ל דְרִישָׁה דְרַב אוֹשְׁעִי לְמָה לֹא יְלִיף ג"כ מְהָא דְרַבָּה ב"ש וְתִירָצוּ דְהָד דְרִישָׁה דְרַבָּה ב"ש צְרִיָּה לְתִשׁוּבַת הַצְּדוּקִים בְּמִנְחוֹת (דָּף ס"ה) ע"ש. וְלַעֲנ"ד תִּירָוץ זֶה דְחֻק וְכִי הָד דְרִישָׁה מִפְּחַ יְתוּר אֲתִיָּא דְנִימָא דְלֹא אֲתִיָּא רַק לְדַבְרָא הָלֹא אֵין זֶה רַק הִיקְשָׁא אוּ מָה מְצִינּוּ דְלִפְנֵינוּ עֲצָרֵת מַחֲדָשׁ וְלְמָה לֹא נִילוּף תְּרַנְיָהוּ.

וְעוֹד קִשְׁיָה שְׁהָרִי דְרִישָׁה זֹו לְתִשׁוּבַת הַצְּדוּקִים לֹא אָמַר רַק ר' יְהוֹשֻׁעַ שָׁם וּשְׁמוּנָה תְּנָאִים הִבִּיאוּ תְשׁוּבָה לְצְדוּקִים מְרֵאוֹת אַחֲרוֹת וְכִי ס"ד דַּר' אוֹשְׁעִי יִסְבּוֹר כַּר' יְהוֹשֻׁעַ וְיִפְלֹג עַל כָּל שְׂאָר הַתְּנָאִים שָׁם וְלָכֵן לֹוּלֵא דְבַרְיָהּ הָיָה נִלְע"ד אִיפְכָא דַר' יְהוֹשֻׁעַ וּשְׂאָר תְּנָאֵי פְּלִיגֵי בְּדְרִישָׁה זֹו אִם יֵשׁ לְדַרְוֵשׁ כֵּן לִילָף עֲצָרֵת מַחֲדָשׁ שְׁהָרִי אֵין זֶה דְרִישָׁה פְּשׁוּטָה

שְׁהַתּוֹס' יִגְעוּ לְבִאָרָה וְלָכֵן י"ל דְּרַק ר' יְהוֹשֻׁעַ וּבְרִיּוֹתָא דְרַבָּה ב"ש ס"ל דְּרַשָּׁה זֹו אָבֵל
כָּל שְׂאָר תַּנְאֵי לֹא דְרַשׁוּ לָהּ וְלָכֵן גַּם ר' אוֹשְׁעִי לֹא דְרִישׁ לָהּ.

וּבְזָה יֵשׁ לְתַרְזַן מַה שְׁהָעִיר הַכַּס"מ עַל הָרַמְבַּ"ם ה' מַעֲשֵׂה קַרְבָּנוֹת (פ' י"ד) שְׁפָסַק כַּת"ק
דַּר"ש דְּבַעֲיָנוּ ג"ר לְבַל תֵּאָחֵר אָבֵל לֹא בַעֲיָנוּ פְסִידָרוּ וְלָמָּה לֹא פָסַק כַּר"ש פִּינּוֹן דְסִתָּם
מִתְנִיתָן פְּנוּתִיהּ וּבִפְרָט אַחַר שְׁהָרִי"ף מִטַּעַם זֶה פָסַק כַּר"ש אָבֵל לִפְי"ז י"ל דְּהִנֵּה הָרַמְבַּ"ם
ה' חֲגִיגָה (פ"א) פָסַק כַּר' אוֹשְׁעִי דְתַשְׁלוּמִין לַעֲצָרַת אֲתִיָּא מְהִיקָשׁ דְחַג הַשְּׁבִיעוֹת לְחַג
הַמִּצּוֹת וְהַקְשָׁה עָלָיו בַּלח"מ אַחַר שְׁפָסַק הָכָא כַּת"ק אִיךָ פָסַק כַּר"א שְׁהָרִי לַת"ק לֹא
אֲתִיָּא תַשְׁלוּמִין לַעֲצָרַת רַק מִדְּרַשָּׁה דְרַבָּה ב"ש וְתִירְזַן דְּהָרַמְבַּ"ם גָּרַס פְּגִירַסַת ר"ח
שַׁר"ש יְלִיף מִדְּפַתַח בְּחַג הַמִּצּוֹת תַּחֲלָה וּלְפ"ז לְכַאוּרָה ל"ק מַה דְּמַקְשָׁה לַת"ק תַשְׁלוּמִין
לַעֲצָרַת מַנ"ל דִּילְמָא יְלִיף מִחַג הַמִּצּוֹת דְּמִינְתָּר לְדִידִי'.

וְע"כ צ"ל דְּבִאָמַת הַנִּי מְצִי לְתַרְזַן כֹּן אֵלָא מִדְּצָרִיךְ טַעַם לַר"ש נָקַט גַּם לַת"ק בְּהִדְיָה וְלָכֵן
לְפִי הָאָמַת י"ל דְּגַם ת"ק ס"ל כַּר' אוֹשְׁעִי וְלָכֵן נָקַט הָרַמְבַּ"ם כ"ג תְּוֹכֵן דְּבָרִיו וְכַעֲיֵן זֶה
פָּתַב גַּם הַפ"י בְּשִׁמְעִיתִין אֵלָא שְׁהַשְׁעָר הַמְלָךְ הוֹסִיף מַה שְּׁבַחַר הָרַמְבַּ"ם דְּרַשָּׁה דַּר'
אוֹשְׁעִי טַעַמוּ מְפָנִי שְׁסַתֵּם הַגַּמ' בַּמ"ק (דָּף כ"ד) הִבִּיא דְרַשָּׁה דַּר' אוֹשְׁעִי'.

וּלְפִי דְבָרֵינוּ יֵשׁ לוֹמַר עוֹד דְּפָסַק כַּר' אוֹשְׁעִי פִינּוֹן דְּכֹלְהוּ תַנְאֵי בְּמִנְחוֹת חוּץ מַר' יְהוֹשֻׁעַ
לֹא ס"ל דְּרַשָּׁה דְרַבָּה ב"ש וַא"כ ע"כ לְפִי תַשְׁלוּמִין לַעֲצָרַת מַהִךְ דַּר' אוֹשְׁעִי לָכֵן פָּסַק
הָרַמְבַּ"ם כְּפִנוּתִיהּ.

אָכֵן לְפִי"ז מוֹכַח ג"כ דְּהִלְכָה כַּת"ק פִּינּוֹן דַּר"ש ע"כ לִיכָא לְמִילָף תַשְׁלוּמִין מֵהָא דַּר'
אוֹשְׁעִי וְהַשְׁתָּא פִינּוֹן שְׁהָרַמְבַּ"ם פָּסַק כַּר' אוֹשְׁעִי מִחֲמַת טַעַמֵי הַנ"ל לָכֵן פָּסַק ע"כ ג"כ
כַּת"ק וְלֹא כַר"ש: וְהִנֵּה זֶה פְּתַבְתִּי עַפ"י מַה שְׁכ' הַכַּס"מ דְּהָרַמְבַּ"ם פָּסַק כַּת"ק אָכֵן לְפִי
מַה שְּׂאָכְתוּב לְקַמְז (דָּף ו') אִין זֶה בְּרוּר כ"כ שְׁיֵשׁ סְתִירוֹת בְּרַמְבַּ"ם ע"ש: שְׁם בְּרַש"י
ד"ה טַעוֹן לִינָה.

לִיל חֻלוֹ שֶׁל מוֹעֵד: עַל פִּי זֶה לֹא הִבְנִיתִי מַה דְּתַנּוּ בְּמִנְחוֹת (דָּף ס"ה) כָּל הָעֵינִירוֹת
הַסְמוּכוֹת לְשֵׁם מִתְּפַנְסוֹת לְשֵׁם ע"ש הָרִי כָּל הָאֲנָשִׁים וְנָשִׁים ע"כ הָיוּ בִירוּשָׁלַיִם מְשׁוּם
פָּסַח וּרְאִיָּה וְשִׁלְמִי שְׁמַחָה וְלָנוּ שֵׁם לִיל קַצִּירַת הָעוֹמֵר וְאֲשֶׁר הָיוּ בַע"פ בְּדָרְךָ רַחוּקָה גַּם
בְּמוֹצָאֵי יו"ט לֹא הָיוּ בְּבֵיתֵם שְׁבִי"ט לֹא יָכְלוּ לְלַכֵּת וְאֶפְיָלוּ זְקֵנִים הַהוֹלְכִים עַל מְשַׁעֲנוֹתֵם
מְשֵׁם הָיוּ יְכוּלִים לְבוֹא לִירוּשָׁלַיִם שְׁהָרִי נִקְצָר הָעוֹמֵר סְמוּךְ לִירוּשָׁלַיִם וַא"כ לֹא הָיוּ
בַעֲיִירוֹת כ"א חוֹלִים שְׁלֹא יָכְלוּ לְלַכֵּת וְטַמְאִים שְׁלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת פָּסַח וְכִי הֵם הָיוּ עִם רַב
כָּל כֹּף עַד שְׁנֵאֲמַר עָלֵיהֶם שְׁעַל יָדָם הָיָה הָעוֹמֵר נִקְצָר בְּעַסְק גְּדוֹל וְאִם נֹאמַר שְׁמֵן הַלְּנִים
בִירוּשָׁלַיִם בָּאוּ עִם הַקּוֹצָרִים וְשָׁבוּ עִמָּם לִירוּשָׁלַיִם א"כ הָאִיךְ תָּלוּ בַעֲיִירוֹת הַסְמוּכוֹת
לְשֵׁם הָרִי מִכָּל יִשְׂרָאֵל הָיוּ יְכוּלִים לְבוֹא עִמָּהֶם וְצ"ע: [מִכָּן הִמְחִיר בְּיָשׁוּב הַקּוֹשְׁיָא
לְעַנ"ד י"ל דְּמַה שְּׁנָקַט רַש"י הָכָא לִיל חוּה"מ טַעוֹן לִינָה כ"כ גַּם בְּחִיגָה (דָּף י"ז) אָבֵל
בְּפִסְחִים (דָּף צ"ה) פִּי שְׁדוּקָא לִילָה הָרַאשׁוּנָה יְלִין בִירוּשָׁלַיִם וּמִכָּאן וְאִילָף רַשָּׁאֵי לְדוּר
חוּץ לַחוּמָה בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וְהִינְנוּ לֹא הִלִּיף לֹא הִלֵּל שְׁחוּץ לַחוּמָה וְלֹא לְבֵיתוֹ מִמֶּשׁ דְּהָא יו"ט
הוּא וְזֶה לְכַאוּרָה סְתִירָה לְפִירוּשׁוֹ דְּהָכָא דְּמִשְׁמַע שְׁיָלִין בִירוּשָׁלַיִם בְּלִיל חוּה"מ.

אכן י"ל דבחיגה שם הוסיף רש"י ופנית בבקר שהיא חוה"מ דאלו ביו"ט תחומין אסור וכבר הקשה אאמ"ו ו"ל בע"ל לסנפה (דף מ') דלפ"ז גם פירושו דחיגה סותר ע"פ דפסחים. ולענ"ד י"ל דעולי רגלים הקרובים לירושלים בתוך עשרה פרסאות וכפי שיטת התוס' דחיגה אף שהוצרכו ללון ליל ראשון ש"פ בירושלים משום קרבן פסח אבל ביו"ט עצמו הלכו כמו"י פרסאות לשוב לביתם והיננו מה שפי' רש"י בפסחים ולא לביתו ממש דהא יו"ט הוא ויו"ט תחומין אסור אבל פשהגיע לילה שוב אין חיוב תחומין עליהם דהא חול הוא ומפני הק"פ כבר לנו ומפני השלמי שמחה ועולת ראיה הסברא נותנת דהרחוקים מתאמצים להקדים קריבתן כדי שיחזרו לביתם וכפי אותה שיטת התוספת שאין צריך לינה דחג רק יום ולילה בבפורים וכו' אבל הקרובים לירושלים שוב יכולים לחזור לשם להביא את קרבנותיהם בשאר ימי החג.

כן נלע"ד להשוות פירושי רש"י שלא יהיו סותרים דהרחוקים לנו בירושלים עד בקר של חוה"מ לפחות אבל הקרובים כבר הלכו ביו"ט עד סמוך לתחום שרק עשרה פרסאות אסור להם לילה ביו"ט.

ובזה יש ליישב מה שהקשה אאמ"ו ו"ל דאיך מצינו דכל העיירות הסמוכות לשם מתפנסות לשם הרי היו צריכים לינה בירושלים ולא נשאר שם רק חולים או טמאים וכו' די"ל אחרי דמצנת העומר הוא להביא מן הקרוב ואפשר שגם י' פרסאות לא היו מתרחקים כדי להביאו או מפני הכרמל או מפני שאין מעבירין על המצות לכן שפיר מצינו שגם אותן שלנו בירושלים מפני קרבן פסח מכ"מ היו מתפנסות בשעת קצירת העומר שהיו קרובים כ"כ עד שגם ביו"ט כבר יכולים לילה חוץ מירושלים לחזור לבתיהם.

אמנם מה שהקשה אאמ"ו ו"ל עוד דלפ"ז אף מן הלנים בירושלים שוב היו יכולים לחזור לשם עם הקוצרים ולמה דוקא עיירות הסמוכות וכו'. לענ"ד ג"כ מיושב עם הנ"ל כי רק אותן שישבו קרוב כל כך לירושלים עד שאחר חזירתם לביתם שוב חזרו לשם להביא קרבנותיהם הם הרחיקו מירושלים אבל כל העולים לרגל או שקשה להם ההילוך או שכבר הביאו ביום טוב קרבנותיהם ש"ש ועולת ראיה היו צריכים לינה בשביל הקרבן.

ובמה שאמרנו מיושב גם לשון המשנה כל העיירות הסמוכות לשם מתפנסות לשם דלכאורה לשם הראשון מיותר. אבל לענ"ד הבנת המשנה היא כך כל העיירות הסמוכות לירושלים מתפנסות למקום הקצירה ולפ"ז ע"כ המצוה לא הייתה מוטלת רק על העיירות הסמוכות ממש לירושלים ולמקום הקצירה.

ומה שכ' אאמ"ו ו"ל שאפשר שהלכו עם הקוצרים ושבו לירושלים לענ"ד יש לחקור אם יוצאים בזה מצנת לינה דהיינו אם מצנת לינה הוא להיות שם כל היום וכל הלילה בלי הפסק ע"פ הספרי כל פינות שאמה פונה וכו' או אם מקצת הלילה שלנו ג"כ מקרי לינה והנפקותא בזה שלא לבד עולי רגלים שהביאו כבר קרבנותיהם לא יכלו לילה עמם אלא לפי אותה שיטת התוס' דצריכים לינה כל ימי החג לפ"ז רק הקוצרים יכלו לעזוב ירושלים והיה מזה יישוב לקושית אאמ"ו ו"ל.

והנה הרמב"ם שלא הביא דין לינה דחג פלל ורק בבכורים אין הכרע מדבריו שלא כ' רק שבבבקר יחזור לביתו ואפשר שגם מקצת הלילה חשיב לינה אבל לענ"ד קצת ראיה ממה דאמרין בב"מ (דף ק"י) שכיר יום גובה פל הלילה עד הבקר וכתב רש"י שאין לינה קרויה אלא עד הבקר וכל לינה שבמקרא לינת לילה הוא וכן שקלו וטרו התוס' אם לענ"ד נותר וקידוש ידים עמוד השחר מיקרי לינת פל הלילה ומזה נלענ"ד ראיה דמצנת לינה תהיה ג"כ דוקא פל הלילה בלי הפסק.

אמנם פל זה שכתבנו הוא ע"פ גרסת משנתנו העיירות הסמוכות אבל בתוספתא דמנחות איתא יו"ט סמוך לחשיכה היו יוצאין ואוכלים גדול היו יוצאין עמהם וכו' ובזה מיושב קושית אמ"ו ז"ל שגם יושבי ירושלים היו הולכים עמהם.

ועוד יש ללמוד מזה או ראיה שמצנת לינה מקונימת גם אם לנו רק מקצת הלילה או אם לא חל מצנת לינה על פל העולים רגל רק על אותן שהביאו קרבנותיהם ראיה מזה לאותה שיטת התוס' שברגל לא צריף לינה פל ז' ימי החג ואולי י"ל דלדבר מצנה פגון קצירת העומר שאני כנלענ"ד: שם בתוס' ד"ה מה חג המצות.

ותימא תיפוק ליה דטעונוין לינה: עיין מה שכתבתי בזה בספרי ע"ל סופה (דף מ"ז) ובשאר דבריהם דהכא: שם ד"ה אמרה תורה. פמה הלכנה גדולה בחמשה לחודש: לפ"ז צ"ל דהני מ"ד דס"ל פרבה ב"ש וכו' ר' יהושע דמנחות ס"ל פאחרים דעצרת לעולם בששה בסיון דלמ"ד פרב שמעי' עצרת פעמים ה' פעמים ו' פעמים ז' לקמן (דף ו') לא ידעו ע"י לכנה מתי יתקדש עצרת.

ובזה מיושב מה שהקשינו לעיל למה ר"מ וראב"י לא ילפי תשלומין מדרשה דרבה ב"ש פמו ת"ק ור"ש די"ל דהם פרב שמעיה ס"ל וליפא למידרש פון: שם בא"ד והוא מדרש חכמים ז"ל: לא ידעתי למה נאמר דאמרה תורה מנה ימים וקדש חודש ממה דכתיב בפעשור לחודש בחמשה עשר יום לחודש וכדומה הרי דהחודש נמנה בכ"מ לימים ואין לה מפורש בתורה בכ"מ גדול מזה: שם בד"ה ואי לא.

והרי מיד עובר עליו: ק"ק דלפי"ז שפל ששהה עד שנפסל הקרבן עובר בב"ת גם בלא רגלים ניא ג"כ היכא שהפריש כבשה לחטאת ועבר עליה שנה שאינה ראויה עוד להקרב דכבש פון שנתו בעינו וכן בהפריש איל לאשם ועברו עליו ב' שנים שנפסל יהיה עובר בב"ת קודם ג' רגלים ולא אשתמיט תנא למיתנא פון.

וי"ל דלא שייף ב"ת אלא פשהעביר המועד שהיה לו להקריב הקרבן ועל ידי זה אינדי וזה לא שייף בחטאת. אבל מה שמשמע מדברי התוספת דבפסח אם לא הקריבו עובר מיד מדברי רש"י לא משמע פון דלקמן אמה דקאמר בפסח דמי פ' וברגל ראשון יעבור עליו: [מפן המספר לענ"ד יש להשוות דעת רש"י והתוס' שמה שפ' רש"י דעובר ברגל ראשון על הקרבת שלמי פסח זה באמת מיד דאחר שמצנת הקרבת קרבן פסח הוא רק יום אחד קודם הרגל בזה הוא עובר מיד בפסח וזהו לענ"ד דעת רש"י והתוס': שם ד"ה שלמי פסח.

ולא יתכן דחגיגת י"ד נאכלת לשני ימים: לפי מה שכתבו התוס' בעצמם לקמן שדרף התנאים שמסמיכים אחד קרא אע"ג דנפקא מתרי קראי. בזה יש ליישב גם קושיותם על

רש"י ד"ל דלעולם בן תימא היא ואע"ג דבן תימא גליף מקרא דזבח חג הלא אורחא דתנא להסמיה אהד קרא מה דנפקא מקראי אחרוני.

שוב ראיתי שכ' בן המגני שלמה בפסחים פרק אלו דברים ע"ש ושמתתי שפוננתי לדעת הגדול: שם דף ה' ע"ב בגמרא וחללו ועבר עליו הרגל: ק"ל שהרי זה פשיטא פיו דבעינו שיעבור עליו כל הרגל אין חילוק אם חסר מרגל יום או שעה או רגע דאל"כ נתת דבריך לשיעורין.

וא"כ למה לי קרא למעט חלופיו הרי לא משפחת ב"ת כלל שהרי באותו רגע שהומם אזיל ליה חיוב הקרבה שהרי לא יכול להקריבו וא"כ אף שמיז חללו על אחר הרי חסר מהרגל השעה או הרגע משעה שהומם עד שהקדיש אחר תחתיו.

ואין לומר פיו שלא הקריבו עד שהומם ע"ז עובר בב"ת וכדאמרין לעיל גבי פסח אידחי ליה ומיז עובר בב"ת זה אינו דא"כ האיד ממעט ולא חליפיו הרי בלא חליפיו עובר עליו בב"ת אלא ע"כ דזה לא אמרינו רק גבי פסח פיו ששל ידו אידחי שלא הקריבו בזמנו.

אבל מום שפא מאליו ובדעתו הנה אפשר להקריבו עוד ברגל זה ע"ז אינו עובר וא"כ קשה הרי חסר מהרגל השעה משעה שהומם עד שחללו. והנה לולי דברי הגמ' הנה אפשר למצוא לר"מ שעבר כל הרגל ע"פ מה שמבאר לקמן ודף ו' ע"ב) שמצאין סוף הרגל עם תחלת הרגל הבא להחשב כרגל שלם א"כ משפחת כגון שהומם ביום שני של ספות קודם חצות ופדאו ועבר עליו כל הרגל והוי אמינא פשיטא חצות של יום שני של פסח עבר לר"מ על ב"ת או לדין פשיטא חצות של יום שני של ספות לשנה הבא קמ"ל דלא כן הנה אפשר למצוא לר"מ שיעבור בב"ת על חלופיו אי לאו מיעוטא אבל בגמרא אי אפשר לפרש פן דהא מתרץ דבאותו רגל הומם ופדאו וא"כ ק' פנ"ל אע"כ מוכח לכאורה דחסרון לילה לאו שמיה חסרון לענין ב"ת דקרבות פיו דבלא"ה אי אפשר להקריב בלילה וא"כ משפחת שהומם וחללו בלילה.

אמנם לקמן (דף ז') עוד אבאר בזה בעז"ה: שם דתנא אחרים אומרים: הרמב"ם ה' בכורות (פ' י"א) פסק באחרים ולכאורה קשה הרי בתמורה (דף כ"ט) פליגי רבנן על אחרים ולמה פסק פנותיה דאחרים ובמקום אחר הארכתי בשוב פסקי הרמב"ם.

אבל בפשטות י"ל דהרמב"ם פסק באחרים פיו דרב יהודה אמר רב סבר פן בכורות (דף כ"ז ע"ב) כמש"כ שם התוס' ד"ה שנה ע"ש: שם בתוס' ד"ה ונאמר. פאשר דברת נדבה: ע' בריטב"א יישוב לזה.

ולענ"ד י"ל ג"כ דהתם לא שנייך כ"כ נדבה עמו דהא כתיב פאשר נדרת לה' אלהיך נדבה והרי ה' אלהיך דרשינן מיניה חטאות ונאשמות הפסיק בין נדר לנדבה אבל בפסוק אם נדר או נדבה סמוכים זה לזה: שם ד"ה אלו.

ולא יתכן דא"כ נדרים ונדבות: לענ"ד י"ל דמנדרים ונדבות ל"ק דהא צריך קרא לאמר ולא אפריש. ולזה אין רמז בקרא דזאת התורה דשם לא פתיב רק עולה ושלמים שפבר הם מוקדשים לעולה ושלמים.

ואע"ג דנדבָה לָא מִשְׁפַּחַת רַק בְּהַקְדִּישׁ ע"מ שְׁלֵא לְהַתְחַיֵּיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ כְּדַאמְרִינוּ לְקַמְן
וא"כ כְּבָר הוּא מְוַקְדָּשׁ מ"מ פִּינּוּן שְׁלֵא חַיִּיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ לָא הוּי דְּוִמְיָא דְּחֻטְאֵת וּדְאַחֲרֵינִי
וְלָכּוּן צְרִיף לְהַנִּי קְרָא לְחוּד וּמִבְּכוּר וּמִעֲשָׂר וּפְסַח גַּם כֵּן לָא קִנְשָׁה דְּיֵשׁ לְוֹמֵר דְּהֵיִשׁ
מְפָרְשִׁים מְפָרְשֵׁי וְגַרְסֵי פְרָשׁ"י דְּלִית לָן קְרָא עַל בְּכוּר וּמִעֲשָׂר וּפְסַח לְחוּד.

אַמְנָם לְכַאוּרָה בְּלָאוּ הֶכָא יֵשׁ לְהַשִּׁיב עַל פִּי זֶה שֶׁהֵבִיא גַם הֵרָא"ש בְּנִדְרִים (דָּף ד')
בְּפִירוּשׁוֹ שְׁהָרִי בְּזִבְחִים (דָּף נ') יֵשׁ אִיבְעֵי אִם דְּבָר הַלְּמַד בְּגוֹז"ש חוּזַר וּמְלַמֵּד בְּהִיקְשׁ
בְּקִדְשִׁים וּלְפִי הַנִּרְאָה שָׁם לְמַר זֹוֹטְרָא לָא נִפְשָׁטָה הָאִיבְעֵי וְאִמְאִי לָא פְּשִׁיט מְהֶכָא שְׁהָרִי
חֻטְאֵת נְלַמֵּד בְּגוֹז"ש דְּדָרַשׁ וְחוּזַר וּמְלַמֵּד בְּהִיקְשׁ דְּוִזְאֵת הַתּוֹרָה עַל שְׁאָר קִדְשִׁים.

וְיֵשׁ לְוֹמֵר דְּזֶה לָא חֲשִׁיב דְּבָר הַלְּמַד בְּגוֹז"ש רַק אִם דִּין נְלַמֵּד בְּגוֹז"ש אֲבָל הֶכָא דְּלָא נְלַמֵּד
בְּגוֹז"ש אֲלָא דְּלִשׁוֹן דְּרִישָׁה קָאִי עַל חֻטְאֵת אִין זֶה רַק גִּילּוּי מִיְלֻתָּא: שָׁם בַּא"ד. קָאִי עֲלִיָּהּ
בַּב"ת: ק"ק דַּא"כ דִּינָם פְּנִדְבָה וְאַתִּי ב"ת דִּידְהוּ מְקַרָא דְּנִדְבָה וְאִיף דְּרֵשׁ מְדָרַשׁ יְדָרְשֻׁנוּ.

וַא"ל דְּנִדְבָאֵי בְּתַחֲלָה כְּשֶׁהִפְרִישׁ עוֹלֵת רְאִיָּה וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה כְּשֶׁבָא כָּל רֶגֶל מַג' רֶגְלִים הוּא
בְּכָלל דְּרֵשׁ יְדָרְשֻׁנוּ וְגַם כְּשֶׁעֲבַר הֶרְגֵּל אֶפְתִּי הַחֹב מוּטָל עָלָיו לְהֵבִיאָם בְּתוֹרַת נְדָבָה וְלָכּוּן
לָא דְּמִי לְפָסַח דְּכִשְׁעֵבַר פָּסַח אִין עָלָיו חוּב פָּסַח כָּלָל.

דְּזֶה אִינוּ שְׁהָרִי גַם פָּסַח כְּשֶׁהִפְרִישׁוּ נְשָׂאֵר קְדוּשׁ לְמוֹתַר הַפָּסַח שְׁקָרַב שְׁלָמִים וּמַה בִּין
זֶה לְעוֹלֵת רְאִיָּה וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה דְּג"כ אִינָם נְדָרְשִׁים רַק בְּתוֹרַת נְדָבָה: שָׁם ד"ה אִי חֲלִיפִי.
וּלְר"ת דְּמְפָרְשׁ: כֵּן כְּתוּבוֹ הַתּוֹס' בְּשִׁמּוֹ בְּפָסְחִים (דָּף ע"ג) ד"ה אֲשֶׁם ע"ש: שָׁם ד"ה מַה
מִעֲשָׂר.

מֵהִיכִי תִּיָּתִי לָן דְּנִפְסָל: בְּפִנֵּי תִּנְרִץ ע"ז דְּה"א פִּינּוּן דְּעֵבַר עַל שְׁנָה ג"כ הוּי לְעַכְב. וְלַעֲנ"ד
אִין זֶה מְוַכְרַח כ"כ פִּינּוּן דְּמִשְׁפַּחַת שְׁנָה בְּלָא רֶגְלִים וְרֶגְלִים בְּלָא שְׁנָה הוּי זֶה אִיסוּר לְעַצְמוֹ
וְזֶה לְעַצְמוֹ וְלֹא שְׁנָה הַפְּתוּב בְּזֶה לְעַכְב גַּם מַה שְׁתִּנְרִץ הַט"א כְּעִין זֶה פִּינּוּן דְּלִקְמָן אִיכָא
עוּד ל"ת דְּתַשְׁמוּר ה"א דְּאֶתִי לְשְׁנָה וְלַעֲכָב לַעֲנ"ד אִינוּ מְוַכְרַח דְּכִינּוּן דְּיֵשׁ לְדָרוּשׁ עַל
אֶפְרִישׁ וְלֹא אֶקְרִיב לְמַה נִּימָא דְּאֶתִי לְשְׁנָה לְעַכְב וּבִיּוֹתַר י"ל ע"פ מַה שֶׁהֵבִיא הַמ"ל בַּה'
מַעַה"ק (פ' י"ד) דַּעַת הַרְמַב"ם דְּאִיכָא בְּעֵבַר עַל ב"ת ג"כ ל"ת דְּבַל יַחַל ע"ש דְּבִזְזָה י"ל
דְּה"א דְּאֶתִי א' מֵהֶלְאֵנוּן לְשִׁנָּה הַפְּתוּב לְעַכְב דְּכָל הֵיכָא דְּאִיכָא לְמִידְרַשׁ לָא מוֹקְמִינוּ
בְּלָאוּ תִּנְרִיָּה כְּדַאמְרִינוּ בְּפָסְחִים (דָּף כ"ד) וְיִהְיֶה מְזָה רְאִיָּה לְדַעַת הַרְמַב"ם אֲכֹן לְקַמְן
(דָּף ו' ע"ב) כְּתַבְתִּי ג"כ רְאִיָּה לְדַעַת הַרְמַב"ן שְׁחֹלֵק עַל הַרְמַב"ם וְס"ל דְּלִיכָא בַּל יַחַל
ע"ש: שָׁם דָּף ו' ע"א בְּגַמְרָא אֲלָא בְּהַ חֻטָּא וְלֹא בְּאַשְׁתָּה: הָא דְּלָא קְאָמַר אֲלָא אִימָא בְּהַ
חֻטָּא הֵינּוּ טַעְמָא דְּלֹא חוּזַר מְלִשׁוֹן הַבְּרִייתָא דְּהַבְּרִייתָא וְדַאי קוּשְׁטָא קְאָמַר וְלֹא בְּקַרְבְּנָה
חֻטָּא וְלֹא קִנְשָׁה דְּמִבְּנֵי עוֹזַי נְפָקָא דְּתַנָּא דְּבְרִייתָא סְבַר כַּר"א שְׁדָרַשׁ אֲנָתוּ בְּזִבְחָה הוּא מְדַבֵּר
וְהֶכָא לָא בְּעִי לְיִישָׁב רַק לָכֵן עוֹזַי הָאִיף דְּרִישׁ בְּהַ חֻטָּא כְּמוֹ שְׁפָתְבוֹ הַתּוֹס' וְלִזְזָה קְאָמַר
שְׁהוּא דְּרֵשׁ לְמַעַט דְּלֹא בְּאַשְׁתָּה חֻטָּא וְכֵן נִרְאָה בְּסוּגְיָא דְּזִבְחִים: שָׁם מְבַקְשִׁין מְמַנּוּ מְמוֹן
וְאִין לוֹ: הַט"א הַקִּשָּׁה לְפִי הַתּוֹס' דְּעַל עוֹן נְדָרִים קָאִי לְמַה נְעַנְשׁ עַל הָעֵתִיד דִּילְמָא עוּד
יִשְׁלַם.

וְתִנְרִץ דְּמִיירִי בְּגַמְרָא בְּדַעַתוֹ שְׁלֵא לְהֵבִיא וְאִז מִיָּד נְעַנְשׁ אוּ דְּאִיירִי בְּנִדְרָה עַל הַזְּמַן דְּאִם
עֲבַר הַזְּמַן אִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּים נְדָרוֹ עוּד ע"ש. וְלַעֲנ"ד לָא בְּלִבְד עַל פִּי הַתּוֹס' קִנְשָׁה כֵּן אֲלָא

גם על פני רש"י שפירש דאייירי בגזל דאין לומר דבזה משפחת שאי אפשר לקיים עוד כגון שאכל הגזילה או שרפה מ"מ לא גמרה העבירה כל עוד שיכול לשלמה פדאמרין מכות (דף ט"ז) דלא משפחת בטלו דגזילה כיון דאיתא בתשלומין ובזה קשה יותר דלא שינה תירוץ השני של הט"א.

אמנם לענ"ד בין לשיטת רש"י בין לשיטת התוספת י"ל כיון דקרא איירי באין לו מה לשלם א"כ בזה נגמרה העבירה דזה הוא באשר הוא שם דאע"ג דאפשר שלעתיד יהיה לו ממון וישלם מ"מ לא דנין אלא ע"פ מה שהוא עתה שכן כתבו התוס' בגיטין (דף ל"ג) ובמכות (דף ט"ו) דעונשין על העוון על נזירותו אע"ג דאפשר שישאל על נדרו ויעקר הנדר מעיקרו מ"מ לא אזלינן אלא בתר השתא ולכן שפיר שינה שייענש אע"ג שאפשר שיבא העת שיפטר עצמו.

וכן משמע מלשון מבקשים ממנו ממון ואין לו דיליף מקרא אם אין לה לשלם דלב' תירוץ הט"א קשה איה שינה ואין לו הרי יש לו רק שלא רוצה לשלם או שלא יכול עוד לשלם שפבר עבר הזמן.

שוב בא לידי חידושי הריטב"א וראיתי שכ' כעין זה רק שכתב שאיירי שתבעו אותו כשהיה יכול לשלם ונענש על שלא שלם כשתבעו אותו: שם מוצא שפתיך זו מצות עשה: הרמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פ' י"ד) כתב אחד נדרים ונדבות עם שאר דברים כו' מצות עשה מן התורה שביא הפל ברגל שפגע בו תחלה שנגמר ובאת שמה כו' ע"ש.

וכ' המשנה למלך שלא מצא מקום דין זה שיהיה כל אלו בעשה דפשטא דקרא לא משמע אלא במידי דהקרבא וכ' עוד דבעל החינוך כ' דעשה זו אינה נוהגת אלא בזמן הבית ולהרמב"ם נוהג אף בזה"ז.

והנה נדאי פשטא דקרא דובאת שמה משמע כבעל החינוך ולכן ק' להרמב"ם מנ"ל דנוהג בזה"ז. ונלע"ד דבגמרא אמרין דאית לן תרי קראי חד לאמר ולא אפריש וחד לאפריש ולא אקריב.

והנה לא מפרש איזה משניהם איירי באמר ואיזה באפריש. אמנם הא אפשר להוכיח דקרא קמא איירי באפריש דהא מוקמינן מיעוטא דהוא ולא חליפיו בהומם ועבר עליו ב' רגלים וזה ע"כ לא משפחת אלא באפריש ולא אקריב וא"כ ממילא קרא בתרא דמוצא שפתיך איירי באמר ולא אפריש וכן משמע פשטא דקרא דמוצא שפתיך.

שוב ראיתי שגם בפ"י הוכיח דקרא קמא איירי באפריש דהא מרבינן בקרא קמא בכור ומעשר בהמה וזה לא משפחת שאמר ולא אפריש דבכור מרחם קדוש ובמעשר אמירתו והפרישתו באין כאחד.

ועוד הוכיח כן מדדרישין ועשית שיכופו ב"ד וא"כ קרא שני ע"כ באמר ולא אפריש כתיב דאפריש ולא אקריב מיקריב אותו נפקא. והנה ראיתו ראשונה לא שינה רק לגירסת התוס' ולא לרש"י דלא גרס בכור וגם מעשרות מפרש רק על מעשרות של תבואות כנראה מפירושו ובהם עובר אם לא הפריש.

וגם ראיתו השנית אינה מבוננת כ"כ דאפשר דגם יקריב אותו איירי בתיב חטאת ואשם ועולת ראיה ושלמי חגיגה דב"ד פופין אותו להקריבם ולכן אינו מוכח דאיירי באפריש ולא אקריב.

ולא ידעתי למה לא הוכיח הפ"י מראיתנו שהוא ולא חליפיו דזה ע"כ לכ"ע לא משפחת רק באפריש אכן הקשה הפ"י דאי ברייתא ראשונה איירי באפריש ולא אקריב ע"כ ברייתא שניה איירי באמר ולא אפריש.

וא"כ קשה למה לא מיימי ג"כ כמו ברייתא ראשונה לקט שכחה ופאה דבשלמא אי באפריש ולא אקריב איירי א"ש דזה לא משפחת במתנות עניים שאינו מחוייב לתן לעניים אלא הם יקחו אבל אי בלא אפריש איירי הו"ל למיחשב גם הני.

ועוד הקשה למה בצדקה מצריף תרי קראי לא לכתוב אלא במה דמיירי באמר ולא אפריש ואנא ידענא דכל שפן באפריש ולא נתן לעניים דבזה לא שייך הצריכותא דכל היכא דאיתא בגזא דרחמנא איתא דכל זמן שלא קבלו העניים אינה צדקה שלהם ולכן הוכיח הפ"י דלא מסיימי קראי להיות מדבר זה באמר וזה באפריש אלא עירוב פרשיות יש פאן ודרשינו בכל א' מה ששייך בו ומה שחסר בזה גילה זה ע"ש והוא הדרה הנכון לענ"ד בבניאור הסוגיא.

ובהכי א"ש מה שהקשה הט"א דמאי פריף עשה מובאת שמה נפקא דילמא צריף קרא למידי דלאו בר הקרבה נינהו וגם לבזמן שאין בהמ"ק קנים דלא אתי מובאת שמה ע"ש. וא"ל דהקושיא היא איפקא דלא לכתוב אלא מוצא שפתיף ול"ל קרא דובאת שמה דז"א דממוצא שפתיף לחוד ודאי ליכא למילף דלא ידענו מתי עובר וצריף ובאת שמה לזמן הרגל אבל לפ"ז א"ש דפשיטא להגמרא דעירוב פרשיות יש ולא בא להקשות דלא לכתוב פסוק א' מהם אלא בא לבאר דפסוק א' איירי באמר ולא אפריש ואחד באפריש ולא אקריב ומה שחסר בזה גילה זה דלענן עשה גילה קרא דמוצא שפתיף כל שאר דברים חוץ מקרבנות ולענן העת גילה קרא דובאת שמה שאינו עובר עד הרגל.

וכמו דלענן אזהרה לב"ד ולענן נדר ונדבה וקדשי בדיק הבית וחסאות ואשמות פתיבי תרי קראי להורות שאין חילוק בין אמר ולא אפריש ובין אפריש ולא אקריב ה"ה ג"כ לענן עשה דעירוב פרשיות יש ולכן פסק הרמב"ם א"ש שהביא גם על שאר דברים עשה דובאת שמה להורות העת שפרגל אחד עובר: שם נדבה כמשמעו: וכן אמרינו לעיל נדבה מנין ת"ל אם נדר או נדבה ובשו"ת פנים מאירות ח"א (סי' צ"ט).

הקשה מזה על מה שכתב רש"י בנדריים דף ט' דבל תאחר אין שייך בנדבה דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא והוא מפורש נגד סוגיא דהכא דרק לס"ד אמר בגמרא סברא זו. אבל אחר דכתיב נדבה בפירוש יש בנדבה ב"ת והיא קושיא עצומה לא לבד על רש"י אלא גם על הרא"ש שכתב ג"כ בפירושו דהתקלה היא משום מעילה ולא כ' משום ב"ת כמו שכ' הר"ן שם ומשמע מזה דגם דעתו פדעת רש"י דליכא בנדבה משום ב"ת והוא תמוה.

ומה שכתב בפנים מאירות שם לתרץ קושיא זו דנדאי אין חשש שלא יקריב הקרבן שלפניו אל אהחשש הוא שמא יאבד ולא ירצה להביא אחר תחתיו וזה לא שייך רק גבי

נדר אבל לא בנדבה דכל היכא דאיתא ביה גזא דרחתמנא איתא ואין חייב באחריותו עכ"ד לענ"ד דחוק מאד דהאיה תלי בבי גזא דרחתמנא איתא שהיא סברא שדחה הגמרא פאן ולא כתב בפשטות דאין חייב באחריותו פיון שלא קיבל עליו להביא דאי הטעם משום דבי גזא דרחתמנא איתא גם בנדר והפריש ואבד לא יהיה חייב באחריותו ועוד הרי גבי נדבה אין חייב באחריותו ואפילו היכא שמת הקרבן דלא שייך הו טעמא דבי גזא דרחתמנא איתא.

והנלע"ד דבריש זבחים אמרינן ואיבעית אימא פתיב קרא מוצא שפתייהו כו' ע"ש. וכבר העירו התוס' שהרי דרשינן מפסוק זה דעל נדבה עובר בב"ת וכתבו דהתם דריש מפשטא דקרא ולענ"ד כיון דצריף לדרשה דשם לפשטא דקרא האיה דריש דרשה דהכא מיתור דנדבה ועוד דשם בזבחים (דף ד') עביד צריכותא למה צריף קרא דמוצא שפתייהו אחר דכתיב וזאת התורה ע"ש והאיה שייף צריכותא פיון דבלא"ה צריף לדרשה דהכא ולכן היה נלע"ד דסתם גמרא דזבחים סובר דברייתא קמיינתא חולק על ברייתא שניה לענין דרשה דנדבה שכן משמע מדקאמרה נדבה מנין נאמר פאן נדר ונאמר להלן אם נדר או נדבה כו' וכבר העירו התוס' דהוי מצי להביא מהאי ענינא גופא דכתיב ב' פאשר נדרת נדבה והרשב"א ישב דהא מצריף תרי קראי חד ללא אפריש וחד ללא אקריב אכן זה ודאי לא נעלם גם מהתוס' אלא שהם הקשו דלמה צריף למילף מתודה דמה להלן נדבה עמו דנדאי לא נאמר לענין ב"ת אלא גילוי מילתא הוא ביותר הו"ל למילף מנדרת נדבה שיהא מענינא דב"ת לגלות מה להלן לענין אפריש ולא אקריב נדבה כנדר אף הכא לענין אמר ולא אפריש ולכן משמע מזה דהברייתא לא דורש הו דכאשר נדרת נדבה לענין ב"ת אלא לדרשה דזבחים להורות דשלא לשמה פשר וכיון דגם זה לא לענין ב"ת איירי לכן מיייתי הפסוק הקדום דאם נדר ולפ"ז באמת לית לן קרא דנדבה באפריש ולא אקריב דמסתמא קרא קמא באמר ולא אפריש איירי וכמו שכ' גם הרשב"א ועל פן שפיר כתבו רש"י והרא"ש דבנדבה ליכא משום ב"ת דכיון דלית לן קרא קיימא הסברא דכל היכא דאיתא ביה גזא דרחתמנא איתא וכתב רש"י פן עפ"י סוגיא דזבחים פן נלע"ד בישוב תימה זו: שם חד דאמר ולא אפריש: ק"ל דמשמע הו אפריש אינו עובר בב"ת נהרי מיד קאמר דאפריש ולא אקריב גם פן עובר וא"כ הכי הו"ל חד דאמר ולא אקריב וחד דאפריש ולא אקריב.

ונראה דזה הוקשה להרמב"ם ולכן כ' בסתמא פיו כנדר (דהיינו אמר) ובין בנדבה (דהיינו הפריש) עובר בב"ת אם לא הביא וכן כתב שם לענין פפיית ב"ד בין שנדר ולא הפריש בין שהפריש ולא הקריב כופין אותו עד שיקריב עכ"ל וא"כ ביותר קשה על הגמרא דקאמר חד אמר ולא אפריש מה נפקותא אם הפריש או לא הא לעולם עובר עד שיקריב ונלענ"ד דשפיר יש נפקותא פגון שאמר ועברו ב' רגלים והפריש ולא הקריב ועבר רגל ג' דאם לא הפריש עברו ג"ר באמר ולא הפריש ועובר בב"ת אבל בהפריש אפתי לא עבר בשלא הקריב פיון דאחר הפרשה לא עבר עדיין רק רגל א' ואפילו לענין עשה דרגל אחד יש נפקותא פגון דאמר ולא הפריש קודם הרגל וברגל עצמו הפריש דאם לא הפריש עבר עליו הרגל פולו ועובר בעשה אבל בהפריש ולא הקריב אפילו היה קרבן שהי' יכול להקריב ב"ט לשלמי שמחה מכ"מ לא עובר בעשה פיון שלא עבר עליו הרגל פולו משעה שהפריש: שם וצדקה מיחייב עליה לאלתר: הא דנקט רבא צדקה

דוקא ולא ג"כ לקט שכחה ופאה ומעשר עני דהא גם בהם מיחייב לאלתר היכא דקיימי
עניים כמ"ש התוס' לעיל (דף ד' ע"ב) י"ל משום דעל ברייתא בתרייתא קאי דלא פתוב
שם רק צדקה.

והא דבאמת לא אמר רבא פן רק אברייתא בתרייתא ולא אקמייתא י"ל דבזה יקשה
פשיטא דלא שייך התירוץ הואיל ובעניינא דקרבות פתיב שהרי שם יש קראי ג"כ חוץ
מצדקה על לקט שכחה ופאה ועל מעשרות שאינם קרבות אבל בברייתא בתרייתא דלא
אית לן קרא רק על קרבות דגם קדשי בידק הבית מקרי קרבן פדכתיב ונקרב את קרבן
ה' כדאמרין ספ"ק דתמורה בזה ה"א דגם צדקה פמוהם בדאפריש ולא נתן לעניים אינו
עובר רק בג"ר פקרבות לזה אשמעינן דעובר לאלתר היכא דקיימי עניים: שם עובר
בעשה: ראיתי קושיא בשם ספר חקרי לב פיון דברגל אחד עובר בעשה למה לא פפינו
להביא לאלתר דניחוש שמא ימות וכמו דאמרין בנדריים דהאומר לא אפטר מן העולם
עד שאהיה נזיר חייב להיות נזיר מיד דחיישינן שמא ימות.

ולענ"ד יש לומר עפ"י מה שפכתתי בספרי דסופה (דף כ"ד) שיש חילוק בין חשש מיתה
לזמן מוגבל לאינו מוגבל דלזמן מוגבל לא חיישינן פיון דרוב בני אדם לא מתים באותו
זמן אבל לזמן שאינו מוגבל חיישינן מיד פיון דרוב או כל בני אדם מתים לכן אין גבול
לומר מתי יתחיל חשש מיתה ולכן ה"א שיש גבול עד הרגל לא חיישינן למיתה אבל
בנזיר שלא נתן זמן שאמר לא אפטר מן העולם בו חיישינן מיד למיתה ולכן יהיה נזיר
מיד: שם אימר דמחוסר זמן היה: בלא"ה הוי מצי למימר דכיון דאם מחוסר זמן היה
ע"כ נולד בפסח וא"כ לא עבר עליו רגל שלם ולפי מה דאמרין לעיל אם לא עבר הרגל
כולו אינו עובר אלא ניחא לי למימר דאימא מחוסר זמן היה דלפ"ז אפילו נולד בתוך
שמונה קודם הפסח ג"כ אינו עובר פיון דחסר מהרגל אותן ימים שהיה עדיין מחוסר זמן
ברגל: שם ברש"י ד"ה עובר בעשה.

על הקרבן: צריך ביאור מה בעי רש"י בזה. וי"ל דרש"י ס"ל ג"כ כמ"ש הרשב"א לעיל
דמה דקאמר רבא ובצדקה עובר לאלתר היינו בעשה דוקא.

דל"ת גם בצדקה ליתא רק אחר ג' רגלים ולהכי מפרש רש"י עובר בעשה על הקרבן
לאפוקי על הצדקה דעובר בעשה לאלתר כמאמר רבא לעיל: שם בתוס' ד"ה אלא. אבל
נראה דמייירי בנדר: מה דלא ניחא לרש"י לפרש פן יש לומר דלשון מבקשים ממנו ממון
לא משמע דאיירי בנדר דלמה נקט ממון דוקא דהרי עיקר ב"ת הוא בקרבות ואם פן
הוי ליה למימר סתמא אא"כ אין לו לשלם נדרו אבל ממון משמע גזל יותר.

עוד י"ל דיישוב פירש רש"י שבשבת נאמרה מימרא זו בשם ר' נתן והכא וסנהדרין
ונבחים בשם ר"י ור"א ואין זה מדרש הש"ס שיאמר אמורא מה שפבר אמר התנא ועכ"פ
הול"ל תניא כוותי' דר"י ועוד למה אמר הכא סד"א מדאמר ר' יוחנן ולא אמר סד"א
מדאמר ר' נתן גם היה ק"ל לרש"י מה שהקשו התוס' פיון דאמרין בעון נדרים אשתו
מתה איך אמר בה ולא באשתה ולכן פ"י רש"י דר"י ור"א לענין ממון דגזל איירי ודלא
כר"נ דמוקי ליה לענין נדרים.

ולר"נ באמת לא דריש בך ולא באשתך אבל לר"י ה"א כמו שמתה אשתו פלא שלם
ממון שגזל שגם על ממון שגזר ואינו משלם מתה לכן פתיב ולא באשתך: שם בא"ד.
והא דדריש הכא בך חטא: לפי הנראה בשבת שם רק ר' נתן ס"ל בעון נדרים אשתו
מתה.

אבל רבי וראב"ש לא ס"ל כן. ולפ"ז י"ל דר' נתן באמת לא דריש בך חטא ולא באשתך
כדדריש בן עזאי אלא כדדריש דברייתא דלעיל שלא נפסל הקרבן וכן עזאי ס"ל כדדריש
דדריש ור"א בר"ש דפליגי ארבי נתן.

אכן התוס' קושטא קאמרי דיש חילוק בין משלם לבסוף או לא ולפי דברינו לעיל עוד
יש לחלק בין יש לו לשלם שאז אינו נענש על שם סופו ובין אין לו לשלם שאז נענש
באשר הוא שם.

וע' בשו"ת הרשב"א ח"ג (סי' שמ"ח) מה שכתב בענין זה: שם ד"ה תשמור. וצריך
לחלק בהא דר"י: לענ"ד יש לחלק דהתם דדריש ר' יוחנן למעט תפילין בליקה מימים
ימימה דהוי לאו הבא מכלל עשה ביום ולא בליקה דאע"ג דלאו הבא מכלל עשה דינו
כעשה מ"מ לזה גלי תשמור לעשותו ללאו גמור פניו דבלא"ה משמעותו לאו אבל היכא
דקאי תשמור על עשה גמור אז אינו רק עשה וע' מה שכ' התוס' בזה בערוכין (דף צ"ו)
שנראה קצת שפוננו לחילוק זה אכן מה שכתבו שם דמי שאינו מניח תפילין ביום לר"י
אינו לוקה דלענין זה הוי עשה צ"ע דאפילו הוי לאו ג"כ אינו לוקה פניו שאין בו מעשה
ור"י ס"ל במכות (דף ט"ו) לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: שם ד"ה יקריב.

כדאמר בפרק נערה: כדאמר בפ' הכותב (דף פ"ו) כצ"ל: והכי איתא התם תנינא בד"א
(פי' רש"י דלוקה ארבעים) במצות ל"ת אבל במצות עשה כגון שאומרים לו עשה סופה
ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו (פי' רש"י קודם שעבר על
העשה ויש בידו לקיים) וצ"ע דמקום שיש עשה ול"ת ועל הל"ת אין לוקין אם אז מכין
אותו לקיים העשה דאפשר דוקא בעשה גרידא לוקין עד שתצא נפשו אבל כשיש עשה
עם ל"ת כשם שאין לוקין על ל"ת כף אין לוקין על מ"ע.

ולכאורה יש להוכיח כן דבכל לאו הנפק לעשה דאמרינן למ"ד בטלו ולא בטלו אינו
לוקה כל זמן שלא ביטל העשה ולמה אין מכין אותו עד שתצא נפשו לקיים העשה
ואפילו למ"ד קיימו ולא קיימו דלוקה על הל"ת ופטור ולמה לא מכין אותו עד שתצא
נפשו לקיים העשה כגון גבי אונס שגירש דאמרינן מכות (דף ט"ו) כל ימיו בעמוד והחזר
קאי ולמה לא מכין אותו עד שתצא נפשו לקיים העשה וכן גבי השבת אבדה דהוי עשה
ול"ת ואינו לוקה מטעם דהוי לאו שאין בו מעשה ולמה לא מכין אותו עד ששייב את
האבדה.

ואפילו נימא דאין כופין רק על עשה שעובר הזמן וכמו שמשמע לשון רש"י דומיא
דסופה ולולב מ"מ קשה ממה דאמרינן בפסחים (דף צ"ה) דבל יראה הוי ניתק לעשה
דמשביתו למה לא מכין אותו לקיים העשה שהרי כשיעבור הפסח אי אפשר לקיימה
עוד.

ומכ"ז הנה נלע"ד דלא נמסר הל"מ שםפין עד שתצא נפשו רק בעשה גרידא אבל פשיש
עשה עם ל"ת אז לוקין על הל"ת לבד ואם על הל"ת אין לוקין גם על העשה אין לוקין
ולפ"ז לא יקשו מה שהקשה התוס' למה צריד קרא דיקריב שכופין אותו פיו דאיפא
עשה דשאני הכא דאיפא בהדי עשה גם ל"ת דבל תאחר: שם בא"ד.

ואפילו חטאות ואשמות נמי: עי' מה שפתבתי בזה בספרי ע"ל בכריתות (דף י"ב): שם
בא"ד. ואם אין מוצאין למשפנו אז כופין: לא זכיתי להבין איך שייד שכופין אם אין לו
במה לשלם ולא ידעתי למה לא כתבו עפ"י חלוקים דהכי דכשרואים שהוא מתעצל
ומוציא הוצאות חנם אז ממשפנו גם קודם שיעייע הרגל זמן העשה או הל"ת אבל פשיש
רואין פן אז אין ממשפנו אבל פשייע הרגל אז כופין אותו ובהכי איירי קרא דיקריב:
שם בא"ד.

הרי בתשובה מתפפר: צ"ע למה לא הזכירו דהכי אמרינו בנבחים (דף ז') אמר רבא
עולה דורן הוא כו' ע"ש. וי"ל דשם איירי בעולה הבאה עם חטאת פנראה ממשל דנכנס
פנקליט תחילה והתוס' קמ"ל הכי דאפי' בעולה הבאה לבדו אמרינו פן וע' במג"א סימן
א': שם ע"ב בגמרא בחג דקתני חג השבועות: הט"א הקשה הא קי"ל דנדריים ונדבות
אין קרבים ביו"ט והאיך הקריבו בשבועות ומירץ דבערב יו"ט הקריבו.

ולכאורה לא ק"מ שהרי הט"א עצמו כתב פיו דעצרת יש לו תשלומין פל ז' לעגן ראיה
וחגיגה ה"ה ג"כ לעגן עשה ובל תאחר דאינו עובר עד שיעברו פל ימי תשלומין והוכיח
פן ממה דפריד לעיל ולדה בעצרת היכא משהי לה דילמא חל עצרת בשבת אע"כ דכל
ז' ימים עדיין יכול להקריב ואינו עובר וא"כ גם קושיא זו ל"ק דדילמא ה"ק אכלנו ולדה
בחג השבועות בימי תשלומין דאיירי לעגן ב"ת חג השבועות וא"ל מדקרי לי' חג ע"כ
י"ט ממש קאמר דז"א דהרי בחגיגה (דף י"ז ע"ב) אמרינו איזו חג שאמה קורא וקוצר
בו הוי אומר זה חג עצרת כו' אלא לאו לתשלומין ע"ש הרי שקרא גם לימי תשלומין
חג.

אמנם צ"ע מהירושלמי דפירקן דאיתא שם ר' בון בשם ר' חייא בעי שלמה שנתו בעצרת
אפשר לומר דאינו פשר ועובר (פי' פיו דנדריים ונדבות אין קרבין ביו"ט אינו יכול
להקריבו ואיך יעבור על ב"ת) ולבסוף משני אמר ר' חנינא אילו עבר והביא שמה אינו
פשר מאחר שאילו עבר והביא פשר עובר עכ"ל.

הרי מוכח מהירושלמי דבל תאחר דעצרת תלי ביו"ט ולא בימי התשלומין דאל"כ מה
בעי לר' בון הא שפיר עובר מדלא הקריב בימי תשלומין וכפי הנראה במכ"ה געלם
ירושלמי זה מהט"א: שם פיו שיעברו עליו ג' רגלים: הפ"י הוכיח מדקאמר רבא דוקא
הכא לעגן ג' רגלים שפכל יום ניום עובר ולעיל לעגן עבר עליו רגל א' עובר בעשה
לא קאמר לשון זה דמוכח מזה דעל עשה לא עובר עד שיבא רגל אחר ע"ש.

ובאמת שפן נראה בירושלמי דפירקין דאיתא בעי קומי ר' זעירא בין רגל לרגל מהו
שיעבור התיב ר' בא והתני חגיגה שלא קרבה פראשון תקרב בשני ומתירין לו לעבור
(פי' בתמי' אלא מוכח דבין רגל קא א"צ להקריב ואינו עובר בעשה) אלא דצ"ע מסוגיא
דתמורה (דף י"ח) דשם איתא ג"כ סוגיא דהכא ושם הביא דברי רבא פלשון אחר דקאמר

וּלְרַבָּא דְאָמַר קְדָשִׁים פִּינּוּן שְׁעֵבַר עֲלֵיהֶם רְגַל א' כָּל יוֹם יוֹם עוֹבֵר עֲלֵיהֶם בְּב"ת מְעַצְרָת
בְּעֵי מִיכְלָא ע"ש.

הָרִי בְּאַמַּת קְאָמַר רַבָּא גַם עַל עֲשֵׂה דְאַחַר רְגַל א' בְּכָל יוֹם יוֹם עוֹבֵר אֲבָל בְּלֹא ה"ה קִשָּׁה
דְקָאָמַר עוֹבֵר בְּב"ת וְהָרִי עַל ב"ת לֹא עוֹבֵר רַק בְּג' רְגָלִים וְאֶפְשָׁר שְׂיֵשׁ חֶסְרוֹן שְׁם וְהָכִי
צ"ל וּלְרַבָּא דְאָמַר קְדָשִׁים פִּינּוּן שְׁעֵבַר עֲלֵיהֶם רְגַל אֶחָד עוֹבֵר בְּעֲשֵׂה וְכִינּוּן שְׁעֵבְרוּ ג'
רְגָלִים כָּל יוֹם יוֹם עוֹבֵר עֲלֵיהֶם בְּב"ת וצ"ע: שְׁם בְּכָל יוֹם יוֹם עוֹבֵר בְּב"ת: הָא דְלֹא
קְאָמַר רְבוּתָא טְפִי דְבְּכָל שְׁעָה וְשְׁעָה עוֹבֵר י"ל דְלֹא מְצִי לְמִימַר הָכִי דְאִיפָּא שְׁעוֹת דְלֹא
עוֹבֵר פְּגוֹן בְּלִילָה וְאֶפִּילוּ בְיוֹם קוֹדֵם תְּמִיד שְׁל שְׁחַר וְאַחַר תְּמִיד שְׁל בֵּין הָעֲרֵבִים פִּינּוּן
דְלֹא יְכוּל לְהַקְרִיב אֵינּוּ עוֹבֵר אֲבָל בְּכָל יוֹם יוֹם נִיחָא דֹא ע"ג דְאִיפָּא שְׁבַת דְלֹא מְצִי
לְהַקְרִיב מ"מ אִיפָּא רֹב יָמִים אֲבָל לְעֵנָן שְׁעוֹת אֲדַרְבָּה אִיפָּא רֹב שְׁעוֹת דְאֵינּוּ יְכוּל
לְהַקְרִיב פִּינּוּן שְׁאֵינּוּ יְכוּל לְהַקְרִיב רַק בְּשְׁעָה שְׁבִין תְּמִיד שְׁל שְׁחַר לְתְּמִיד שְׁל בֵּין הָעֲרֵבִים
וְכִינּוּן דְבַל תְּאַחַר בְּקַרְבָּנוֹת פְּתִיב נְקֻט לְשׁוֹן זֶה: שְׁם מְפָדִי תְּנָא אֶלְאֹנִי קְמַהֲדַר: הַמְשָׁנָה
לְמִלְכָּה ה' מַעַה"ק (פִּי"ד) הִבִּיא דַעַת הֶרְמֵב"ם שְׁבְכָל הַנְּדָרִים שְׁעוֹבֵר עַל ב"ת עוֹבֵר ג"כ
עַל לֹא יַחַל דְבָרוֹ וְרִישׁ ה' עֲרֻכִין הִבִּיא דַעַת הֶרְמֵב"ן שְׁחוֹלֵק ע"ז וס"ל דְלִיפָּא מְשׁוּם בַּל
יַחַל אֶלָּא הִיכָא דְלֹא יְכוּל לְתַקַּן עוֹד ע"ש.

וּמִסּוּגֵינָא זֹו לְכַאוּרָה רְאִיָּה לְדַעַת הֶרְמֵב"ן דְלַדַעַת הֶרְמֵב"ם אִיפָּא ס"ד דְמִקְשָׁן דְתְּנָא אֶלְאֹנִי
קְמַהֲדַר דֹא"כ הו"ל לְמִימַר דְעוֹבֵר מְשׁוּם בַּל יַחַל ג"כ בְּהִדִּי לֹא דְב"ת אֲכֹן יֵשׁ לּוֹמַר דְבַל
יַחַל לֹא הִיָּה יְכוּל לְמַנְקֻט הָכֹא פִינּוּן דְחֻשִׁיב ג"כ בְּכוֹר וּבְבָכוֹר לֹא שְׁיִיף בַּל יַחַל דְבָרוֹ
דְמַרְתָּם קְדוּשָׁה וְלֹא צָרִיף לְהַקְדִּישׁוּ.

אֲכֹן לְקַמְן פְּתַבְתִּי דְגַם בְּכוֹר צָרִיף לְהַקְדִּישׁ: שְׁם הַנִּיחָא לְמֵאן דְאִית לִיה פְּסֻדָּן: רִש"י
פִּירִשׁ מֵאן דְאִית לִיה רַק בְּכֻסְדָּן כֹּר"ש וּפְלִיג עֲלָיו בְּמָה שְׁאָמַר פְּעָמִים ד' פְּעָמִים ה'
דְלִמ"ד שְׁנָה לֹא מְשַׁפַּחַת כּוֹן.

אֲבָל הַבְּעַל הַמְּאוּר חוֹלֵק עַל רִש"י דְגַם לֹר"ש מְשַׁפַּחַת שְׁנָה בְּלֹא רְגָלִים דְמְשׁוּם שְׁנָה לֹא
עוֹבֵר רַק בְּלֹא הִבָּא מְכַלְל עֲשֵׂה וּמְשׁוּם ב"ת עוֹבֵר בְּל"ת מְמַשׁ וְעִי' בְּרִשְׁב"א שְׁהֻשִׁיב
ע"ז וְלִכְּן הִסְפִּים עִם רִש"י וְלֹא יִדְעָתִי לְמָה לֹא הִזְכִּיר גַם תְּקִירוֹן הָאַחַר שְׁל הַבְּעַל הַמְּאוּר
וּמָה יַעֲנֶה עֲלָיו שְׁהַבְּעַל הַמְּאוּר תִּקְרָן עוֹד דְמְשׁוּם ב"ת עוֹבֵר בְּכָל יוֹם אַחַר ג' רְגָלִים
וּמְשׁוּם שְׁנָה רַק מְשָׁנָה לְשָׁנָה דְהֵינּוּ פְּשִׁיעֵבְכוּר שְׁנָה זֹו אֵינּוּ עוֹבֵר עוֹד עַד שְׁיַעֲבֹר עוֹד
שְׁנָה שְׁלֵמָה וְלִכְּן שְׁפִיר אָמַר ר"ש פְּעָמִים ד' פְּעָמִים ה' ע"ש.

אֲכֹן תְּמַהֲתִי דְלִפ"ז מֵאִי פְּרִיף לְעֵיל לִיחְתִּי בְּכָל יוֹם יוֹם עוֹבֵר בְּב"ת הִיכִי מְצִי לְמִיחְתִּי כּוֹן
שְׁהָרִי בְּבִרְיָתָא קְתָנִי פִינּוּן שְׁעֵבְרוּ עֲלֵיהֶם שְׁנָה בְּלֹא רְגָלִים רְגָלִים בְּלֹא שְׁנָה עוֹבֵר בְּב"ת
וְהִלֵּא בְּשָׁנָה בְּלֹא רְגָלִים לֹא עוֹבֵר בְּכָל יוֹם בְּב"ת לְדַעַת הַבְּעַל הַמְּאוּר וצ"ע: שְׁם בְּשִׁלְמָא
לְרַבִּי מְשַׁפַּחַת לֵה: הָא דְלֹא קְאָמַר דְמֵאן דְלִית לִיה פְּסֻדָּן ס"ל כְּרַבִּי כְּתַב הַפְּנִי מְשׁוּם
דְרַצָּה לְאוּקְמִי לְבִרְיָתָא אֶלְיָבָא דְהִלְכְתָא וְלִכְּן לֹא רַצָּה לְאוּקְמִי לֹא הֶרְבִּי וְלֹא כֹר"ש פִינּוּן
דְלֹא קִי"ל כְּנוֹתִיָּהוּ.

וְהִנֵּה הָרִיף וְהָרִא"ש פְּסֻקוֹ כֹּר"ש וְרַק הֶרְמֵב"ם לֹא פְּסֻק כְּנוֹתִיָּהוּ כֹּמ"ש הַכ"מ ה'
מַעַה"ק (פִּי"ד) וְרִאִיתִי בְּשׁו"ת שְׁעַר אֶפְרַיִם (סִי' ל"ב) שְׁחוֹלֵק עַל כ"מ וְרוֹצֵה לְיִישֵׁב

לשון הרמב"ם דפסק כר"ש ע"ש ואם פי הרמב"ם בפי המשניות כ' בפי דאין הלכה כר"ש מכ"מ אין מזה סתירה לדברי השער אפרים דידוע דבהרבה מקומות חזר הרמב"ם בחבורו ממה שפסק בפי המשניות ואדרבה יש להביא ראי' לדבריו ממה שכתב הרמב"ם בספר המצות (מצות ל"ת קנ"ה) הנהירנו מלאחר הנדרים והנדבות כו' ובאה הקבלה שהוא אינו עובר על לאו זה עד שיעברו עליו ג' רגלים פסדון עכ"ל הרי שכתב בפי כר"ש וכדעת הש"א ואם אינם פן יתישב בזה מה שהקשה הברכת הזבח סוף ערכין על מה שפסק הרמב"ם דשנה בלא רגלים עובר בב"ת דהאיה משפחת לדידיה שנה בלא רגלים פנין דפסק כת"ק דר"ש דלא בעינן פסדון וגם פסק פתכמים דרבי וגם פסק פאחרים א"כ קשה לדידיה שנה בלא רגלים היכי משפחת לה פקושנית הגמרא ע"ש ואם נאמר דהרמב"ם פסק כר"ש לק"מ כמובן אכן לענ"ד דוחק שהרמב"ם יפסוק בחיבורו כר"ש ולא יפרש פן דבעינן פסדון כמו שכ' בספר המצות ומה גם שמהסוגיא משמע דאין הלכה כר"ש מדלא אוקי ברייתא כר"ש אע"כ משום דרצה לאוקמיה ברייתא פהלקתא וכמ"ש הפ"י.

לכן נדאי משמע טפי שפסק כת"ק ומה שי"ל ביישוב קושית הברכת הזבח אכתוב לקמן בעז"ה: שם אחרים היא: כבר הנפתי מה שהקשה הברכת הזבח על הרמב"ם דפסק ה' בכורות (פ' א') דשנה בלא רגלים עובר בב"ת והאיה משפחת פן פנין דפסק כת"ק דר"ש דלא בעינן פסדון ופסק פתכמים דרבי ופסק פאחרים ומה דתירץ דמשפחת פן בחלה ברגל נסתר ממה שכתב החכם צבי בשו"ת (סי' י"ב) ועמו הסכים הפ"י בשמעתי דבחלה לא שייך לפטור רק מעשה דובאת שמה והבאתם שמה דכיון שעבר הרגל אינו עובר עוד עד הרגל הבא אבל לא לענין ל"ת דב"ת דכיון דבעברו ג"ר בכל יום ויום עובר א"כ גם בחלה משנתרפא ולא שלחו להקריבו עובר בב"ת ולכן לא מתרץ הגמ' דמשפחת בחלה ולפ"ז גם להרמב"ם לא שייך תירוץ זה אמנם מלבד מה שכתבתי לעיל דלדעת שו"ת שער אפרים שהרמב"ם פסק כר"ש דבעינן פסדון פסק הרמב"ם א"ש עוד יש לומר דמה שפשוט להברכת הזבח שהרמב"ם פסק פאחרים הוא ממה שהביא פל הדינים בשבת ויוה"כ דסמוכין להדדי דלא משפחת פן ע"פ סוגית הגמ' בסופה (נ"ד) רק לאחרים אכן בספרי ע"ל שם הבאתי קושית הלח"מ שהקשה סתירה בהרמב"ם דפסק ג"כ כמתניתין דערכין דאין פוחתין מד' חדשים מעוברים דהוי דלא פאחרים ויישבתי שם דעת הרמב"ם דפסק דלא פאחרים אלא כרב שמעיה ע"ש ולפ"ז גם פסק הרמב"ם הקא בשנה בלא רגלים אתי שפיר.

ועוד י"ל ביישוב קושית זו עפ"י מה שכתבתי עוד בספרי ע"ל בפסוקה (שם) לפי מה שכתבו התוס' שם מסוגיא דערכין דגם לאחרים ע"י השעות היתירות בכל ג' שנים הוי יום א' יותר ובכל ל' שנה עוד יום יותר ע"י החלקים יתירים דלפ"ז גם למ"ד פאחרים נמצא לפעמים בין ר"ה לר"ה ה' ימים אלא דלא חשיב התם משום דברוב שנים לא הוי והקשיתי שם דא"כ האיה אמרינן הקא דתנא דלא חשיב שנה אחרים היא הרי גם לאחרים משפחת שנה בלא רגלים בהקדיש בשנה שהי' יום א' יותר והיה ניסן ואייר מעוברים ושבועות בה' בסיון והקדיש בשבועות ולשנה הבאה שהוא פסדון ושבועות בו' בסיון כבר נשלם השנה בה' בסיון באותו שעה שהקדישו ורגלים לא נשלמו עד

למחר בַּחג השְׁבוּעוֹת דְּמִצְטָרֶף סוֹף הַרְגֵל דְּאִשְׁתָּקֵד עִם תְּחִלַּת הַרְגֵל דְּהִשְׁתָּא וְהַנְחִיתִי בצ"ע.

אָכֵן ל"ק פֶּן רַק עַל פִּי רִש"י דְּמִפְרֵשׁ מַה דְּקֹאֲמַר הֵכָא וּמֵאֵן תִּנָּא דְּפִלְגַּי עֲלֵיהּ דְּרַב שְׁמַעְיָה דְּהוּא הַתַּנָּא דְּלֹא חֲשִׁיב שְׁנָה בְּלֹא רְגָלִים. אָבָל בְּלֹא פִירוּשׁוֹ יֵשׁ לְפָרֵשׁ ג"כ כְּמוֹ שֶׁכ' הַט"א דְּלֹא רָצָה הַגַּמ' לִזְמַר רַק דִּישׁ תַּנָּא דְּפִלְגַּי אַרְבַּ שְׁמַעְיָה דְּקֹאֲמַר לְפַעְמִים שְׁנִיָּהֶם מְלֵאִים אוֹ חֲסָרִים דַּע"כ אַחֲרֵים פְּלִיגֵי עַל זֶה דְּשְׁנִיָּהֶם חֲסָרִים לֹא מִשְׁפַּחַת אֱלִיבִיָּהּ וּלפ"ז י"ל דְּהַרְמַב"ם פִּירֵשׁ כֵּן וְלָכֵן אֶפְיָלוּ פְּסָק כְּאַחֲרֵים מַכ"מ מִשְׁפַּחַת שְׁנָה בְּלֹא רְגָלִים עַל הָאֵוָּן שְׁהַזְכְּרָנוּ דְּהַקְדִּישׁ בְּאוֹתוֹ שְׁנָה שְׁהִיוּ נִיסָן וְאִיר מְלֵאִים וְע' לְקַמָּן בְּתוֹס' שְׁפַתְבָּ עוֹד יִישׁוּב אַחַר לְשִׁיטַת הַרְמַב"ם: שָׁם לְדַבְרֵיו דְּרַבִּי זִירָא קֹאֲמַר: הַרְמַב"ם ה' מַעַה"ק (פ' י"ד) פְּסָק אַחַד הָאִישׁ וְאַחַד הָאִשָּׁה עוֹבְרִין עַל ב"ת וְכַתְּבֵי הַכ"מ דְּאָף דְּלֹאֲבִי לֹא נִפְשְׁטָה הָאֲבַעְיָ פְּסָק הַרְמַב"ם כַּר' זִירָא.

אָכֵן הַקְּשָׁה הַלְחָם מִשְׁנָה דְּכִינּוֹן דְּלֹאֲבִי לִיכָּא שְׁמַחָה בְּאִשָּׁה וַא"כ לִיכָּא בַּל תִּאֲחַר הו"ל לְפִסְטוֹק כְּאַבְי נֶגֶד ר' זִירָא. וַא"ל שְׁתַּנְרֵץ עַל קוֹשְׁיָא זוֹ דְּהַרְמַב"ם בְּזֶה לְשִׁיטְתוֹ אֲזִיל דְּפָסָק ה' חֲגִיגָה (פ' א') דְּאִשָּׁה חֲיִיבַת בְּמִצְוֹת שְׁמַחָה וְלָכֵן פְּסָק ג"כ שְׁהִיא בַּב"ת.

אַמְנָם הִיא גּוֹפָא קוֹשְׁיָא לְמַה פְּסָק הַרְמַב"ם דְּאִשָּׁה חֲיִיבַת בְּשְׁמַחָה כִּינּוֹן דְּאַבְי ס"ל דְּלִיתָא בְּשְׁמַחָה גַּם הַקְּשָׁה הַלַּח"מ עַל הַרְאָב"ד שְׁהַשִּׁיג עַל הַרְמַב"ם דְּאִין עֲלֵיהּ חֲיִיב שְׁמַחָה וְכַאֲבִי לְמַה לֹא הַשִּׁיג עֲלָיו ג"כ בְּמַה שְׁפָסָק דְּאִשָּׁה הִיא בַּב"ת וְהַנִּיחַ בצ"ע.

וְהִנֵּה רְאִיתִי בְּרַאב"ן (דף ל"א) שְׁהִבִּיא רְאִיָּה שְׁאִשָּׁה הִיא בַּב"ת מִמַּה דְּאַמְרִינּוּ בְּנִדְרִים (דף ג') דְּבַחֲטָאֵת יוֹלְדַת אִיכָּא ב"ת הַרִי שְׁיֵשׁ חֲיִיב ב"ת בְּאִשָּׁה וּמִדְּסַתָּם גְּמָרָא קֹאֲמַר הַכִּי מִשְׁמַע שְׁהַלְכָה כֵּן.

גַּם הַשְּׂאֵגַת אֲרִיָּה ס' ס"ו הִבִּיא רְאִיָּה זוֹ וְכַתְּבֵי שְׁרַאָיָה בְּרוּרָה הִיא וְלֹא רָאָה שְׁכַבְרָ קְדָמוּ הַרְאָב"ן אָבָל בַּט"א בַּר"ה (בְּאַבְנֵי מְלוֹאִים) הַשִּׁיב עַל רְאִיָּה זוֹ דְּמִשְׁפַּחַת שְׁפִיר בְּאִישׁ כְּגוֹן שְׁאֲמַר הַרִי עֲלֵי לְהִבִּיא חֲטָאֵת יוֹלְדַת ע"ש וְהִנֵּה וְדַאי הַדִּין כֵּן דְּכֵן נִרְאָה בְּחֻלְיִן (דף מ"א) שְׂאֵם נֶדֶר לְהִבִּיא עוֹלַת יוֹלְדַת חֲיִיב לְהִבִּיא וַא"כ מְסוּנְגָיָא דְּנִדְרִים אִין רְאִיָּה בְּרוּרָה דְּאִשָּׁה הִיא בַּב"ת וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהִבִּיא רְאִיָּה לְזֶה מִמַּה שְׁפַתְבוּ הַתוֹס' בַּב"ב (דף קס"ו) שְׁהַקְּשׁוּ עַל מַעֲשֵׂה דְּרַשְׁבַּ"ג בְּכָרִיתוֹת (פ"א) שְׁעַמְדוּ קָנִים בְּדִינְרֵי זֶהָ כִּינּוֹן שְׁהִיוּ מוֹתְרוֹת לְאַחֲוֹל בְּקַדְשִׁים לְמַה נִּתְיַקְרוּ כ"כ וְתִירְצוּ מִשׁוּם ב"ת הִיוּ דוֹחֲקוֹת ע"ש וַא"כ הִנֵּה מוֹכַח מְזָה שְׁיֵשׁ ב"ת בְּנָשִׁים.

אָכֵן כְּבַר הַשְּׁבִתִי עַל פ"י הַתוֹס' בְּסַפְרֵי ע"ל בְּכָרִיתוֹת (דף ח') דְּאַדְרָבָה יְקַשָּׁה הָאִיִּךְ רַשְׁבַּ"ג דְּרִישׁ לְהֶם שְׁלֹא יִבִּיאוּ עַל הַרְבֵּה לִידוֹת רַק קְרַבָּן אַחַד שְׁעַל יָדֵי זֶה יִבּוֹאוּ לִידֵי עֲבִירוֹת ב"ת וְלָכֵן יִישְׁבְּתִי קוֹשְׁיַיִת הַתוֹס' בְּדַרְוֹ אַחַר.

וְעַל כֵּן גַּם מְזָה אִין רְאִיָּה אָבָל עַכ"פ יוֹצֵא מִדְּבַרֵי הַתוֹס' שְׁפִשְׁיטָא לְהֶם ג"כ שְׁיֵשׁ ב"ת בְּנָשִׁים וְקַשָּׁה מִנ"ל כִּינּוֹן דְּהָאֲבַעְיָ לֹא נִפְשְׁטָה נִרְאָה דְּלִיכָּא בַּל תִּאֲחַר אָבָל נִלְע"ד שְׁיִצָּא לְרֵאשׁוֹנִים כֵּן מְסַפְרֵי מְפִירֵשׁ הִבִּיאוּ הַרְמַב"ן בְּסַפְרֵי הַמִּצְוֹת (מִצְוַת עֲשֵׂה צ"ד) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וּמַה שְׁשָׁנוּ בְּסַפְרֵי לֹא יַחַל דְּבָרוּ מַגִּיד שְׁעוֹבֵר עַל בַּל תִּאֲחַר וְעַל בַּל יַחַל וּר"ע אוֹמַר כְּכָל הַיּוֹצֵא מִפִּיו יַעֲשֵׂה וְאִשָּׁה כִּי תִדּוֹר נֶדֶר מִקִּישׁ אִשָּׁה לְאִישׁ מַה הָאִישׁ עוֹבֵר עַל בַּל יַחַל וְעַל

בל תאחר אף האשה עוברת על כל יחל ועל כל תאחר ירצו בזה לרבות כל יחל בנדריהם
גבי עם מה שעובר עליהם בב"ת ונהו שהצריכו לרבות בהן האשה לומר אעפ"י שאינה
עולה לרגל תתחייב בכל תאחר ברגלים פאיש העולה שם עכ"ל.

הרי מפני ש בנספרי שאשה עוברת בב"ת ור' זירא ואב"י ע"כ לא ידעו הספרי כמו
שמצאנו הרבה פעמים שאמוראים לא ידעו ברייתות ולכן א"ש פסק הרמב"ם שפסק
דאשה היא בב"ת וגם הראב"ד והתוס' סברו כן פיון דמפני ש כן בספרי ובזה יש ליתן
טעם ג"כ למה פסק הרמב"ם דאשה חייבת בשמחה נגד אב"י די"ל דלא מפני ש כמו שכ'
הרמב"ן דצריף היקיש דאשה לאיש לבל תאחר פיון שאינה עולה לרגל אלא דרק הוי
סלקא דעתו כו.

אבל אחר דגלי קרא דאשה היא בב"ת פאיש ילפינו מזה בעצמו ג"כ שחייבת בשמחה
שאל"כ איך תעבור על ב"ת פיון שאינה עולה אבל הראב"ד ס"ל כפי הרמב"ן ולכן
השיג עליו במה שפסק נגד אב"י אבל במה שפסק שאשה היא בב"ת לא השיג עליו פיון
שכן מפני ש כנלע"ד: שם מונין לו שנה: הט"א הוכיח מסוגיא זו דמה שנגאכל
בכור בעל מום שנתו אינו רק מדרבנן מדמתרץ בקים לי' שפלו לו חדשיו מפלל
דבלא קים לי' אין מונין לבעל מום ג"כ רק מיום ח' ונהרי מה שאין ראוי לאכילה מחמת
ספק נפל אינו רק מדרבנן מדאורייתא אזלינן בתר רוב ורוב הנולדים אינם נפלים וא"כ
איך אמרו חכמים דמונין שנה שלו מיום ח' דוקא בספק נפל דלמא אינו נפל ושלמה שנה
שלו אחר שנה שלו מיום שנולד ואיך הקילו חכמים נגד דין תורה להתיר לאכול עד ח'
ימים בשנה שנה אע"כ דבעל מום א"צ לאכל מן התורה תוך שנתו ולכן הם אמרו והם
אמרו וסיים הט"א ודלא פנראה מדברי קצת מפרשים דגם בעל מום צריף לאכל מן
התורה תוך שנתו ע"ש.

והנה מדברי הרמב"ם ה' בכורות (פ' א' ה' ח') נראה בפי' דס"ל דגם בע"מ מן התורה
נגאכל תוך שנתו וא"כ יקשה עליו מראית הט"א אמנם מה שפשיטא להט"א דמה שבהמה
אינה נאכלת תוך ח' הוא רק מדרבנן לענ"ד צ"ע שהרי רשב"ג גיליף מיום השמיני והלאה
ירצה דדוקא משמיני והלאה יצא מספק נפל משמע דתוך שמונה מן התורה אסור משום
ספק נפל ועי' במשנה למלה ה' איסורי מזבח (פ' ג') וא"כ מן התורה אינו נאכל תוך ח'
בלא קים לי' שפלו לו חדשיו ולכן נאכל מן התורה עד יום ח' תוך שנה שנה מיום
שנולד: שם בתוס' ד"ה שהי'.

ובפ' פל האסורים דרשינן ליה: לא ידעתי למה הוצרכו להביא מפ' פל האסורים הרי גם
שם בבכורות מיייתי הגמרא ברייתא זו ושם הוא העיקר ובפ' פל האסורים לא מיייתי
ברייתא זו רק בתוך הסוגיא להקשות ממנה לר"י שם ד"ה שנה.

ולקמן אין משמע כן: על הירושלמי אין קשה מזה דלשיטתו אזיל דס"ל דלבכור תם ג"כ
מונין שנה משעה שנולד דהכי איתא פ"ק דר"ה אמר רב הונא זאת אומרת ימים שהבכור
מחוסר זמן בהם עולין לו מתוך שנתו א"ר מנא ר' יונה אבא שמע לה מן הדא כל הבכור
אשר יולד וגו' הא כיצד משעת לידתו את מונה לו עכ"ל.

ולכן הירושלמי לשיטתו שפיר מתרץ דמשפחת שנה בלא רגלים בדאקדשא פשהוא מחוסר זמן בפסח אבל גמרא דידן דס"ל דלתם מונין משעת הרצאה לא הי' יכול לתרץ פו. אמנם לענ"ד יש להשוות גמרא שלנו עם הירושלמי דלא פליגי שהרי יש להקשות פנין שהירושלמי מביא ראיה מקרא דאשר יולד א"כ מה יענה גמרא שלנו לראיה הזאת וי"ל בנדאי בלא הקדישו אין מונין לו שנה אלא משעת הרצאה אבל פשהקדישו מחוסר זמן אז משעת הקדש מתחיל שנתו אפילו הקדישו סמוך ללידה ממש דכן משמעות הפתוב כל הבכור אשר יולד תקדיש ומאותו שעה שתקדיש אפילו סמוך ללידה לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה שמשעת הקדש חל עליו שם קרבן.

אבל בלא הקדישו קודם זמן הרצאה אז מזמן הרצאה חל שנתו פנין שהנה ראוי להקריבו ובהכי איירי גמרא דידן ולכן אין קושיא מראית הירושלמי עליו. ואין לומר הא קרא בבכור פתיב דמרחם קדוש וא"צ להקדישו דזה אינו דגם בכור מצנה להקדישו פדאמרין בערכין (דף כ"ט) מניין לנולד בכור בעדרו שמצנה להקדישו ת"ל הזכר תקדיש וכ"פ גם הרמב"ם ה' בכורות (פ' א') ובלא"ה צ"ל פן דאל"כ איך מתרץ הירושלמי פשהקדישו מחוסר זמן דהתינח בקדשים אבל הרי הבנייתא אמרה אחד בכור ואחד כל הקדשים פנין שעברה עליהם שנה בלא רגלים עובר בב"ת והאיך משפחת בבכור פן אכן ע"ז יש להשיב דבירושלמי באמת לא פתיב פלשון התוס' אלא תפטר שהנה מחוסר זמן לפסח וא"כ לעגנו בכור בפשטות משפחת שנולד בפסח ולעגנו שאר קדשים בשקדישם מחוסר זמן אכן עכ"פ פנין דכתיב תקדיש י"ל דגם לפי הירושלמי לא חל השנה לעגנו ב"ת אלא משעה שהקדישו או בשעת הרצאה אפילו בלא הקדישו.

ובהכי יש ליישב ג"כ דעת היש מפרשים שהביאו התוס' בערכין (דף י"ח) שתירצו על הקושיא ל"ל שנתו ולא שנות העולם פשיטא דאל"כ איך משפחת תמידין בר"ה שלעגנו שנה לא מונין רק משעת הרצאה והקשו התוס' עליהם דא"כ האיך משפחת מה דאמרין בזבחים שעות פוסלות בקדשים ע"ש.

אבל לפי דברינו י"ל דגם הי"מ לא פתבו דמונין שנה משעת הרצאה רק אם לא הקדישו קודם אבל פשהקדישו מחוסר זמן מאז מונין שנה וא"כ שפיר משפחת שעות פוסלים בקדשים בכה"ג די"ל בהקדיש מח"ז גם ע"פ גמרא שלנו מאז יתחיל השנה וא"כ שנייה תירוץ הירושלמי פשהקדישו מח"ז גם ע"פ גמרא שלנו והא דלא משני באמת פן י"ל דגם תירוץ זה לא ינהיג אליבא דכ"ע שהרי ר' ישמעאל פליג בערכין שם על ת"ק וס"ל דאין מצנה להקדיש הבכור ותקדיש מבעיא ליה לאתה מקדישו הקדש עילוי וכיון דכן לא שנייה לר' ישמעאל החילוק שחילקנו בין הקדש קודם להרצאה להקדיש אח"כ וכיון דלא מצי לתרץ אליבא דכ"ע ניחא ליה לתרץ פרב שמעיה ועוד דהירושלמי בעצמו ג"כ מתרץ לפי המסקנא פו.

עוד יש ליתן טעם למה לא מתרץ גמרא דידן פתירוץ הירושלמי דלכאורה קשה על תירוץ זה האיך משפחת בהקדישו מחוסר זמן שהרי ביומא (דף ס"ג) אמרין מנין שלא יקדישנו מחוסר זמן ת"ל קרבן וא"ל דזה רק לכתחלה אבל בדיעבד קדוש דז"א פנין דכתיב ירצה לקרבן אשה מפילא משמע דמה דממעטינו מקרבן לא ירצה וכן מוכח בזבחים (דף י"ב) ממה דפריה שם אי באפרישו האינדנא דיחוי מעיקרא הוא ע"ש וכן

מוכח ממה שהקשו התוס' שם האיך קדוש העובר בשהקדישו במעי אמו הרי אמרין לילה לקדושה דוקא ע"ש הרי דפשיטא להו דאם הקדיש מח"ז אינו קדוש וא"כ קשה על הירושלמי.

אבל י"ל דגם בזה הירושלמי לשיטתו אזיל דעל תירוץ זה איתא בירושלמי בר"ה בסוגין שם תמן תנינן ביום השמיני מביא שלש בהמות כו' ואין חטאת העוף מחוסרת זמן אצל אשם א"ר אלעזר פאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן ע"ש.

וכן איתא עוד לענן נזיר הרי שהירושלמי הוכיח ממתניתין דמותר להקדיש מח"ז וא"כ חלק אבריימא דיומא ה"ל ולכן שפיר מתרין ג"כ דמשפחת שנה בלא רגלים בשהקדישו מח"ז אבל גמרא דידן ס"ל כבבריימא דיומא ולכן לא היה יכול לתרין פו.

ובזה יש לתרין מה שהקשו התוס' בזבחים איך קדוש העובר במעי אמו הרי מח"ז הוא דמ"ד בתמורה דס"ל פן הוא ר' יוחנן וסתם ירושלמי הוא ר' יוחנן וכיין דהירושלמי ס"ל דמותר להקדיש מח"ז מסתמא ר' יוחנן ס"ל פן ולכן ר' יוחנן לשיטתו שפיר ס"ל דקדוש העובר.

ובזה יש ליישב מה שהקשה הכ"מ על הרמב"ם ה' בכורות (פ"ו ה' י"ד) שהשמיט הדין דליל שמיני נכנס לדיר להתעשר דיליף ר' אפטרוקי בזבחים (דף י"ב) מרומיא דקרא דלילה לקדושה אבל קודם לכן לא דמח"ז הוא והניח בקושיא.

וביותר הקשה המשנה למלך ה' איסורי מזבח (פ"ג ה' ח') שהרמב"ם השמיט דין הבריימא דאסור להקדיש מח"ז והניח ג"כ בקושיא גם הראב"ד השיג על הרמב"ם בה' פרה אדומה (פ"א) על מה שכתב דאין לוקחין עגלה ומשהיו אותה דכתיב ויקחו אליך פרה דתפוק ליה מפני שאין מקדישין מח"ז ע"ש.

אמנם כל הקושיות מתורצות על הרמב"ם דס"ל פהירושלמי דמותר להקדיש מח"ז מפני שר' יוחנן ס"ל פן ולפי מה שכתב המשנה למלך משמע שגם ר"ל שהקשה בתמורה (דף י"א) וליתני נמי המפריש מעות כו' ורבא שתיירץ על קושיא זו ס"ל דמותר להקדיש מח"ז לכן פסק הרמב"ם הכי.

ולפי דברינו יהיה עוד תירוץ אחר חוץ ממה שכתבנו לעיל על קושית הברכת הזבח במה שהקשה על הרמב"ם פיון שפסק פאחרים וכת"ק דר"ש וכחכמים דרבי איך פסק דשנה בלא רגלים עובר בב"ת האיך משפחת פן אבל לפי דברינו י"ל דס"ל פתירוץ הירושלמי דאע"ג דפסק דבכור לא מונין רק משעת הרצאה מ"מ משפחת בשהקדישו מח"ז דבזה מונין שנה משעת הקדש על פי דברינו ה"ל וזה דלא כתב הרמב"ם בפירושו פן משום דאין דרכו להזכיר מה שלא מפורש בגמרא: שם ד"ה יורש.

בשהפרישה מחיים: הקשה לי חכם אחד למ"ד זה ל"ל קרא לאפריש ולא אקריב דעובר בב"ת משום דה"א דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא הא ע"כ אי אפשר לומר פן דא"כ ל"ל קרא למעט יורש דלא משפחת רק באפריש ולא אקריב לפי דברי התוס' והשבתי לו הרי הגמרא עביד ג"כ צריכותא איפכא דאי אנשמועינן אפריש ולא אקריב ה"א באמר ולא אפריש אינו עובר וא"כ אי לא הוי כתיב רק חד קרא הוי מוקמינן לאפריש ולא אקריב ואפתי לא ידענו אמר ולא אפריש.

ועוד י"ל אפילו הוי פתיב בפ"י קרא לאמר ולא אקריב אפילו הכי צריף קרא לאפריש ול"א דמדאצטריף למעט יורש לא שמעינן כן דהא על שעבודא דלאו דאורייתא אין לנו קרא בפירוש אלא מדלית לן קרא דשעבוד מועיל אמרינן דלאו דאורייתא וא"כ מנ"ל למידק מדאצטריף מיעוט לירש באפריש ולא אקריב עובר דילמא הוי אמרינן פסברא דבי גזא דרתמנא הוא ואינו עובר והוי דייקנן דשעבודא דאורייתא ואתי מיעוט לירש באמר מורישו ולא אפריש לכן ע"כ צריף קרא לאפריש ול"א: שם ד"ה הא ליתא.

וכל הפטורים מן הראיה: והא דבעי ר' זירא רק על אשה ולא גם על כל הני י"ל דבהני פשיטא ליה שאינו בב"ת פיון דגם בשמחה ליכא דחולה וזמן ודאי ליתניהו בשמחה פיון דאנוסים הם ולא יכלו לעלות ולאכול שלמי שמחה בירושלים וגם כל אחרוני משמע דפטורים משמחה ג"כ כל דליתא בראיה דכן נראה ממה שכ' התוס' בפסחים (דף ג' ע"ב) דריב"ב לא עלה לירושלים לעשות פסח מפני שלא היה לו קרקע ופטור מן הראיה הרי אפילו מן הפסח פטור כש"כ משלמי שמחה וכבר הזכיר הפנ"י ראיה זו אלא נראה מדבריו שהבין מדברי התוס' דכאן דכל הני ישנן בשמחה ולכן הניח בצ"ע גם מהט"א נראה שפירש דברי התוס' דכל הני איתנייהו בשמחה והאיבעי אפוליהו קאי ונדחק לתת טעם למה הזכיר בהאיבעי אשה דוקא ולא גם כל הני.

ולענ"ד צ"ע דא"כ למה ציינו התוס' על הא ליתא בראיה ולא על הא איתא בשמחה שהרי רק מטעם זה יש לחייב בב"ת ועוד הרי פללו בדבריהם גם חולה וזמן והאיך ס"ד דהני חייבין בשמחה ומטעם זה יהיו בב"ת פיון שאנוסים הם מלבד הראיה שהזכירתי מדברי התוס' דפסחים דגם מי שאין לו קרקע פטור משמחה ולכן נלע"ד איפכא מפ"י הט"א דאדרבה התוס' דינא קמ"ל ורצו ליתן טעם למה הקשה דוקא מאשה ולא מפל הני ולכן פתבו הא ליתא בראיה וה"ה זמן וחולה כו' פי' דבהני לא קמב"ל דפשיטא דפטורין משמחה כמו מראיה ורק באשה מסופק דכתיב בה זכורף למעט מראיה וכתיב ושמחת אתה וביתך לחייבה בשמחה: שם ד"ה אשה וקשיא לר"ת: לענ"ד יש לישוב שיטת רש"י דמה שהביא ראיה מגמ' דפסחים לענ"ד אדרבה משמע איפכא דקאמר התם אנשים בראוי להם בנין ונשים בראוי להם בבגדי צבעונים ואח"כ הביא ברייתא דריב"ב בזמן שביית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר ועכשיו אין שמחה אלא בנין ואי גם על נשים קאי הו"ל למימר בנין ובבגדי צבעונים אלא משמע דרק על אנשים קאי אבל נשים גם בזמן שבהמ"ק קיים אין חיוב על הבעל לשמחה רק בבגדי צבעונים ולא בבשר שלמים ורק אם היא מצד עצמה חייבת בשמחה אז חייבת בשלמים כמו הבעל.

וגם מה שהקשה הר"ת מחגיגה לענ"ד יישוב רש"י בעצמו שם שכתב מיחייבא בשמחה לעלות ברגל ולשמח בחג עם בעלה דעל השמחה נצטוו נשים כדכתיב ושמחת בחגך אתה וביתך עכ"ל ולמה כתב ולשמח בחג עם בעלה ולא כתב לאכול שלמי שמחה כמו שכתב הכא דילמא חייבא למיסק משום שמחה כו' דאין שמחה אלא בבשר שלמים אלא נדאי משמע דעתו דרק לר"ז דס"ל אשה מצד עצמה חייבת בשמחה ואפילו אין לה בעל בה אמרינן דחייבת בשלמי שמחה.

אבל לאבני דס"ל אשה בעלה משמחה דהיינו שנצטוו הנשים על השמחה עם בעליהם בה אין מצוה בה רק שתשמח בה שבעלה משמחה דהיינו בבגדי צבעונים: שם דף ז'

ע"א בגמ' לחדשים מנ"ל: הא דלא גליף ממה דכתיב גבי בגנן בהמ"ק במלכים בחדש זיו הוא החדש השני ואמרין לקמן (נר"א) שהוא אייר דאית ביה זיוא לאילנא וקרי ליה החדש השני די"ל דהה החדש השני הוא למלכות שלמה דמניסן מנינו פדאמרין לעיל (נר"ב) וגם לא היה יכול להוכיח דניסן הוא ראשון מדקרי לאב חודש התמישי כמ"ש התוס' שם ד"ה בחדש דע"כ החדש התמישי הוא אב שהוא תמישי לניסן דזה לפי המסקנא אחר שידענו דניסן הוא החדש הראשון.

אבל אי לאו ראיה על זה היה אפשר לפרש החדש התמישי על אחד משאר החדשים שהוא תמישי לראשון אי אפשר לפרש תמישי ליציאת מצרים וזה בעצמו על פי סוגיא דהקא לא ידענו מתי היה דהא רצה להוכיח ע"י כי בחדש האביב הוציאה ה' ממצרים ודחי דילמא אדר היה: שם בעינא רוב אסיף וליכא: ק"ל רב חסדא דמתרץ פן ולא ס"ד דיש להקשות מידי רוב אסיף פתיב א"כ למה חזר מתירוצ הראשון דיליף מאביב שהרי רק על ידי הקושיא חזר מידי רוב אביב פתיב.

ואם זה קושיא האיר רצה לילף מאסיף דג"כ קשה מידי רוב אסיף פתיב. וי"ל בדוחק דבשלמא באביב שהוא לשון קדימה ובכור כמו שפתיב רש"י שהתבואה בכירה בו י"ל דקרא הכתוב לחדש שמבכר במוקדם פן אפילו הנה מיעוט ולכן פריה שפיר מידי רוב אביב פתיב אבל בלשון באספקם שרצה הכתוב לתרץ סימן מתי יחוגו את חג הסוכות לא ס"ד דרב חסדא שיתן הכתוב סימן ממה שאוספים המיעוט ולא מן אסיפת הרוב אבל הגמ' מכ"מ פריה מידי רוב אסיף פתיב.

אמנם ביותר נראה דר"ח לא קאי על סוגיא דלעיל שהרי לא הוזכר מי מתרץ התירוצ דיליף מאביב ומשמע דסתם גמרא שהוא רבינא ורב אשי תירצו פן רק שהקדימו תירוצ זה לתירוצ רב חסדא פיון דזה ילפותא מניסן עצמו ורב חסדא גליף מתשרי על ניסן ומכ"מ נקט לשון אלא פיון דהתירוצ ראשון מןפריה ורב חסדא י"ל דלא רצה לילף כלל מאביב דלא משמע לי מזה דהוא ניסן דבאמת קצת י"ל האיר משמע מאביב בישול שעורים דהא בכמה מקומות משמע דקציר חטים היה אחר קציר שעורים שהרי בכורי שעורים מקריבים בפסח ובכורי חטים בעצרת ועוד דכתיב בשמואל הלא קציר חטים היום אקרא לה' ויתן קולות ומטר משמע דקציר חטים הוא בעת שהגשמים אי אפשר בטבע ובתענית (פ' קמא) אמרינו דעד שיעבור הפסח ולחד מ"ד עד שיעבור ניסן צדין עת גשמים הוא וא"כ מנין דאביב הוא אביב של שעורים והוא ניסן דילמא אביב של חטים שהוא אייר או סיון ואפשר שמטעם זה לא רצה רב חסדא למילף מאביב ובזה יתורץ קושיתנו וגם מה שהקשה המרש"א דמה פריה על רב חסדא ואימא מרחשון דהרי אז ראשון הוא אייר ולעיל כבר אמר על אייר בעינא אביב וליכא והגיה בקושיא ועפ"י דברינו א"ש.

ועיין בריטב"א שהביא הגירסא ואימא אייר בעינן שימור וליכא ועל הקושיא ואימא מרחשון ג"כ מתרץ פן והיינו דאז ע"כ אייר הוא ראשון ובעינן שימור וליכא ומתרץ לפ"ז פקושית המהרש"א: שם מדברי קבלה למדנו: מזה ק"ל על מה שפתיב ברש"י תענית (נר"ט"ו ע"א) ד"ה ובקבלה וז"ל והקשה תוספת מאן דהו כו' ובכל דוכתא דלא

אֶתִּפְקֹד נָבִיא כִּי הָאִי וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים וְשָׁהוּ כַּמְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ דְּיָלִיף מִיָּנִיָּה אַגַּב אוֹרְחֵי מִיִּלְתָּא לֹא קָרִינוּ לִיה קַבְלָה עכ"ל.

וְהָרִי הֵכָא כֹּל הַפְּסוּקִים דְּמִיִּתִּי אֵינָם צְוִיִּים רַק סְפוּרִים וְקָרִי לְהוּ דְּבָרֵי קַבְלָה וְכוּן בְּב"ק (דף ב') דְּיָלִיף מִקְרָא דְּמַלְכִים מוֹיַעֲשׁ לוֹ צְדָקָהוּ ב"כ קָרְנֵי בְּרִזְלָה וְשָׁהוּ סְפוּר מַעֲשֵׂה וְקָרִי לִיה דְּבָרֵי קַבְלָה.

וְלַענ"ד יֵשׁ לְתַרְזֵן קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' בְּתַעֲנִית בְּדָרְךָ אַחַר עַפ"י מַה שֶּׁהֵבִיא הַש"מ בְּב"ק שֶׁם בְּשֵׁם תַּלְמִידֵי הַר"ר פֶּרְזֵן וְנ"ל דְּבָרֵי נְבוֹאוֹת קָרִי לְהוּ דְּבָרֵי קַבְלָה ע"ש שֶׁהֵבִיאִים קוֹבְלִים וְצוּעִקִים עַל צְרוֹת הַנְּרָאוֹת לָהֶם בְּחֻזּוֹן פְּדַמְתַּרְגְּמִינוּ אִם צְעוּק יִצְעוּק אֲלֵי אִם מְקַבֵּל יִקְבִּיל.

וַיֵּשׁ מִפְּרֵשׁ קַבְלָה שֶׁכּוֹלֵם קַבְלוּ נְבוֹאָתָם מִמַּרְע"ה עכ"ל. וְצָרִיף לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַי"מ שַׁע"כ לֹא בְּלִבָּד מַה שֶּׁקַּבְלוּ הַנְּבִיאִים קָרוּ לִיה דְּבָרֵי קַבְלָה שֶׁהָרִי שֶׁם בְּב"ק גּוֹפֵא קָרִי לִיה מַה דְּכַתִּיב וַיַּעֲשׂ לוֹ צְדָקָהוּ ב"כ קָרְנֵי בְּרִזְלָה כֹּן וְהוּא סְפוּר וְלֹא קַבְלָה וְעוֹד דְּנָבִיא שֶׁקָר הִנֵּה וְנִדְּאִי לֹא קִיבֵל אֲלֵא כְּנֻנְתָּם פִּינוּ דְּעֵיקָר סְפָרֵי נְבִיאִים הֵם נְבוֹאָתָם קָרָא לְהַסְפָּרִים דְּבָרֵי קַבְלָה.

וּלפ"ז י"ל דְּכֹן הַפִּי בְּכ"מ שֶׁמְזַפֵּיר דְּבָרֵי קַבְלָה אֲבָל מַה שֶּׁנִּזְכָּר בְּמַתְנִיתוֹ דְּתַעֲנִית וּבְקַבְלָה הוּא אוֹמֵר הוּא עַפ"י פִּי הָרֵאשׁוֹן מְלִשׁוֹן צְעָקָה וְלָכֵן לֹא קָרָא כֹּן רַק הַפְּסוּק שֶׁל יוֹאֵל שֶׁשֶׁם הַנְּבִיא צוּעֵק וּמְקַבֵּל קָרְעוּ לְבַבְכֶם כֹּן יְבוֹא פּוֹרְעָנוֹת.

אֲבָל בְּפְסוּק שֶׁל יוֹנָה שֶׁהוּא סְפוּר מַעֲשֵׂה לֹא שִׁיף זֶה כְּנַלְע"ד וּמ"מ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת הַתּוֹס' מ"ד פְּטוּעָה אֶפְשָׁר לוֹמֵר דְּכֻנְוִנְתּוֹ שֶׁהַתַּנָּא לֹא קוֹרָא סְפוּרִים דְּבָרֵי קַבְלָה. אֲבָל בְּגִמְרָא שֶׁהוּא לְשׁוֹן אִמּוֹרָאִים גַּם סְפוּרִים נִקְרָאִים כֹּן.

וְהַרִיטְב"א כ' וּמְגִילַת אֶסְתֵּר נִקְרָאת דְּבָרֵי קַבְלָה וְשֶׁלֹּא כְּדְבָרֵי יַחֲיד עכ"ל וְכֻנְוִנְתּוֹ נִרְאֵה דְּבַמְגִילָה (דף ז') אֵיכָא לְמ"ד דְּמְגִילַת אֶסְתֵּר אֵינָה מְטַמָּא יָדַיִם דְּלֹא בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ נִימֵן לְכַתּוּב וּא"כ לֹא שִׁיף לְקִרְוֹתָהּ דְּבָרֵי קַבְלָה אֲבָל שָׂאָר תַּנְאִים פְּלִיגֵי וּס"ל דְּנִכְתַּב בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ וְזֶה שֶׁפְּתַב וְשֶׁלֹּא כְּדְבָרֵי יַחֲיד: שֶׁם מֵהֵכָא וְתַלְקַח אֶסְתֵּר: הָא דְּחָשִׁיב אוֹתָם פְּסָדֵר הִנֵּה מְשׁוּם דְּפַתַח בְּרָאִיה מַחְדָּשׁ י"א הוּי חֲדָשׁ שֶׁבֵּט מְזַכְרִיהָ שֶׁהוּא סוּף הַחֲדָשִׁים לָכֵן קָחְשִׁיב הַחֲדָשִׁים לְמַפְרַע שֶׁבֵּט טַבַּת כְּסָלִיו סִינּוֹ וְאַח"כ חֲזַר לְהֵבִיא רְאִיָּה מְאָדֵר וְהָא דְּלֹא פְּתַח בְּזֶה פִּינוּ דְּחָשִׁיב לְמַפְרַע ה"ט מְשׁוּם דְּרְאִיָּה דְּשֶׁבֵּט הוּא מִן נְבִיאִים שֶׁקְדָמוּ לְכַתּוּבִים: שֶׁם רֵאשׁוֹן לְמִלְתָּא: הַקְּשָׁה הַמְּהַרְש"א א"כ אֵיף יִלִּיף רַב אֲשִׁי מֵהַפִּיל פּוֹר וְרַאב"י מוֹיִקְרָאוּ סוּפְרֵי הַמְּלָךְ נִימָא ג"כ שֶׁהוּא לְמִלְתָּא דְּהֵמֵן וְהַיִּיט בַּצ"ע.

וְלַענ"ד י"ל דְּנִדְּאִי מַה שֶׁסּוּפְרֵי הַמְּגִלָּה מְנוּ לֹא מְנוּ לְמִלְתָּא דְּהֵמֵן וְלֹא שִׁיף רֵאשׁוֹן לְמִלְתָּא רַק בְּרִישָׁא דְּקָרָא בְּחוֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן דְּבַתְחִלָּה פְּתִיב אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גְּדַל כו'. וּבְזֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּחוֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן לְמִלְתָּא דְּהֵינּוּ מִיַּד בְּחוֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן מְשַׁעֲלָה לְגִדְּוֹלָה הַפִּיל פּוֹר אֲבָל בְּסִפָּא דְּקָרָא דְּכַתִּיב הוּא הַגּוֹרֵל לְפָנֵי הֵמֵן וּגו' דְּהֵינּוּ שֶׁסּוּפְרֵי הַמְּגִלָּה מְדַבְּרִים עַל מַעֲשֵׂה הַגּוֹרֵל אֲשֶׁר עָשָׂה הֵמֵן וְלֹא מִיַּרְי הַסְּפוּר מֵהֵמֵן עֲצָמוּ בְּזֶה לֹא שִׁיף שֶׁמָּה דְּכַתִּיב לְחוֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר חוֹדֶשׁ אֲדָר שֶׁזֶה לְמִלְתָּא דְּהֵמֵן וְכַש"כ שֶׁלֹּא שִׁיף זֶה בְּפְסוּק דְּוִיִּקְרָאוּ סוּפְרֵי הַמְּלָךְ.

שוב בא לידי ספר הריטב"א וראיתי שהקשה קושית המהרש"א ותיירץ דאורחא דעלמא כי מתרמי ליה מילתא אינו מונה לה אלא בתחלת מנינו לומר שהתחיל ביום פלוני אבל שאר הקדשים אינו מונה בה: שם מעברין אותה אחר ר"ה מיד: הקשה הט"א פיון דאמרינו בסנהדרין דאין מעברין רק על התקופה ועל האביב ועל פירות האילן ועל אהד אין מעברין ונהרי בר"ה עדיין אין ליודע רק חשבון התקופה.

אבל שלא יהיה בפסח אביב או בשבועות פירות האילן האיה יודע זה בר"ה ומה שתיירץ שיש ליודע אם יאןחר עיבור בהמה דקה לענ"ד דוחק פיון דעיבור בהמה דקה אינו רק ה' קדשים האיה ישער מעת ר"ה שיהיה רכיכין בפסח הרי כבש ועזו בן ל' יום כשר לכתחלה לפסח כדאמרינו (פרה פ"א).

אבל לענ"ד י"ל דזה פשיטא דבישול תבואה ופירות תלוי בתקופת חמה ולכן אם רואה ב"ד שתמשוה תקופת. טבת עד סוף ניסן אז יוכלו לשער שלא יהיה אביב ובישול פירות בזמן הרגיל ומה דאמרינו דמפני תקופה לבד אין מעברין היינו אם תמשוה התקופה רק יום אהד או יומים על זמן הרגיל דבזה אין לשער שיאחר האביב ובישול פירות.

ועוד י"ל בפשטות עפ"י מה שכתבו התוס' לקמן (דף כ"א) דמה דאמרינו דעל תקופה לבד אין מעברין זה דוקא על תקופת תמוז אבל על תקופת ניסן לבד מעברין ואפילו לא תמשוה תקופת טבת רק עד ט"ז בניסן ונהרי תקופה בחשבון תלוי ובזה כבר אפשר ליודע מר"ה.

ותימא שבמכ"ה נעלמו מהט"א דברי התוס' האלה ובפרט שגם הרמב"ם פסק בן בה' (קידוש החודש פ"ד) וגם להראב"ד שחולק שם על הרמב"ם מעברין השנה אם יחשוב שתפול תקופת ניסן אחר ט"ז מפני האביב ומפני שאז תקופת תשרי תהיה אחר החג הרי לכ"ע משכחת דעל תקופה לבד מעברין ונהרי חשבון זה כבר מר"ה יש לחשוב כדאמרינו התם בסנהדרין תקופה בחושבנא תליא: שם בהפסקה לא קמייירי: הא דלא קאמר דתנא דידן סובר כרבנן שהיו אומרים דלא מעברין רק עד הפורים י"ל פיון דקי"ל כעדות שלהם שהעידו דמעברין כל אדר לא רצה לאוקמא מתניתן דלא פהלקתא ועוד דבלא"ה צ"ל כן דבהפסקה לא קמייירי מה דלא קתני לנדריים וכמ"ש התוס': שם בלבד שימסרנו לצבור: הרמב"ם ה' פלי מקדש (פ"ח ה"ז) פסק דכל קרבנות צבור שהתנדבו אותם יחיד משלו כשרים ובלבד שימסרנו לצבור והקשה, עליו המשנה למלה מהא דאמרינו ביומא (דף ל"ה) אחר שפלתה עבודת הצבור פהן שעשתה לו אמו כתונת לובשה ועובד בה עבודת יחיד ובלבד שימסרנה לצבור פשיטא מ"ד לוחיש שמא לא ימסרנה יפה יפה קמ"ל ע"ש הרי דרק לעבוד עבודת יחיד מהני מסירה לצבור ואיה פתב הרמב"ם דאפילו לעבודת צבור מהני הן אמת שהירושלמי לא חילק בין יחיד לצבור.

וגם מסוגיא דכאן מוכח דאפילו לעבודת צבור מהני מ"מ קשה סתירת הסוגיות ע"ש במשנה למלה שנדחק בישוב קושיא זו. ולענ"ד י"ל דהנה זה נדאי פשיטא דבקרפן צבור צריה שיהיה בגדי פהונה וכלי שרת משל צבור דצורף קרפן פקרפן דמי.

אבל צריה טעם מנ"ל דגם בקרפן יחיד צריה שימסור בגדי פהונה לצבור למה לא יוכשר גם משל יחיד ומה עדיפי בגדי פהונה מקרפן עצמו שבא משל יחיד. וי"ל דמה דבעינו

משל צבור באמת אינו מדאורייתא אלא מטעם גזירה שאם נתיר לו לקרן יחיד בגדי פהונה של יחיד יבא לעבוד בהם גם עבודת צבור פינון שאין היפר לזה.

ובזה יש לישב השינוי שבין ברייתא דהקא לברייתא דיומא דשם קתני עובד בה עבודת יחיד דמשמע לכתחלה והקא קתני יחיד שהתנדב משלו פשרים משמע בדיעבד דוקא פשרים אבל לכתחלה לא מקריב ולפי דברינו א"ש דשם לענן יחיד דאפילו לא ימסור יפה לא הוי רק איסור דרבנן דמדאורייתא עובד בבגדי יחיד מותר לכתחלה.

אבל הקא לענן קרפן צבור דאם לא ימסור יפה הוי איסור דאורייתא לכו רק בדיעבד לא חיישינון שמה לא מסר יפה אבל לכתחלה לא ולכו אין פאן סתירת הסוגיות דביומא איירי מלכתחלה ולכו נקט קרפן יחיד דוקא.

אבל הקא איירי בדיעבד ולכו נקט קרפן צבור דוקא. ובזה גם פסק הרמב"ם א"ש דנקט לישנא דברייתא דהקא.

ובזה יש לישב גם מה שהקשו התוס' דמה פריה פשיטא פינון דפלוגתא דתנאי היא בב"מ ועפ"י דברינו י"ל דשם לא פליגי תנאי רק לכתחלה דר' יוסי ס"ל מתנדב שומר חנם דמשמע לכתחלה וחקמים פליגי שמה לא ימסור לצבור יפה ולכן לכתחלה לא אבל הקא דאיירי בדיעבד פשיטא דכשר די"ל דעל זה לא פליגי רבנן ומשני דה"א דמטעם שמה לא ימסור לצבור יפה נאפילו בדיעבד פסול קמ"ל דכשר: שם בתוס' ד"ה הא בבעל מום.

משעת הרצאה: נאפילו נולד בו מום בתוך ז' ימים דלא שייך למנות משעת הרצאה מכ"מ לא שייך משעה שנולד אם לא איירי בנולד במומו דעכ"פ לא מונין רק מעת שנולד בו מום: ומה שכתבו ואין לדקדק כו'.

פי' דבשלקא גבי תס' שייך בל תאחר להקריבו תוך שנתו אבל בבעל מום מה בל תאחר איפא אם לא על ישראל פשמאחר ליתן לכהן על זה כתבו דגם בכהן עצמו שייך בל תאחר לאכלו תוך שנתו: שם ד"ה מדברי.

שבו פל העולם נובל: אף שגם בערוף ערוף בול הביא הירושלמי פן מכ"מ נראה שט"ס וצ"ל שבו העלה נובל וכן הוא בירושלמי שלפנינו ופי' הירושלמי שפני ג' דברים נקרא פסליו בול מפני שבו העלה נובל מהאילן ומפני שהארץ נעשית חתיכות חתיכות מחמת הגשמים ומפני שאז מביאים הבהמות לבית שאין מרעה בשדה ובולליו להן מאכלם: שם ד"ה בשנים.

מכ"מ בחדשים לא קמירי: לענ"ד תירוץ זה דחוק פינון דעכ"פ לא בשנים דוקא קמירי א"כ לימא רק בחדשים לא קמירי וברגלים מירי. ולענ"ד י"ל דהנה התוס' החזיקו קושיותם ממה דאמרינו דשנה בלא רגלים ורגלים בלא שנה עובר וכוונתם דאם רגלים הם שנה שלימה גם רגלים הם בכלל בשנים קמירי אבל פינון דאמרינו דשנה בלא רגלים עובר א"כ ע"כ רגלים בלא שנה עובר דאל"כ רגלים ל"ל ע"כ לא שייך דרגלים הם בכלל מה שאמר בשנים קמירי.

אכן הלא אמרינו לעיל דמתניתין וברגלים ר"ש היא דבעי פסדון. ולר"ש ע"כ לא אמרינו דשנה בלא רגלים עובר כמו שכתב רש"י לעיל (דף ו' ע"ב) ד"ה הניחא דס"ל כר"ש

בַּחֲדָא וּפְלִיג עֲלֵי בַּחֲדָא שְׁהָרִי אָמַר בְּעֵינֵי פְסִדְרֹן וְלִכְּוּן פְּעָמִים הֵם ד' פְּעָמִים הֵם ה' שְׁהוּא יוֹתֵר מִשְׁנָה וְאֵפ"כ אֵינּוּ עוֹבֵר עַד שְׁיַעֲבֵרוּ הֶרְגְּלִים פְּסִדְרֹן וְלִכְּוּן שְׁפִיר שְׁיִיגָה לּוֹמַר דְּמַה דְּאָמַר הַתַּנָּא וְלֶרְגְּלִים הוּא בְּכָלֵל בְּשָׁנִים קַמְיָרִי פִּינּוּ דְבָזָה קַמ"ל דְּצָרִיף עוֹד יוֹתֵר מִשְׁנָה: שָׁם ד"ה הֵם הַעִידוּ.

אֲמַתְנִיתֵן דְּעֵדִיּוֹת: הַפ"י וְהַט"א נִתְפָּוּנוּ לְתִירוּץ אֶחָד בְּיָשׁוּב קוֹשְׁיָא זֹו דְּאֲמַתְנִיתֵן דְּעֵדִיּוֹת לָא הָוִי מְצִי לְהַקְשׁוֹת דְּהָוִי מְצִי לְמִימַר דַּס"ל פְּרַשְׁבָּ"ג דְּאִין דוֹרְשִׁין רַק ב' שְׁבַתוֹת לְפָנֵי הַחֶג וְלִכְּוּ לִיכָא לְמִיחַשׁ דִּילְמָא אֲתִי לְזִלְזוּלֵי בְּחַמְיָן.

אָבֵל עַל ר"נ פְּרִיף שְׁפִיר פִּינּוּ דְאַנּוּ קִי"ל פְּרַבְּנּוּ דְדוֹרְשִׁין ל' יוֹם הָאִיף אָמַר דְּמַעוֹבֵר וּמְקוֹדֵשׁ הָא יֵשׁ חֲשֵׁשׁ דְּאֲתִי לְזִלְזוּלֵי וְהוּא תִירוּץ נְכוּן. וְלַע"ד יֵשׁ לְתַרְץ בְּזָה דְקָדוּק דְהָכָא מִיִּיתִי רַק דְבָרִי רַבְּנּוּ דְשׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין ל' יוֹם וְשָׁם בְּסִנְהֶדְרִין פְּשֵׁה־קֶשֶׁה עַל דְבָרִי ר"נ מְבִיא פֶל הַבְּרִייתָא גַם דְבָרִי רַשְׁבָּ"ג דְּאָמַר ב' שְׁבַתוֹת וְהָא לְכַאוּרָה לֵאלָא צוּרְף פִּינּוּ דְלֵא מְקֶשֶׁה רַק מַת"ק וְכַמוֹ דְּגַם הָכָא לָא מִיִּיתִי רַק דְבָרִי ת"ק אָבֵל לַפ"ז א"ש פִּינּוּ דְרָצָה לְהַקְשׁוֹת שָׁם עַל ר"נ וְיַדַע שְׁיֵשׁ לְהַשִּׁיב הָא ע"כ אִין זֶה חֲשֵׁשׁ דַּא"כ יִקְשָׁה עַל מַתְנִיתֵן דְּעֵדִיּוֹת וְכַקְוִישְׁנִית הַתּוֹס' דְּכָאן לְזָה הִבִּיא לְחֻזַק קוֹשְׁיָתוּ גַם רַשְׁבָּ"ג לְתַרְץ בְּזָה שְׁעַל מַתְנִיתֵן דְּעֵדִיּוֹת ל"ק דִּי"ל דַּס"ל פְּרַשְׁבָּ"ג אָבֵל רַק עַל ר"נ קֶשֶׁה מַת"ק דְּפִסְקִינוּ פְּנוּתִיָּה: שָׁם ד"ה שְׁמָא.

דְּהָוִי פְּלוּגְתָא דְתַנָּאִי: לְכַאוּרָה קֶשֶׁה שְׁהָרִי רַק לְלִישְׁנָא קַמָּא דְרַבָּא שָׁם פְּלִיגֵי רַבְּנּוּ וְרַבִּי יוֹסִי בְּזָה אָבֵל לְלִישְׁנָא בְּתַרָּא פְּלִיגֵי אִי חִיְיִשְׁיָנּוּ לְבַעֲלֵי זְרוּעַ וְא"כ דִּילְמָא גְּמָרָא דְהָכָא אֲזִיל לְלִישְׁנָא בְּתַרָּא וּבְפִרְט דְּפִסְקִינוּ פְּנוּתִיָּה גַם ר' יוֹחָנָן שָׁם אָמַר דְּפִלִּיגֵי בְּהֶכִי.

שׁוּב מְצַאֲתִי לְהַגְהוֹת מִשְׁנָה לְמַלְךָ ה' שְׁקָלִים (פ"י) שְׁהַקְשָׁה פֶן וּמַה שְׁרָצָה לּוֹמַר דְּגַם לְתִירוּץ בְּבַעֲלֵי זְרוּעַ פְּלִיגֵי ס"ל לְרַבְּנּוּ דְחִיְיִשְׁיָנּוּ שְׁמָא לֵא יִמְסְרֵנוּ יָפָה מְדַקְאֲמְרֵי מְדְבָרִיף לְדְבָרִינוּ אִין בְּאִין מְשַׁל צְבוּר הָרִי ע"כ הַתּוֹס' לֵא נִתְפָּוּנוּ לְזָה מְדַכְתְּבוּ דְפְּלוּגְתָא דְתַנָּאִי הִיא נִהָרִי לְתִירוּץ זֶה לָא פְּלִיגֵי בְּהֶכִי.

אָבֵל לַעַנ"ד פְּנוּתַת הַתּוֹס' דְּאָרְף דְּלִישְׁנָא בְּתַרָּא לָא פְּלִיגֵי בְּהֶכִי מ"מ הָרִי לְלִישְׁנָא קַמָּא פְּלִיגֵי וְהָא לְשׁוֹן לֵא אִיפְרָף שָׁם רַק דְלַהֶף לְשׁוֹן צ"ל דְלַכ"ע הַבְּטָה בְּהַפְקָר קִנִּי וְלִישְׁנָא בְּתַרָּא אֲמָרִינוּ דְלַכ"ע לָא קִנִּי אָבֵל מִטַעַם סְבָרָא דְחִיְיִשְׁיָנּוּ שְׁמָא לֵא יִמְסוֹר יָפָה לֵא אִיפְרָף וְלִכְּוּן שְׁפִיר קֶשֶׁה דְמֵאִי פְּשִׁטָא פִּינּוּ דְאֲפָשֵׁר לְמַטְעֵי כְּלִישְׁנָא קַמָּא: שָׁם בַּא"ד.

פְּוִלֵי הָאִי פְּמוֹ בְּשׁוּמַר: הַתּוֹס' לֵא בִיאוּרוּ הַחִילּוּק וְלֵא מְצַאֲתִי בְּמַפְרָשִׁים פִּירוּשׁ הַחִילּוּק. וְלַעַנ"ד י"ל דְּהַנָּה הַמִּשְׁנָה לְמַלְךָ בַּה' שְׁקָלִים (פ"י) הַקְשָׁה הָאִיף אָמְרוּ רַבְּנּוּ בַב"מ דְּחִיְיִשְׁיָנּוּ שְׁמָא לֵא יִמְסְרֵנוּ יָפָה הָרִי קִי"ל דְּדְבָרִים שְׁפַלְב אִינָם דְבָרִים וְהַנִּיחַ בַּצ"ע.

וְאֵע"ג דְּבַעַל הַגְהוֹת הַמִּשְׁנָה לְמַלְךָ רַמְזוּ תִירוּץ לְזָה עַפ"י הַדְיָעָה שְׁהִבִּיא הֶרַמ"א בַּח"מ (שָׁם ר"ז) דְּבַמַּתְנָה אֲמָרִינוּ דְבָרִים שְׁפַלְב הָוִי דְבָרִים מְלַבַד דְּהֶרַמ"א הִבִּיא דְיָעָה זֹו בְּשָׁם י"א בְּלַבַד וְאִפְתִּי יִקְשָׁה הַקְוִישְׁיָא לְהַפּוֹסְקִים שְׁלֵא חֲלָקוּ בֵּין מַתְנָה לְמַפְרָ בַּלֵּא"ה וְנֵדֵאִי לֵא שְׁיִיף זֶה אֵלֵא הִיכָא דְאִיכָא אֲוִמְדָנָא שְׁלַבּוּ אִינוּ כְּפִיו דַּל"כ לֵא מְשַׁכַּחַת מַתְנָה שְׁלֵא יוֹכַל הַנוּתֵן לְחֻזּוֹר בְּאֲמָרוּ שְׁלַבּוּ בַל עֲמוּ הִנָּה בְּשַׁעַת מַתְנָה וְהָכָא מָה אֲוִמְדָנָא אִיכָא שְׁנֵאמַר דְּלֵא נָתַן יָפָה וְרָצָה לְהַכְשִׁיל רַבִּים פִּינּוּ שְׁיָדוּעַ שְׁאִין קָרְבַן צְבוּר בָּא מְשַׁל יָחִיד.

אבל לענ"ד י"ל דודאי בשנותן דבר לגזבר ואמר הרי זה מתנה לצבור לא חיישינו למחשבתו שמה לא מסר בלב שלם שלא אזלינו רק ע"פ דברו ומיד קנה ההקדש. אבל בשומר שמנדב שמירתו פדתנו מתנדב שומר חנם דהיינו שאומר שישמור בחנם הרי באותה שעה עדיין לא נקנה לצבור ואם אח"כ חזר בו מדעתו הרי נקנה לו שלא שייך בזה דברים שבלב אינם דברים שהרי לא בכל שעה ובכל רגע אומר בפה ששומר בחנם ולכן רק בשומר חיישי רבנו שמה לא ימסור יפה ואף שיש תקנה לזה שפאשר פלה שמירתו ימסור לצבור בפה במתנה הרי מזה לא איירי הקא דא"כ לא הוי צריכים לפלוג לענין שמירה אלא ביחיד שמתנדב קרפן צבור אם פשר או לא אלא ודאי רק במתנדב שמירתו בלבד פליגי ובזה יש לחלק בין שמירה למתנה.

שוב בא לידי ספר הריטב"א ומצאתי שכ' וי"ל דשאני התם פיון שבאין מן ההפקר קסבור שאין בהם זכיה פל פה לממסרינהו יפה יפה אבל הקא דהוי ממונו גמור הא ידע ודאי דבעי לממסרינהו יפה יפה ועוד דהתם סבור דאפילו בשל יחיד יוצא ולא בעי זכיה שלמה מה שאין פו בקרבנות צבור עכ"ל.

ואפשר שלזה נתפוננו גם התוס' פאן: שם ע"ב בגמרא פיון דקתני אם הביא יצא: הט"א (באבני מלואים ר"פ) הקשה מזה על על הרמב"ם שכתב בה' בכורות (פ"ז) אין מעשרין מנולדים בשנה זו על הנולדים בחברתה כו'.

ויראה לי שאם עישר בהמה משנה על שנה ה"ז מעשר מפני חומרת הקדשים שהרי לא הקפידה התורה בפירוש על מעשר בהמה שיהיה שנה שנה עכ"ל. והרי הקא מתרץ דתנא דמתניתן לא חשיב תרומת שקלים פיון דדיעבד יצא ואעפ"כ חשיב מעשר בהמה במשנתנו א"כ מוכח דבזה אם עישר משנה לשנה אפילו בדיעבד לא יצא ותירץ דמה דאמרינו פיון דאם הביא יצא לא פסיקא ליה אין הפירוש דלא קתני מה שהוא רק לכתחלה ולא גם בדיעבד אלא ה"ק פיון דאם לא מצא חדש מביא לכתחלה מן הישן לכן לא פסיקא ליה ולכן ל"ק מן מעשר בהמה פיון דאי אפשר בשום ענין לעשר לכתחלה משנה לחברתה ע"כ שפיר שייך לחשבא במתניתן.

אמנם לענ"ד מה דפשיטא להט"א דלא משכחת בשום ענין שיעשר לכתחלה מן שנה לחברתה עדיין צ"ע דלכאורה נראה בשאין לו רק ה' משנה זו וה' משנה שעברה יעשר לכתחלה משנה על חברתה פיון דלהרמב"ם בדיעבד אם עישר משנה לחברתה פשר ואין לה דיעבד גדול מזה אם אי אפשר לעשר בענין אחר דאע"ג דתנן בבכורות (דף נ"ז) ה' לפני ר"ה וה' לאחר ר"ה אין מצטרפין זה יש לפרש בשכיכול לצרף חדש עם חדש וישן עם ישן אבל אם אין רק ישן וחדש לצרף י"ל דלדעת הרמב"ם שרק לכתחלה בעינו שנה שנה שפיר מצטרף.

ויש להביא ראיה לזה ממה דתנן שם (דף י"ג) שהיה בדין ומה אם חדש וישן כו' אינו דין שאין מתעשרים מזה על זה ת"ל וצאן. ובספרי ע"ל בסופה (דף ל"ז) הקשיתי ע"ז הרי פל דין שתחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין וא"כ איך ס"ד לילף מק"ו שכתשים ועזים אין מתעשרים מזה על זה מחדש וישן הרי הוי סופו להקל דאם אין לו רק ה' כבשים וה' עזים אי אמרת שאין מתעשרים מזה על זה הוי סופו להקל והנחתתי שם בצ"ע.

אָבֵל לְפִי מָה שֶׁפִּתְבֵּיתִי לִק"מ כִּינֹן דְּגַם לַעֲנִן חֲדָשׁ וַיִּשָּׁן אִם אֵין לוֹ רַק לְצַרְרֵי אֲמָרִינוּ דִּיעֲשֹׂר מְזָה עַל זֶה א"כ גַּם אֵי הָיוּ גְמָרִינוּ כְּבָשִׁים וְעֲזִים מִק"ו ג"כ לֹא הָיוּ גְמָרִינוּ שְׂלֵא לְצַרְרֵי רַק אִם יָכוֹל לְצַרְרֵי כָּל אֶחָד עִם מֵינוּ דְדִיו לְבָא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּגֹדוֹן.

וְלָכוּ לִיכָא סוּפּוֹ לְהַקְלֵ. וַיְהִיָּה מְזָה רְאָיָה לְמָה שֶׁפִּתְבֵּיתִי וּלְפ"ז נִסְתַּר תִּירָץ הַט"א.

אָבֵל לַעֲנ"ד יֵשׁ לִינִישָׁב קוֹשְׁיָתוֹ עַל הָרַמְבַּ"ם עַל פִּי מָה שֶׁפִּתְבֵּיתִי הַפְנ"י עַל הַתּוֹסְפוֹת שֶׁפִּתְבֵּיתִי צ"ע אִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְתַרְץ כְּמוֹ דְמִתְרָץ לְקַמֵּן מִיָּדֵי דְתַלֵּי בְּמַעֲשֵׂה לֹא קִתְּנֵי שֶׁסֶפֶק שֶׁלְּהֵם הוּא דְנִדְאֵי דְתַרומַת שְׁקָלִים הָיוּ מִיָּדֵי דְתַלֵּי בְּמַעֲשֵׂה אֲלֵא דְמִסְפָּקָא לְהוּ כִּינֹן דְאֵלוֹ הָיָה הַקְרָבּוֹ פְּסוּל אִם עֲדִינֵן לֹא גָבַהּ הַתְּרוּמָה הַחֲדָשָׁה לֹא הָיוּ תַלֵּי בְּמַעֲשֵׂה שֶׁהָרִי לֹא חָל הַר"ה שֶׁל תְּרוּמַת שְׁקָלִים ע"י גְבִיָּה דְנוֹקָא דְגַם בְּלֹא מַעֲשֵׂה דְגְבִיָּה הָיוּ ר"ה לְפְסוּל הַיִּשָּׁן אָבֵל כִּינֹן דָּאִם אֵין כָּאֵן חֲדָשׁ מְבִיא מִן הַיִּשָּׁן א"כ חָל הַר"ה עַל יָדֵי מַעֲשֵׂה דְגְבִיָּה דְנוֹקָא וְשִׁפְרֵי י"ל דְהָיוּ מִיָּדֵי דְתַלֵּי בְּמַעֲשֵׂה.

וּלְפ"ז י"ל דְמָה דְמַשְׁנֵי כִינֹן דָּאִם הִבִּיא כָּשֶׁר לֹא פְּסִיקָא לֵיהּ בְּאַמַּת הַפְּקִירוֹשׁ כֹּן דְעַל יָדֵי זֶה הָיוּ מִיָּדֵי דְתַלֵּי בְּמַעֲשֵׂה וְאֵעִפ"י שֶׁבְּגָמְרָא דוֹחֵק לְפָרֵשׁ כֹּן כִּינֹן שֶׁעֲדִינֵן לֹא הַזְכִּיר סְבָרָא זוֹ דְמִיָּדֵי דְתַלֵּי בְּמַעֲשֵׂה לֹא קִתְּנֵי וְגַם מִפְּנֵי דְלְפ"ז אִפְתִּי יִקְשֶׁה לְשֶׁאֵר תִּירוּצִים דְלְקַמֵּן לְמָה לֹא קִתְּנֵי תְרוּמַת שְׁקָלִים מ"מ לֹא קָשָׁה עַל הָרַמְבַּ"ם דִּי"ל דַּס"ל כְּתִירוּץ ר"פ דְמִתְרָץ מִיָּדֵי דְתַלֵּי בְּמַעֲשֵׂה לֹא קִתְּנֵי וְלִדְיָדֵיהּ א"ש מָה דְלֹא קִתְּנֵי תְרוּמַת שְׁקָלִים אֲפִילוֹ אִם חָשִׁיב בְּמִתְנִיתָן גַּם מָה שֶׁכָּשֶׁר בְּדִיעֲבַד דְהִיָּנוּ מַעֲשֵׂר בְּהִמָּה לְשִׁיטַת הָרַמְבַּ"ם וְעִי' מָה שֶׁפִּתְבֵּיתִי לְקַמֵּן בְּזָה: שֶׁם לְבָצִיר מִתְלַתִּין יוֹמִין: בְּזָה יֵשׁ לְפָרֵשׁ מָה דְאֲמָרִינוּ בְּמִנְחוֹת (דָּף מ"ד) הַשׁוֹכֵר בֵּית בַּחוּ"ל כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם פְּטוּר מִן הַמְּזוּזָה וְכַתֵּב רַש"י פְּטוּר שְׂמָא יַחְזוֹר בּוֹ וְלָמָּה חֲזִינֵינוּ כֹּן רַק תּוֹךְ ל' יוֹם אָבֵל לְפִי מָה דְאֲמָרִינוּ הִכָּא א"ש כִּינֹן דְאֵין דְרָךְ לְשַׁכְּוֹר לְבָצִיר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם א"כ כָּל שְׂלֵא דָר בּוֹ ל' יוֹם אִם יַחְזוֹר בּוֹ לֹא הָיָה שׁוֹכֵר רַק כָּלָן בְּכּוֹנֵדְקֵי דְאֲפִילוֹ בַּא"י פְּטוּר אָבֵל מִשְׁדַּר בּוֹ ל' יוֹם נִקְרָא שׁוֹכֵר וּלְפִיכָּךְ חֲזִיב.

וּמָה שֶׁפִּתְבֵּיתִי הַתּוֹסֵ' בְּחֻלּוֹן (דָּף ק"י) ד"ה טְלִית וַיִּנְרָא דְאֵין רְאָיָה מְזָה כּו' אַע"ג דְסֵתֵם שְׁכִירוֹת לֹא הָיָה שְׁלֹשִׁים יוֹם עַכ"ל. אֵין לְזָה סְתִירָה מִכָּאֵן דִּי"ל דְהַתּוֹסֵ' הַשִּׁיבּוֹ עַל רְאִיָּת ר"ת שֶׁרְצָה לִילֵף דְסֵתֵם שְׂאֵלָה בְּכָל מְקוֹם ל' יוֹם מִמָּה דְטְלִית שְׂאֵלָה פְּטוּר ל' יוֹם מַצִּיבִית דְדִילְמָא רַק לַעֲנִן טְלִית הָיוּ זְמַן שְׂאֵלָה ל' יוֹם שֶׁהָרִי לַעֲנִן שְׁכִירוֹת בֵּית אֲמָרִינוּ דל' יוֹם פְּטוּר מִן הַמְּזוּזָה מִשּׁוּם דְסֵתֵם שְׁכִירוֹת בֵּית הוּא ל' יוֹם וְאֵעִפ"כּ בְּכָל שְׂאֵר דְבָרִים לֹא הָיָה סֵתֵם שְׁכִירוֹת ל' יוֹם.

אָבֵל צ"ע בְּרַא"ש: שֶׁם וְתַנָּא דִידָן: הַקְשָׁה הָרַשְׁבַּ"א מַנ"ל דְתַנָּא דִידָן פְּלִיג עַל תַּנָּא דְבְרִיָּתָא דִילְמָא ס"ל כְּנוֹתִיָּה וּמָה דְלֹא חָשִׁיב מִשּׁוּם דְבְּהַפְּסָקָה לֹא קְמִירֵי וְהַט"א שְׂלֵא רְאָה הָרַשְׁבַּ"א ג"כ הַקְשָׁה קוֹשְׁיָא זוֹ וְתִירָץ בְּדוֹחֵק.

וּלְעַנ"ד אוֹלֵי י"ל כִּינֹן דְלַתַּנָּא דְבְרִיָּתָא נִסָּן הוּא ר"ה וְאֵין אָדָם שׁוֹכֵר פְּחוֹת מל' יוֹם א"כ אִם שְׁכֵר בַּחֲצִי אָדָר לְשָׁנָה זוֹ כִּינֹן דְאֵי אֲפֹשֶׁר לְפָרֵשׁ שְׁנָה זוֹ עַל הַשְּׁנָה שְׁעוֹמֵד בּוֹ דְהָיוּ פְּחוֹת מל' יוֹם עַד פְּלוֹתוֹ ע"כ צְרִיף לְפָרֵשׁ עַל הַשְּׁנָה שֶׁיִּתְחִיל בְּקָרוֹב בַּר"ח נִסָּן וְא"כ לִישׁ אוֹמְרִים דְבְרִיָּתָא לֹא מִתְחִיל זְמַן הַשְּׁכִירוֹת אֲלֵא מַר"ח נִסָּן וְלַתַּנָּא דְמִתְנִיתָן וְלַת"ק דְבְרִיָּתָא מִתְחִיל זְמַן שְׁכִירוֹת מִיָּד וּמוֹנָה י"ב חוֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם א"כ לֹא הָיוּ מְצִי לְמִימַר

בהפסקה לא קמירי שאין זה הפסקה אלא התחלה דליש אומרים מתחיל זמן שכירות מ"ח ניסן ולת"ק מתחיל מיד: שם מישפח שכית קיטרי: ק"ל אם הגי תנאי ג"כ ס"ל הך סברא די"א פי אגר אינש ביתא לכולהו ימות הגשמים אגר א"כ למה קאמרי דגם באמר לשנה זו מונה י"ב חודש כמו שפתב הרשב"א דהכי ס"ל הו"ל למימר דלא אגר עד ר"ח אייר פיון דלדידהו כל חודש ניסן עדיין ימי גשמים הם ואם הם לא ס"ל סברא זו לענין מה צריף לומר דגם בניסן שכיחי קיטרי מה לי אם ניסן הם ימי גשמים או לא.

ועוד ק"ל ליש אומרים דלא ס"ל סברא זו בניסן שכיחי קיטרי ונהרי בנדרים (דף ס"ב) תנו מי שפסקו גשמים עד שיצא ניסן פולו ר' יהודה אומר עד שיעבור הפסח הרי דלכ"ע ניסן זמן גשמים הוא ודוחק לומר דר"א פליג ע"ז.

ועוד הרי דלכ"ע שואלין הגשמים עד יום ראשון של פסח ואיך ס"ל הי"א דימות הגשמים הם לבד עד א' בניסן. ומיהו בזה יש לדחוק דעל פי הרוב נפסקים הגשמים מ"ח ניסן ומ"מ בנדר עד שיפסקו הגשמים אסור כל ניסן דאין הולכים בנדרים אחר הרוב כדאמרינו בנדרים וכ"פ בש"ע י"ד (סי' רי"ז) אבל הקושיא הראשונה למה צריף הטעם דמישפח שכיחי קיטרי צ"ע: שם רישא וסיפא ר"ש: הרשב"א כ' דלאו לישנא דיקא דהא סיפא במחלוקת שנוייה ואין פאן מציעתא וסיפא אלא משום דסתם לן רישא כר"ש וסיפא כר"מ הוא דקשיא ליה עכ"ל.

אכן לפ"ז צריף טעם לענין מה הזכיר בקושיותו דסיפא כר"ש. ולענ"ד י"ל דבמגילה (דף ט') איכא סוגיא בכה"ג דפריף שם רישא רבנן וסיפא ר"מ אמר רב חסדא אין רישא רבנן וסיפא ר"מ רב יוסף אמר רבי היא ונסוב לה אליבא דתנאי ע"ש.

ושלא אפשר לתרץ הכא פתרוץ רב חסדא שם לכן הזכיר דר"ש פליג בסיפא על סתמא וברישא דעתו נשנה בסתמא א"כ הו"ל לתנא דמתניתין להשוות וליתני גם מציעתא דמעשר בהמה בסתמא פנותיה ולנקוט פלוגתא דר"מ בלשון יחיד ואם מתניתין ר"מ לא הו"ל לשנות רגלים בסתמא אלא ה"ל לשנות ר"ש אומר אף לרגלים ולכן ליכא לשנויי אין רישא ר"ש וסיפא ר"מ ורק רב יוסף מתרץ הכא כמו התם רבי היא: שם ארבעה לדברי הפל: הפ"י הקשה האיך קפסיק ותני דילמא איכא דס"ל ברגלים כר"מ או כת"ק ובמעשר בהמה כר"ש וליכא אלא שלשה ותירץ בדרך רחוק.

ולענ"ד פשוט שמה שאמר לדברי הפל לא קאי רק על שני תנאים שהזכיר פה דסתם התנא פנותיהו אבל משאר תנאים לא איירי. אכן על מה שכ' רש"י ד"ה אי הכי וז"ל הא ניחא אי מוקמת לה רישא כר"ש שפיר דלדידיה ארבעה גינהו עכ"ל ק"ל למה הזכיר רש"י ר"ש דוקא הא אי אתי כר"מ ג"כ א"ש פיון דלדידיה ליכא רגלים: שם מיתבי ט"ז בניסן ר"ה לעומר: הפ"י והט"א הקשו מאי פריף דליתני שתי הלחם הרי אמרינו לעיל לענין תרומת שקלים פיון דאם הביא פשר לא פסיקא ליה ונהלא גם לענין שתי הלחם הדין פן דאם הביא מנחות מתבואה חדשה קודם שתי הלחם פשר פדתנו במנחות וא"כ לא פסיקא והפ"י הניח בצ"ע והט"א תירץ בדוחק.

והנה לפי מה שכתבתי לעיל דמה דמתרץ פיון דאם לא הביא פשר לא פסיקא ליה היינו הך תירוץ דמידי דתלי במעשה לא קתני לק"מ דהרי המקשן עדיין לא ידע הך תירוץ

וממה שבדיעבד פֿשר לחוד ע"כ אין זה טעם מספיק דלא ליתני שְהרי התנא תשיב בר"ה ג"כ מעשר בהמה שפֿשר ג"כ בדיעבד משנה לשנה כמבואר ברמב"ם הנ"ל.

אבל בלא"ה קשה עוד מאי פֿריד דליתני ענומר ר"ה לחדש הא לא דומה זה לשאר ר"ה דתני במתניתן דכולהו הם ר"ה לענין מצנה אחת אבל הך ר"ה דחדש הוא דבר רשות דאי בעי אכל יִשן גם לאחר הקרבת הענומר ומקריב מנחות מתבואה ישנה גם לאחר שִהביא שתי הלחם ודילמא לכה לא תני ואי נימא דהמצנה היא דבט"ז בניסן פוסק האיסור מלאכל חדש וכו' בסיון מלהקריב חדשה א"כ הוי זה ר"ה להפסקה נהרי ר"ה להפסקה לא תני התנא דמתניתן דמטעם זה לא תני ר"ה לעבורין כדאמרינן לעיל.

גם יש לדקדק בלשון הברייתא דקאמר ט"ז דניסן ר"ה לענומר ו' דסיון ר"ה לשתי הלחם דאין זה דומה ללשון המשנה והברייתא לעיל דקאמר ר"ה לשמיטין וליובלות דהיינו לענינים האלה הוא ר"ה וכן באחרוני אכל הכא דקאמר ר"ה לענומר ושתי לחם לא הנה פן שְהרי הר"ה הוא לענין חדש ומנחות חדשות והכי הול"ל ט"ז דניסן ר"ה לחדש ו' בסיון ר"ה למנחות וכבר דקדק הריטב"א על לשון זה וכתב דר"ה לענומר ולשתי הלחם לאו דוקא.

ולכן לולי פ"י רש"י הי' נלע"ד לפרש מה דקאמר ר"ה לענומר ושתי הלחם דלא לענין חדש ומנחות קאמר אלא לענין ענומר ושתי הלחם עצמם דאמרינן במנחות (נ"ג פ"ג) דענומר ושתי הלחם אינן באים אלא מן החדש ויליף שם מדכתי' גבי ענומר ראשית וגבי שתי הלחם חדשה וא"כ תלי הפתוב ב' מיני מנחות דשעורים ודחטים כחדוש השנה שמנחה ראשונה מן השעורים בכל שנה הוא הענומר ומנחה ראשונה של חטים הם שתי הלחם וזהו מה דקאמרה הברייתא ר"ה לענומר ור"ה לשתי לחם דבט"ז בניסן ושתי דסיון מתחיל השנה לענין ב' מנחות האלה להביאם מן החדש דוקא ועל פי פ"י זה מתורצת קושיות הפ"י והט"א מה שהקשו דכיון דאם הביא קודם לשתי הלחם מן החדש פֿשר לא פסיקא ליה שְהרי לא איירי מפה שהביא קודם שתי הלחם מן החדש אלא אם הביא שתי הלחם עצמם מן הישן דזה בדיעבד פסול כדמוכח במנחות שם וכמבואר ברמב"ד ה' תמידין ומוספים (פ"ח) ואע"ג דלהרמב"ם שם בדיעבד גם אם הביא שתי הלחם מן הישן פֿשר הרי להרמב"ם לשיטתו בלא"ה ל"ק קושיא זו שְהרי לדידיה גם מעשר בהמה שהפריש מן הישן על החדש פֿשר ואעפ"כ קתני במתניתן.

וא"כ לדידיה פֿריד ג"כ שפיר דילתני דשתי הלחם ומה דקאמר לענין תרומת שקלים לא פסיקא ליה צריד לפרש כמו שפכתנו דע"י זה תלי במעשה או כמו שפכת הט"א דשאני תרומת שקלים דאפילו לכתחלה מביא מן הישן אם אין פֿאן חדש.

ועל פי פירושנו מיושב ג"כ מה שהעירו התוספת שְהרי ל"ד דגם בזמן שבהמ"ק קנים האיר המזרח מתיר לא תלי במעשה והט"א הקשה עוד דבזמן שאין בהמ"ק קנים לכ"ע לא תלי במעשה ואכתי לתני ט"ז דניסן ר"ה לחדש בזמן שאין בהמ"ק קנים שְהרי מה דקתני ר"ה למלכים איירי ג"כ בזמן שאין בהמ"ק קנים.

אמנם עפ"י פירושנו לק"מ שְהרי לא איירי לענין חדש אלא לענין ענומר עצמו שיהנה מתבואה חדשה אבל לאיסור חדש לא שניד ר"ה אלא להפסקה ובה לא איירי כמו

שְׁכַתְּבֵנו: שֵׁם לְרַבָּא לִיתְנִי שְׁשֵׁה: הַקְּשָׁה הַט"א שְׁהָרִי זֶה פְּשִׁיטָא שְׁמָה דְקַתְנִי בְּבְרִייתָא ו' בְּסִינֵן ר"ה לְשִׁתִּי הֶלְחָם לָא אֵייתִי רַק לְאַחֲרִים דַּס"ל לְעֵיל (ד' ו') דְשְׁבוּעוֹת לְעוֹלָם בּו' בְּסִינֵן דְאִילוּ לְרַב שְׁמַעְיָה הֵיכָא מְצִי לְמִיתְנִי ו' בְּסִינֵן ר"ה פִּינֵן דְעֶצְרַת לְפַעְמִים בַּה' וְלְפַעְמִים בּו' וַא"כ מֵאֵי פְרִיָּה דְלִיתְנִי שְׁתִּי הֶלְחָם פִּינֵן דְאִין יוֹם קְבוּעַ לר"ה זֶה וְדִלְמָא מִתְנִיתוּן פְּרַב שְׁמַעְיָה אֶתְיָא וְלָכוּ לָא קַתְנִי ר"ה לְשִׁתִּי הֶלְחָם.

וְתִירֵץ פִּינֵן דְבִין לְרַבָּא בִין לר"נ מִתְנִיתוּן ר"מ הִיא דְהָא קַתְנִי סְתָמָא בַּא' בְּאֵלוּל לְמַעְשָׁר בְּהֵמָה וּבַהוֹרִיּוֹת אֶמְרִינֵן דְאַחֲרִים ר"מ הֵם לְכוּן פְּרִיָּה שְׁפִיר דְלִיתְנִי מִתְנִיתוּן ר"ה דְשִׁתִּי הֶלְחָם דְלִדְיָדָה יֵשׁ יוֹם קְבוּעַ עַכ"ד.

וְלַעֲנֵן דְ תִירוּץ זֶה אֵינוֹ מְסַפִּיק שְׁהָרִי לְפִי תִירוּץ רַב יוֹסֵף שְׁעָלִיו קָאֵי כֹּל הַסּוּגְיָא מִתְנִיתוּן לָא ר"מ הִיא אֶלָּא רַבִּי הִיא וּבְמַעְשָׁר סְבַר כַּר"מ וְהָרִי רַבִּי ע"כ לָא סְבַר כְּאַחֲרִים שְׁבַעֲרַכִּין (דָּף ט' ע"ב) אֶמְרִינֵן מַעְשָׂה וְעֶשֶׂה רַבִּי ט' חֲסָרִים כּו' ע"ש.

דְמוּכַח מְזָה דְרַבִּי לִית לִי דְאַחֲרִים דְלְאַחֲרִים לְעוֹלָם הֵם ו' מְלֵאִים וְשְׁשֵׁה חֲסָרִים וְכִינֵן דְרַבִּי ע"כ פְּרַבִּי שְׁמַעְיָה סְבִירָא לֵיהּ הַקְּשָׁה בְּמִקּוּמָה עוֹמְדַת מֵאֵי פְרִיָּה דְלִיתְנִי ר"ה דְשִׁתִּי הֶלְחָם פִּינֵן דְשְׁשֵׁה בְּסִינֵן אֵינוֹ יוֹם קְבוּעַ.

אֶמְנֵם לַעֲנֵן דְ הַקְּשָׁה בַּלֵּא"ה אֵינָה דַּאֲע"ג דְבְּבְרִייתָא קַתְנִי שְׁשֵׁה דְסִינֵן ר"ה לְשִׁתִּי הֶלְחָם מַה שְׁלֵא שְׁיִיָּה רַק לְאַחֲרִים מ"מ גַּם לְרַבִּי שְׁמַעְיָה מְצִי לְמִיתְנִי עֶצְרַת ר"ה לְשִׁתִּי הֶלְחָם דְמַה לִּי בְּאֵיזָה יוֹם בְּחוֹדֶשׁ הוּא פִּינֵן דַּע"כ פ' הוּא יוֹם מְסוּנִיִּים ע"י הַרְגֵּל שְׁהָרִי גַם לַעֲנֵן כֹּל תְּאַחַר קַתְנִי בְּמִתְנִיתוּן וְלְהַרְגֵּלִים דְהֵינֵנו הַרְגֵּל פֶּסַח הוּא ר"ה לְכַל תְּאַחַר כְּמוֹ כֵּן הָיִי מְצִי לְמִיתְנִי עֶצְרַת ר"ה לְשִׁתִּי הֶלְחָם: שֵׁם בְּתוּס' ד"ה לָא פְּסִיקָא.

מִיָּדִי דְלֵא תְלִי בְּמַעְשָׂה: לְעֵיל כְּתַבְתִּי דְלַהֲרַמְבַּ"ם דְפָסַק דְגַם מַעְשָׁר בְּהֵמָה בַּהֲפָרִישׁ מִן הַיָּשֵׁן עַל הַחֹדֶשׁ יֵצֵא י"ל דְזֶה בְּאַמַּת תִּירוּץ הַגַּמ' דַּע"י שְׁאֵם הֵבִיא יֵצֵא דְהֵינֵנו אִם עֲדִינֵן לָא הֵבִיא הַתְּרוּמָה חֲדָשָׁה מִבֵּיא מִן הַיָּשֵׁנָה לָא הָיִי תְרוּמַת שְׁקָלִים תְּלִי בְּמַעְשָׂה.

אֲבָל הַתִּינַח לְתִירוּץ רַב שְׁיִשְׂא לְקַמֵּן אֲבָל לַפ"ז לְתִירוּץ רַב פְּפָא דְמִיָּדִי דְלֵא חָל מְאֹרְתָא לָא קַתְנִי אֶפְתִּי קְשָׁה הַקְּשָׁה דְלִיתְנִי בְּמִתְנִיתוּן תְּרוּמַת שְׁקָלִים. וְנִלְע"ד דַּהֲפ"י הַקְּשָׁה לְמָה לָא מְשַׁנֵּי תְרוּמַת שְׁקָלִים לָא קַתְנִי פִּינֵן דְלֵא חָל מְאֹרְתָא שְׁאִין שׁוּם קְרָבֵן קָרַב בְּלִילָה וַאֲע"ג דְנִסְכִּים נִקְרְבִים בְּלִילָה מ"מ פִּינֵן שְׁכַתְּבוּ הַתּוֹס' לְקַמֵּן (דָּף ל') דַּק"צ עֵיקַר מְצוּתוֹן בְּיוֹם מִקְרִי לָא חָל מְאֹרְתָא כַּמ"ש הַתּוֹס' לְקַמֵּן לַעֲנֵן חֲדָשׁ בַּד"ה מִיָּדִי דְתְּלִי וְתִירוּץ הַפ"י דְאַפְשָׁר לֹאמַר בְּדוּחַק דְמִיקְרִי חֲנִייל בְּמִתְנִיתוּן מְשׁוּם עֲצִים לְצוּרָה אֲבָרִים וּפְדָרִים דְבָאִים גַּם בְּלִילָה מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה וְהֵינֵנו לְרַבִּי דַּס"ל בַּפ' הַקּוּמָץ דְעֲצִים מִקְרִי קְרָבֵן ע"ש וְלַפ"ז י"ל דְרַב פְּפָא מְתַרַץ הָא דְתְרוּמַת שְׁקָלִים בְּתִירוּצוֹ דְלֵא קַתְנִי בְּמִתְנִיתוּן דְלֵא חֲנִייל מְאֹרְתָא וּמוֹקִי מִתְנִיתוּן דְלֵא פְרַבִּי דְעֲצִים לָא מִיקְרִי קְרָבֵן וְלָכוּן לָא מְשַׁכַּחַת דְחָל מְאֹרְתָא.

אֲבָל בְּאַמַּת זֶה אֵינוֹ דְהָא כֹּל תִּירוּץ שֶׁל רַב פְּפָא הוּא לְתִירוּץ הַקְּשָׁה הַגַּמ' אֲלִיבָא דְרַב יוֹסֵף שְׁתִּירֵץ מִתְנִיתוּן רַבִּי הִיא וּגְסִיב לִיהּ אֲלִיבָא דְתַנְיָא וְכִינֵן דַּע"כ לר"פ מִתְנִיתוּן פְּרַבִּי אֶתְיָא הֵלֵא יְקָשָׁה לְמָה לָא חֲשִׁיב לְשִׁיטָתוֹ גַּם תְּרוּמַת שְׁקָלִים דְחֲנִייל מְאֹרְתָא לַעֲנֵן עֲצִים וְעוֹד בַּלֵּא"ה קְשָׁה גַם עַל הַפ"י שְׁלֵא מְצֵא דְחֲנִייל מְאֹרְתָא רַק לַעֲנֵן עֲצִים וְאֲלִיבָא דְרַבִּי הֵלֵא מְשַׁכַּחַת לַכ"ע שְׁהָרִי לְפִי מַה דְמוּכַח בְּמַנְחוֹת (דָּף כ"ד ע"א) הַמְּלַח שְׁהוֹצְרָה

למלוח הקרבנות בא מתרומת הלשכה ושם (דף כ"א ע"ב) אמרינו דמועלין במלח משום דקרי רחמנא עולה פדכתוב והעלה אותם עולה לה' ע"ש.

וכיון שנקרא המלח עולה כמו הקרבן עצמו ודאי דהוא בכלל חדש והביא קרבן מתרומה חדשה וא"כ אברים ופדרים מקרבנות של כ"ט אדר שנקרבו בליל ר"ח ניסן דהא הקטרותם פל הלילה לכ"ע לא בא רק מתרומה חדשה וא"כ שפיר משפחת לכ"ע שר"ה של תרומת השקלים חל מאורתא וקשה לר"פ אמאי לא חשיב ליה תנא דמתניתינו עפ"י מה שפירשנו לדעת הרמב"ם תי' דאם הביא פשר לא פסיקא ליה דלא שייק לר"פ.

ונלע"ד דבשקלים (פ' ד') תנו לענין קטרת אם בא החדש בזמנו לוקחין אותה מתרומה חדשה ואם לאו מן הישנה וכי' הט"א ע"פ הירושלמי דה"ק אם פבר קדשו החודש בל' של אדר אז ביום ר"ח ניסן לוקחין מן החדשה ואם עדיין לא קדשו החודש אעפ"י שאפשר שעדיין יבואו העדים היום ויהיה ר"ח ניסן מכ"מ מספק לוקחין מן הישנה וכתב הטעם כיון דכתיב קרא דזאת עולת חדש בחדשו דדרשינו מיניה קדש והביא קרבן מתר"ח גבי מוסף דר"ח משמע דקפיד קרא דוקא שמוסף יקרב מן החדשה שמאז מסתמא פבר באו העדים אבל תמיד של שחר שבשעת הקרבנות מסתמא עוד לא באו עדים לוקחין מן החדשה אכן באם לא קדשו ביום ל' אלא יהיה ר"ח ביום ל"א אז ודאי גם תמיד של שחר בא מן החדשה ע"ש.

ולכן עפ"י הירושלמי פשיטא שמה שמקריבים בליל ל' דהיינו מלח ועצים שאז עדיין לא באו עדים ובנדאי עדיין לא קדשו החודש לוקחין מן הישנה אע"פ שלמחר יקדשו ב"ד את החודש ויהיה ר"ח ניסן ולכן א"ש גם לרב פפא דלא חשיב תנא דידן תרומת שקלים כיון דלא חל מאורתא אם יהיה ר"ח ניסן ביום ל': שם ד"ה עלתה.

ולא אמרינו הדמים מודיעין: בב"ב (דף ע"ז) פליגי בזה רבי יהודה ונחמיה דלר' יהודה אמרינו הדמים מודיעין ולחכמים אין הדמים ראיה דאמר מתנה יהיב ליה ע"ש. ולפ"ז תנא דהכא פחכמים ס"ל והא דלא קאמר דלכך ת"ק דבריייתא ותנא דידן לא תנו שכירות בתים דכר' יהודה ס"ל דהדמים מודיעין די"ל שלא רצה לאוקמא תנא דמתניתין דלא פהלקתא ועוד דמשפחת ג"כ בשאין דמים מודיעין כגון ששכר באייר לשנה זו ובזה אין לידע על ידי הדמים אם פלה השנה בר"ח ניסן או באייר ורק לענין עמד באחד באדר פתבו התוס' שהדמים מודיעין דנדאי יש הפרש גדול בין שכירות חדש א' לשכירות שנה ואפילו בשיש רק איזה חדשים עד ר"ח ניסן משפחת שאין הדמים מודיעין כגון ששכר בי"ב מנה לשנה זו מנה לחדש כעין מה דתנו פ' השואל ובזה אין לידע ע"י הדמים על כמה חדשים שכר: שם ד"ה נהרי.

אפילו ליל ראשון ליכא פולגי רגל: לעיל (דף ה' ע"ב) כמה דאמרינו שם הומם בתוך הרגל פתבתי דאם חסר מהלילה בתוך הרגל לא ממעט לענין בל תאחר ובזה תירצתי הקושיא שהקשיתי שם שהרי אם הומם ונפדה חסר מהרגל מעת שהומם עד שנפדה אמנם לפי דברי התוס' דכאן לכאורה נסתר זה.

אבל לענ"ד תלי זה בפלוגתא אם לילה מחוסר זמן או לא דנדאי הסברא נותנת דעת שאין ראוי להקריב לא ימעט מרגל לענין ב"ת כיון דאין יכול להקריב אכן אם אמרינו לילה

אין מחוסר זמן אז יחשוב העת שאין ראוי להקרה פראוי פנראה בתגינה (דף ט') ע"ש ולפי הסוגיא דזבחים (דף י"ב) ס"ל רב פפא לילה אין מחוסר זמן ולכן לרב פפא לשיטתו קאמר הכא שפיר פיון דמעיקרא מיחייב וקאי מאורתא חזיל.

אבל לעולם י"ל דמאן דס"ל לילה מחוסר זמן הוא גם אם חסר מקצת הלילה מרגל מ"מ נחשב הרגל פולו לענין ב"ת. אכן לפ"ז אפתי יקשה קושיתנו הנ"ל אהא דקאמר הומם בתוך הרגל למ"ד לילה אין מחוסר זמן דאיה משפחת לדידיה מאי דקתני בבבביתא הוא ולא חליפיו אליבא דר"מ וביותר יקשה דרבא גופא דמתרץ שם פן בהומם תוך הרגל ס"ל במנחות (דף ק') לילה אין מחוסר זמן פנראה ממה דמתרץ שם בשקדם וסלקו ע"ש.

ויש לומר ע"פ דברינו דרב פפא הכא אמרינו דאם חסר מהלילה ג"כ ראוי להקרה מקרי פיון דס"ל לילה אין מחוסר זמן א"כ בהקדיש בשבת שבתוך הרגל דנדאי לא מקרי ראוי להקרה או ביו"ט למ"ד נדרים ונדבות אין קרבים ביו"ט מ"מ נחשב כל הרגל לענין ב"ת א"כ שפיר משפחת גם למ"ד לילה אין מחוסר זמן שבהומם תוך הרגל ופדאו מקרי עבר עליו כל הרגל בהומם בשבת או ביו"ט ופדאו בו ביום ואח"כ עברו עליו שאר ימי הרגל: שם דף ח' ע"א בגמרא שהוא באפלתה דהניין בניסן: בירושלמי דריש קרא זה בדרך אחר דטעמא דר"א ור"ש דכתיב לבשו פרים הצאן אלו הבכורות ועמקים יעטפו בר אלו האפילות ויתרועעו אף ישירו לשון ריעות לעשר שצנכסין יחד לדיר להתעשר ע"ש: שם בשני מעשרות הכתוב מדבר: פבר הזפרתי לעיל מה שכ' הרמב"ם ה' בכורות פ"ז דאם עישר מן החדש על הישן בדיעבד פשר פיון דלא פתיב בתורה שנה שנה רק גבי מעשר דגן והלח"מ הקשה עליו שהרי הכא דרשינו עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר ומאי שנא זה משאר דברים דילפינו בגז"ש או בהיקש.

ולענ"ד י"ל דהרמב"ם ס"ל דאין זה דרשה גמורה שהרי בשבת (דף קי"ט) דריש ר' ישמעאל ברבי יוסי לרבי קרא דעשר תעשר עשר בשביל שתתעשר ובתענית (דף ט') גם ר' יוחנן דרש פן וא"כ י"ל דמה דדרשינו בשתי מעשרות הכתוב מדבר הוא על דרך אסמכתא.

ויש להביא ראיה לזה שהט"א הקשה ל"ל קרא דמעשר בהמה אינו בלקוח ומתנה תיפוק ליה פיון דאימקש למעשר דגן ובמעשר דגן דרשינו מזרעה דאינו בלקוח ומתנה. ועוד הקשה לר"ע דדרש ממעשרותיכם דאימקשו מעשרות להדדי שאין באין מחוץ לארץ ל"ל קרא דעשר תעשר לענין היקש דחדש וישן ליליף ג"כ חדש וישן מהיקש דמעשרותיכם.

אבל לפי דברינו י"ל דפליגי תנאי בהכי אי דרשינו עשר תעשר לשתי מעשרות או לעשר בשביל שתתעשר ור' עקיבא ס"ל כהה"מ דדרש לעשר בשביל שתתעשר והשתא פיון דר"ע ס"ל פן וגם ר' יוחנן ור"י ברבי יוסי דרשי הכי פסק הרמב"ם פן ואע"ג דלפ"ז עכ"פ גם לר"ע הוי היקש גמור מ"מ פיון דהיקש זה לא מיותר י"ל דאתי ק"ו להורות דלענין זה לא דרשינו היקש שהרי בבכורות (דף נ"ג) דרש ק"ו שחדש וישן יתעשרו זה בזה מק"ו דכבשים ועזים ע"ש בתוס' וכבר העיר ע"ז הלח"מ הנ"ל אלא דלענין היקש דעשר תעשר דמיותר דחוק לומר פן.

אָבֵל לַעֲנֵן הַיְקָשׁ דְּמַעֲשָׂרוֹתֵיכֶם דְּצָרֶיךָ לְדַרְשָׁה דְּמַחֲוֶצָה לְאַרְצָךָ דְּלֹא שְׁפִיר י"ל דְּאֲתִי ק"ו לַהֲרוֹת דְּלַעֲנֵן זֶה לֹא נְדְרוֹשׁ הַיְקָשׁ. אָמְנָם בְּיִשְׁוֹב קְוֹשִׁיאַ רַאשׁוֹנָה שֶׁל הַט"א דל"ל קרא למעט לקוח ומתנה גילף מהיקש לענ"ד פשוט מה שבעצמו הזכיר שהרי בכורות שם אמר רבא א"ק שנה שנה לשנה הקשתי ולא לד"א ומה שהשיב ע"ז דהרי ורעה עוד יותר קרוב לעשר תעשר משנה ואם לענן שנה קאי הקישא כש"כ לענן ורעה לא הבנתי שהרי רבא דרב מיתור דשנה המיעוט הרי שהתורה מיעטה בפירוש שלא נדרוש רק לענן חדש וישן דאיתי משנה: שם סמוך לגמרו עשורו: התוס' יו"ט הקשה דהתניח בהמה דקה אב"ל בהמה גסה דזמן עבודה ט' חדשים מאי איכא למימר.

וּמִיָּרֵץ דְּזָמַן לִידַת הַגְּסוֹת הוּא ג"כ בָּאֵב אֱלֹא שְׁקֵדָם עֲבוּרָן ד' חֲדָשִׁים ע"ש. והט"א ג"כ הקשה קושיא זו והוסיף שלא מצאנו לגסה זמן קבוע לעבודה באדר או בניסן כמו לדקה ותמתי על הגדולים שהרי לקמן (דף י"א) אמרינו ואותו הפרק זמן בהמה ותיק שפונדווגין זה עם זה שנא לבשו כרים הצאן הרי שילפינו מקרא זה שזמן זיווג לכל בהמה בין דקה בין גסה ואפילו לחיה הוא אדר או ניסן (ומה שכתוב שם ועוף נראה שט"ס הוא שכן משמע מרש"י שם ותוס' פאן שלא הביאו ועוף) ולכן צ"ל כמש"כ הט"א פיון דרוב הנולדים הם דקות נקבע זמן ר"ה לכל הבהמות ע"פ הרוב: שם למאי הלכתא: ק"ל הא נדאי אצטריף למיתני דתשרי הוא ר"ה לשנים לפרש כל שנה דכתיב בפסוק לענן שמיטה ויובל ולענן כל שנות העולם שהיא מתחלת תשרי דהא הכל ילפינו שנה שנה מדכתיב מראשית השנה כדלקמן וכמו דחשיב תנא דלעיל ניסן ר"ה לחדשים שגבין כל החדשים של תורה ורק תנא דמתניתן לא חשיב דבחדשים לא קמיירי וא"כ ע"כ צריף לפרש שנים שבתורה שהם שנות עולם מתי מתחילין וצריף לומר פיון דחשיב לשמיטין ויובלות ממילא ידענו פן אב"ל קשה לר' נתן דס"ל לקמן (דף ט"ז) אדם גדון בכל שעה ולר' יוסי דס"ל אדם גדון בכל יום א"כ ע"כ לא מפרשים מה דדרשינו לקמן מראשית השנה מר"ה גדון מה יהיה בסופה מנ"ל דר"ה הוא באחד בתשרי לשמיטין ויובלות ולמעשר בהמה וכדומה וצ"ע: שם רב חסדא קראי אתי לאשמעינו: א"ל אם מתניתן ל"צ לאשמעינו כש"כ דלא צריף לאשמעינו קרא די"ל דהכי קפריף ר"ח מתניתן אתי לאשמעינו דלמה אמר מיקרא בפני עצמו דלמלכי אוה"ע מתשרי מנינו פיון דזה יצא ממתניתן ה"ל למימר על מתניתן פן לשנים הוא למלכי אוה"ע ומשני דמה דרצה ר"ח לאשמעינו אינו הדין לבד אלא הדרשה מאיזה קרא נפיק פן.

וּבְזָה מִיְנֻשָׁב מַה שֶׁהַקְּשָׁה הָרִיטְב"א מַה פָּרִיף עַל ר"ח דִּילְמָא אֲתִי לַאֲשְׁמַעֲיָנָן שְׁלֹא נִימָא אִיפְכָא דְלִישְׂרָאֵל מוֹנִין מִתְּשָׁרֵי וְלֹאוּה"ע מְנִיֶּסֶן: שֶׁם בְּתוֹס' ד"ה סְמוּךְ. אֱלֹא כְּשֹׁנְגָמְרוּ: הַט"א תָּמָה עַל זֶה שֶׁהָרִי גָמַר בִּישׁוּל הַתְּבוּאוֹת הוּא בְּנִיֶּסֶן וּבְאִיר וְא"כ הַאִיף תְּלִי זֶה בְּאֵלּוּל.

וְלַעֲנ"ד פְּנוּנַת הַתוֹס' דְּמַעֲשֵׂר דָּגָן הוּא סְמוּךְ לְגָמְרוּ פִּינָן דְּמִשְׁנַגְמַר הוּא טָבֵל וְאָסוּר לְאָכּוֹל מִמֶּנּוּ עַד שִׁיעֵשֵׂר א"כ ע"כ סְמוּךְ לְגָמְרוּ עֲשׂוּרוֹ לְכֵן גַּם מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה אִף דְּבָזָה לִיכָא טָבֵל דְּעַד שְׁלֹא הִגִּיעַ הַגֶּרֶן מוֹתֵר לְמַכּוֹר וְלִשְׁחוּט וְלְאָכּוֹל וְכַדְאֲמַרִּינוּ בְּכוֹרוֹת (פ' ט') מ"מ סְמוּךְ לְגָמְרוּ עֲשׂוּרוֹ.

ומה שפ"ה הט"א דסמוך לגמרו עשורו פיון דעומד בשדה לייבש לא ראה פני הבית ככר קדמו התוספת יו"ט בזה שמפרש ק פוננת רש"י פו: שם ד"ה לתקופות. דשית שעי מפסי סיהרא: פ"ה דאמרינו לקמן (דף ד') שית שעי מפסי סיהרא חתמא לבני מזרח ואדם הראשון במזרח הנה פדכתיב ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם וכיון דקדשו בתשיעי שהנה נראה לו ע"כ שש שעות קודם לזה הנה המולד שהוא בתחלת שעה שלישית של יום אבל לא ידעתי מנ"ל שפשינצטנה קדש החודש ואולי פיון שעד שעה תשיעית עדיין לא דבר הקב"ה עמו מאין ידע לקדש החודש אם לא נצטנה גם על זה מפי הקב"ה ואולי מטעם זה הנה קידוש החודש ג"כ המצנה ראשונה שנצטנו בה ישראל: שם בא"ד שאמה צריף להשליף ב' ד' תל"ח לאחריו: פ"ה דהרחק מולד חדש זה מקדש שלפניו הוא יום אחד י"ב שעות תשצ"ג חלקים שמהם תת"ר"ף לשעה כמבואר ברמב"ם ה' קידוש החודש.

ובטור א"ח (ס"ה תכ"ז) נמצא לשש חדשים ט' ימים ד' שעות תל"ח חלקים טול מהם ז' ימים שהם שבוע שלימה נמצא נשאר ב' ימים ד' שעות תל"ח חלקים שנקדם מולד שלפניו ו' חדשים למולד של עתה לימי השבוע ולכן פיון שמולד תשרי של ישוב הנה ביום ו' בתחלת שעה שלישית של יום ה' מולד ניסן של שנת תהוה ביום רביעי בט' שעות תרמ"ב חלקים ומולד תשרי של תהוה שנקדם לשל ניסן ג"כ ט' ימים ד' שעות תל"ח חלקים ה' ביום ב' ה' שעות ר"ד חלקים והתקופה נמנה מניסן של תהוה שהנה בתחלת ליל ד' וכיון שכל תקופה הנה צ"א יום וז' שעות ומחצה א"כ נתאחרה תקופת תשרי לתקופת ניסן ט"ו שעות ונמצא הנה תקופת תשרי כשנברא העולם ביום ד' ט"ו שעות וכיון דהמולד הנה אז ביום ו' בתחלת שעה שלישית של יום דהיינו בסוף שעה י"ד בצירוף לילה א"כ קדמה התקופה למולד יום א' וכ"ג שעות והתקופת ניסן של שהיתה בתחלת ליל ד' קדמה להמולד שהנה ביום ד' ט' שעות תרמ"ב חלקים פנ"ל ז' ט' תרמ"ב דהיינו שבוע שלימה ט' שעות תרמ"ב חלקים והחילוק שבין מולד ניסן תהוה למולד תשרי של ישוב הוא עפ"י ה"ל ב' ימים ד' שעות תל"ח חלקים.

ומה שכתוב בתוס' דלחצי שעה עודפת כו' ט"ס הוא וצ"ל דלחצי שנה עודפת: שם ע"ב בגמרא שהחדש מתפסה בו: הפ"י הקשה למה צריף למילף מהא ולמה לא ילף מרישא דקרא דכתיב תקעו בחודש שופר ונהרי תקיעת שופר לא הנה רק ברה"ה.

ולענ"ד י"ל דמזה אין ראיה דבגדה (דף ל"ח) אמרינו שיפורא גרם ופירשו רש"י ותוס' שיפורא היינו שופר שתקעו ב"ד בקידוש החודש הרי דבכל קידוש החודש תקעו בשופר ועיין מה שכתבתי בספרי ע"ל שם ולכן מתקעו בחודש שופר אין ראיה שקאי על א' בתשרי וצריף להוכיח פן מכסא ליום חגיגו: שם למיקם מלכא אבראי: ק"ק איך שייף פן גבי דין שלמעלה שהוא בזכירה ופקידה בעלמא ויש לומר דשני הטעמים דמיתי הכא לא פליגי אלא דטעם ראשון מיתי לגבי דין בב"ד שלמטה כשדנין מלך ורבים המלך נכנס תחלה דאע"ג דתנו בסנהדרין (דף י"ח) המלך לא דן ולא דנין אותו הרי אמרינו שם דמלכי בית דוד דן ודנין אותו ולזה נותן הטעם דלאו אורח ארעא למיקם מלכא אבראי וטעם השני דמקמי דלפוש חרון אף נותן לגבי דין שלמעלה שהרי גבי דין בב"ד של מטה לא שייף חרון אף: שם שהרי מוסיפין מחול אל הקודש: הפ"י תמה שהרי

מה שמתקדש מתחלתה לא משום תוספת הוא אלא מגזירת הכתוב ולענ"ד ודאי אף שמן התורה הוא להוסיף מן החול אל הקודש לא בכל ענין אמרינו פן אלא גם לזה צריך דרשה שהרי לקמן ילפינו שמוסיפים מחול אה"ק משביעית.

ובשביעית עצמו לא דומה הוספה לעיקר שביעית שהרי בעיקר שביעית אסור הקריש והקציר ובתוספת שביעית לא אסור רק הקרישה לפניו אבל מה שגדל בעת התוספת אין בו קדושת שביעית ולאחריו לא אסור רק מה שגדל דהיינו הקציר אבל עבודת קרקע מותר ולכן מה שאסרה התורה ביובל מר"ה קרישה וזריעה וקצירה לא מטעם תוספת הוי אמרינו פן דמאין נליף פן פיון דגם בתוספת שביעית אינו פן אבל לאחר דגלי קרא דלפני יוה"כ של יובל שהוא העיקר אסור קרישה וזריעה י' ימים לכן ה"א דגילף כמו כן לאסור י' ימים לאחרים מטעם תוספת.

והנה לכאורה יש נפקותא אם מה שאסור מר"ה עד יוה"כ הוא מגזה"כ או משום תוספת דאם הוא מגזה"כ דינו כעיקר יובל ואם חרש וזרע וקצר לוקין עליו ואם הוא משום תוספת הוא רק בעשה ואין לוקין עליו אכן למ"ד התראת ספק ל"ש התראה י"ל דגם אם מגזה"כ הוא אין לוקין שלפי מה דאמרינו לקמן (דף ט') תלוי איסור זריעה וקצירה ביובל באם תקעו ביוה"כ לר' יוסי ובאם שלחו העבדים לר' יהודה ובאם שמתו ג"כ לרבנן וכיון דזה לא חל רק ביוה"כ הוי עד יוה"כ התראת ספק שמה לא יהיה יובל אם לא תקעו וישמתו וישלחו עבדים ביוה"כ.

שוב ראיתי שאם לוקין על התוספת אפילו של שביעית דליכא משום התראת ספק תלוי בפלוגתא דרבנן דבמ"ק (דף ג' ע"ב) אמרינו יכול ילקה על תוספת והקשו התוס' הרי ליכא רק עשה ותיקצו דבזה גלי קרא דשביעית מתחיל מקודם וא"כ הוא כשביעית.

אבל הריטב"א שם הביא בשם רש"י (ואינו ברש"י שלפנינו) שמה דקאמר יכול ילקה על התוספת אינו מלקות מן התורה אלא מכוח מדרות ע"ש הרי דלרש"י אין לוקין על תוספת שביעית דאתיא מקריש וקציר ולשיטת התוס' לוקין: שם ברש"י ד"ה מנלן.

ואסור בעבודת הקרקע: הא דהוצרך רש"י לפרש זה וכי לא ידענו מה דין שמטיה נראה דאתי לאפוקי שמטיה כספים דלענין זה לא תלי בהתחלת שמטיה פי אם בסופו דאין שמטיה משמט אלא בסופו כדילפינו ממה דכתיב מקץ שבע שנים: שם בתוס' ד"ה שהחזש.

מתפס' מזונן: בביצה (דף ט"ז) כתבו שר"ח מנדמן בו פלומר שרגיל לבא בו ע"ש. ובפ"י זה י"ל שהרי הקה התחיל קודם שקדשו החודש שהחג התחיל בערב של יום ל' והעדים לא באו עד היום ועכ"פ לא קדשו ב"ד כ"א ביום ל' ולכן קאמר שהחודש רגיל לבוא בו: שם בא"ד תניא ל' שעירים: ובביצה (שם) כתוב ל"ו שעירים ושניהם ט"ס שצ"ל ל"ב שעירים שכן הוא בתוספתא ונחשבים שם: שם בא"ד ונחשיב י"ב בראשי חודשים: הפ"י והט"א לדבר א' נתפוננו שאין מתוספת' זו ראיה לר"ת די"ל פיון שהתוספת' ר"ש אמרה א"כ י"ל דר"ש לשיטתו קאי דס"ל שאין פפרת שעיר ר"ח ושעיר ר"ה שונה דשל ר"ח מכפר על טהור שאכל את הטמא ושל ר"ה על אין בו ידיעה בתחלה ובסוף (בפ"י כתוב איפכא והוא ט"ס) ולכן הוצרכו להקריב שניהם.

אָבֵל לְשָׂאֵר תַּנְאֵי דְפִסְקִינָן כְּנוֹתִיָּהּ דְּכָל הַשְּׁעִירִים כְּפִרְתָּן שְׁנָה עַל טוֹמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשָׁיו
לֹא הוֹצֵרְכוּ שְׁנֵיהֶם וְגַם מִפְּנֵי טוֹמְאָה וְשִׂירָע בֵּין זֶה לְזֶה לֹא הוֹצֵרְכוּ לְהַפְּיֵי מִפְּנֵי שְׁהִיָּה
אֲפֹשֶׁר לְהַקְרִיב הָאֶחָד סְמוּךְ לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים וְלֹא מִדְּלָא גְּלִי קָרָא וְשִׂירָיִב
שְׁנֵיהֶם ע"ש.

וּתְמַהֲנֵי עַל שְׁנֵי הַמְּאֻרֹת הַגְּדוֹלִים שֶׁבַמִּכ"ה נִעְלַם מֵהֶם הִירוּשָׁלַיִם פ"ק דְּשִׁבְעוֹת דְּמִיָּתִי
כְּרִיָּתָא שְׁנֵי כְּבָשִׂי עֲצָרְתָּ וְשְׁנֵי שְׁעִירֵי ר"ה אִם כִּיפֵר הָרֵאשׁוֹן עַל מָה שְׁנֵי מְכַפֵּר עַל
טוֹמְאָה וְשִׂירָע בֵּין זֶה לְזֶה וְפָרִיף הֲלֵא ר"ש הֵיא וְר"ש חוֹלֵק כְּפָרוֹת פ"ל ל"ל לר"ש טַעַם
זֶה תִּפּוֹק לִיהַ דְּבִלֵא"ה צָרִיף שְׁנֵיהֶם כִּינּוֹן דְּכְפָרְתָּן חֲלוּקָה ע"ש.

וּבְכִירוֹשׁ פְּנֵי מִשֶּׁה שְׁנֵי הַשְּׂאֵלָה שְׂסִלְקָא בְּקוֹשְׂיָא וְעַכ"פּ נִרְאָה מִשָּׁם שֶׁלכ"ע הַקְּרִיבֵי ב'
שְׁעִירִים שְׁכֹן מִקְשָׁה שָׁם לְמ"ד שְׂאִין מִזְפִּירִין ר"ח בְּר"ה ר' יוֹסִי בְּעֵי מַעֲתָה שְׁנֵי שְׁעִירֵי
ר"ה מִשׁוּם ר"ח בְּאִין וְתִימַר שְׂאִין צָרִיף לְהַזְכִּיר ר"ח הָרִי שְׁפִשְׂיָטָא לְהִירוּשָׁלַיִם שֶׁלכ"ע
הַקְּרִיבֵי ב' שְׁעִירִים בְּר"ה וְגַם פְּשִׂיטָא לִיהַ שְׁשִׂיף מִשׁוּם טוֹמְאָה וְשִׂירָע בֵּין זֶה לְזֶה
לכ"ע אֵלָא שְׁהַקְשָׁה דְּלר"ש ל"צ לְטַעַם זֶה וְדִלָּא כַּהֲפ"י וְהַט"א.

שׁוֹב מִצְּאֵתִי בְּבִרְכֵי יוֹסֵף (ה' ר"ה) שְׁעֵמֵד כְּבָר עַל מִהִירוּשָׁלַיִם זֶה: שָׁם דָּף ט' ע"א בְּגַמ'
לְאַפּוֹקֵי מִדְר' יְהוּדָה: הַרְמַב"ם ה' שְׁמִיטָה (פ"י ה"ז) כְּתִב שְׁנַת יוֹבֵל אִינוֹ עוֹלָה מִמֶּנּוּן יְמֵי
הַשְּׁבֻעַ אֵלָא שְׁנַת מ"ט שְׁמִיטָה וְשְׁנַת חֲמִשִּׁים יוֹבֵל וְשְׁנַת נ"א תַּחֲלַת שָׁשׁ שְׁנִים שֶׁל שְׁבֻעַ.
וְכֵן בְּכָל יוֹבֵל וְיוֹבֵל עכ"ל. הָרִי שְׁפִסְקָא כְּרַבְּנָן דְר' יְהוּדָה וְקָשָׁה הָרִי הַתּוֹס' בְּשִׁמְעָתִין
הוֹכִיחוּ דִּהְלָכָה כְר' יְהוּדָה.

הִנֵּה אָמַת שְׁמָה שֶׁהוֹכִיחוּ כֵן מְסוּגֵיָא דְע"ז (דָּף ט') אִין קוֹשְׂיָא עַל הַרְמַב"ם שְׁכָבֵר כ'
הָרֵאָב"ד ה' שְׁמִיטָה (פ"י) שִׁישׁ לְפָרֵשׁ סוּגֵיָא דְשָׁם דִּלָּא כְר' יְהוּדָה וְכֵן מִמָּה שֶׁהוֹכִיחוּ
הַתּוֹס' דִּהְלָכָה כְר' יְהוּדָה מִדְר' יוֹסִי דְנִימוּקוֹ עֲמוֹ סָבֵר כְר' יְשִׁמְעָאֵל מְדַקְאֵמֵר בְּקִדּוּשִׁין
(דָּף מ') יוֹבֵל בְּתַחֲלָתוֹ מְשַׁמֵּט וּבְעֶרְכִין (דָּף כ"ח) מוֹכַח דְמֵאֵן דְקָאֵמֵר הָכִי ס"ל כְר'
יְשִׁמְעָאֵל גַּם מִזֶּה אִין קוֹשְׂיָא עַל הַרְמַב"ם דְרַש"י בְּקִדּוּשִׁין שָׁם פ"י עַל יוֹבֵל בְּתַחֲלָתוֹ
מְשַׁמֵּט דְבִיּוֹה"כ מְשַׁמֵּט וְהוּא כְּרַבְּנָן דְר' יְשִׁמְעָאֵל ע"ש.

וְנִרְאָה דְרַש"י ס"ל דְאִין רְאִיָּה מְהַא דְעֶרְכִין דְדוֹקָא שָׁם דְקָאֵמֵר אֶחָד יוֹבֵל וְאֶחָד שְׁבִיעִית
מְשַׁמֵּטִין כְּאֶחָד מוֹכִיחַ שְׁפִיר דְכְר' יְשִׁמְעָאֵל ס"ל דֵאל"כ לֹא מְשַׁמֵּטִין כְּאֶחָד כִּינּוֹן דְאִיפֵא
עֲשָׂרָה יָמִים בֵּין סוּף שְׁמִיטָה לְתַחֲלַת יוֹבֵל.

אָבֵל בְּקִדּוּשִׁין דִּלָּא קָאֵמֵר רַק שְׁמִתְחַלְתוֹ מְשַׁמֵּט שְׁפִיר יֵישׁ לְפָרֵשׁ דְעַל יוֹה"כ קָאֵמֵר
וְלֵאפּוֹקֵי שְׁמִיטָה שְׁלֵא מְשַׁמֵּט רַק בְּסוּף הַשְּׁנָה וְכִינּוֹן דְרַש"י מְפָרֵשׁ ר' יוֹסִי שָׁם דְכְרַבְּנָן
ס"ל שְׁפִיר י"ל דְגַם הַרְמַב"ם מְפָרֵשׁ כֵן וְא"כ אִין רְאִיָּה מִזֶּה דִּהְלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה.

אָבֵל מִשְׂאֵר רְאִיּוֹת שֶׁהִבִּיאוּ הַתּוֹס' קָשָׁה עַל הַרְמַב"ם כִּינּוֹן דִּהְלָכָה כְר' יְשִׁמְעָאֵל בְּנוֹ שֶׁל
ר' יב"ב מְדַסְתֵּם הַתַּנָּא כְּנוֹתִי' וְעוֹד כִּינּוֹן דְקִי"ל בְּכָל דְּכֹתֵי דְמִקְדָּשִׁין חֲדָשִׁים וּמִהֵאֵי
טַעֲמָא פִּסְקָא הַרְמַב"ם כְר' יְשִׁמְעָאֵל בְּנוֹ שֶׁל רִיב"ב שָׁם (פ"י ה' י"ד) וְכִמוֹ שֶׁהוֹכִיחַ מְדַבְּרִין
הַמְּשַׁנֶּה לְמִלְּהָה' עֶרְכִין (פ"ד) וְהָרִי ר' יְשִׁמְעָאֵל ע"כ ס"ל כְת"ק דְתַנְיָא אִידָף דְמוֹקֵי
מִיעוּטָא דְיוֹבֵל הֵיא שְׂאִין שְׁנַת נ"א מְתַקְדָּשֶׁת עַד יוֹה"כ וְרַק רַבְּנָן דְפְּלִיגֵי עַל ר' יְשִׁמְעָאֵל
וְס"ל דְאִין הַשְּׁנָה מְתַקְדָּשֶׁת מְתַחֲלָתָהּ לֹא צָרִיכִי קָרָא לְמַעַט שְׂאִין מְתַקְדָּשֶׁת בְּסוּפָהּ וְלָכֵן

מוקי ליה למעט שאין מונין שנת נ"א ולאפוקי מר' יהודה וכיון דהלכה כר' ישמעאל ע"כ
ג"כ הלכה כר' יהודה כיון דפשוטא דקרא פנותי' ולית לן מיעוטא נגד פשוטא דקרא וזהו
ראית התוס' דהלכה כר' יהודה (ותמהני על הפ"י שהניח דבריהם בצ"ע ע"י גוססא
מוטעת שהיה לפניו בתוס'.

ולענ"ד דבריהם ברורים וראיתם חזקה ע"פ מה שביארנו) וא"כ קשה על הרמב"ם כיון
דפסק כר' ישמעאל א"כ צריך קרא דיובל היא שאין מתקדשת בסופה וא"כ ליכא מיעוטא
לאין אתה מקדש שנת חמשים ואחת ואיך פסק דלא כר' יהודה.

ונלע"ד לישב שיטת הרמב"ם דלפי המבואר בסוגיין לא מצריכין קרא דיובל היא לת"ק
למעט שאין מתקדשת בסופה אלא כיון דמוסיפין מחול על הקודש כמו שאמר ואל תתמה
שהרי מוסיפין מחול על הקודש ודמוסיפין מחול על הקודש ילפינן לר"ע מחריש וקציר
תשבות ולרבי ישמעאל דמוקי האי קרא לקצירת העומר דדוחה שבת יליף תוס' מועניתם
את נפשותיכם ור"ע מוקי הך קרא לדתני תניא ב"ר שמצונה לאכול בתשיעי ור' ישמעאל
לית ליה הך דרשה כמו שכ' התוס' ולפ"ז מאן דאית ליה כר' ישמעאל דקצירת העומר
דוחה שבת ואית ליה נמי שמצונה לאכול בתשיעי לית ליה קרא דמצונה להוסיף מחול על
הקודש ולכן אפילו ס"ל כר"י בנו של ריב"ב שהשנה מתקדשת בתחלתה מכ"מ ל"צ
קרא דיובל הוא שאין מתקדשת בסופה וממילא מיותר לדרשת רבנן דאי אתה מונה
חמשים ואחת ודלא כר' יהודה ולכן רק התוס' שס"ל להלכה דמוסיפין מחול על הקודש
בנראה מסוגיין שפיר הוכיחו מסוגיא דהלכה כר' יהודה.

אבל הרמב"ם דפסק להלכה שאין מוסיפין מחול על הקודש מדאורייתא רק לענין עינוי
יוה"כ כמו שכ' הרב המגיד ה' שביתת עשור (פ' א') א"כ ל"צ יובל היא למעט שאין
מתקדשת בסופה אע"ג דס"ל כר"י בנו של ריב"ב וע"כ דאיתי יובל היא פרבגון ולאפוקי
מדר' יהודה ולכן פסק הרמב"ם דלא פנותי' ועיין לקמן מש"כ בתוס' שע"כ גם לשיטתם
צ"ל פן: שם חריש של ערב שביעית: עפ"י סוגיא דמ"ק (דף ד') שהביאו גם התוס'
בסוגין ר' ישמעאל יליף מהלקתא מדהתיר הפתוב ילדה מפלל דזקנה אסורה ור"ע יליף
מקרא והקשה הט"א כיון דלר' עקיבא דלית ליה הלכתא ויליף מבחריש וקציר תשבות
ודאי אין חילוק בין ילדה לזקנה כיון דהפסוק לא רמז חילוק לזה ולפ"ז קשה דבשביעית
(פ"א) תנן ר"ע אומר נטיעה כשמה ומה לו לר"ע אם נטיעה היא או לא והניח בקושא.

וכן הקשה גם הפ"י. ולענ"ד י"ל דבלא"ה קשה אמה דפריך במ"ק (שם) על מה דאמר
רנב"י דר"ע ג"כ אית ליה הלכתא למישרי ילדה וקרא למיסר זקנה וכיון דהלכתא
למישרי ילדה לאו ממילא זקנה אסורה ע"ש.

הרי לפי מה שכתבו התוס' שם (דף ג' ע"ב) ד"ה יכול דאע"ג דבבב"ב ובקציר אינו אלא
עשה מ"מ לקי על תוספת דגלי קרא בזה דשביעית עם לאוין שבו מתחלת קודם שנת
שביעית ע"ש. וא"כ מה מקשה לר"ע קרא לזקנה ל"ל דילמא צריך קרא למלקות דאי
לא איתי רק מהלקתא אין לוקין עליו דעל הלכתא אין לוקין פדאמרינן בכורות (דף י"ד)
ועי' בריטב"א רפ"ג דמפות שהקשה מטעם זה איך לוקין אטרופות כיון דמהלקתא איתי
ותירץ דהלכה לא גלי רק שפ"ל י"ח טרופות הם בכלל לאו דטרופה לא תאכלו וזה לא
שייך פאן אם לא צריך קרא פלל אתוספת ולא איתי רק מהלקתא וצ"ל דהמקשן באמת

לא הוי ס"ל דמה דקאמר הבריתא לעיל יכול ילקה על תוספת דמלקות ממש קאמר אלא מפות מרדות מדרבנן וכמ"ש הריטב"א שם בשם רש"י.

אבל לפי המסקנא י"ל דר"ע ס"ל דלוקין על התוספ' ולכן אע"ג דס"ל ג"כ הלכתא מ"מ צריף קרא דבחריש ללקות עליו ולכן שפיר ס"ל ר"ע ג"כ הלכתא דעשר נטיעות. ועי' בפ"י שכ' ביישוב קושניית התוס' ד"ה שהרי כבר נאמר שהקשו למ"ד חורש בשביעית אינו לוקה דילמא אצטריף קרא דבחריש לאסור חרישה בשביעית די"ל עפ"י מסקנת גמרא דמ"ק דגם ר"ע ס"ל הלכתא לזמן שבהמ"ק קנים נאפילו הכי צריף קרא לזמן שאין בהמ"ק קנים ע"ש.

ולפ"ז ג"כ מיושב קושנייתו וקושניית הט"א דגם ר"ע מחלק בין נטיעה לילדה ואע"ג דאפתי לפי המ"ד דגמרא יקשה מהא דר"ע אומר נטיעה כשמה מ"מ י"ל דבלא"ה פריף שפיר. אמנם לענ"ד בלא"ה י"ל עוד בזה ודאי דאע"ג דלר"ע קרא פתיב לתוספת שביעית מכ"מ מודה דנמסר הלכתא לשיעור תוספ' דאל"כ מנ"ל דשיעור תוספת שלשים יום פדאמרין במ"ק (דף ג') דילמא פחות או יותר אע"כ דזה בכלל שיעורין שנמסרו למשה מסיני וא"כ י"ל דנמסר ג"כ השיעור דבילדה עשר לבית סאה ובזקנה ג' לבית סאה ומ"מ פתיב קרא ללקות על התוספ' כמו שפתיבתי דאי מהלכתא לבד אתי אין לוקין: שם הינצא למוצאי שביעית: הפ"י הקשה מנ"ל דאתי קרא לתוספת שביעית וילפינן שבת מיניה דילמא אתי לתוספ' שבת ולענ"ד א"א לומר פן דאיף מרומז תוס' שבת מחריש וקציר ויותר הוי מצינו ליליף פן מביום השביעי תשבת דמותר דכמה עשה פתיבי בשבת ולא צריף לזה סיפא דקרא דחריש ובקציר תשבת: שם ת"ל מערב עד ערב: קשה לר"ע דיליף תוספת בכל מקום מבחריש ובקציר ולכך מפרש הגמרא פיון דל"צ וענייתם לתוספ' מוקי דדרשה דקניא בר רב דהתינח קרא דתוספ' שלפניו אבל הו' דמערב עד ערב דדריש ר"י מיניה תוספת שלאחריו מאי דריש ביה פיון דלדידה אתי מבקציר וי"ל דלקמן (דף כ') יליף ר' יוחנן מקרא דמערב עד ערב שיהיה לילה ויום מן החדש וא"כ לא מותר קרא דצריף להכי.

ומ"מ יליף רבי ישמעאל שפיר מיניה תוספת עינוי פיון דכתיב עד ערב וס"ל עד בכלל. אבל מ"מ לר"ע אין כאן תור.

אמנם איפכא קשה פיון דכתיב עד ערב א"כ למה ליה לר"ע קרא דבקציר לתוספ' תיפוק ליה מעד ערב. וי"ל עפ"י מה שפתיבו התוס' ד"ה שהרי שהקשו למ"ד חורש בשביעית לא לקי מנ"ל לר"ע למילף מבחריש תוספת לפניו דילמא צריף קרא לאסור חרישה בשביעית.

ותירצו דעיקר דרשה מבקציר ומדקצירה לדרשה דתוספת חרישה נמי לתוספת ולכן אי לא הוי פתיב בקציר גם בחריש לא הוי דרשינן לתוספת ולא הוי דעינן תוספת שלפניו אכן התינח למ"ד חורש בשביעית אינו לוקה אבל למ"ד לוקה דל"צ קרא בחריש לחרישה בשביעית וע"כ הוי מוקמינן לתוספת שלפניו גם אי לא הוי פתיב בקציר אפתי קשה ל"ל בקציר לר"ע לתוספ' תיפוק ליה מעד ערב ויש לומר דלפי מה שפתיבו התוספות במ"ק (דף ג' ע"ב) ד"ה ר"א המ"ד דחורש בשביעית אינו לוקה הוא ר"א וכיון דפליגי בזה ר"א ורבי יוחנן א"כ המ"ד דחורש בשביעית לוקה הוא ר' יוחנן ולר"י

לְשִׁיטָתוֹ לֹא קָשָׁה קִנְיָתָנוּ שֶׁהָרִי מָה דְגִלְיָה תִּנְא דְבְרִיָּתָא מְעַד עָרְב תּוֹסֵפ' בִּיצִיָּאתוֹ הֵינּוּ מִשּׁוּם דַּס"ל דְּעַד וְעַד בְּכָלֵל כַּמ"ש ר"ש"י וּבְעֶרְכֵינּוּ (דָּף י"ח) פְּלִיגֵי תִּנְאֵי בְּהִכִּי אִי אֲמַרִּינּוּ עַד וְעַד בְּכָלֵל אִו לֹא וּלְפִי הַמְּבֹאֵר בְּמִנְחֹת (דָּף ס"ח) ס"ל לר' יוֹחָנָן הָאִיר הַמְּזַרְח מִתִּיר וּמְבֹאֵר שֵׁם דַּס"ל עַד וְלֹא עַד בְּכָלֵל וְא"כ פְּשִׁיטָא דְנִיחָא לִיה לְאֹקְמָא גַם דַּעַת ר"ע כֹּן דְּכֹלְהוּ סְתָמָא אֵלֵיבְנֵי וְלִכְּוֹן לר' יוֹחָנָן אֵלֵיבָא דר"ע לִיפָא לְמִילָף מְעַד עָרְב תּוֹסֵפֶת בִּיצִיָּאתוֹ וְלִכְּוֹן צָרִיף לָזָה קָרָא דְבְקָצִיר גַם לר' יוֹחָנָן דַּס"ל חוֹרֵשׁ בְּשָׁבִיעִית לֹקָה וְרַק לְתוֹסֵפֶת שְׁלִפְנֵי דְאִתִּי מִבְּחָרִישׁ ל"צ קָרָא דְוַעֲנִיתָם וְלִכְּוֹן מְפָרֵשׁ הַש"ס דְּמוּקֵי לְדַחֲיָא ב"ר: שֵׁם יָכוֹל בְּתַשְׁעָה: כ' הָרִיטְבָ"א וְא"ת הָאִיף אֲפֹשֶׁר לֹמַר בַּט' דְּוֹקָא עַד דְּאִיָּצְטָרְף בְּעָרְב וְהֵלֵא הַפְּתוּב צוּנֹחַ וְאֹמַר בְּעֶשְׂוֹר לְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הִזָּה יוֹה"כ הוּא וצ"ל דְּאִי מְהָעָרְב ה"א דְּבַעֲשׂוֹר הָרִי יוֹה"כ אֲבָל הָעֵינּוּי אֵינּוּ בּוֹ אֲלָא בַט' פְּדַכְתִּיב הָקָא בַט' לְחֹדֶשׁ עַכ"ל.

וּתְמַהֲנֵי הָאִיף ה"א לֹמַר כֹּן שֶׁהָרִי כְּתִיב בְּעֶשְׂוֹר לְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַעֲנּוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם. וְלִכְּוֹן נִלְעַנ"ד דְּהִכִּי קָאֲמַר יָכוֹל בְּתַשְׁעָה מְצֻנָּה הַפְּתוּב ג"כ עֵינּוּי ת"ל בְּעָרְב לֹא תַעֲנּוּ אֲלָא בְּעָרְב אִי בְּעָרְב ה"א מִשְׁתַּחֲשָׁף יִתְחִילוּ לְהַתְעַנּוֹת ת"ל בְּתַשְׁעָה וּמִשְׁתַּחֲשָׁף כְּכָר עֶבֶר הַתַּשְׁעָה הָא כִּי צַד יִתְחִיל וְיִתְעַנֶּה מִבְּעוֹד יוֹם וּבְזָה מְקַיִים בְּתַשְׁעָה וּבְעָרְב: שֵׁם יָכוֹל מִשְׁתַּחֲשָׁף ת"ל בְּתַשְׁעָה: בְּבִרְכוֹת (דָּף ח') הַקָּשׁוּ הַתּוֹס' הָרִי בְּפְתוּב כְּתִיב ג"כ בְּאַרְבַּעַה עֶשֶׂר לְחֹדֶשׁ בְּעָרְב תֹּאכְלוּ מִצֻּנֹת וְשֵׁם פְּשִׁיטָא דְהָךְ בְּעָרְב קָאִי עַל הָעָרְב שְׂאֲחַר י"ד וְלָמָּה לֹא נִפְרָשׁ גַם הָךְ בְּעָרְב שְׁלֹאֲחַר תַּשְׁעָה וְלַעֲנ"ד י"ל דְּשִׂאֲנֵי הָכָא דְבְּעָרְב מִיִּתְרָא פִּינּוּ דְכְּתִיב בְּעָרְב מְעָרְב עַד עָרְב א"כ הו"ל לְמַכְתָּב בְּתַשְׁעָה לְחֹדֶשׁ מְעָרְב עַד עָרְב אִו בְּתַשְׁעָה לְחֹדֶשׁ בְּעָרְב עַד עָרְב וְאִז הִזָּה דוּמָה לְבַעֲרָב תֹּאכְלוּ מִצֻּנֹת אֲכֹן הַשְׁתָּא דְכְּתִיב בְּעָרְב וְגַם מְעָרְב מִשְׁמַע דְּצֻנָּה הַפְּתוּב וְעֵנִיתָם אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּתַשְׁעָה וְגַם בְּעָרְב וְלִכְּוֹן דָּרַשׁ לר"י מִזִּינּוּ שְׁמוֹסִיפִים מַחֹל עַל הַקּוּדֶשׁ וְלר"ע לְאֲכֹל בְּתַשְׁעָה: שֵׁם כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה בְּתַשְׁעָה: הַצ"ח בְּבִרְכוֹת דְּקָדֵק דְּלָמָּה אֲמָרָה הַתּוֹרָה בְּלִשׁוֹן עֵינּוּי וְלֹא נִכְתָּב הַצִּיּוּי בְּלִשׁוֹן אֲכִילָה כְּמוֹ בְּשָׂאֵר מְקוֹמוֹת שְׁצֻנָּה הַפְּתוּב אֲכִילָה.

וְעוֹד דְּקָדֵק עַל לִשׁוֹן הַבְּרִיָּתָא כְּאֵלוֹ הַתְּעַנֶּה תְּשִׁיעִי וְעֶשְׂרִי דְהָךְ וְעֶשְׂרִי מִיִּתְרָא. וְלַעֲנ"ד י"ל דְּהוֹרָה לְנוּ הַפְּתוּב שְׁתַּכְלִית מְצֻנֹת אֲכִילָה בְּתַשְׁעָה עֵינּוּ עוֹנֵג וְשִׁמְחָה כְּמוֹ בְּאַכִּילַת שְׁבֵת ויו"ט אֲלָא הַתַּכְלִית הוּא עֵינּוּי לְתַשׁוּבָה וְלִכְפָּר כְּמוֹ עֵינּוּי הַצּוּם בְּעֶשְׂרִי וְהֵינּוּ שְׁבָרָא הַקַּב"ה לְאֲדָם גּוֹף וְרוּחַ וְנָתַן לְכָל אֶחָד חֵקוֹ בְּאֲשֶׁר הֵם מְתַנַּגְדִּים שְׁתַּאֲנוֹת הַגּוֹף הוּא אֲכִילָה וְשִׁתִּי וְתַעֲנוּגֵי הַעוּה"ז וְתַאֲנוֹת הָרוּחַ הֵינּוּ שֶׁהוּא נִשְׁמַת אֲדָם הִיא רִיחָנִי בְּלִבְד וְלַתַּעֲב כָּל תַּעֲנוּגֵי הַגּוֹף וְהַקַּב"ה חִפֵּץ שְׁבֵל יוֹגְרַע מְכָל אֶחָד מִחֲלָקֵי הָאֲדָם חֵקוֹ וּמִחֲסוּרוֹ וְלִכְּוֹן כְּמוֹ שְׁנִקְרָא חוּטָא מִי שְׁנִנְהָנָה מַעוּה"ז יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִתִּירָה לוֹ הַתּוֹרָה כְּמוֹ כֹּן נִקְרָא חוּטָא ג"כ מִי שְׁמַצְעַר אֶת הַגּוֹף וּמוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ מָה שֶׁהִתִּירָה לוֹ הַתּוֹרָה יוֹתֵר מִדִּי כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוּ רז"ל שֶׁהִנְזִיר נִקְרָא חוּטָא עַל שְׁצִיעָר עֲצָמוֹ מִן הֵינּוּ מִמָּה דְכְּתִיב וְכָפַר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ.

וְכֹן אֲמָרוּ הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית בְּלֹא תַכְלִית תַּשׁוּבָה נִקְרָא חוּטָא וּבְאֲשֶׁר שְׁחוּטָא הָאֲדָם בִּימֹת הַשְּׁנָה גַם נֶגֶד הַגּוֹף כְּמוֹ נֶגֶד הַנִּשְׁמָה צֻנָּה הַקַּב"ה גַם לְמָה שְׁחָטָא הָאֲדָם נֶגֶד הַגּוֹף עֵינּוּי בְּתַשְׁעָה לְכַפְּרָה הַמְּתַנַּגֵּד נֶגֶד הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שְׁצֻנָּה עֵינּוּי בְּעֶשְׂרִי לְכַפְּרָה הַמְּתַנַּגֵּד נֶגֶד הַגּוֹף דְּהֵינּוּ בְּתַשְׁעָה בְּהַרְבּוֹת אֲכִילָה וְשִׁתִּיהָ כְּמוֹ שְׁכַתֵּב ר"ש"י כָּל דְּמִפִּישׁ בְּאַכִּילָה וְשִׁתִּיהָ טְפִי

עדיף ובעשירי בעיננו צום ולחשוך מהגוף כל מיני תענוגים ולכן פתיב ועניתם את נפשנותיכם נפשות לשון רבים והוי מצי למיכתב לשון יחיד כמו דכתיב אם יש את נפשכם אבל רצה הכתוב להורות לנו בזה שהעיננו יהיה לשני חלקי האדם שנקרא שניהם נפש הגוף נקרא נפש פדכתיב נפש אשר תגע ואפילו גוף המת נקרא נפש פדכתיב הנגע במת בנפש האדם והרוח חיים באדם ג"כ נקרא נפש בכמה מקומות בכתובים ואפילו אצל הקב"ה מצאנו נפש על דרך בחינה זו פדכתיב נשבע ה' צבאות בנפשו דהיינו בחייו כמו חי אני נאום ה' ויבדין היה שתהיה התשובה לגוף ונשמה כאחד דאינו מועיל תשובה נפרדת כמו שביארתי במקום אחר מה שצאמר סוף יומא מה מקנה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל שדימה טהרת הקב"ה ע"י תשובה למקנה כמו שבמקנה צריף לטבול כל חלקי הגוף כמ"כ בל יאמר אדם היום אעשה תשובה על חטא זה ומחר על חטא אחר אלא צריכה להיות התשובה על כל עבירות יחד ולכן גם התשובה על שני מיני חטאים נגד גוף ונשמה בדין שתהא יחד אבל זה בלתי אפשר דאם יאכל ויצום יחד בעת אחד אין פאן עיננו לא לגוף ולא לנשמה על פן חלקה התורה ב' מיני עיננים לעתות מפנרדות עיננו הנשמה לתשיעי ועיננו הגוף לעשירי והקדימה תיקון הנשמה לתיקון הגוף באשר הוא חלק המעולה שבאדם אמנם למען לא יחשב זה כתשובה חלוקה שאינה דומה למקנה לכן מעלה עליו הכתוב פאלו התענה תשיעי ועשירי דהיינו פאלו כל אחד מב' מיני העיננים היה בתשיעי ועשירי יחד וזה רמז הכתוב במה שפללם הכתוב יחד ועניתם את נפשנותיכם בתשעה לחודש וגם מערב עד ערב תשבתו שבתכם.

ואח"כ מצאתי מקצת הדברים בשל"ה ה' תשובה: שם בתוס' ד"ה ולאפוקי. קאי כר' ישמעאל: ק"ל איף אפשר להוכיח מזה דר' יוסי כר' יהודה ס"ל הרי בערכין (דף י"ב) פריף ושניה במוצאי שביעית היכי משפחת לה כו' ומשני הא מני ר' יהודה היא כו' ואיבעית אימא רבנן וכי קתני וכן בשניה אשארא ע"ש ונהרי מ"ד וכן בשניה הוא ר' יוסי דהוא שנה הברייתא שם וא"כ איף משני ואיבעית אימא רבנן הא ר' יוסי ע"כ לא ס"ל פרבנן אלא כר' יהודה לפי הוכחת התוס' ולכאורה מזה ראיה או לשיטת רש"י שהזכרתי לעיל שפ"י בקדושין מה שאמר ר"י יובל קדש מתחלתו לא על ר"ה כר"י בנו של ריב"ב אלא על יוה"כ וא"כ ר"י פרבנן ס"ל וממילא י"ל ג"כ דס"ל פרבנן דר' יהודה או כמו שכתבתי לעיל לשיטת הרמב"ם אפילו ס"ל כר"י בנו של ריב"ב מכ"מ י"ל דס"ל דלא כר' יהודה מהטעם שביארנו לעיל לשיטת הרמב"ם אבל דעת התוס' צ"ע מסוגיא דשם: שם ד"ה שהרי.

תימה הא אצטרף: בפ"י תירץ על קושיא זו די"ל דמ"ד חורש בשביעית לא לקי ס"ל דר"ע ס"ל כמסקנא דמ"ק דהלכתא בזמן שבהמ"ק קנים ויליף חרישה מדאצטרף להתיר ילדה. ע"ש ולא הבנתי דא"כ האיף קאמר ר"ע אינו צריף לומר חריש של שביעית שהרי כבר נאמר שדף לא תזרע שהרי לא מזה ילפינו אלא מהלכתא שהתיר ילדה והל"ל שהרי מהלכה אתי.

ולענ"ד י"ל ביישוב קושיותם דשם במ"ק מפרש טעם דמ"ד חורש לקי דיליף בכלל ופרט וכלל מזריעה ואיך דכתיבי וטעם דמ"ד אינו לוקה מפרש דא"כ כל הני פרטי ל"ל אכן טעם זה לא שייך רק דלא גיליף מלקות לחרישה אבל שלא גיליף גם לאסור חרישה

מפלל ופרט לזה לא שייך טעם דא"כ פל הני פרטי ל"ל דדלקא פתיבי פרטי למימר דאהני דוקא לקי אבל אאחרני דאתיא מפלל ופרט לא לקי ולכן פיון שעל מחריש וקציר תשבות דכתיב בעשה לא לקי קאמר שפיר דאיסור גילף משדף לא תזרע: שם ד"ה וקציר.

מלא תזרע נפקא: הפ"י הקשה דדילמא איירי בזרע באיסור שאסור לקצור שהרי דאי לאיסורא פתב קרא. ותירץ פיון דכתיב בלשון עשה הו"ל דאי להתיירא ולא פתב קרא.

ולא נלע"ד שהרי טעם דגמרא דלא פתיב דאי להתיירא הוא דמסתמא לא רצה התורה להתייר דבר ע"י שעבר עבירה משא"כ דאי לאיסורא וא"כ מה לי אי פתיב האיסור בלשון עשה או בלשון לאו ועוד שהרי ביבמות (דף ע"ח) פריה ונהרי מחזיר גרושתו דאי להתיירא וכתביה ומשני התם משום עיקר איסורא הוא דכתביה הרי שקרא מה דכתיב תועבה היא דאי לאיסורא אף דכתיב תועבה היא לתעב אותה בלשון עשה.

ועוד דלסברת הפ"י גילף דכתיב דאי להתיירא מפל לאו הנייתק לעשה כגון לא תקח שלח תשלח הרי שפתבה התורה בלשון עשה שישלח האם אחר שעבר על הלאו דלא תקח וכן בלא תותירו ובאש תשלפו אע"כ פיון דלא להתייר כתובה העשה אלא לחיוב מצוה מקרי דאי לאיסורא וא"כ ה"נ בעשה דתשבות.

אבל לענ"ד יש לישיב מה שהקשה הפ"י שהרי מה שאסרה תורה במה דכתיב בקציר תשבות אין זה שלא יקצור בעבודת קרקע בתוספת מוצאי שביעית ודאי לא אסור אלא שלא יקצור ע"מ לאכלו וכדמוכח ממה שהקשו התוס' בסמוך לפי ר"ת ולכן פתבו התוס' שפיר דאי בזרע ביד בשביעית מלא תזרע נפקא שהרי בחולין (דף קט"ו) גילף מלא תאכל כל פל תועבה לאסור בב"ח וכל דברים שנעשו ע"י איסור אם לא שיש הוכחה להתייר וע"ש בתוס' ד"ה חורש דאף דלרש"י לפי המסקנא ילפינן הפל להתייר מק"ו דשבת דחמירא זה דוקא לגירסת רש"י דגרס פן בגמרא אבל מהתוס' שם ממה שהקשו ל"ל קרא דאלה ומה שהקשו האיה אנו אוכלים אילים כו' נראה דלא גרסי פן ולפי המסקנא ג"כ היכא דליכא דרשה להתייר אסור פל דבר שנתנה ע"י איסור כמו בב"ח ולכן שפיר פתבו הכא דאי בזרע באיסור בשביעית ל"צ קרא לאסור האכילה בשמינית דמלא תזרע נפקא דכיון דעבר על לאו זה ממילא נאסר מה שגדל: שם בא"ד תרי קראי בספייחים ל"ל: לענ"ד י"ל דהר"ת סובר כמ"ש הרשב"א בשמעתינן שמה שאסר הפתוב קציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית לא האכילה אסר הפתוב דכיון דגדל שליש בשביעית שלא מטעם תוס' אלא מדין שביעית נאסר ומה שאסר הפתוב פאן היינו שישבות ולא יעשה מלאכה בשבילו שלא יעדר ולא ינכש השדה בשבילו וזה מטעם תוספת שביעית נאסר ע"ש.

ולפ"ז מתורץ גושנייתם לר"ת דחזד קרא לאסור האכילה וחד קרא לאסור עבודה: שם ד"ה וקציר של שביעית היוצא. אבל ע"י שינוי מותר: עי' בתוס' יבמות (דף קכ"ב) ומה שכתבתי בספרי ע"ל שם: שם ד"ה ורבי ישמעאל.

של אחר שביעית מנ"ל: ק"ק דא"כ לר' ישמעאל למה לי וענייתם בתשעה למדרש לתוספת שלפניו הרי זה יכול לילף מהלכתא דעשר גטיעות. ולענ"ד שהתוס' השיבו על

קונשית ר"ת דבחנום דחק שאין למדין ק"ו מהלכה אכן י"ל דחזא קונשיא מתרצת בתברתה דקונשית ר"ת לא הנה דנילף תוספת דשבת ויו"ט ויה"כ מהלכתא דעשר נטיעות דבזוה ודאי י"ל דאין למדין ק"ו מהלכה אבל קונשייתו הנה דמפרש מה דפריה ור"י מוסיפין מחול על הקונדש מנ"ל ולכאורה מאי קונשיא דלמא באמת לית ליה אע"כ דה"ק מנ"ל לר' ישמעאל למילף מיתור דבקרית ובקציר קנלא דקצירת העומר דוחה שבת דילמא אתי קרא לתוספת כר"ע דאין לומר פיון דכתיב גבי שבת עדיף למילף מניה קצירת העומר דז"א דא"כ יקשה לר"ע מ"ט לא דרש ג"כ הכי אע"כ דעדיף למדרש לתוספת שביעית וא"כ לר"י מנ"ל וע"ז הוקשה לר"ת מה קונשיא דילמא לר' ישמעאל ע"כ לא צריה לתוספת שביעית דאתי מהלכתא וע"ז תירץ שפיר דעיקר הקונשיא בתוספת של אחר שביעית מנ"ל ודילמא ע"ז קאי קרא דבקציר ואין לומר דא"כ אפתי בקריש מותר די"ל לפי מה שכתבו התוס' לעיל שהקשו מנ"ל לר"ע לדרוש תוספת שביעית מקריש דילמא אתי לחורש בשביעית דלוקה ותצו מדקציר לתוספת גם קריש לתוספת ולכן י"ל דלר' ישמעאל דל"צ לתוספת דאתי מהלכתא קאי באמת ללקות אחריתה דזוה לא אתי מהלכתא דעל הלכתא אין לוקין כמו שכתבתי לעיל לכן פריה שפיר לר' ישמעאל מוסיפין מחול על הקונדש מנ"ל דאי לא אתי ממקום אחר דילמא אתי קרא דקציר לתוספת דלאחריו ובקריש ללקות על קרישה ובזוה מתנרץ על ר"ת מה שהקשו התוס' עליו דאין דנין ק"ו מהלכה ומה שהקשיתי דלפי תירוצו נעניתם ל"ל: שם בא"ד דאין דנין ק"ו מהלכה: לעיל כבר כתבתי יישוב קונשיא זו על ר"ת.

אכן בלא זה י"ל עוד דלפי מה דאמרנו במ"ק (דף ד') נמסר גז"ש למילף שבת בראשית ושבת דשביעית מהדדי והנה אע"ג דרש"י פתב בשבת (דף קל"ב) דבכל י"ג מדות אין למדין מהלכה מ"מ מדברי התוס' בפסחים (דף מ"ג) נראה דס"ל דגז"ש ילפינו מהלכה שכתבו שם דילפינו לפטור נשים ממצה מגז"ש דט"ו מחג הספות דפטורות נשים מסנפה מהלכה למשה מסיני ע"ש הרי דס"ל דגז"ש ילפינו מהלכה וי"ל דגם ר"ת ס"ל פן ולכן הקשה שפיר דבשביעית נילף תוספת מהלכה ושוב נילף תוספת בשבת ויו"ט ויוה"כ בגז"ש דשבת מניה דכולהו איקרי שבת: שם ד"ה ור"ע.

ואמאי נהא אפילו ודאי יום: הפ"י כתב ולא ידענא מאי קשיא להו דודאי יש חילוק בין איסור תוספת דאינו אלא באיסור עשה ובין בהשמ"ש שהוא ספק איסור פרת. ולענ"ד התוס' שפיר קא מקשי שהרי שם בפסחים לא איירי מחיוב ופטור אלא שנה בבביתא דביוה"כ ספקו אסור ובט"ב ספקו מותר ולכן שפיר הקשו אפילו הוא ודאי יום מכ"מ הרי אסור משום תוספת.

גם מה שהשיב הפ"י על קונשייתם מפ' במה מדליקין פיון שיש מ"ד דס"ל לא גזרו שבות בין השמשות אף שהאי תנא אית ליה שבות בהשמ"ש מ"מ י"ל דבתוספת לית ליה שבות לענ"ד אינו ברור דאדרבה איפכא מסתברא פיון שגזרו שבות ביו"ט ואפילו בלאו גרידא כדמוכח בגמ' פ"ז שגזרו שבות שלא לדוש בחסימה ע"י נכרי למה לא יגזרו גם שבות בתוספת שבת ויו"ט שאסור בעשה מן התורה ולכן אפילו למ"ד שלא גזרו שבות בהשמ"ש משום דספק דרבנן לקנלא שפיר י"ל דגזרו שבות בתוספת אלא שתוספת שלנו בעצמו ספק באשר שאם בהשמ"ש הוא לילה הוא מוקדם ואם הוא מאוחר

אָבֵל עכ"פּ אין סְבָרָא שְׂיִגְרַע מִבְּהֵשֶׁמ"ש: שְׁם בֵּא"ד וְשָׂמָּא מְשׁוּם דְּסִגְיָ בְּתוֹסְפוֹת מְשָׁהוּ נִקְטַת הָכִי: עֵיל בְּתוֹס' בְּפִסְחִים שְׂתִירְצוּ תִירוּץ אַחַר וּמָה דְלָא נִיחָא לְהוּ שְׁם בְּתִירוּץ זֶה אָף דְּלִכְאוּרָה פְּשוּט הוּא י"ל דְּשָׁם אָזְלִי ע"פ מָה שְׂפִתְבוּ בְּבִיצָה (דָּף ל') דְּהוֹכִיחוּ שְׂיִישׁ שְׂיִעוּר לְתוֹסְפַת יוה"כ ע"ש וּא"כ פְּלִיגִי אֲתִירוּצִים דְּהִכָּא: שְׁם בֵּא"ד וְקָרָא לְבִזְמוֹן שְׂאִין בַּהֲמ"ק קִיָּים: ק"ל דְּאִיָּהּ אֲפֹשֶׁר לֹמַר פֶּן דֵּא"כ הִלְכְּתָא ל"ל דְּאִי לָא פְּתִיב רַב בְּחֶרֶישׁ וּבְקִצִיר תְּשַׁבֵּן לְתוֹסְפַת מְהִיכִי תִינְתִי לְחִלְקָא בֵּין זְמַן לְזְמַן.

וְאוּלַי י"ל אִי לָאו דְּגַלִּי הִלְכְּתָא לְאַסְוֹר תוֹסְפַת בְּזְמַן שְׁבַהֲמ"ק קִיָּים הָנִי דְּרָשִׁינָן גַּם לר"ע גַּז"ש דְּשַׁבַּת מְשַׁבַּת בְּרֵאשִׁית לְהַתִּיר לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו וְהָנִי מוֹקְמִינָן קָרָא דְּבְחֶרֶישׁ וּבְקִצִיר כַּר' יִשְׁמַעְעָל לְהַתִּיר קִצִירַת הָעוֹמָר.

א"נ י"ל עפ"י מָה שְׂפִתְבְּתִי לְעִיל דְּיִישׁ חִילּוּק אִם תוֹסְפַת מְהִלְכְּתָא אֲתִי שְׂאִין לֹקִין אָבֵל אִי אֲתִי מְקָרָא דְּבְחֶרֶישׁ גַּלִּי קָרָא דְּשַׁבִּיעִית מִתְחִיל לְכָל דִּינָיו מְשַׁעַת תוֹסְפַת וְלֹקִין עָלָיו פְּמוֹ שְׂפִתְבוּ הַתּוֹס' בַּמ"ק בְּמָה שְׂאָמַר שְׁם יְכוּל יִלְקָה עַל תוֹסְפַת שְׁבִיעִית וּלְפ"ז י"ל דְּלִכְוָה נִמְסַר הִלְכְּתָא גַּם לר"ע לֹמַר שְׁבִזְמוֹן בַּהֲמ"ק קִיָּים אִין לֹקִין עַל הַתּוֹסְפַת דְּאִי הָנִי אֲתִי מְחֶרֶישׁ הָיוּ לֹקִין עָלָיו וְלִהְיִי גַלִּי הִלְכְּתָא שְׂלֵא יִהְיֶה בְּכָלֵל בְּחֶרֶישׁ וּבְקִצִיר.

אֲכַן בְּפִשְׁטוּת י"ל ג"כ דְּאֲתִי הִלְכְּתָא לָא לְאַסְוֹר זְקֵנָה וְלָא לְהַתִּיר יְלָדָה: שְׁם ע"ב בְּגִמְרָא פְּאֵלוּ הַתְּעֵנָה תְּלִישִׁיעִי וְעֶשְׂרִי: ק"ק דְּהַתִּינַח עַל קָרָא דְּנְעֻנִיתָם י"ל דר"ע דְּרִישׁ לִיהִי לְהִכִּי וְגַם עַל מְעָרְבַּ עַד עָרְבַּ כְּבָר פְּתַבְנוּ לְעִיל מֵאִי דְּרִישׁ בִּיָּה ר"ע.

אָבֵל אֲפִתִי קִשָּׁה קָרָא דְּתְשַׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם מֵאִי דְּרִישׁ בִּיָּה פִּינוּ דְּלִדִּידָהּ אֲתִי כָּל תוֹסְפַת מְקָרָא דְּבְחֶרֶישׁ וּבְקִצִיר תְּשַׁבֵּן. וְיִישׁ לֹמַר דְּבִיּוֹמָא (דָּף פ"א) מִיָּתִי בְּגִמְרָא דְּרִשׁוֹת שְׁוֹנוֹת מְהִיכָא נְפָקָא אֲזַהֲרָה לְעִינוּי תַּנָּא דְּבְרִיָּתָא יְלִיף מַגַּז"ש דְּעֶצֶם עֶצֶם וְתַנָּא דְּבִי ר' יִשְׁמַעְעָל יְלִיף מְעִינוּי דְּאֲשַׁת אִישׁ וְרַב"י יְלִיף מַגַּז"ש מְשַׁבַּת בְּרֵאשִׁית וְרַב פְּפָא יְלִיף דִּוְהָ"כ עֶצְמוֹ אִיקְרִי שַׁבַּת דְּכִתִּיב תְּשַׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם וּפְרִיָּהּ וְרַב"י מ"ט לָא אָמַר כְּרַב פְּפָא וּמְשַׁנֵּי דְּצִרִיָּהּ תְּשַׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם לְדְרָשָׁה דְּבְרִיָּתָא דְּהִכָּא לְתוֹסְפַת שַׁבַּת וּי"ט ע"ש.

וּלְפִי סוּגְיָא זֹו רַב פְּפָא ע"כ לָא מוֹקִי קָרָא עַל תוֹסְפַת וּא"כ י"ל דר"ע מוֹקִי תְּשַׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם לְאַזְהַרַת עִינוּי פְּדְרָשַׁת רַב פְּפָא וּבְהִכִּי א"ש מָה שְׂמַקְשָׁה פִּינוּ דְּתַנָּאִים יְלִפִי אֲזַהֲרַת עִינוּי מְדְרָשׁוֹת אַחֲרוֹת ל"ל לְרַב פְּפָא לְדְרוּשׁ מְדְרָשָׁה אַחֲרַת וְכִי לְחִלּוּק עַל הַתַּנָּאִים בָּא.

וּלְפ"ז י"ל דְּאֲדַרְבֵּה ר"פ בָּא לְתַרְץ ר"ע הָאִי תְּשַׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם מָה דְּרִישׁ בִּיָּה וְלִכְּוֹן מְפָרֵשׁ דְּאֲתִי לְאַזְהַרַת עִינוּי וּמְסַתְמָא ר"ע דְּרִישׁ פֶּן וּפְלִיג אֲדַרְשַׁת הַתַּנָּאִים וְהוּא ס"ל כר"ע. וּבְזָה יִישׁ לִיָּישׁב פְּסַק הֶרְמֵב"ם שְׁפִסַּק ה' שְׁבִיתַת עֶשְׂוֹר (ספ"א) תוֹסְפַת לְעִינוּי דְּוִקָא וְלִיָּי מוֹנְעִינִתָם וְלִשְׁבַּת וּי"ט לָא ס"ל תוֹסְפַת וּכְבָר הַקְּשָׁה עָלָיו הַה"מ וְהִלְחַם מְשַׁנָּה פִּינוּ דְּפִסַּק כְּבְרִיָּתָא דְּלִיָּי תוֹסְפַת עִינוּי מְקָרָא דְּנְעֻנִיתָם הו"ל לְמִילָף גַּם תוֹסְפַת שׁוּי"ט מְהִיָּה קָרָא פְּדְרָשַׁת הַבְּרִיָּתָא ע"ש שְׁהִלַּח"מ לָא מְצָא יִישׁוּב אֱלָא שְׁלֵהֲרַמְב"ם הָיָה גִיְרָסָא אַחֲרַת בְּגִמְרָא וְתַמְהָתִי עַל הַפ"י שְׁרָצָה לִיָּישׁב הֶרְמֵב"ם שְׁפִסַּק כר"ע דְּלָא מוֹקִי וְנְעֻנִיתָם לְתוֹסְפַת עִינוּי וּמָה שְׁפִסַּק תוֹסְפַת לְעִינוּי אֲתִי מְדֵאֲצִטְרִיָּהּ בְּסוּכָה (דָּף כ"ח) הָאֲזַרְחָ לְרַבּוֹת נְשִׁים בְּתוֹסְפַת עִינוּי מְפָלֵל דְּתוֹסְפַת עִינוּי דְּאוּרִיָּתָא וּמְסִיָּים דְּהוּא הַנְּכוּן בְּכּוֹנוֹת הֶרְמֵב"ם.

ותמוה דמלבד שאין למילף זה מהאזרח דוקא אי ידעינן כפר תוספת עינזי באנשים שיניף לדרוש האזרח לרבות נשים אבל בשעדיין לא ידענו תוספת עינזי מהיכי פיתי לדרוש האזרח לתוספת מה שאינו במשמעות פלל מלבד זה במחכ"ה לא ראה שהרמב"ם עצמו הביא דרשה דוענייתם לתוספת עינזי וא"כ בלא"ה לא שיניף פתירוצו וא"כ קשה על הרמב"ם למה הביא תוספת על עינזי לבד ולא ג"כ על שוי"ט אבל לפי הנ"ל א"ש פיון דהרמב"ם פסק דקצירת העומר דוחה שבת א"כ צריך בחריש ובקציר לדרשה זו ולא לתוספת כר"ע לכן פסק כר' ישמעאל דיליף תוספת לפניו מוענייתם ותוספת לאחרי מערב עד ערב דאפילו לפי מה שפיתבנו לעיל דדרשה זו לא שיניף רק למ"ד עד ועד בכלל ג"כ א"ש פסק הרמב"ם בזה שהרי הרמב"ם פסק כמ"ד דעד ועד בכלל כדמוכח ממה שפסק בה' מאכלות אסורות (פ"י) בזמן שאין בהמ"ק קנים אסור חדש כל יום ט"ז לכן פסק לענין עינזי פולו כר' ישמעאל אבל לענין תוספת שבת ויו"ט דאתי מתשבתו שבתכם פיון דרב פפא דבתרא הוא מוקי הך קרא לאזהרת עינזי פסק הרמב"ם פנותיה ולכן ליפא למידרש אתוספת דשבת ויו"ט: שם יכול אעפ"י שלא שלחו: לפי הינצא מהסוגיא לר' יהודה שילוח עבדים לבד מעכב ולר' יוסי תקיעה לבד מעכב ולחכמים שלשתן מעכבין דהיינו חוץ מאלו גם השמטת קרקעות והרמב"ם פסק פחכמים אבל לא מבואר ע"י מי יהיה העיכוב אם אפילו אחד שלא שלח לר' יהודה או שלא תקע לר' יוסי או שלא שמט לחכמים מעכב או אם תלוי הפל ברוב ישראל או אם אפילו אחד שקנים המצנה גורם שיהיה יוכל אפילו אם הרוב לא קיימו.

והנה לענין תקיעה ודאי הפל תלוי בתקיעת ב"ד כדאמרינן לקמן זו מסורה לב"ד ואע"ג דגם היחידים תוקעים ביוה"כ של יוכל כמבואר לקמן (דף ל') מ"מ כל שתקעו בב"ד נתקדש היובל אפילו לא תקעו כל היחידים וכן איפכא אם תקעו היחידים וב"ד לא תקעו לא נתקדש דאל"כ לא שיניף לומר זו מסורה לב"ד אבל לענין שילוח והשמטה יש לספק פנ"ל.

ולכאורה היה נראה לפשוט ספק זה ממה דאמרינן לקמן וכי תימא א"א דליפא חד בסוף העולם דלא משלח דהכי פירושו משום דר' יוסי נותן טעם דרק תקיעה מעכב ולא שילוח לפי שאפשר לעולם בלא שילוח עבדים ואין סברא שתלה הכתוב קידוש יובל בדבר שלפעמים אי אפשר לקיימו אם אין עבד עברי שטעון שילוח וע"ז משיב וכי תימא אי אפשר דליפא חד בישראל שיהיה לו עבד ולא ישלחו דהיינו ודאי עכ"פ יהיה בכל יובל אחד בישראל שיש לו עבד וישלח אותו ומזה משמע דשילוח אחד מועיל לקדש יובל אפילו הרוב לא ישלחו דאל"כ איך אמר אי אפשר דליפא חד וכו' הא אפשר דיהא אחד וישלחו אבל יהיה עוד שנים אחרים שלא ישלחו והם יעכבו היובל אבל א"ע נראה שאין ראיה מזה די"ל דרק פלפי מה שאמר ר"י שאפשר לעולם בלא שילוח עבדים אמר אי אפשר דליפא עכ"פ אחד בישראל שיהיה לו עבד ויקנים בו מצנת שילוח אבל מהעונברים שלא ישלחו לא איירי וזה נכלל בטעם השני זו מסורה לב"ד וכו' פירוש דהב"ד ודאי קיימו המצנה אבל ביחידים מסתמא לא תלה הכתוב שיהיה בידם לעכב היובל ולכן אפתי יש לספק לר' יהודה לענין שילוח ולחכמים גם לענין השמטת קרקעות אם תלוי ברבים או גם ביחיד ואם תלוי ביחיד אם לבטל או לקדש היובל וצ"ע: שם שאפשר לעולם בלא שילוח: הקשה הרשב"א דהתינת על שילוח אבל האיך שיניף זה על השמטה

דאי אַפֿשׂר בֿלאַ השׁמטָה לר' יוחנן דס"ל האַחים מחזירים זל"ז בַּיּוֹבֵל וּכ' הַט"א דלק"מ דאֶפֿשׂר דר"י ס"ל מְקַרָּא נְדָרָשׁ לִפְנֵי וְלֹא לְאַחֲרָיו וּא"כ הָא לֹא קָאֵי אַהֲשֻׁמְטָה כָּלֵל עכ"ד.

וְלֹא הִבְנֵיתִי שְׁהָרִי הוּא בְּעֶצְמוֹ פֶּתַח וְכֵן פֶּתַח גַּם הִפ"י דְּמָה דְּאַצְטְרִיף רִיבּוּי דַּיּוֹבֵל שְׁאִינוּ מְעַבְּבֵי הוּא דְּנֻקָּא אַחַר דְּכִתִּיב הִיא וּא"כ פִּינּוּ דר' יוֹסִי אָמַר יוֹבֵל הִיא אַעפ"י שְׁלֹא שְׁמַטּוּ מִפְּלֵל דְּבִלָּא רִיבּוּי דַּיּוֹבֵל הָוִי דְּרָשִׁינוּ גַּם עַל לְאַחֲרָיו וְלָכֵן שְׁפִיר הַקְּשָׁה הַרְשָׁב"א הָרִי בְּזָה לֹא שְׁנִיף טַעַם דְּרַבִּי יוֹסִי וְאֵע"ג דר' יְהוּדָה ג"כ אָמַר לְשׁוֹן זֶה יוֹבֵל הִיא אַעפ"י שְׁלֹא שְׁמַטּוּ וְאֵעפ"י כ' מְפָרָשׁ בְּגַמ' טַעַמוֹ דס"ל דְּמְקַרָּא נְדָרָשׁ לִפְנֵי וְלֹא לְאַחֲרָיו בְּגַמְרָא שְׁלִפְנֵינוּ בְּאַמַּת לֹא כִּתִּיב וְלֹא לְאַחֲרָיו וְאַפִּילוּ לִפְנֵי מָה שְׁנִרְאָה מִהַתּוֹס' שְׁגָרְסוּ וְלֹא לְאַחֲרָיו י"ל דר' יְהוּדָה רַק ע"י רִיבּוּי דַּיּוֹבֵל לֹא דְרִישׁ לֹא לְאַחֲרָיו דְּיוֹתֵר סְבָרָא לְמַעַט לִפְנֵי מֵהִיא מְלַמַּעַט לְאַחֲרָיו אָבֵל ר' יוֹסִי דְלֹא מְפָרָשׁ טַעַם לָמָּה לֹא מְעַבְּבֵי הַשְׁמַטָּה מִשׁוּם דְלֹא דְרָשׁ לְאַחֲרָיו שְׁפִיר מִשְׁמַע דִּישׁ טַעַם כְּמוֹ לְעַנְּנֵי שְׁלִיחוֹת עֲבָדִים שְׁלֹא נִמְעַט הַשְׁמַטָּה קַרְקַעוֹת מֵהִיא וְנֵהוּ קוֹשְׁיֵית הַרְשָׁב"א הָרִי טַעַם דְּהַשְׁלִיחוֹת לֹא שְׁנִיף לְעַנְּנֵי הַשְׁמַטָּה מִדְּר' יוֹחַנָּן.

אַמְנָם בְּיִשׁוּב קוֹשְׁיֵית הַרְשָׁב"א י"ל לְעַנ"ד שְׁהָרִי טַעַם דר' יוחנן דְּמַחְזִירִין זל"ז בַּיּוֹבֵל הוּא מְטַעַם דְּאִין בְּרִירָה כְּמִבְּנֹאֵר בְּגִטִּין (דף נ"ה) וּבְעִירוּבִין (דף ל"ז) שְׁקִיל וְטָרִי אִי ר' יוֹסִי אֵית לִי בְּרִירָה אִי לֹא וּכְבָר כְּתִבְתִּי בְּסַפְרֵי ע"ל סוּפָה (דף כ"ד) לִפְנֵי מָה דְּמַסִּיק בְּעִירוּבִין שְׁם דְּטַעַמָּא דר"ש מִשׁוּם בְּקִיעַת הַנּוֹד וְלֹא מִשׁוּם בְּרִירָה גַּם לר' יוֹסִי יֵשׁ לוֹמַר כֵּן גַּם מִהַתּוֹס' בְּסוּפָה שְׁם נִרְאָה דְּמַסְקֵי דְּבְדָבָר שְׁעוֹמֵד לְהַתְּבַרֵר וְדַאי גַּם ר' יוֹסִי אֵית לִיהָ בְּרִירָה וּא"כ י"ל דְּלר' יוֹסִי הָאֲחִים שְׁחַלְקוּ אִין מַחְזִירִים זל"ז בַּיּוֹבֵל וְגַם ר' יוֹחַנָּן מוֹדָה דְּאֵית לִיהָ לר"י הָכִי וְלָכֵן לר' יוֹסִי לְשִׁיטָתוֹ ל"ק קוֹשְׁיֵית הַרְשָׁב"א: שְׁם וְלִגְמוֹר שְׁנָה שְׁנָה מְנִיסוֹן: הָכִי פְּרִיף גַּם לְעֵיל (דף ח') לְעַנְּנֵי שְׁמִיטָה וּלְעֵיל (דף ז') לְעַנְּנֵי תְּרוּמַת שְׁקָלִים דְּיִלִּיף שְׁנָה שְׁנָה מְנִיסוֹן פְּרִיף וְלִגְמוֹר מִתְּשָׁרִי.

וַיֵּשׁ לְדַקְדַּק מִמֶּנּוּ פ' מָה מְסַתְּבַר טְפִי. וּא"ל דְּבְכָל אַחַד מִהַמְּקוֹמוֹת פְּרִיף מִנ"ל דְּלִמָּא מְזָה דַּא"כ הוּל"ל בְּלִשׁוֹן וְאִימָא גָּמַר וּכּו' כְּמוֹ דְּאָמַר בְּסוּגִיּוֹת דְּלְעֵיל וְאִימָא אִיִּר וְאִימָא מְרַחֲשׁוֹן וְלֹא הוּל"ל בְּהַחֲלֵט וְלִגְמוֹר מְנִיסוֹן אוּ וְלִגְמוֹר מִתְּשָׁרִי.

וּי"ל דְּלְעֵיל בְּתְרוּמַת שְׁקָלִים דְּעַדִּין לֹא יְדַעְנוּ דְּגַמְרִינּוּ מְנִיסוֹן גַּז"ש זוּ הָוִי מְסַתְּבַר טְפִי לְגַמְרוֹר מִתְּשָׁרִי שְׁיֵשׁ בּוֹ ר"ה לְרוּב הַדְּבָרִים. אָבֵל אַחַר שְׁתִּירָץ דְּיִלְפִינּוּ מְנִיסוֹן טְפִי פְּרִיף לְעַנְּנֵי שְׁמִיטִין וְנִטְיַעָה לָמָּה גַּם זֶה לֹא יִלְפִינּוּ מְנִיסוֹן וּמִנ"ל לְגַמְרוֹר גַּז"ש דְּשְׁנָה שְׁנָה מְשַׁנִּי מְקוֹמוֹת: שְׁם בְּתוֹס' ד"ה כְּאִילוּ.

לִית לִיהָ הָד דְּרָשָׁה: קְשָׁה דְּלפ"ז יְקַשָּׁה הַלְכָתָא אַהֲלְכָתָא דְּפִסְקִינּוּ כּו' יִשְׁמַעְאֵל דְּקַצִּירַת הָעוֹמֵר דּוּחָה שְׁכַת וּפִסְקִינּוּ ג"כ דְּמַצְנָה לְאַכּוֹל עֲרַב יוּה"כ הֵן אַמַּת דְּמַדְעַת הַרְמַב"ם נִרְאָה דְלֹא פִסַּק כְּבַרְיֵיתָא דְּחִיָּא בַר רַב דְּמַדְאוּרֵיִתָּא חֲזִיב לְאַכּוֹל עֲרַב יוּה"כ שְׁלֹא הִבִּיא כֵּן בַּה' שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר אֲשֶׁר שְׁם מְקוֹמוֹ.

וְאֵע"ג דְּבַהֲלָכוֹת נְדָרִים (פ"ג) פִּסַּק דְּמִי שְׁנִדָר לְהַתְּעַנּוֹת וּפְגַע יו"ט וְעֲרַב יוּה"כ וּר"ח חֲזִיב לְהַתְּעַנּוֹת דְּדְבָרֵי תוֹרָה א"צ חֲזִיזִיק וּמְזָה הוֹכִיחַ הַלַּח"מ ה' שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר (פ"א) שְׁדַעַת הַרְמַב"ם כְּבַרְיֵיתָא דְּחִיָּא בַר רַב ע"ש.

לענ"ד א"א לומר פון שְהַרֵי הַרְמַב"ם (שם) הביא קרא דוענייתם לענין תוספת עינוי פנ"ל. ובסוגין וכן ביומא (דף פ"א) מוכח דמאן דס"ל הכי לית ליה דרְשָה דחייא בר רב ולכן ע"כ צ"ל כמש"כ הכ"מ בה' נדרים (שם) דדעת הרמב"ם דמצות אכילת ערב יוה"כ דרבנן.

ולפ"ז לא יקשה על הרמב"ם סתירה שפסק הפל כר' ישמעאל חוץ מלענין תוספת שוי"ט מהטעם שפכתתי לעיל. אבל לפי הפוסקים דאכילת ערב יוה"כ דאורייתא יקשה הלכתא אהלכתא.

ונלע"ד עפ"י מה שפכתתי לעיל ביישוב שיטת ר"ת שפותרב דמה דמקשה הגמ' לר' ישמעאל מוסיפין מחול עה"ק מנ"ל הוא דוקא אתוספת שלאחריו אבל תוספת שלפניו שפיר יליף מהלכתא דעשר נטיעות ומה שהקשו התוס' עליו שְהַרֵי אין למדין ק"ו מהלכתא תירצתי דהר"ת ס"ל כשיטת התוס' דגז"ש ילפינן מהלכתא ויליף פן בגז"ש דשבת שבת ולפ"ז י"ל דגם לפי המסקנא ס"ל לר' ישמעאל פן ולכן שפיר י"ל דס"ל ג"כ פחייא בר רב אף שס"ל דקצירת העומר דוחה שבת וס"ל דתוספת לפניו ולאחריו דאורייתא דתוספת לפניו יליף מהלכתא ותוספת לאחריו מעד ערב.

אבל להרמב"ם א"א לומר פן פיון דהביא קרא דוענייתם על תוספת עינוי ולכן להרמב"ם צ"ל כמש"כ הכ"מ דס"ל אכילת ערב יוה"כ דרבנן וס"ל כשיטת רש"י דליכא למילף מהלכתא גם ע"י גז"ש. ועי' במג"א (סי' תק"ע) שפסיק להלכתא דאכילת ערב יוה"כ דאורייתא ועפ"י שיטה זו יקשה הלכתא אהלכתא פיון דמוספם מפל הפוסקים דקצירת העומר דוחה שבת אבל עפ"י דברינו א"ש: שם ד"ה דאפילו.

מקרא אחריו: לענ"ד י"ל דלעיל (דף ח') דריש תנא דברייתא דס"ל כר' ישמעאל פנו של ריב"ב דיובל מתקדש מתחלתו מיובל היא שאינו מתקדש בסופו ולרבנן דפליגי על ר"י פנו של ריב"ב דריש מניה שאין אתה מונה שנת נ"א ודלא כר' יהודה והשתא מאן דס"ל כר' יהודה וגם פרבנן דר' ישמעאל פנו של ריב"ב מיותר קרא דיובל היא שבפסוק שנת הקמים.

וי"ל דר' יוסי הכי ס"ל ולכן דרש מניה דנוהג גם בחו"ל אבל רבנן דהכא ס"ל או פרבי ישמעאל או פרבנן דרבי יהודה ומצרכי יובל היא דכתיב בפסוק שני לדרשות דלעיל לכן מצרכי יובל היא שבפסוק ראשון לדרשה דנוהג בחו"ל אבל קשה דכתיב עוד שלישיית יובל היא בפסוק לא תזרעו ולא נתפרש מה נדרש בו: שם ד"ה מרכיב.

וצריך לדקדק: עי' בשו"ת מהר"ם אלשיך (סי' ק"י) שהאריך בזה לענין אתרוגים מורכבים: שם ד"ה ומותר. אבל אי לאו הכי מותר: עיין בפ"י שדקדק מה בעי התוס' בזה והניח בצ"ע.

ולענ"ד י"ל דאי הוי אפשר לומר דנוטע בשביעית מן הדין צריך לעקור כמו שמשמע ברש"י ד"ה פחות שכתב אסור לקיימו משום תוספת שביעית אז אין ראיה דנוטע קודם שלשים אין אסור ממה שמותר לקיימו די"ל דדוקא בנוטע בשביעית או בתוספת שביעית הדין שאסור לקיימו ולא בקודם שלשים.

אָבֵל אַחַר שְׁמוּכַח מְטַעֲמִיהָ דְהֵתָם שְׁנַחֲשָׁדוּ עַל הַשְּׂבִיעִית רַק מְטַעַם קָנָס אָסוּר לְקַיְימוֹ הוֹכִיחוּ שְׁפִיר מְדָלָא קָנָסוּ גַם בְּנוֹטֵעַ קוֹדֵם ל' לַעֲקוֹר שְׁאִין אִיסוּר: שֵׁם דָּף י' ע"א בַּגְמָרָא לִימָא דְלָא כַר"מ: ק"ל לְפִי מַה דְאָמְרִינָן נִדְהָ (דָּף מ"ה) אִיכָא תַנָּא דְאָמַר ל' יוֹם בְּשָׁנָה חֲשׁוּב שְׁנָה ע"ש.

וְנָה ע"כ ג"כ אֵלִיבָא דַר"מ שְׁהָרִי עַל ר"מ מְפָרֵשׁ ר' יוֹחָנָן בֶּן וְכִמּוֹ שְׁפַתְבַּתִּי בְּסַפְרֵי שֵׁם וַא"כ מַה פְּרִיף לִימָא דְלָא כַר"מ לִימָא דְבְּרִייתָא אֲתִי כַה"ג תַנָּא אֵלִיבָא דַר"מ דַס"ל ל' יוֹם בְּשָׁנָה חֲשׁוּבִים שְׁנָה וי"ל דְרַק אֵלִיבָא דַר' יוֹחָנָן הַנְּצַרְףּ הַגַּמ' שֵׁם לְפָרֵשׁ בֶּן אָבֵל אֵלִיבָא דַר' יִנְאִי שְׁמֵפָרֵשׁ שֵׁם עָרַב ר"ה אִיכָא בִּינְיָהוּ לֹא שְׁמַעְנּוּ שְׁיֵשׁ תַנָּא דַס"ל אֵלִיבָא דַר"מ בֶּן.

וּלפ"ז י"ל דְסוֹגֵיָא דְהָכָא אֲזִיל אֵלִיבָא דַר' יִנְאִי אָבֵל הָא ק"ל לְפִי מַה שְׁפַתְבוֹ הַתּוֹס' בְּנִדְהָ (דָּף מ"ד) ד"ה שְׁלֹשִׁים מַה דְלָא קְאָמַר יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה חֲשׁוּב שְׁנָה אִיכָא בִּינְיָהוּ דְבִשְׁבִיל יוֹם אֶחָד לֹא הָוִי קָרִי לִיָּה שְׁלֹשׁ שָׁנִים ע"ש וְנָה פְתָבוּ בֵין לַר' יוֹחָנָן בֶּן לַר' יִנְאִי א"כ מַה פְּרִיף הָכָא לִימָא דְלָא כַר"מ הָרִי בְּעַרְלָה כְּתִיב שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְהָאִיף קָרָא בֶּן בְּשָׁבִיל יוֹם אֶחָד וְדוֹחֵק לְחַלֵּק בֵּין לְשׁוֹן תּוֹרָה לְשׁוֹן חֻכְמִים דַּמְנ"ל לַר"י וְלַר' יִנְאִי לְחַלֵּק בֶּן: שֵׁם וְלֹאוּ ק"ו הוּא: ק"ל הָרִי זֶה וְדָאִי אַע"ג דְאָמְרִינָן יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה חֲשׁוּב שְׁנָה מַכ"מ בְּזֶה עוֹד לֹא נִשְׁלַם הַשְּׁנָה דְלָא אָמְרִינָן אִם בִּיּוֹם הַזֶּה חֲשׁוּב שְׁנָה לְמַחַר מִתְחִיל שְׁנָה אַחֲרַת זֶה וְדָאִי לֹא אָמְרִינָן אֲלֵא דְהַשְּׁנָה שְׁהַתְחִיל כְּבָר לְהַמְנוֹת שְׁנָה בִּיּוֹם אֶחָד נִשְׁאָר שְׁנָה עַד נִשְׁלַמוּ כָּל יְמֵי הַשְּׁנָה וְכֵן לַעֲנִין יוֹם אַע"ג דְאָמְרִינָן מְקַצֵּת הַיּוֹם כְּכֹלּוֹ מ"מ גַּם סוּף הַיּוֹם עַד יִיָּן נִמְנָה לַיּוֹם זֶה וְלֹא לַיּוֹם אַחֵר.

וְלָכֵן קָשָׁה מַה פְּרִיף מִנְדָּה עַל שְׁנָה דְפַר הָא אִין חִילּוּק בִּינְיָהֶם דְבַנְדָּה אָמְרִינָן מְשַׁהַתְחִיל יוֹם הַשְּׂבִיעִי הוּא יוֹם שְׂבִיעִי אָבֵל עַד יִיָּן הוּא יוֹם שְׂבִיעִי עַד סוּף הַיּוֹם וְלָכֵן כְּשֶׁאָמַר הַפְּתוּב שְׁבַעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ הִיא נִדְהָ עַד שְׁיִכְלָה יוֹם הַשְּׂבִיעִי בְּעָרַב.

וַאֲע"ג דְלַעֲנִין סְפִירַת ז' נְקִיִּים דְכְּתִיב וְסַפְרָה לָהּ שְׁבַעַת יָמִים אָמְרִינָן דְבְּסַפְרָה מְקַצֵּת יוֹם ז' טְהוֹרָה הֵתָם נִפְקָא מְדַכְּתִיב וְאַחַר תְּטַהֵר דְדַרְשִׁינָן אַחַר מַעֲשֵׂה תְטַהֵר כְּדָאֲמְרִינָן נִדְהָ (דָּף ס"ז) אָבֵל לַעֲנִין נִדְהָ דְלִיכָא קָרָא נִשְׁאָרָה בְּטוֹמְאָת נִדְתָּהּ כָּל יוֹם ז' וְכֵן בְּפַר שְׁמִיּוֹם רֵאשׁוֹן נִקְרָא בֶּן שְׁלֹשׁ אָבֵל גַּם בְּסוּף שְׁנָה עוֹד נִקְרָא בֶּן שְׁלֹשׁ וְלָכֵן כְּשֶׁר לְפָר מִיּוֹם רֵאשׁוֹן וְאֵילָף וַא"כ אִיף אָמַר דְבַנְדָּה אִם תְּחַלֵּת הַיּוֹם עוֹלָה בְּסוּפוֹ וּבְשָׁנָה יוֹם אֶחָד עוֹלָה בְּסוּפוֹ מַה חִילּוּק בִּינְיָהֶם וי"ל קַצֵּת ע"פ דְבַרֵּי הָרִיטָב"א ע"ש: שֵׁם בְּתוֹס' ד"ה הָא אָמְרִינָן.

דְשְׁלֹשִׁים לְקַלִּיטָה: וְדָאִי דוֹחֵק לוֹמַר בֶּן פִּינּוֹן דְמִתְנִיתִין הוּא כַמ"ש גַּם הַפ"י. וְלַעֲנִין ד"ל דְבַאֲמַת יָדַע זֶה רַק שְׁהִיָּה מְפָרֵשׁ לְשׁוֹן הַנוֹטֵעַ כְּמוֹ לְשׁוֹן הַפְּסוּק דְכְּתִיב וְנִטְעַתְּם כָּל עֵץ מֵאֲכָל שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְגו'.

וְכִינּוֹן דְשְׁלֹשׁ שָׁנִים לֹא נִמְנּוּ רַק מְשַׁעַת קַלִּיטָה אַחַר ל' יוֹם הָרִי מַה שְׁפַתְבוֹ וְנִטְעַתְּם הִינּוּ מְשַׁעַת קַלִּיטָה וְכֵן הִיָּה מְפָרֵשׁ גַּם הַנוֹטֵעַ דְבְּרִייתָא וַא"כ ע"כ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם דְבְּעֵי הִינּוּ לְהַחֲשִׁב שְׁנָה וְלָכֵן פְּרִיף דְזֶה דְלָא כַר"מ אָבֵל לְפִי הַמְסַקְנָא צ"ל דְהַנוֹטֵעַ דְהָכָא מְשַׁעַת נְטִיעָה מוֹנָה: שֵׁם ד"ה בֶּן.

וְכַל אוֹתוֹ יוֹם ל' אֵין דִּינוֹ: לֹא הִבְנֵתִי לָמָּה כָּתְבוּ הַתּוֹסֵ' דְּוָקָא פֶּן אֲלִיבָא דר"א עַל יוֹם ל' וְלֹא ג"כ אֲלִיבָא דר"מ עַל יוֹם א' וְגַם אֲלִיבָא דר"א לֹא יִדְעֵתִי לָמָּה דְּוָקָא בְּיוֹם ל' אֵין דִּינוֹ לֹא כְּבֹן בְּקָר וְלֹא כְּפָר וְלֹא כְּכֹל הַשְּׁלֵשִׁים יוֹם וְלֹא דְּמִסְתְּפִינָא הֵייתִי מֵגִייה בְּדַבְרֵי הַתּוֹסֵ' שְׂיֵישׁ חֲסָרוֹן בְּדַבְרֵיהֶם וְכֵן צ"ל וְכַל אוֹתוֹ יוֹם [וּל' יוֹם] אֵין דִּינוֹ כּו' פִּי אוֹתוֹ יוֹם לר"מ וּל' יוֹם לר"א: שָׁם בּא"ד.

דְּמַעַת לַעַת בְּעֵינֵינוּ: זֶה סוֹתֵר לְכַאוּרָה מֵה שְׁכָתְבוּ הַתּוֹסֵ' בְּנִדְהָ (דָּף מ"ד) ד"ה שְׁלֵשִׁים וְנ"ל וי"ל דְּקִים לִיה דְּרַבְּנָן לֹא בְּעוּ מַעַת לַעַת ע"ש. אָבֵל י"ל דְּהַתּוֹסֵ' קָאֵי הֵכָא אֲלִיבָא תִּירוּצֵם הַשְּׁנֵי שָׁם אוֹ י"ל דְּהֵתֵם אֵיירִי מַעַת לַעַת דְּשִׁעוֹת אָבֵל הֵכָא כָּתְבוּ דְּרַבְּנָן בְּעוּ מַעַת לַעַת דְּהֵינּוּ ג' שְׁנִים שְׁלִימוֹת דְּלֹא סְגִי בְּיוֹם אֶחָד אוֹ בל' יוֹם בְּשָׁנָה שְׁלִישִׁית דְּגַם זֶה מְקָרִי מַעַת לַעַת כַּמֶּש"כ רש"י בְּנִדְהָ (דָּף מ"ז ע"ב) ד"ה בְּכֹלֵא פְּרָקָא מַעַת לַעַת חֲשָׁבִינוּ לָהּ שְׁנָה וְלֹא בְּתֵר מְנִין הָעוֹלָם שְׂיֵהֵי יוֹם א' שֶׁל שְׁנַת עֶשְׂרִים חֲשׁוּב שְׁנָה עכ"ל: שָׁם ד"ה עָגֵל.

וצ"ל דְּאָף דְּקָאֵמֵר ר"מ: עֵינֵינוּ בּר"ש שָׁם דִּישׁ לֹא גוֹרְסִים אָף וְעֵינֵינוּ מִש"כ הַמ"ל בְּפִי דְּבָרֵי הַתּוֹסֵ' בְּאַרְיִכוֹ: שָׁם ד"ה שְׁנִים. וי"ל דְּדַחִיק אֲזַבָּה דִּימָמָא: בְּמַהֲרָש"א הַקְּשָׁה ק"ק דְּהַשְׁתָּא נְמִי דְּקָאֵמֵר בְּרוּאָה בְּשִׁתִּי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת כּו' ע"ש.

וּדְבָרֵינוּ צ"ב דְּהָא זֶה בְּאַמַּת כְּבָר הַקְּשׁוֹ הַתּוֹסֵ' עַל פִּי זֶה דְּאִיָּה קָאֵמֵר בְּשְׁנֵי בַּהֲשַׁמ"ש דַּה"ל בְּשִׁלְשׁ בַּהֲשַׁמ"ש אָכֵן זֶה א"ש דְּקוֹנְשִׁית הַמְּהַרְש"א הִיא אֲפִילוּ אֵי גְרָסִינוּ שְׁלִישׁ בַּהֲשַׁמ"ש מִכ"מ אֲכַתִּי יִקְשָׁה דְּאֵי חֲשָׁבִינוּ הֲרֵאֵיהּ שֶׁל סוּף הַיּוֹם לָמָּה לֹא יַעֲלֶה אֲז תַּחֲלַת הַיּוֹם הֵבֵא לְסִפְרֵיהּ וְאִם נִחְשָׁב הֲרֵאֵיהּ שֶׁל תַּחֲלַת הַלַּיְלָה א"כ אֲכַתִּי לֹא מְשַׁכַּחַת בְּזֶה זָבָה דִּימָמָא זֶהוּ כְּוֹנֵת הַמְּהַרְש"א.

אָבֵל לַעֲנֵד י"ל דְּלִכְּן נִקֵּט בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת כֵּינֵן דְּאֲלִיבָא ר' יוֹסִי קָאֵי וּלְדִידְיָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיִי כְּהָרֵף עֵינֵינוּ א"כ כְּשֶׁרֵאֲתָהּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת ע"כ הֵיזָה הֲרֵאֵיהּ בְּסוּף הַיּוֹם וְתַחֲלַת הַלַּיְלָה יַחַד וְשִׁפִּיר הָיִי זָבָה דִּימָמָא עַל יְדֵי רְאִיּוֹת דְּסוּף הַיָּמִים וְסִפְרֵיהּ דְּיוֹם הַמְּחָרָת לִיכָא כֵּינֵן דְּרֵאֲתָהּ גַּם מִיָּד בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה וְלִכְּן שִׁפִּיר כָּתְבוּ הַתּוֹסֵ' אֵי הָיִי נְקִיט בַּג' בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אֲתֵי שִׁפִּיר: שָׁם בּא"ד.

וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ דְּלִכְּךָ לֹא קָאֵמֵר: מֵה שְׁכָתְבוּ הֵכָא סְתָמָא כָּתְבוּ בְּנִזִּיר בְּשֵׁם ר"ת וּבְנִדְהָ בְּשֵׁם ר"י וּבִיּוֹתֵר יֵשׁ לְתַמּוּהָ מֵה שְׁכָתְבוּ לְקַמֵּן וְאֵע"ג דר"ת מְפָרֵשׁ כּו' וּבְנִזִּיר כָּתְבוּ בְּשֵׁם ר"ת אֵיפְכָא דְּמֵה דְּקָאֵמֵר אֵינְדָּה פִּלְגָא קָאֵי אֵיּוֹם הֲרֵאֵיהּ וְלֹא עַל יוֹם שְׁאַחֲרָיו: שָׁם ע"ב בְּגַמְרָא מְדַאכְתִּי יוֹם אֶחָד הוּא דְּעֵינֵיל בְּשָׁנָה: הַט"א כָּתְבַת דְּמִזָּה מוּכַח דְּשְׁנֵי הַדּוֹרוֹת אֵין מוֹנִין מִיּוֹם לִיְדָתֵם אֲלֵא לְשָׁנוֹת הָעוֹלָם דַּל"כ מֵה מוּכַחַת מִמְּבוּל הָא שָׁם נִמְנוּ הַשְּׁנִים לַחֲסִי נִחַ וְהוֹקְשָׁה לוֹ בְּזֶה מִכְּמָה סוּגְיּוֹת.

וְהִנֵּה רְאִיתוֹ וְדָאֵי לֹא שְׂיֵיָהּ לְפִי גְיָרְסַת רש"י דְּלֹא גְרַס דכ"ע ס"ל בְּנִיֶסֶן גְּבָרָא הָעוֹלָם שְׂדֵיִיק כֵּן מְבַרְאֲשׁוֹן אֲלֵא שְׁמִפְרֵשׁ רֵאֲשׁוֹן עַל תַּחֲלַת הַשְּׁנָה דְּלִמְנִין הַשְּׁנָה קָרִי לִיה רֵאֲשׁוֹן א"כ אֲפִילוּ נִמְנוּ הַשְּׁנִים לַחֲסִי לִיְדָת נַח מִכ"מ דִּיִּיק שִׁפִּיר דְּיוֹם א' חֲשׁוּב שְׁנָה דְּהָרִי ע"כ אֲז גַּם הַשְּׁנַת שֵׁשׁ מְאוֹת וְאַחַת נִמְנָה לַחֲסִי לִיְדָת נַח וְאַכְתִּי לֹא נִכְנַס בּוֹ אֲלֵא יוֹם א' וְחֲשִׁיב לִיה שְׁנָה אֲמָנָם גַּם לְפִי גְיָרְסַת הַתּוֹסֵ' דְּמְפָרֵשׁ בְּרֵאֲשׁוֹן עַל חוֹדֵשׁ רֵאֲשׁוֹן שֶׁהוּא נִיֶסֶן י"ל

דקא דייק דכיון שבא הכתוב לפרש ולא לסתום שמפרש השנים והחדשים והימים שהיו כל מאורעי המבול איך נאמר דתלו ביום לידת נח שלא ידענו אותו אלא ע"כ שאירע פן שלידת נח היה ביום ראש השנה של בריאת עולם ולכן יליף שפיר דיום א' בשנה חשוב שנה אבל אין ראיה מזה דבכל מקום נמנו שנות הדורות לשנות העולם: שם וחדש למנויו: הט"א הקשה אפתי מנ"ל דל' יום בשנה חשוב שנה דילמא כ"ט דהא השנה נמנה ג"כ לחדשים חסרים של כ"ט יום דהא בכל מקום אמרינן תפסת מרובה לא תפסת תפסת מועט תפסת והניח בקושיא.

ולא הבנתי שהרי בכל מקום שאמרינן פן תפסת מרובה לא תפסת לא נקרא מרובה המנו מרובה אלא מה שהוא חידוש ביותר כמו שפירש רש"י בסופה (דף ה') כשתפסת המרובה שמה המועט יש לה לתפוס והרי אתה שקרן בדבריה ע"ש.

ואע"פ שברוב המקומות שנמצא פן המרובה הוא החידוש יותר מכ"מ הכא הוי איפכא דבלא דרשה לא נחשב שנה רק שנה שלקמה של שס"ה ימים ואנו ילפינו דגם חדש נקרא שנה א"כ הוי המרובה שתפסת אם תאמר שכ"ט יום ג"כ נחשב שנה דדלמא תפוס החידוש המועט דדוקא ל' יום נחשב שנה שהרי אם נאמר איפכא שנקרא מרובה מה שמרובה במנון האיך שייך בזה מה שפירש רש"י בסופה שכתב ואם תפסת המרובה לא תפסת שאתה נראה כשקרן בדבריה ושמה המועט יש לה לתפוס ואתה הרבית לתפוס חסרו לה ממה שבידך והיינו לא תפסת עכ"ל, והאיך שייך הכי לומר פן הרי פאן המנון המרובה בכלל המועט דאם כ"ט יום חשוב שנה כש"כ דל' יום חשוב שנה והאיך שייך דכיון דהרבית לתפוס חסרו לה ממה שבידך: שם ברש"י ד"ה מקלל.

תניא בהדיא דלר"א: הפ"י מסופק אם פונת רש"י לר' אלעזר פן שמוע בר פלוגתא דר"מ דלעיל או ר' אליעזר בר פלוגתא דר' יהושע ע"ש. והנה יש להביא ראיה דר' אליעזר גרסינן שהרי התוספות שיישבו הגירסא דכ"ע בניסן נברא העולם לא תירצו רק קושיא ראשונה של רש"י אבל לא הקושיא דר' אלעזר בהדיא ס"ל דהאי בראשון תשרי הוא אבל אי גרסינן ר' אליעזר אין זה קושיא בפני עצמו אלא מסקנא דקושיא ראשונה הוא ולכן לא צריך התוס' לתרץ קושיא זו וגם מריטב"א נראה דהגירסא ברש"י ר' אליעזר.

אבל עיינתי בסדר עולם ולא מצאתי שם לא ר' אלעזר ולא ר' אליעזר והכי איתא שם מאחד באב ועד אחד בתשרי נבלעו המים ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון כו' מקצת החודש פכולו למדנו שפינו שנכנס א' יום בחדש מונין אותו חודש שלם וחדש אחד נכנס בשנה מונין אותה שנה שלקמה שמקצת החודש פכולו ומקצת השנה פכולה עכ"ל הרי הסדר עולם ס"ל כר' אלעזר דל' יום בשנה חשוב שנה ואעפ"כ ס"ל דבראשון תשרי הוא ולענ"ד זה קושית רש"י ולכן לא מתורצת הגירסא דכ"ע ס"ל בניסן נברא העולם פתירוץ התוספת: שם בתוספת ד"ה שלשים.

וקושיא לר"ת: עי' בפ"י שטרח לתרץ שיטת רש"י ולבסוף הניח בצ"ע וגם הטורי אבן שרצה לתרץ שיטת רש"י דבין מתנייתו בין ברייתא דלעיל אזיל אליבא דר' ישמעאל דס"ל תוספת שביעית הלכה למשה מסיני דוקא בזמן שבהמ"ק קיים ואיירי מתנייתו וברייתא בזמן הזה דליכא תוספת שביעית ע"ש.

במחכ"ה אשתמיטתיה דרש"י לעיל על הברייטא פתב בפירוש אסור לקיימו משום תוספת שביעית וגם על מתניתן פתב ביבמות (דף פ"ג) דתוספת שביעית דאיתא מבחריש וקציר תשבות הרי הוא פשביעית ולכן צריך שלשים ושלשים ע"ש הרי בפירוש דרש"י ס"ל דאירי בתוספת שביעית דמדאורייתא מבחריש וקציר אסור.

ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י דנדאי פ"ה ר"ת דחוק הוא דמה דקאמר צריך שלשים ושלשים אירי לעגנן ערלה פיון דלא הזכיר מערלה פלל. ולכן פירש רש"י בפשוטו דאירי בשביעית ובאמת ס"ל ג"כ כמש"כ התוס' דבין במתניתן בין בברייטא מה דקתני שביעית היינו שביעית ממש רק דבמתניתן ע"כ אירי מקליטה שהרי ר' יהודה דפליג את"ק קאמר כל הרפכה שאינה קולטת כו' הרי דאירי מימי הקליטה ומר' יהודה נשמע לת"ק דאירי ג"כ מימי קליטה ומ"מ מה דקתני במתניתן שביעית אינו יוצא מידי פשוטו שביעית ממש אלא מדקאמר ת"ק אין נוטעין פחות מל' יום דרף שלילות ולא קאמר פלשון הברייטא דלעיל הנוטע ל' יום לפני ר"ה מותר לקיימו ואם פחות אסור לקיימו לכן מפרש ר"נ דהכי קאמר דפחות משלשים נדאי יעקור פיון דבזה קלט בשביעית אבל מה שצריך יותר מל' יום משום תוספת שביעית מזה לא אירי ת"ק פיון דתלי זה בפלוגתא דלר' אלעזר דל' יום בשנה חשוב שנה צריך תוספת ל' יום ולר"מ סגי בתוספת ביום אחד יותר מל' דקליטה ובפלוגתא לא קמירי ולכן נקט בלשון שלילות דפחות מל' יום נדאי אין נוטעין וצריך לעקור וע"כ מפרש רב נחמן דלדין לכל אחד מהתנאים צריך עוד ל' יום בתוספת שביעית שלא יהיה נקלט בהם חוץ מימי הקליטה משום דתוספת שביעית הוא פשביעית ממש דאתי מבחריש ובקציר וגם התוס' במ"ק (דף ג') פתבו פן דלכך קאמר שם יכול החורש בתוספת שביעית לוקה דבקרא דבחריש ובקציר גלי דשביעית מתחיל כבר מימי התוספת וכיון דרב נחמן ס"ל דהלכה כר"א דל' יום בשנה חשוב שנה לכן קאמר דלת"ק צריך שלשים ושלשים אכן כל זה לא שייך רק על מתניתן דקתני אין נוטעין פחות מל' יום אבל בברייטא דלעיל דקתני בלשון חיוב הנוטע ל' יום לפני ר"ה מותר לקיימו ולא הזכיר מקליטה א"כ משמע דמקליטה לא קמירי אלא משביעית ממש וכיון דתוספת שביעית הוי פשביעית ע"כ ה"ק הנוטע ל' יום לפני תוספת שביעית דהיינו שקלט ל' יום לפני שביעית ממש מותר ונקט הנוטע לעגנן מה שקלט דהיינו סוף נטיעה וע"כ צ"ל פן דקרא שם הנוטע על סוף הנטיעה דהיינו הקליטה דהא קתני שם עלתה לו שנה לעגנן ערלה ג"כ ונהרי ערלה ע"כ צריך עוד אחר שקלט ל' יום להחשב שנה אע"כ דלא אירי בברייטא מימי הקליטה פלל רק ממה שצריך בימי סוף הנטיעה דהיינו מאחר שקלט והוי דומיא ללשון הפתוב ונטעםם פל עץ מאכל שלש שנים יהיו לכם ערלים דע"כ ג"כ הפירוש פן דחשיב ונטעםם מימים שקלט וכמו שפתבתי לעיל בתוס' ד"ה הא אמרינו ולכן פריך דלא איתא כר"מ דלר"מ ביום א' סגי אכן התרצן השיב דאפתי יקשה למה נקט תנא דברייטא הנוטע סתם ולא הזכיר מימי הקליטה דלת"ק צריך שלשים ושלשים ואפילו לר' יהודה עכ"פ ל"ג אלא אדרבא אתי כר"מ וברייטא אע"פ שלא הזכירה מקליטה מ"מ לא אירי רק מימי הקליטה ותוספת שביעית נכלל ביום ל' דעולה לכאן ולכאן.

ומה שהקשו התוס' עוד לפי רש"י מהא דאורז ודוחן דתלי בהשרישו לפני ר"ה ולא קיישינו במה שהשרישו בתוספת שביעית ג"כ יש לתרץ ע"פ מה שהקשו התוס' לקמן

(דף י"ג) לפי רש"י שפכת הטעם דלכך אולינו בטר השרשה ולא בטר לקיטה לענין מעשר משום מעשר ירק דרבנן דהתינח לענין מעשר אבל לענין שביעית דאורייתא למה לא אולינו בטר לקיטה ומירצו דאורייתא בשביעית בזמן הזה דרבנן וא"כ לתירוץ זה פשיטא דל"ק לרש"י די"ל דכיון דרבנן הוא לא התמירו לאסור מה שנשתרש בתוספת שביעית אמנם גם לתירוץ השני דילפינו בת"כ מקרא דבטר השרשה ולא בטר לקיטה אולינו א"ש שהרי מה שבמקום אחר הוי חומרא לאסור בשביעית גם מה שנקלט בתוספת שביעית ולחשבו גידולי שביעית הוי לענין אורז ודוחן עוד חידוש דאם לא נשרש לפני שביעית הוי גידולי שביעית דאולינו בטר לקיטה וכיון דחידוש הוא שחדשה תורה להתיר בנשרש לפני שביעית אף שירק הוא דאולינו בו בטר לקיטה אין לה בו אלא חידושו דדוקא בנשרש בשביעית ממש אולינו בטר לקיטה אבל לא בנשרש בל' יום לפני שביעית אף שהוי תוספת שביעית דבזה לא גלתה התורה.

אמנם לפי מה דמסיק דלר"מ יום שלשים עולה לכאן ולכאן בלא"ה לק"מ מהך מתניתין דאורז ודוחן די"ל דר"מ היא ולכן כל שהשריש קודם ר"ה אפילו שעה אחת מיקרי השריש קודם תוספת שביעית דבתוספת שביעית סגי אפילו במקצת היום כדמוכח ממה דמסיק פאן דלר"מ יום ל' עולה לכאן ולכאן וכיון דאפשר דלא נקלט אלא בערב ר"ה סמוך לר"ה ואפילו הכי לענין עולה עולה לשנה א"כ ע"כ גם מקצת היום בסופו נחשב שנה וא"כ פשיטא שנחשב גם כן תוספת שביעית ולכן שפיר קאמר כל שנשרש לפני ר"ה מותר לקיימו בשביעית דבזה נחשב השריש לפני תוספת שביעית: שם ד"ה מדאפתי.

ובירושלמי דייק מדכתיב: עיין מה שפכתו התוספות בזה לעיל (דף ג') ומה שפכתתי שם: שם בד"ה מכלל. ועמד המבול שנה ומחצה: הפ"י תמה איה אפשר לומר כן שהרי אחר ק"ל יום החל מ' יום ושלח העורב ואח"כ שליחות היונה לסוף כ"א יום הרי ששים יום ולא יספה היונה שוב אליו עוד ע"ש שנדחק בישוב קושיא זו.

ולא ידעתי מהיכן מוכח דשליחות היונה הנה מיד אחר שליחות העורב דילמא בין שליחות לשליחות עברו כמה חדשים דבלא"ה פשיטא דקרא משמע ששלח העורב פעמים הרבה כדכתיב ויצא ושוב עד יבנות המים (אמנם ע"פ דרשת המדרש לא הלא העורב בשליחות פלל) גם מה שפכת הפ"י בפשוטות הפתובים משמע דלא עמד המבול רק שנה ולא שנה ומחצה לענ"ד הסבא איפכא שהרי יש לתמוה פשהתחילו המים הלוך וחסור בהודש השביעי שהנה ר"ח סיון עד שנראו ראשי ההרים בר"ח אב לא חסרו בשני חדשים רק הט"ו אמות שגברו המים על ראשי ההרים ומאב עד תשרי שהנה ג"כ רק ב' חדשים נחסרו כמה אלפים אמות שגבוהים ההרים היותר גבוהים על הארץ שהרי באחד בתשרי חרבה הארץ ואם לא ידענו על דרך הקבלה שכן גזר חסד הקב"ה בדרך גס יותר הנה סבא לומר עפ"י פשוטי הפתוב שחסרו המים מר"ח אב עד ר"ח ניסן אלו האלפים אמות שעכ"פ אין זה גס כ"כ.

ומה שתמה הפ"י על התוס' דאפתי מנ"ל דתרונייהו ס"ל בניסן נברא העולם דמר"א לא מוכח מידי דאפילו אם בתשרי נברא העולם סוף סוף יליף שפיר דל' יום בשנה חשוב שנה מדיום אחד חשוב חודש והניח בצ"ע.

לענ"ד התוס' פּבּר פּינרשו דעעתם בּוּזָה בּתחלת דבּריהם שפּתבו דהא תּרנוּייהוּ מוּדוּ שׁוּזָה הֵיזָה תחלת השׁוּזָה דהֵינּוּ שׁהֵרִי פּל הֵרָאָה הֵיזָה מדבּרי ר' יוחנן שׁאַמר ושׁנייהם מקרא אַחַד דרשוּ ומפּרש טעם דר"מ ועל זֶה קאַמר ואידך דהֵינּוּ ר"א סוּבּר דמזָה אֵין ראי' דמאי אחת אתחלתא דאחת ומדלא קאַמר דלכּף לר"א אֵין רָאָה דס"ל דבּתּשׁרי גבּרא העולם ועמד המבּוּל שׁוּזָה ומחצָה משמע דפּשיטא ליה דר"א ג"כ ס"ל דבּניסן נבה"ע אָמנּם מה שׁלא ניחא לרש"י לגרוס פּוּן פּינּוּ דכּל הֵרָאָה' היא מדכּתיב בּראשון וראשון הוא ניסן ואֵין זֶה רָאָה דמדכּתיב החודש הֵזָה לְכֶם ראש חודשים משמע דרק מאז ואילך גזר הקב"ה פּוּן שׁהחודש ניסן יֵהֵיזָה ראש חודשים אַבּל קודם הזמן הֵזָה מסתמא גמנו החודשים למנין השׁוּזָה ויֵהֵיזָה ראש השׁוּזָה החודש הראשון: שם דף י"א ע"א בגמ' בּניסן גבּרא העולם: הֵרָ"ן הקשה בשלמא לַמּ"ד בּתּשׁרי נבה"ע הֵינּוּ טעמא דמנינן מנין שׁנות העולם מתשׁרי אַבּל לר' יהושע דס"ל בּניסן נבה"ע לָמָּה נקבע ר"ה בּתּשׁרי ותּירץ מפּני שׁהוא חודש שׁל סליחה וכפּרה דיוה"כ וְהַמְהַרְשׁ"א הקשה ע"ז דהֵרִי זֶה בּעשׁירי לחודש ולא בר"ה ומה שׁתּירץ ג"כ דחוק.

ולפענ"ד אפּשר לומר ע"פ מה שפּתבו התוס' לקמן (דף כ"ז ע"א) לתּרץ. ר"א הקליר שׁיטד במוסף דש"ע כר"א דבּתּשׁרי נבה"ע ובמוסף שׁל פּסח כר"י דבּניסן נבה"ע וכּתבוּ בּשם ר"ת דאלו ואלו דבּרי אֱלֹהִים חיים דבּתּשׁרי עָלָה בּמחשְׁבָה להפּראות ולא גבּרא עד ניסן ע"ש.

וכינּוּ דאצּל הקב"ה מחשְׁבָה כּמעשָׂה דלא פּוּן אָדָם הוא ויִתְנַחֵם לְכֶן גַּם לר' יהושע גמנו שׁנות העולם מתשׁרי וְהַקְבַּע ר"ה ליום הדין מפּני שׁבּמחשְׁבָה עָלָה להפּראות העולם בדין כּדאיתא בּמדּרשׁ הובא בּרש"י בּפּסוק בּראשית בּרא אֱלֹהִים וכּשׁרָאָה שׁלא יעמד שׁיתף רחמים עם דין כּדכּתיב ביום עשׂוֹת ה' אֱלֹהִים וא"כ פּשעָלָה בּמחשְׁבָה דהֵינּוּ בּתּשׁרי שׁלט מדת הדין לְכֶן נקבע יום זֶה לדין אַבּל ביום עשׂוֹת שׁהוא בּניסן שהי' מעשָׂה שׁמים וארץ שׁיתף הקב"ה מדת הרחמים עמו.

ובזָה מֵינּוּשׁב מה שׁקשה פּינּוּ דכּתיב ביום עשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אַרְצָה וּשְׁמַיִם הֵרִי שׁמִיד ביום ראשון שׁנבּראוּ שׁמים וארץ שׁיתף הקב"ה מדת הרחמים עם הדין א"כ לָמָּה נאַמר בּכּל מעשָׂה בּראשית שם אֱלֹהִים לְבַד אַבּל לפ"ז א"ש דשם נאַמר על שם המחשְׁבָה אַבּל ביום עשׂוֹת שׁהֵיזָה המעשָׂה שׁיתף רחמים עם הדין: שם שׁנאַמר לְבָשׁוּ כָרִים הַצֹּאן: לפי מסקנת הגמ' לעיל (דף ח') עיקר הזמן דזיווגם באַדָר ורק באפּלייטא הוּי בּניסן ואעפ"כ קאַמר הֵכָא ואותו הפּרק זמן בהמה כו' משום דעכ"פ קרוב לזֶה הוא אותו הפּרק ולְכֶן אֵין תּמוזָה ג"כ מה שׁהקשה המהרש"א על מה דקאַמר לר"א ואותו הפּרק זמן רביעָה היא שׁהֵרִי זמן רביעָה היא בּמרחשׁון ולא בּתּשׁרי פּינּוּ דעכ"פ קרוב לאותו זמן הֵיזָה ואפּשר דלפּעמים גם בּתּשׁרי זמן גשמים הוא דהֵרִי מטעם זֶה אֵין מתפללים על גשמים לר' יהושע מיו"ט ראשון שׁל חג שׁמא ירד גשם וסימן קללה הוא שׁלא יוכל לקיים מצות סנפּה אַבּל לא מפּני שׁלא מועיל לאילנות ולגטעיים: שם בּתּשׁרי מתו שׁנאַמר ויאמר אליהם: הַט"א הקשה דא"כ בּיצחק שנולד לכ"ע בּפּסח לָמָּה לא נאַמר שׁבּפּסח מת ומדקאַמר על האבּוֹת בּתּשׁרי מתו משמע גם יצחק.

ולענ"ד י"ל עפ"י מה דאיתא במדרש תנחומא הובא ברש"י פ' ויצא ע"פ אנכי אלהי אביך אלהי אברהם אלהי יצחק שאעפ"י שאין הקב"ה מיחד שמו על החיים שאני יצחק שפהו עיניו ויצה"ר בטל ממנו ונחשב כמת הרי שיצחק בעודנו חי נחשב כמלאך שפכר נפטר מן העולם ואפשר שהתחיל זה מימי פסח וא"כ גם אצלו הושלמו השנים.

או י"ל ע"פ המדרש שבשעת עקדה פרחה נשמתו וסזרה אליו ולכן תיקן הכרחה מחיה המתים הרי שמת בתשרי שעקדה בתשרי הנה ולכן שפיר קאמר בתשרי מתו אבות גם על יצחק שמה שחי אח"כ היו פחיים של עוה"ב שאחר תחה"מ בלא יצה"ר ולא הוצרך אצלו עוד שילום שנים: שם שנאמר את מספר ימיה אמלא: הפ"י הקשה למה הוצרך לב' הדרשות ממה שאמר משה היום מלאו ימי ושנותי ומספר ימיה אמלא.

ולענ"ד י"ל שרצה לתרץ בזה מה שהקשו התוס' שהרי ביבמות נדרש את מספר ימיה לשני דורות אכן י"ל דנדאי גם הכא דרש פן ולא מייתי קרא רק לפרש מה שאמר משה בן עשרים ומאה שנה אנכי היום מה ת"ל היום היום מלאו ימי ושנותי וכיון דכתיב את מספר ימיה אמלא שהקב"ה ממלא שנות דורות של עושי רצונו לזה אמר משה השני דורות שנקבעו לי מלאו היום ומזה ראיה דלצדיקים הגדולים לא בלבד שממלא להם שני דורות שנקבעו להם אלא גם ממלא אותם מיום ליום: שם וכתוב בשרה וה' פקד את שרה: המהרש"א כ' ואע"ג דהמלאכים בשרו אותה כבר בפסח עפ"י שיטת הי"מ שהביאו התוס' ושהיא ע"כ דעת ר"א דס"ל דבתשרי נבה"ע מ"מ לא נגזר עליה הריון מפי הקב"ה עד ר"ה עכ"ד.

וק"ל שהרי ע"פ שיטה זו שנמול אברהם בפסח גם אז נאמר לו מפי הקב"ה אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת הרי גם מפי הקב"ה נגזר ועוד דבפירוש פתב וה' פקד את שרה כאשר אמר הרי שפכר נאמר לו מפי הקב"ה.

אכן בב"ק פ' החובל נדרש ה' כאשר אמר על אברהם דכן נדרש שם כאשר אמר אברהם על אבימלך דהיינו שהתפלל עליו אבל ברש"י בחנומש דרש על הריון ואשר דבר על לידה א"כ משמע בפירוש שפכר הקב"ה גזר הריון בפסח ואיך אפשר שבר"ה נפקדה ואולי י"ל דמעשה דאבימלך הנה שנה ומחצה קודם לידת יצחק שהנה סמוך לר"ה וכשהתפלל על אבימלך נפקדה שרה בר"ה ונרפא אבימלך אחר ר"ה ובפסח שאחריו נאמר לאברהם פ' מילה ובשורת הבן וגם המלאכים בשוהו בשלישי למילה ובשנה שאחריו בפסח נולד יצחק.

ואע"ג דאיתא במדרש דליצני הדור אמרו מאבימלך נתעברה שרה ואיך אמרו פן אם קדם מעשה אבימלך שנה ומחצה ללידת יצחק י"ל דמדרש הזה אזיל אליבא גמרא דינן דנמול אברהם ביוה"כ והנה לידת יצחק בפסח ואז ביוה"כ או סמוך לו נצטווה אברהם על המילה ונאמר לו שיולד יצחק בפסח שאחריו ובזה הנה אפשר שמעשה אבימלך הי' סמוך לר"ה של שנת לידת יצחק ובאותו ר"ה נפקדה שרה: שם ברש"י ד"ה לדעתם.

שאלם אם חפצים להבראות ואמרו הן: להבין זה אולי י"ל עפ"י מה שאמרו רז"ל אין לה עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה דהיינו פח הגידול של הנטיעה ואותו שאל הקב"ה אם רצה להבראות לצאת מן הכח אל הפועל: שם בתוס' ד"ה אלא.

לא היתה צריכה לשנויי שנה מעונבת היתה: המהרש"א תירץ קושיא זו דמה דאמרין דיולדת לז' יולדת למקנטעין היינו ב' תקופות של שנת החמה דוקא וב' ימים שהם יחד קפ"ד ימים ונחצי ולא פלו עד ה' ימים אחר הפסח.

ולענ"ד מרש"י בנדה שם לא משמע פן שכתב שיולדת ב' ימים בחודש השביעי ע"ש משמע שגם זה רק לחדשים מנינו אמנם לענ"ד י"ל ביישוב קושית התוס' פיון דהגמרא מפרש למועד אשוב אליה למועד הסמוך ואפילו נאמר פן ב' ימים קודם התג ג"כ הפנונה למועד הסמוך אחר פלות התג וא"כ ע"כ צריכה לומר דלא נתעברה שנה רק לאחר שפלו ימי חג הסוכות שהרי שמיני עצרת רגל בפני עצמו ואי נתעברה בחמישי לתג הרי יהיה שמיני עצרת המועד הסמוך ואיך נאמר למועד הסמוך אשוב אליה והנה בן לשנה אשתה ולכן ע"כ צ"ל דשנה מעונבת היתה: שם בא"ד.

דלמועד הזה בשנה האחרת: ק"ל למה הנצרכו התוס' מקרא זה ולא הקשו יותר ממה שנגמרא באברהם בן צ"ט שנה היתה בהמולו בשר ערלתו וכן מאה שנה היתה בהולד לו את יצחק בנו וכיון דבתשרי נברא העולם ונמנו שנות העולם מתשרי איך אפשר שאברהם ביוה"כ שנמול היתה בן צ"ט שנה ובפסח שאחריו היתה בן ק' לפי מה שהוכיח הט"א הנ"ל דקודם מ"ת שני דורות לשנות העולם נמנו ובזה לא היתה שייך מה שהשיבו התוס' על הקושיא משנה האחרת ואיך יתכן לומר שנצטווה בפסח ולא נמול עד תשרי וכו' שהרי בפסוק פתיב שהיה בן צ"ט כשנמול וכן מאה כשנולד יצחק ואף שבתירין התוס' למ"ד בניסן נברא העולם מתורץ גם סתירה זו דבר"ח ניסן התחיל שנת מאה של אברהם מ"מ הי' להתוס' להקשות מזה דיותר קשה.

ולענ"ד מזה ראיה שאין עליה תשובה שדעת התוס' ג"כ כמו שכתבתי למעלה דגם שני דורות מיום ליום נמנו אפילו קודם מ"ת ולכן מזה קושיא די"ל דאברהם נולד בתשרי אחר עשרה בתשרי ולכן כשנמול ביוה"כ עדיין היתה בן צ"ט אבל כשבא יום לידתו בתשרי נעשה בן ק' וכן היתה כשנולד יצחק ולמ"ד בניסן נולדו אבות י"ל שנולד קודם ט"ו ולכן כשבא יום ט"ו שנולד יצחק כבר נעשה בן ק' וביוה"כ לפניו כשנמול היתה בן צ"ט אמנם עפ"י זה יש ליישב ג"כ קושית התוספת די"ל דמה שאמר הקב"ה לאברהם למועד הזה בשנה האחרת בתשרי לא על שני העולם נאמר בשנה האחרת אלא בשנה האחרת של שני חיי אברהם וכן היתה שאז הי' אברהם בן צ"ט ולשנה האחרת היתה בן ק' ואם שהיה נראה אולי להתוספת דחסק לפרש פן ועדיפא משני עכ"פ אפשר לתרץ בזה מה שהקשו העולם כמו שהביא הפ"י דהרי תירוצ התוס' לא שייך רק לר' יהושע נהרי ר"א ג"כ אמר בפסח נולד יצחק ואיך מתורץ הקושיא לר"א אבל לפ"ז י"ל דר"א מפרש לשנה האחרת על שני חיי אברהם כאלו נאמר כשתהי' בן מאה שנה: שם ע"ב בגמרא בר"ה בטלה עבודה מאבותינו: בהמשך הפסוקים ע"פ דרשה זו י"ל דהאחד נמשך מהאחר דר"ה הוא יום משפט לאלהי יעקב זה עדות ביהוסף שמו שנפקד מהקב"ה ביום זה והנס הגדול ביום זה שהוא לעדות השגחת הקב"ה ליראיו הוא מה שאמר יוסף שפת לא ידעתי אשמע כדאמרין בסוטה (פ"ד) שאמרו עבדי פרעה אליו עבד שנמכר בעשרים פסך אתה ממליך עלינו והשיב פרעה שראוי לכה שיודע ע' לשונות ורצו לבחון אותו למחר נעשה נס שלמדו גבריאאל ע' לשונות בלילה אחד ואין לה נס גדול מזה שאין

לתלות בשום אופן בטבע וזה גרם שגם פרעה הנצרך לומר פן שפת לא ידעתי אשמע דשמיעה יש לו ב' פירושים שמיעת אונן והקבנת השכל יוסף אמר אשמע בלשון הקבנה ופרעה אמר בלשון שמיעת אונן כדאיתא שם שהיה חוק במצרים שלא ימלוך במצרים מי שלא יודע ע' לשון ופרעה לא ידע לה"ק ונתתיר' שלא יעבירוהו המצריים ממלכות והשביע את יוסף שלא יגלה, ומזה מוכן שהיה כ"כ מכניע עצמו נגד יוסף עד שאמר לו רק הפסא אגדל ממך והיינו מפני שהיה מתתירא שיגלה יוסף שלא הגון למלכות ויעבירוהו ונה היה הפל בהשגחה מהקב"ה שנה גרם שאמר הקב"ה הסירותי מסבל שכמו שמצאנו פשוטה הקב"ה בעוה"ז להכניע אומה תחת ישראל מכניע אותם בתחלה תחת צדיק שגדול זכותו ואז יהיה מוכנעים גם לאינם ראויים לזה וכן היה בהמן שטרם עלה לגדולה נמכר למרדכי בפת לחם עד שאמר לו מרדכי רשע עבד למי ונכסים למי כדאיתא במגילה (דף ט"ז) והנה מצד הדין לא היו ישראל עדיין ראויין להגאל מעבדות מצרים שהקב"ה גזר עליהם עבדות ד' מאות שנה כדכתיב ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה ולא נשתעבדו רק רד"ו והי' לשר מצרים תביעה ע"ז אכן קיי"ל אין עבד קונה עבד וע"י שנעשו פל מצרים עבדים ליוסף לא יכלו להיות אדונים לישראל להיותם להם כדין עבדים.

ומה שנעשו עבדים ליוסף שהעביר אותם לערים להכניע אותם תחת ידו ופרעה עצמו הכניע אותם תחת יוסף שאמר לכו אל יוסף פל אשר לכם תעשו זה נגרם ממה שהנצרך פרעה לומר שפת לא ידעתי אשמע וששמע לה"ק מפי יוסף ולא הבין אותו וזה המושך הפסוקים ע"י שר"ה הוא יום משפט לאלהי יעקב הוציא לאור משפט יוסף להוציא מביית האסורים ומזה נגרם שאמר יוסף שפת לא ידעתי אשמע שלמד שבעים לשונות להיות ראוי למושל במצרים ומזה נגרם שהנצרך גם פרעה לומר פן שפת לא ידעתי אשמע ומזה נגרם שהוא בעצמו המשיך ליוסף והכניע מצרים תחת ידו להיות לו עבדים ועל ידי זה על פי דין ומשפט אמר הקב"ה הסירותי מסבל שכמו לגאול ישראל אחר רד"ו שנים: שם אתיא שופר שופר: ק"ק ולגמור שופר שופר מויהי קול השופר במ"ת שהוא סיון ועדיף שהוא קרא דתורה וי"ל דיליף תקיעת שופר מתקיעת שופר ובשופר של מ"ת לא כתיב לשון תקיעה או י"ל דעדיף ליליף מתקעו בחודש שופר דכתיב משפט לאלהי יעקב וגם הגאולה בא ע"י משפט פי דין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם: שם בניסן עתידין לגאול: הט"א הקשה ממה דאמרינן בערובינן (דף מ"ג) הרניני נזיר ביום שכן דוד בא מותר לשתות בשוי"ט אבל בימי החול לא ואמאי אסור בכל השנה לא יהנה אסור רק בתשרי לר"א ובניסן לר' יהושע.

ולענ"ד י"ל דגאולה וביאת המשיח תרי מגלי ניהו דכן מוכח במגילה (דף י"ז) מסדר ברכות שמו"ע דאמרינן שם וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין וכו'. והיכן מתרומם קרנם בירושלים וכיון שנבנית ירושלים בא דוד וכו' ע"ש.

הרי שקיבוץ גליות קודם לביאת דוד. אכן לפ"ז כש"כ שיקשה למה יאסר הנזיר אם עדיין לא נתקבצו גליות ובלא"ה קשה פיון דאמרינן (שם) בשביעית עתידין ליגאל במוצאי שביעית פן דוד בא א"כ לא יאסר פיון רק במוצאי שביעית.

אָמַנְם בְּזוֹהַר פ' שְׁמוֹת נִרְאָה לְהִיפּוֹד שְׁיִתְגַּלֶּה מְשִׁיחַ עוֹד בְּטָרְם נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל וּמִזֶּה נִרְאָה שְׁאִין מְבוֹרָר לָנוּ מֵהָ עֲנִין הַגְּאֻלָּה שְׁעֵלֶיהָ פְּלִיגֵי ר"א ור"י מְתֵי תַהֲיָה וְהוּא הַקֵּץ שְׁעֵלֵי וְנֶאֱמַר הֲלֹא הוּא כְּמוֹס עַמְדֵי: שָׁם בְּרִש"י ד"ה וְאִזְדוּ.

נִמְצָא כְּלִים בְּאֶחָד בְּסִינּוֹ: פִּי ע"י שְׁיֹם שְׁיָרַד הַמְּבוּל אִינוּ מִן הַמְּנִין וְהַחֲדָשִׁים אֶחָד מְלֹא וְאֶחָד חֶסֶר כַּמֶּש"כ רש"י בְּחוֹמָשׁ: שָׁם בַּא"ד. בְּאֶחָד בְּסִינּוֹ: הַמְּהַרְש"א פֶּתַח דָּאִין זֶה מְדוּקָדֵק דְּהֵאִיד מוֹכַח מִזֶּה דְּמִתְחִיל לְמִנּוֹת הַשְּׁנָה מִתְּשָׁרֵי דְלִמָּא מְנִיסָן וּבְאַמַּת חֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי כְּסִלּוֹ הֵיךְ כְּמוֹ דס"ל ר' יְהוֹשֻׁעַ.

וְעוֹד דְּמִתְחַלֵּת דְּבָרֵי רש"י נִרְאָה דְלֹא פְּסִיקָא לֵיהּ לְהוֹכִיחַ מִזֶּה דְּמִנְיָן הַשְּׁנִים מִתְּשָׁרֵי ע"ש. וְלַעֲנֵד אִין פְּנוּנַת רש"י לְהוֹכִיחַ מִזֶּה דְּתְשָׁרֵי ר"ה שְׁלֹא בָּא רַק לְפָרֵשׁ מֵהָ דְקָאֵמַר וְאִזְדוּ לְטַעֲמִיָּהּ וּלְזֶה קָאֵמַר פִּינּוֹן דְּבִסְדָּר עוֹלָם קָאֵמַר ר"א דְּחוֹדָשׁ הַשְּׁבִיעִי סִינּוֹ הֵיךְ לְכֹן אִזְדָּא בְּזֶה לְטַעֲמִיָּהּ דְּרַק ר"א יְכוּל לֹמַר כֹּן פִּינּוֹן דס"ל דְּבִתְשָׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם וּמִנְיָן הַשְּׁנִים מִתְּשָׁרֵי דָּאִי לֹא הֵנָּה אִזְדָּא לְטַעֲמִיָּהּ וְה"ל ס"ל בְּנִיסָן מִתְחִיל מְנִין הַשְּׁנִים הֵיךְ צָרִיךְ לְכַתּוּב בְּאַחַת וְשֵׁשׁ מְאוֹת שָׁנָה לְחוֹדָשׁ הַשְּׁבִיעִי וְכֹן לר' יְהוֹשֻׁעַ אִי לֹא הוּי ס"ל בְּנִיסָן נִבְרָא הָעוֹלָם לֹא הֵיךְ יְכוּל לֹמַר דְּחוֹדָשׁ הַשְּׁבִיעִי כְּסִלּוֹ הוּי וְלְכֹן קָאֵמַר וְאִזְדוּ לְטַעֲמִיָּהּ: שָׁם בְּתוֹס' ד"ה לִלְהָ.

דְּכוּלְהוּ מוֹדוּ דְּמִשׁוּמַר מִן הַמְּזִיקִין כְּדְמוּכַח בַּע"פ: ק' דְּהָרֵי רַב"י אָמַר שָׁם הַטַּעַם דְּמִשְׁנוֹמַר מִן הַמְּזִיקִין. אֲבָל רְבָא וְרַבִּינָא אָמְרוּ טַעֲמִים אַחֲרֵים ע"ש וַא"כ אֲדַרְבֵּה מְדָלָא נִיחָא לְהוּ טַעַם דְּרַב"י דְּדְרָשָׁה גְּמוּרָה הִיא מְשַׁמַּע דְּהֵם רְצוּ לִיתָן טַעַם שְׁאִין בַּד' כּוֹסוֹת מְשׁוּם זוּגוֹת גַּם לר' יְהוֹשֻׁעַ וּמִזֶּה מְשַׁמַּע דר' יְהוֹשֻׁעַ לִית לֵיהּ דְּרָשָׁה דְּמִשְׁנוֹמַר מִן הַמְּזִיקִים וּמִזֶּה קָשָׁה גַּם עַל הַטּוֹר וּש"ע שְׁהִבִּיאוּ דְּרָשָׁה זוּ וְהָרֵי מְשַׁמַּע הֵכָא דר' יְהוֹשֻׁעַ דְּהִלְכָה לְגַבְיָה כר"א פְּלִיג ע"ז וְגַם רַבִּינָא וְרַבָּא דְּבִתְרָאִי נִיגְהוּ פְּלִיגֵי עַל זֶה.

וְאֵע"ג דְּלַעֲנֵן בְּתְשָׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם פְּסִיקָן כר"א מ"מ אֲפָשָׁר דְּבִשְׁאָר פְּלוּגָתוֹת הִלְכָה כר' יְהוֹשֻׁעַ וַיֵּשׁ לֹמַר דְּשָׁם אָמְרִינּוּ רַב יוֹסֵף אָמַר אָמַר לִי יוֹסֵף שְׂיָדָא וְכו' וּמִלְכָּא לֹא אֲקָרִי מְזִיק וּפִי רש"י וְלֹא חִיָּיִשִּׁין לְזוּגוֹת.

וְלִכְאוּרָה לֹא מְשַׁמַּע כֹּן דְּהָא אָמַר שָׁם רַב פְּפָא אָמַר לִי יוֹסֵף שְׂיָדָא בְּתָרֵי וְכו' הָרֵי שְׁאָמַר דְּחִיָּיִשִּׁי לְזוּגוֹת אֵלָּא י"ל דַּה"ק רַב יוֹסֵף הַטַּעַם דְּמִשְׁנוֹמַר מִן הַמְּזִיקִין לֹא סָגִי לְהַתִּיר לְשִׁתּוֹת ד' כּוֹסוֹת שְׁהָרֵי רַק מִן הַמְּזִיקִין מְשַׁמַּע וּמִלְכָּא לֹא אִיקָרִי מְזִיק וּבְזֶה א"ש דְּאָמַר לֹא אִיקָרִי מְזִיק וְלֹא אָמַר בְּקִיצוֹר לֹא מְזִיק וְכֹן לֹאִיכָּא דְּאָמְרֵי דְּמִלְכָּא רְשׁוּתָא דִּידְיָה י"ל דַּה"ק דְּנִגְדַּת מִלְכָּא אִין שְׁמִימֹר דְּמָה דְּבַעֲי עֲבִיד וּלפ"ז י"ל דְּגַם רְבָא וְרַבִּינָא ס"ל דְּרָשָׁה דְּמִשְׁנוֹמַר וּבָּא מִן הַמְּזִיקִין וּמכ"מ הַוָּצָרְכוּ טַעֲמִים שְׁאִין בַּד' כּוֹסוֹת מְשׁוּם זוּגוֹת מְפָנִי מֵהָ שְׁאָמַר רַב יוֹסֵף וַא"ש פְּסִק הַטּוֹר וּשׁו"ע וְגַם דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת אֲתִין שְׁפִיר דַּעכ"פ מוֹכַח מִרַב"י דס"ל אֵלִיבָא דר' יְהוֹשֻׁעַ כֹּן וּמִרְבָּא וְרַבִּינָא אִין רָאִיָּה דְּפְלִיגֵי עֲלֵיו בְּזֶה.

וּמֵהָ שְׁפִתְבוּ הַתּוֹס' תְּרַתִּי שְׁמַעִית מִינְיָה יֵשׁ לֹמַר דְּשָׁנֵי פְּעָמִים כְּתִיב שְׁמוֹרִים דְּכְתִיב לִיל שְׁמוֹרִים וְכו' שְׁמוֹרִים לְכָל בְּנֵי לְדוֹרוֹתֵם: שָׁם ד"ה יוֹם. וְאִין הַסְּדָר כֹּן: עֵינּוּ בְּמִהַרְש"א שְׁכַתְּב לִיִּשְׁב זֶה דְּכּוֹנֵנַת רש"י דְּשׁוֹקַע ב"ב שְׁעוֹת אַחֲרוֹנוֹת מִן הַיּוֹם.

ומה שפכת רש"י וכל היום הוא שוקע גרס וכל יום הוא שוקע. אכן לענ"ד אפילו ע"פ גירסתו אין הלשון משמע פן.

אבל לענ"ד י"ל דכל מזל עולה י"ב שעות ויורד י"ב שעות דמשעה שפלה ירידתו מתחיל עלייתו ומשעה שעלה פולו מתחיל לשקוע וזה שפכת רש"י נמצא טלה עולה בשתי שעות אחרונות בלילה וכל היום הוא שוקע פ"י כיון שפלה לעלות משהגיע אור היום מיד מתחיל לשקוע עד שפלה שקיעתו לסוף היום וס"ל לרש"י דדוקא ע"י המזל המושל בחדש רצה הקב"ה להביא הפורענות וכיון דבאיר פבר התחיל טלה לשקוע ושור הנה המושל לא הנה פא המבול לכן שינה הקב"ה והעלה פימה ביום דכן מצאנו באותו מזל שעולה ראשון בחודש הוא המושל באותו חודש דכן איתא במדרש שהוציא הקב"ה ישראל ממצרים בניסן להכניע מזל טלה שמושל בזה החודש ושהיו מצרים עובדים אותו: שם דף י"ב ע"א בגמרא מאי שינה פדרב חסדא: קצת קשה אפתי האירי מפורש הברייתא שינה הקב"ה וכו' והעלה מזל פימה ביום דמשמע שנה הנה השינוי: שם אף למבול כר' יהושע: הטעם בזה י"ל כיון דגם אגן קיי"ל כר' יהושע דבניסן נבה"ע וכמו שכתבו גם התוס' לקמן (דף כ"ז) ומה שמונין שנות בריאת עולם ושנות עולם מתשרי היינו כיון דתשרי ר"ה לשנים ולשמיתין וליובלות כמ"ש רש"י ותוס' ומה שתשרי ר"ה לשנים ידוע לנו דדרד הקבלה הל"מ וע"י גז"ש פדלעיל ואוה"ע דלא מודים בתורה שבע"פ ואין להם רק תורה שבכתב מונין הפל מניסן מדכתיב החודש הזה לכם ראש חדשים: שם ולמעשרות: ק"ק דלמה תנא מעשרות ולא נקט לתרומה שקודם למעשר וכדתנן בברייתא לקמן אין תורמין ומעשרין הרי דנקט גם תרומה והקדים למעשר וכש"כ היכא דלא תני רק אחד דה"ל למנקט תרומה ובשלמא לפי מה דמשמע מפשט הגמרא דמעשרות קאי גם על מעשר בהמה א"ש שנקט מעשרות דקאי גם על מעשר בהמה אבל לפי מה שפירשו התוס' דזה קאי על מתניתן אבל בברייתא תנא מעשרות על מעשר ראשון ושני ועני א"כ ליתני תרומה.

וי"ל כיון דמה דאין תורמין ומעשרין משנה לחברתה אתיא מעשר תעשר וגו' שנה שנה וזה גבי מעשר פתיב ולכן נקט מעשרות: שם וליתני מעשר: הט"א הקשה דלישני דתרי גונוי מעשר איכא בתבואה משמרס ואם אינו ממרס עד שיעמיד ערימה וכמו דמשני גבי ירקות והניח בקושיא.

ולענ"ד לק"מ דבשלמא אי הוי תני תבואות כמו גבי ירקות הנה אפטר לתרץ פן דתרי גונוי תבואות הם לענין מעשר אבל מה דקתני מעשרות לשון רבים לא אפטר לפרש פן דהרי המעשר אינו רק אחד משני מיני תבואות: שם בתוס' ד"ה ולירקות.

בהפסקה לא קמירי: א"ל דתנא בברייתא דלעיל דתני הפסקות שהרי תני עבורים מ"ט לא תני ולגדרים די"ל דבניסן קמירי בתשרי לא קמירי ואפטר דברייתא זו היא סיפא דברייתא דלעיל ושוב ראיתי שכן הוא בתוספתא וא"כ תנא דברייתא בין בניסן בין בתשרי מונה להפסקה: שם ד"ה תנא.

אבל אי אפטר לומר פן: פדעת התוס' היא גם דעת רש"י וראב"ד אבל דעת הרמב"ם הל' תרומות (פ' ד') דבכל דבר שהוא מאכל אדם החיוב תרומה ומעשר הוא מן התורה

ועיין בפ"י שישב הראיות שהביאו התוס' נגד שיטה זו ועל מה שהוכיחו ממעשר צלף דרבנן פתב דאיירי בתרומה בזמה"ז וכן במה דאמרינו בביצה לענין מעשר קציעות ע"ש.

והנה מה שכ' לענין קציעות ודאי אפשר לומר פן דכן משמע ביבמות ממה שאמר שאני שונה עגול בעגולים עולה וכמו שכתבו התוס' פאן אבל לענין מה דאמר מעשר צלף דרבנן יהיה זה דוחק ולא הונפר דאיירי מתרומה בזמן הזה אבל לא ידעתי מה דחק לפ"י בזה הרי הרמב"ם גופא השיב על הראיה מצלף בה' תרומות (שם) שפתב דלכך מעשר צלף דרבנן מפני שאינו פרי ע"ש: שם ד"ה משמלא.

משמילקט כל צרכו: ק"ק דלפ"ז ה"ל למימר תלתא גונוי ירקות ונראה דהתוס' פונוו לזה ועל פן הביאו סיפא דמתניתן. ולענ"ד י"ל דבשלקמא לענין נאגד וממלא הפלי י"ל דנקט ב' גונוי ירקות דהינו מה שלקט נאגד לפני ר"ה ולקט נאגד אחר ר"ה אין מעשרין מזה על זה וכן מה שלקט ומילא את הפלי לפני ר"ה ולקט ומילא הפלי אחר ר"ה אין מעשרין מזה על זה אבל לענין משמילקט כל צרכו אי אפשר לומר פן דאם לקט כל צרכו לפני ר"ה איך ילקט עוד אחר ר"ה: שם ע"ב בגמרא אף מעשר ראשון אין לו הפסק: הט"א הקשה הרי יש לו הפסק בשנת השמיטה.

ולענ"ד לא מיקרי זה הפסק פינו דהפל הפקר א"כ שוין הבעלי נחלה הישראלים עם הלויים בכל תבואות הארץ והרי מעשר ראשון לא נתן ללוי רק באשר אין לו נחלה פישראל דהפקר מטעם זה פטור ממעשר פינו דכתיב ובה הלוי פי אין לו חלק ונחלה עמך יצא הפקר שידך וידו שוין והרי בשביעית הפל הפקר וא"כ אין זה הפסק מעשר ראשון: שם משביאיו שלישי: הט"א הקשה על מה שפירש רש"י שמתעשרין אחר שנה שהגיעו בו לשליש בישולן שהרי באילן אזלינו בתר חנטה והניח בקושיא.

אמנם הפ"י תירץ קושיא זו דמסוגיא דשמעתין מוכח ע"ש בדבריו. גם התוס' ר"ע ריש מעשרות תמה על הרמב"ם דמשמע מדבריו דעונת המעשרות היא לענין שנת המעשר אם שניה אם שלישית והרי באילן אזלינו בתר חנטה.

גם תימה על הרמב"ם שלא הביא דין זה בפירוש דבאילן אזלינו בתר חנטה ע"ש שהניח בקושיא וגם קושיא זו תירץ הפ"י פאן על נכון דשיטת הרמב"ם דשיעור עונת המעשרות הוא השיעור של חנטה: שם בתוס' ד"ה משתצמח.

ואינו משמע פן בירושלמי: לענ"ד לשון משתצמח לזרעים יותר משמע כפי רש"י. ולכן י"ל דרש"י ס"ל דהירושלמי חולק על גמרא שלנו פינו דנקט לשון אחר.

ועוד דלפי הירושלמי קשה מאי שנא דנקט שיעור זה לענין תלתן הרי בכל הדברים אין חיוב מעשר עד שראוי לצמח כשיזרע כדיליף בפסוקה (דף ל"ו) מעשר תעשר את כל תבואת זרעך: שם ד"ה התבואה.

ואי אפשר לומר פן: הפ"י ישב שיטת רש"י דשאני ענבים מתירוש דלאכול ענבים השיעור קודם שביא שלישי אבל כשפוחש לא מחייב במעשר עד שביא שלישי משא"כ בזיתים דאינו ראויין כלל עד שביאיו שלישי אי אפשר דזיתים אינו ראויין כלל לאכילה רק ע"י כבישה ומליחה עכ"ד.

ולענ"ד אי אָפּשָׁר לומר פֿן דִּקָּה תַּנּוּ בַּשְּׁבִיעִית (פ"ד ד' מ"ט) זִיתִּים מְשִׁיכְנִיסוּ רְבִיעִית וכו' הַכְּנִיסוּ שְׁלִישׁ וכו' בַּשָּׂאָר שְׁנֵי שְׁבֻעַ תְּיָבִים בְּמַעֲשָׂרוֹת ע"ש הָרִי שְׁזִיתִים רְאוּיִן לְאֲכִילָה כְּמוֹ שֶׁהֵם גַּם קוֹדֵם שֶׁהַכְּנִיסוּ שְׁלִישׁ דִּקָּה קָרִינוּ בְּהוּ לְאֲכִילָה וְעוֹד דָּשֵׁם (ד' מ"ח) גְּבִי בְּנֶסֶר תַּנּוּ הַבְּאִישׁוֹ כּוֹנֵס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכֵן פּוֹצֵא בּוֹ בַּשָּׂאָר שְׁנֵי שְׁבֻעַ חֲיִיב בְּמַעֲשָׂרוֹת ע"ש מְשַׁמַּע דְּבַעֲנָבִים אֵין חִילּוּק בֵּין אוֹכְלֵם בְּעֵין וּבֵין פּוֹתֵשׁ דַּל"כ לְמָה לֹא מְחַלֵּק גַּם גְּבִי עֲנָבִים בֵּין אוֹכֵל לְכוֹתֵשׁ כְּמוֹ גְּבִי זִיתִים.

וְלָכֵן הַנִּלְע"ד בְּיִשׁוּב קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' עַל רש"י מֵה שֶׁפָּתְבוּ דִּקָּה גַּם זִיתִים מִקְרִי תְּבוּאָת יָקָב וְלָמָּה נִקְטַט זִיתִים בְּזֶה י"ל כִּינּוּן דְּבַעֲנָבִים מְצָאנוּ שֶׁם תְּבוּאָה דְּכַתִּיב גְּבִי פְּלִאִים וְתְּבוּאָת הַפָּרֶם וּגְבִי זִיתִים לֹא מְצָאנוּ פֿן א"כ הָיִי אֲמִינָא דְּתְּבוּאָת יָקָב לֹא קָאִי רַק עַל תִּירוּשׁ וְלֹא עַל יִצְהָר וְלָכֵן נִקְטַט זִיתִים בְּפִירוּשׁ אַבְל תִּירוּשׁ לֹא הִנְצָרָה לְמִינְקַט דְּזֶה בְּנִדְאִי בְּכָלֵל תְּבוּאָה.

וּמֵה שֶׁהִקְשׁוּ עוֹד דִּקָּה בְּעֲנָבִים יֵשׁ שְׁיַעוֹר אַחַר דִּתְּנוּ הָעֲנָבִים וְהַבְּאִישִׁים מְשַׁהֲבִישׁוּ קוֹשְׁיָא זֹו יֵשׁ לְתַרְצֵי ע"פ מֵה שֶׁפָּתְבַּהּ הַר"ש שְׁבִיעִית (פ"ב מ"ז) וְז"ל וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּעֲנָבִים שֶׁהַבְּאִישׁוֹ הוּא שְׁלִישׁ שְׁלֶהֶן וְכָל אוֹתָן הַשְּׁיַעוֹרִין הַמְּפֹרְשִׁים בַּפ"ק דְּמַעֲשָׂרוֹת לְכָל הַפְּחוֹת הוּא הַבָּאֵת שְׁלִישׁ וְהָא דְּלֹא תָּנִי מְשִׁיבִישׁוֹ שְׁלִישׁ כְּדִקְתָּנִי גְּבִי תְּבוּאָה וְזִיתִים מְשׁוּם דְּבַכּוּלְהוּ אָפְשָׁר לִיתֵן בְּהֵם סִימָן חוּץ מִתְּבוּאָה וְזִיתִים עכ"ל.

וּי"ל דְּגַם רש"י ס"ל פֿן וְלָכֵן שְׁפִיר פָּתְבַּהּ דְּתִירוּשׁ הוּא בְּכָלֵל תְּבוּאָה שֶׁהָרִי שְׁיַעוֹר שֶׁהַבְּאִישׁוֹ הוּא ג"כ הַשְּׁיַעוֹר שְׁלִישׁ וְלֹא נִקְטַט בְּרִישׂא דְּמִתְּנִיתָן שְׁיַעוֹר דְּהַבְּאִישׁוֹ רַק לְסִימָן דְּהַבָּאֵת שְׁלִישׁ וְזוֹ הִיא הַשְּׁיִטָּה שֶׁהַבִּישׁוֹ גַּם הַתּוֹס' פֿאַן בְּמָה שֶׁפָּתְבוּ וְנִרְאָה לִי דְּכָל אוֹתָן הַשְּׁיַעוֹרִים כּו' אֵלֶּא שֶׁהַר"ש פָּתְבַּהּ בַּפ"י דְּהַבְּאִישׁוֹ הוּא שְׁיַעוֹר שְׁלִישׁ: שֶׁם בַּא"ד.

אַבְל תְּבוּאָה וְזִיתִים קוֹדֵם הַבָּאֵת שְׁלִישׁ נְמִי חֲזִי: הַפ"י פָּתְבַּהּ דְּבְּרִיהֶם תְּמוּהִין בְּמָה דְּחֲזִי זִיתִים לְהַשִּׁיר שְׁעַר וְתְּבוּאָה לְעַמְלֵן שֶׁל שְׁבָחִים אֵין זֶה עֲנִין לְמַעֲשָׂרוֹת דְּבַעֲנָן אוֹכֵל שְׂרָאוֹי לְאֲכִילָה וְהַגִּיחַ דְּבְּרִיהֶם בַּצַּע"ג.

וּלְעַנ"ד שְׁפִיר מוּכַח דְּגַם לְאֲכִילָה רְאוּיִן תְּבוּאָה וְזִיתִים קוֹדֵם שֶׁהַבִּישׁוֹ שְׁלִישׁ דְּלַעֲנִין עֲנָבִים וְזִיתִים מוּכַח פֿן מִמִּתְּנִיתָן דְּשְׁבִיעִית (פ"ד) שֶׁהַבְּאִיתִי לְעֵיל דִּתְּנוּ הַבְּנֶסֶר מְשַׁהֲבִישׁוֹ מִים אוֹכֵל פֶּתוֹ בַּשָּׂדֶה וכו' הַזִּיתִים מְשִׁיכְנִיסוּ רְבִיעִית לְמֵאָה פּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל בַּשָּׂדֶה וכו' הָרִי דְּעֲנָבִים וְזִיתִים גַּם קוֹדֵם שֶׁהַגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת רְאוּיִן לְאֲכִילָה וְקָרִינוּ בְּהוּ וְהִיתָה שְׁבֵת הָאֶרֶץ לְכֶם לְאֲכִילָה וְגַם לְעַנְנֵן תְּבוּאָת דְּגָן מוּכַח פֿן מִמִּתְּנִיתָן דְּחֻלָּה (פ"א מ"ג) אֵלוֹ חֲיִיבִין בְּחֻלָּה וּפְטוּרִין מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת וכו' וְתְּבוּאָה שְׁלֹא הַבִּישׂאָה שְׁלִישׁ ע"ש הָרִי שֶׁקָּרִינוּ בְּתְּבוּאָה שְׁלֹא הַבִּישׂאָה שְׁלִישׁ וְהִיא בְּאֲכָלְכֶם מְלַחֵם הָאֶרֶץ וַא"כ נִקְרָא אוֹכֵל וְהַתּוֹס' קָצְרוּ בְּרִאיוֹתֵיהֶם דְּהוּי מְצִי לְהַבִּישׂאָה גַּם מִמְּשִׁנּוֹת הָאֵלֶּה וְתִימָה עַל הַפ"י שֶׁבַמְכ"ה נִעְלָמוּ מִמֶּנּוּ ב' מְשִׁנּוֹת הַלָּלוּ: שֶׁם ד"ה מְנַהֵג.

תִּימָה דְּלַעֲלֵל נְפָקָא לָן: הַקּוֹשְׁיָא הִיא כְּמוֹ שְׁפִי הַפ"י ל"ל ר"ע לְעֵיל דְּרִשְׁהּ דְּבְּחִרִישׁ וְקָצִיר לְתוֹסְפַת שְׁבִיעִית לִילָף מְדַרְשָׁה דְּהַכָּא. וְלְעַנ"ד י"ל דְּאִי מְהַכָּא לֹא יִדְעֵנוּ רַק דְּנוֹהֵג שְׁבִיעִית בְּתְּבוּאָה שֶׁהַבִּישׂאָה שְׁלִישׁ עַד חַג הַסְּפּוֹת דְּלֹא קָרָא הַפְּתוּב שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה רַק בְּחַג

הספכות לכן צריך קרא דבחריש ובקציר דנוהג ביה מנהג שביעית לעולם שיהרי בזה לא נתן הכתוב שיעור.

והנה לכאורה היה אפשר לומר עוד ביישוב גוששית התוס' פיון דלקמן לפי המסקנא ליה שליש מדתניא יונתן בן יוסף מועשת את התבואה לשלש שנים ולפי מה שכתבו התוס' ד"ה אלא הך תנא לית ליה דרשה דהקא א"כ י"ל דר"ע פהך תנא ס"ל ולכן צריך בחריש ובקציר ואולי דגם אי ס"ל פהך תנא ג"כ מצי לילף דנוהג שביעית בתבואה שהביאה שליש בשביעית בשנה השמינית: שם בא"ד.

וי"ל דהך דהקא: הפ"י הגיה דצ"ל הך דהתם וכוונת התוס' דר"ע צריך בחריש לתוספת דלפניו דלא מצי למילף מהקא וכיון דבחריש לתוספת קציר נמי לתוספת כמו שכתבו התוס' לעיל (דף ט') בד"ה שיהרי מדקצירה לתוספת חרישה נמי לתוספת פן אמרינו הקא איפקא.

אכן ק"ל לתירוץ ר"ת לעיל (שם) ד"ה ורבי ישמעאל דמאי דמקשה לר' ישמעאל מוסיפין על הקודש מנ"ל הוא רק על תוספת של מוצאי שביעית בזה גוששיתם דהקא במקומה עומדת מאי פריה לר' ישמעאל דילמא ס"ל כריה"ג דהקא נאפילו נימא דר"ת ס"ל פתירוץ שני דהקא ג"כ קשה דאם נימא דמדרשה דהקא לא הוי ידעונו רק סחורה וביעור אבל לחרוש ולקצור לא כל שכן שלא גילף פן ממה דכתיב מערב עד ערב לתוספת שוי"ט וא"כ מה משני לעיל לר' ישמעאל ודאי יותר סברא דגילף ממה דכתיב בשנת השמיטה כל דיני שביעית ממה דגילף פן מתוספת יו"ט: שם דף י"ג ע"א בגמרא אלא מאי אסיף קציר: התוס' כתבו דמ"מ פשטא דקרא חג הבא בזמן אסיפה.

ולכאורה צריך ביאור מה בעו בזה. אמנם לענ"ד זה הקדמה למה שכתבו בדבור שאחר זה דבקרא דבצאת השנה לחוד לא סגי אי לאו במועד שנת השמיטה ולא בארו למה לא סגי.

והפ"י והט"א כתבו באריכות מה שלענ"ד רחוק לומר שכוונת התוס' לזה. אבל לענ"ד פוונתם פיון דפשטא דקרא משמע חג הבא בזמן אסיפה לכן אי לית לן רק דרשה זו לא הוי מפקינו קרא מפשטא אבל השתא דכתיב במועד שנת השמיטה דשמעונו מינה דנוהג שביעית בשמינית בא זה ולמד על זה דאתי הך קרא לדרשה דלא נימא דלמא לא עייל קלל: שם קצירכם ולא קציר נכרי: הט"א הקשה הרי צריך קצירכם למה דדרשינו מניה בפסחים (דף כ"ג) דחדש מותר בהנאה לר' אבנהו ולחזקיה קצירכם דכל ישראל והתוספות הקשו שם דהא צריך קצירכם למעט קציר מצנה ותירצו דהוי מצי למיכתב לדרשה זו קציר ומדכתיב קצירכם ש"מ תרתי נהרי אפתי צריך לדרשה דהקא והניח בקושיא.

ולענ"ד י"ל דהברייתא דהקשו הקא לרב פהנא ס"ל כחזקיה דס"ל דקצירכם דכל ישראל משמע וזה גופא היא הדרשה למעט נכרי דהא נכרי אינו בכלל כל ישראל ולפ"ז לר' אבנהו דצריך קצירכם להיתר הנאה באמת לית ליה למעט נכרי וכוה א"ש מה שלא הביא הרמב"ם דאין מביאין עומר מקציר נכרי וגם הרי לדרשה זו דממעטינו מקצירכם קציר נכרי יש נפקותא ג"כ שמוותר לישראל לקצור קציר של תבואות נכרי קודם העומר

כמו דמותך לקצור קצירת מצוה דממעטינו מקצירכם ולא קציר מצוה וגם זה לא הביא הרמב"ם אבל לפ"ז א"ש פ"ז דהרמב"ם ה' מאכלות אסורות (פ"ח) פסק כר' אבא וצריף קצירכם להיתר הנאה לכן השמיט דין ולא קציר נכרי ורק הדרשה דלא קציר מצוה הביא בה' תו"מ דזה אתי מקצירך כמ"ש התוס'.

ובזה יש ליישב ג"כ מה שהקשה הצ"ח בפסחים (שם) על הירושלמי שתירץ על הקושטא לר' אבהו מתדש תירוצו אחר דשאני חדש שקבע הכתוב זמן ולמה לא ניחא ליה בתירוצו הגמרא שלנו דיליף היתר הנאה מקצירכם.

ומה שתירץ דלהירושלמי קשה קושטא התוס' דצריף קצירכם למעט קציר מצוה לענ"ד אינו מספיק דהרי תירוצו התו' נדאי נכון הוא ולמה לא ניחא להירושלמי בזה. ומה שתירץ הצ"ח עוד דלכאורה קשה היאך יליף היתר הנאה מקצירכם הא נדאי בשעה שהביא קצירו אל הפהו כבר מותר אפילו באכילה דהאיר המזרח מתיר וע"כ צריף לומר דר' אבהו דדריש הכי ס"ל כמ"ד דעד ועד בכלל וחדש אסור כל היום ושל ט"ז ולפ"ז י"ל דהירושלמי קאי בשיטת ר"י ור"ל דס"ל האיר המזרח מתיר ולכן אין למילף היתר הנאה מקצירכם עכ"ד.

לענ"ד ג"כ אינו מספיק דהפלוגתא אם האיר המזרח מתיר לגמרי או לא אינו רק בזמן שאין עומר אבל בזמן הקרבת העומר נדאי לכ"ע עכ"פ פתיב לא תאכלו וכו' עד הביאכם למצוה כדאמרינו במנחות (דף ס"ח) וא"כ אפתי י"ל דילפינו מקצירכם דאפי' למצוה לא אסורה ההנאה בשעה שביא הקציר אל הפהו.

אבל לפי דברינו הנ"ל י"ל דהירושלמי ס"ל כהברייתא דדרשי מקצירכם ולא קציר נכרי ולכן לא מותר להתיר הנאה ואין לומר דא"כ דפליגי ר"א וחזקיה בזה אי קציר נכרי פשר לעומר מה פריף בפסחים (שם) מאי בינייהו לימא דהא איפא בינייהו ד"ל דלא פריף אלא מה איפא בינייהו בהו עניינים דאירי בהו שם אבל לענין שאר עניינים אפשר דאיפא בינייהו עוד.

ועוד דבלא"ה משני שפיר נהרי התוס' שם ג"כ הקשו דילמא א"ב חמץ נוקשה ולא תירצו פלוג וצ"ל ג"כ הכי דבלא"ה משני שפיר: שם בתוס' ד"ה אלא. הבא בזמן אסיפה: כבר כתבתי לעיל לפרש מה בעי התוס' בזה.

ולענ"ד י"ל עוד דרמזו בזה למה שכ' בחגיגה (דף י"ח) דנקט הגמרא שם חג הבא בזמן אסיפה והקשו מסוגיא דהכא דלא מפרש פן ותירצו דאי לאו באספא היינו מפרש פן ע"ש. וזהו מה שכתבו דאע"ג דאחר דכתיב באספא קאי אדרשה דהכא מ"מ פשטא דקרא משמע הבא בזמן אסיפה ולכן נקט בחגיגה פן: שם ד"ה ולא.

שמדורות הראשונים: הט"א הקשה שאדרבה שמדורות הראשונים שקודם אברהם היו יכולים לאסור שהיה שלהם ולכן תירץ תירוצו אחר. ולענ"ד דברי התוס' א"ש עפ"י דברי רש"י בע"ז שכתב וז"ל ואשריהם תשרפון אלמא אילנות נמי אסירי ומכדי הארץ וכל המחנפר לה ירושה לישאל היא מאבותיהם שהרי לאברהם נאמר פי לה אתננה והגוים שבאו אחרי כן לא יכלו לאוסרן בהשתחוואה עכ"ל ועפ"ז יש לפרש דברי התוס' שהקשו לפי מה שכתבו דיש להם במה שזרעו א"כ מה דייק מאשרות הא מה שנטעו

היה שלהם והיו יכולים לאסור וע"ז תירצו דמ"מ דייק התם שפיר מדורות הראשונים שהאילנות שהיו נטועים אז כשנתנה הארץ לאברהם נתנו לו עם הארץ כדין שמי שנתן לו קרקע כל האילנות שבה נתנו עמה ואם אח"כ עבדו אותן הגוים הוי דבר שאינו שלהם.

שוב ראיתי בפרשת דרכים (דף כ"ב) שהקשה ג"כ על התוס' כט"א ורצה להגיה בדברי התוס' והנלע"ד פתבתי: שם ד"ה דאקריבו עומר. וזה היה בט"ו: במקום אחר פתבתי יישוב לקושיא זו דהיא קשה מאד דעל מה שתיירץ ר"ת כפר השיבו התוס' בקדושין (דף ל"ח) שהרי הגמרא אמר ממחרת הפסח אכיל מעיקרא לא אכיל ומזה נראה דפירוש ממחרת הפסח נקרא בקר של ט"ז.

ונה באמת קשה מאד על ר"ת ובשם ר"י תירצו שם דלשון תורה לחוד ולשון נביאים לחוד ולענ"ד גם זה דחוק ע"ש: שם ד"ה ומהיכן. דאף בזמן שבהמ"ק קנים האיר המזרח מתיר: ק"ל הרי במנחות שם פליגי רב ושמואל ור"י ור"ל דלרב ושמואל דוקא בזמן שאין עומר האיר המזרח מתיר אבל בזמן דאיכא עומר עד הביאכם ולר"י ור"ל אפילו בזמן דאיכא עומר התיר האיר המזרח וא"כ למה כתבו התוס' ודלא כמ"ד דאף בזמן שבהמ"ק קנים האיר המזרח מתיר דהיינו כר"י ור"ל הרי אפילו כרב ושמואל ג"כ לא ס"ל דכיון דס"ל דלא הוי להו מהיכן להקריב א"כ ליכא עומר ובליכא עומר גם לרב ושמואל האיר המזרח מתיר וא"ע ראיתי שגם הט"א (האבני שוהם) הקשה על התוס' כן והניח בקושיא.

ולענ"ד י"ל דבדיוק כתבו דרב כר"י ור"ל לא ס"ל אבל כרב ושמואל אפשר דס"ל שהברייתא שהקשו לרב פהנא מהיכן הקריבו ולא ס"ל פתירויז רב פהנא שהקריבו ממה דלא עייל שלישי ביד נכרי יש לומר דהיינו טעמא משום דס"ל פרבי ירמיה דלעיל דאין להבחין בין שלישי לפחות משליש שהרי מתשובת רב פהנא הוכיח רבי ירמיה דקים להו א"כ מסתמא היינו טעמא דחבריאי דלא ס"ל פתירויז רב פהנא משום דס"ל דלא קים להו.

אמנם זה שייך דוקא לחומרא שלא היה יכולים להקריב עומר דדילמא עייל שלישי ביד נכרי ולא אקרי קצירכם אבל לאכול חדש על פי זה משתהאיר המזרח לרב ושמואל יהיה קולא דדילמא לא עייל שלישי וראוי להקריב עומר ומשקראוי להקריב לא התירה התורה רק עד הביאכם ואע"ג שלא הקריבו וכיון דכל היום ראוי להקרב העומר לכן שפיר י"ל דחבריאי כרב ושמואל ס"ל דגם אם לא הקריבו היה אסורים בחדש כל היום כיון דרק מטעם חומרא וספק לא הקריבו הוי ליה לענין חדש חומרא לאידך גיסא דילמא היה ראוי להקריב ולא התירה התורה משתהאיר המזרח אבל כר"י ור"ל נדאי לא ס"ל כיון דלדידהו אפילו בזמן דאיכא עומר האיר המזרח מתיר ולכן כתבו שפיר דרב כר"י ור"ל לא ס"ל אבל כרב ושמואל אפשר דס"ל: שם ע"ב בגמרא מתעשרים לשעבר: נקט לשון לשעבר משום דאיידי שילוקט בשנה שאחר שנה שהשירישו בו פנראה ממה שאמר השירישו לפני ר"ה משמע שעתה הוא אחר ר"ה.

אכן לפ"ז קשה מה דאמר ואם לאו אסורים בשביעית ומתעשרים לשנה הבא דה"ל למימר לשנה זו שהרי היא השנה שעומד בה: שם ומותרין בשביעית: הא דנקט שביעית לבסוף ובאם לאו נקט שביעית קודם ומתעשרים.

י"ל עפ"י מה שפיתבו התוס' דשביעית דאורייתא. ולכן י"ל דברי שא נקט בלשון לא זו אף זו לא בלבד במעשר אולי בתר השרשה שיש פח ביד חכמים לתקן אלא אפילו בשביעית דאורייתא ומטעם שראיתי בת"כ אבל בסיפא שניה לא זו אף זו איפכא לא בלבד בשביעית דאורייתא אולי בתר לקיטה אלא גם במעשר דרבנן ועוד דבסיפא נקט שביעית בתחלה מדאורייתא: שם בתוס' ד"ה ויצבור.

ועוד מאי קשיא ליה: הקושיא ראשונה כבר תירץ הפ"י אבל על קושיא זו לא תירץ פלוג. ולענ"ד י"ל דדוקא לענין חדש וישן יש קשיא ולא לענין מעשר שני ועני דממנ"פ אם ידע באיזה שנה לקט הרוב א"כ המיעוט שלקט בשנה האחרת בטל ברוב ויעשר על פי הרוב דאפילו אם מה שמפריש למעשר הרוב שבו הוא משנה האחרת מ"מ הרי חיוב המעשר תלוי במה שמעשר עליו.

ועוד פיון דס"ל יש בקלה הרי המעשר עצמו ג"כ נדון על פי הרוב ואי איירי שלא ידע באיזו שנה לקט הרוב אם בשנה אם בשלישית א"כ הוי ספק מעשר עני ולא צריך להפריש רק מעשר שני דהעני הוי מוציא מחבירו ועליו הראיה ודי אם מפריש גם מעשר עני ומערב עם פירותיו וכמו דאמרנו לענין מעשר עני של דמאי (בדמאי פ"ד) ולכן פריך שפיר ויצבור גורנו דאם לא ידע מה הרוב אין צריך מעשר עני כלל ואם ידע מה הרוב א"צ להפריש רק המעשר של הרוב.

שוב אחר כתבי זאת מצאתי בט"א (באבני שוהם) שעמד בזה ע"ש שהאריך: שם ד"ה אחר גמר פרי. ותימה שמואל דאמר כמאן: רש"י כבר העיר ע"ז וכתב דשמואל מצא מסתמא תנא דלא אזיל בקטניות אחר השרשה: שם דף י"ד ע"א בגמרא אפילו תבואה וזיתים נמי: הפ"י כ' מפאן קשה טובא על שיטת הראב"ד ז"ל שכ' בפ"א מה' מעשר שני דשליש נמי מקרי גמר פרי וא"כ מאי קאמר הקא ה"א אפילו תבואה וזיתים וצ"ע ליישב עכ"ל.

ולענ"ד לק"מ דז"ל הראב"ד שם והשליש הוא גמר פרי כשזרעו לזרע עכ"ל. הרי שפרט כשזרעו לזרע דוקא דכשזרעו לזרע דהיינו לזרוע כבר נגמר פרי לצורך זה משהביא שלישי שהרי בתבואה וזיתים העונת מעשר היא משהביא שלישי ואם בשהגיע לשליש אינו ראוי לזרעו עדיין לא נתחייב במעשר דמעשר אינו רק בשנגדל עד שיצמח כשזרעין אותו כדאמרנו סנפ"ה (דף ל"ו) ולכן כתב הראב"ד שפיר דבהביא שלישי נגמר פרי כשזרעו לזרע אבל הקא איירי בקטניות ופול המצרי שזרעו לאכילה בזה הוי גמר פרי דוקא בשנגמר ובשל לגמרי עד שאוכלין אותו ולזה קאמר שפיר דה"א אפילו תבואה וזיתים נמי: שם בתוס' ד"ה ה"א.

תימה והא ודאי פרבנן ס"ל: הפ"י כתב דכתבו פן עפ"י דבריהם דלעיל דכל היכא דאמרנו בתר לקיטה היינו נמי גמר פרי. ולא הבנתי דדוקא לענין ירק כתבו פן אבל בהני פיון שממתין להם עד שיתבשו ה"ל לקיטה וגמר פרי לא בזמן אחד.

אָבֵל פִּנּוֹנָתָם נִרְאָה פִּינּוֹן דְּלִשְׁמוּאֵל הַטַּעַם שֶׁא"צ לַעֲשׂוֹר לִפְנֵי ר"ה וְלֵאחֶר ר"ה כֹּל אֶחָד לַעֲצָמוֹ אַע"ג דס"ל אֵין בִּילָה פִּינּוֹן דְּהַפֵּל עוֹלָה אַחֶר גָּמַר פְּרִי וְכוּלָה חֲדָשׁ הוּא שְׁגָדֵל וְגַמַר אַחֶר ר"ה כַּמֶּשֶׁכּ רַש"י א"כ גַּם לְרַבֵּן שֵׁם"ל בְּפוֹל הַמַּצְרִי אֲזַלִּינָן בְּתַר לְקִיטָה דִּי בְּמַעֲשֵׂר אֶחָד פִּינּוֹן דְּלְקִיטָה הִיא אַחֶר גָּמַר פְּרִי וְנִתְּנִיבֵשׁ כְּבָר וְאָם גָּמַר פְּרִי הַפֵּל בְּשָׁנָה הַבָּאָה הוּא כַּש"כ הִלְקִיטָה שְׁהִיא אַחֶר גָּמַר פְּרִי וְלָכֵן בְּיוֹתֵר הו"ל לַשְׁמוּאֵל לוֹמַר דְּהִלְכָה כְּרַבֵּן לַעֲנִין שֶׁא"צ לַעֲשׂוֹר רַק מַעֲשֵׂר אֶחָד מְלוֹמַר הִלְכָה כְּרַש"י שְׁזוּרֵי שֶׁג"כ לֹא פָּסַק כְּנוֹתִיָה רַק לַעֲנִין שֶׁא"צ ב' מַעֲשָׂרוֹת וְלֹא מִטַּעֲמִיָה.

כַּנְלַע"ד כְּנוֹנַת קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' וְלָכֵן לֹא הִבְנִיתִי מַה שֶׁכ' הַפ"י דְּלִדְעַת הַרְמַב"ם שְׁמַחֲלֵק בֵּין זָרְעוֹ לְזָרְעוֹ לִירָק א"ש דְּהָרִי עַכ"פ שְׁנִיָּהֶם הֵם אַחֶר ר"ה וְא"צ אֲלֵא מַעֲשֵׂר אֶחָד לְרַבֵּן וְלִשְׁמוּאֵל: שֵׁם ד"ה מַה גִּנְרוֹן.

אַיִצְטְרִיף קְרֵא: אֵין לְהַקְשׁוֹת דֹּא"כ אִיף דְּרַשִׁינָן מְזַה לְפִסְוֹלַת גִּנְרוֹן וְיִקָּב דִּי"ל דְּעֵיקַר קְרֵא אֲתָא לְדְרַשָּׁה דְּהִכָּא וְדְרַשָּׁה דְּפִסְוֹלַת אֲתִי מְדַכְתִּיב מְגַרְנָה וּמִיִּקְבָּה וְלֹא כְּתִיב גְּרַנָּה וְיִקְבָּה וְכַדְאֲמַרִּינוּ בְּסוּפָה (דף י"ב) ע"ש: שֵׁם ד"ה וּפּוֹל.

אָבֵל אִיפְכָא נִרְאָה דְּאֲתִי כַּר"ע: זֶהוּ פִי הַרוֹמִיִּים שְׁהִבִּיא רַש"י וּמְדַלָּא הַזְפִּירוֹ הַתּוֹס' שְׁגַם פִּי זֶה הִבִּיא הַקּוֹנְטְרַס מְזַה נִרְאָה שְׁפִי הַרוֹמִיִּים אֵינוֹ מְדַבְּרֵי רַש"י אֲלֵא הִיָּה כְּתוּב בְּגִלְיוֹן וְהַמַּעֲתִיקִים הַכְּנִיסוּהוּ בְּדַבְּרֵי רַש"י שְׁלֹא כַּדִּין: שֵׁם ד"ה וְנִהַג.

לֹא הִיָּה מְתוּקָן: לַפ"ז קָשָׁה עַל רַש"י שְׁפִירֵשׁ דַּב' מַעֲשָׂרוֹת הַפְּרִישׁ בְּשָׁנָה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי וּבְשָׁלִישִׁית מַעֲשֵׂר עֲנִי. אָכֵן לַעֲנ"ד יֵשׁ לִיִּישׁב פִּי רַש"י דְּמַה דְּאֲמַרִּינוּ הַמְרַבָּה בְּמַעֲשָׂרוֹת הַזֶּה מְקוֹלְקִלִין פִּי רַש"י בְּעֵרוּבִין (דף נ') וּבְקַדוּשִׁין (דף נ"א) כְּגוֹן שְׁהַפְּרִישׁ אֶחָד מִחֲמִשָּׁה דְּרַק הַחֲצִי הוּא מַעֲשֵׂר וְהַחֲצִי הוּא טָבֵל וְאֲסוּר לְכָל אֲדָם עַד שְׁיִתְקַנְנָה ע"ש.

וְהִנֵּה זֶה לֹא שְׁיִיף רַק בְּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן דְּאָם הַפְּרִישׁ יוֹתֵר הָרִי הַיּוֹתֵר לֹא חָל עָלָיו שֵׁם מַעֲשֵׂר וְהוּא טָבֵל לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי אוֹ לְמַעֲשֵׂר עֲנִי אֲבָל אִם הַפְּרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן כְּרֵאוּי וְכַשְׁהַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי אוֹ מַעֲשֵׂר עֲנִי הַפְּרִישׁ יוֹתֵר מִן הַצְּנוּרָה מַה קְלָקוּל יֵשׁ בְּזֶה פִּינּוֹן שְׁהַפְּרִישׁ בַּתְּחִלָּה מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן כְּתִיב וְהַפְּרִישׁ גַּם מַע"ש כְּתִיב וְהַפְּרִישׁ לֹא עֲשָׂה אֲתֵרוּגִים וְהַפְּרִישׁ אֶחָד לְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וְשׁוֹב הַפְּרִישׁ אֶחָד לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית וּבְשָׁנָה שְׁלִישִׁית הַפְּרִישׁ מְסַפֵּק עוֹד אֶחָד לְמַעֲשֵׂר עֲנִי אֵין כָּאֵן קְלָקוּל לְכָל צַד אִף שְׁהַרְבָּה בְּמַעֲשָׂרוֹת וְלָכֵן שְׁפִיר פִּירֵשׁ"י שְׁהַפְּרִישׁ ב' מַעֲשָׂרוֹת מִמֶּשׁ.

אָבֵל הִירוּשְׁלַמִי לְשִׁיטְתוֹ אֲזַל דְּבִירוּשְׁלַמִי הִבִּיא הַמַּעֲשָׂה בְּלִשׁוֹן אַחֶר שְׁכַתוּב שֵׁם מַעֲשָׂה בַר"ע שְׁלֵקַט אֲתֵרוּג וְנָתַן עָלָיו חֲנוּמֵרִי ב"ש וְחֲנוּמֵרִי ב"ה וְלֹא כְּתוּב שֵׁם וְנִהַג בּוֹ שְׁנֵי עֵישׁוּרִין לָכֵן שְׁפִיר מְפָרֵשׁ מַה עָשָׂה קְרֵא שֵׁם עַל מַעֲשֵׂר שְׁבוֹ וּפְדָאוֹ וְנָתַנוּ לַעֲנִי דְכִינוֹן דְּלֹא הַזְכִּיר שְׁהַפְּרִישׁ ב' מַעֲשָׂרוֹת בְּזֶה הִיָּה אֲפָשָׁר לְפָרֵשׁ דַּע"י מַעֲשֵׂר אֶחָד שְׁפָדְהוּ הִיָּה אֲפָשָׁר לַעֲשׂוֹת כְּחוּמֵרִי ב"ש וּב"ה אֲבָל בְּגַמ' שְׁלָנוּ שְׁכַתוּב בְּפִירוֹ וְנִהַג בּוֹ שְׁנֵי עֵישׁוּרִין אֶחָד כְּדַבְּרֵי ב"ש וְאֶחָד כְּדַבְּרֵי ב"ה פִּי רַש"י כְּפִשׁוּטוֹ שְׁהַפְּרִישׁ ב' מַעֲשָׂרוֹת וְאֵעִפ"כ לֹא הִיָּה כָּאֵן קְלָקוּל.

ומה שפאמט לא עשה ר"ע פתקנת הירושלמי אפשר שעפ"י גמרא שלנו המעשה בירושלים הנה שאי אפשר לפדות שם. שוב אחר פתבי זאת ראיתי שגם הט"א הקשה על התוס' פנ"ל איך שינוך בזה חשש ריבוי מעשרות.

אמנם מצאתי בריטב"א (עירובין דף ז') שכתב וז"ל שנהג בו ב' עישורין פי' ובכל אחד מהם הוציא מעשר הראוי לכל האתרוג ולא מן הנשאר בלבד שא"כ שפא זה מעשר ואינו מפרישו פראוי עכ"ל.

ולפ"ז י"ל בזה פוננת התוס' דאם מפריש מעשר שני ואח"כ מעשר עני מן הנשאר ולא מן מה שהפריש למעשר שני ג"כ הרי במה שמרבה במעשרות להפריש ב' מעשרות מעשר שלו מקולקל שאפשר שלא הפריש כצורך.

אבל כבר פתבתי שפוננת רש"י שהפריש ב' מעשרות שלמות וא"כ אין פאן קלקול: שם בא"ד ופדאו וחקלו לעניים: הריטב"א בעירובין (שם) אחרי הביאו ג"כ פי' זה הוסיף וז"ל אי נמי שהוציא מעשר אחד ונתנו בירושלים לעניים שיאכלוהו שם עכ"ל וצריך טעם למה לא פירשו גם הירושלמי והתוס' פן וגם מה שכתבתי לעיל טעם לרש"י שלא פי' שהירושלמי שאפשר שמעשה דר"ע בירושלים הנה לא שינוך בזה שתקנה זו הנה אפשר גם בירושלים.

וי"ל דלכאורה קשה על תקנה זו של הריטב"א הרי בקדושין (דף נ"ד) אמרינו בין שניתן לו במתנה מני אלימא ר' מאיר היא מי מצוי יתיב ליה במתנה והאמר מעשר ממון גבוה הוא ע"ש.

וכן כתב נמי הר"ש ריש פ"א דמעשר שני דאסור ליתן מעשר שני במתנה לר"מ וא"כ איך אפשר ליתן לעניים שאם מעשר שני אסור לתנו במתנה וצ"ל דהריטב"א כתב פן אם ר"ע סובר כר' יהודה דמע"ש ממון הדיוט הוא שאז מותר ליתנו במתנה אבל לדין דפסקינן כר"מ דסתם משנה פנוניתה לאסור ליתן מעשר שני במתנה וכן פסק הרמב"ם ה' מעשר שני (פ"ג) לא שינוך תקנה זו ולכן לא כתבו התוס' פן: שם ע"ב בגמרא ומי עבדינו פתרי חומרי: הטעם דנקרא כסיל בחושף הולך ורש"י פי' כיון שאינו יודע על מי לסמוך.

ולכאורה קשה א"כ איך משני ר"ע גמרא אסתפיק ליה דמה מהני זה כיון שאינו יודע על מי לסמוך אפתי יקרא כסיל ח"ו. וכן קשה אמה דאמר רבי יוסי בר' יהודה מנהג ר"ג ור"א נהג בה וכי לא ידע על מי לסמוך.

אמנם בעירובין (דף ז') פירש"י דמקרי כסיל בחושף הולך כיון דחד טעמא הוא דהכא הוי חומרא והכא הוי קולא ואי האי טעמא סבירא ליה ליצבד פקולא וכחומרא עכ"ל. משמע דלא מקרי כסיל אלא דמחמיר בלא טעם אבל אי ידע טעם ומסופק בגמרי' אי הלכה כדברי מי בזה לא מקרי כסיל.

וצ"ל דגם פאן פוננת רש"י פן ומה שכתב וכיון שאינו יודע על מי לסמוך היינו שלא ידע הטעם או שאינו מבינו וראיתי בריטב"א בעירובין (שם) שכתב גמריה אסתפקא ליה פי' לא הנה מי שיברר לו האמת אבל מי שעשה חומרא דמר ודמר מפני שאינו יודע הדין

אעפ"י ששורת הדין פך יש לו לעשות מכ"מ אפתי קרינא ביה שהוא פסיל בחושף הולף
שהיה לו ללמוד ולא למד עכ"ל.

וניש לפרש גם דברי רש"י הקא פן ועכ"פ מתורץ בזה מה שהקשיתי אשר א"ע ראיתי
שגם הט"א הקשה ב' קושיות הנ"ל ע"ש שהאריף ולענ"ד לק"מ: שם בתוס' ד"ה
ולשביעית. ועדיין אסורים משום ערלה: בקדושין (דף ג') בארו יותר שכתבו אע"ג
דאתרוג גדל על כל מים אין לנו לחלקו מדין שאר אילנות לענן שביעית פינו דלענן
ערלה ורבעי לא חלקתו תורה משאר אילנות ודרשה דגורן ויגב לירקות אתי ולא
לאתרוג עכ"ל.

פי' פינו דנדאי לענן ערלה ורבעי אזלינן באתרוג בטר חנטה דמנ"ל לחלק משאר אילנות
ה"ה ג"כ לענן שביעית אבל לענן דרשה דגורן ויגב אין פאן רמז דקאי על אתרוג.
ובזה מיושב מה שהקשה הט"א הרי זית דאזלינן בטר שליש אע"ג דלענן ערלה הוא
נמי בכלל פעמים שברביעי ע"ש שכתב שדברי התוס' אינם מובנים לו אכן ע"פ דבריהם
שם א"ש דשאני זית דגלי קרא ליזל בטר שליש פינו דאיקרי תבואה פדאמרין לעיל
משא"כ באתרוג דלא גלי קרא להוציא מדין שאר אילנות לענן שביעית: שם ד"ה
הפסיל.

ומחמיר על עצמו: אין להקשות הא כמה פעמים מצאנו לתכמים שהקלו לאחרים
והחמירו על עצמם וכן מצאנו בר"ג שהקל לאחרים כב"ה להיות אופין פתין גריצין וחרו
ולעצמם החמירו כב"ש פדאמרין פ"ב דביצה די"ל דאין זה דומה לכאן לעשות כב'
חומרות דסתר אהדדי ואולי בזה לא שייך רק אם בעת אחד עושה כב' חומרות יחד
והתוס' בזה לשיטתם אזלי דמפרשי לעיל מעשה דר"ע שהפריש מע"ש ופדאו ונתנו
לעניים דהוי ב' חומרות דסתר אהדדי בעת אחד אבל לפי פי' רש"י שמפרש שהפריש
מעשר שני בשנה שניה ושוב הפריש מעשר עני ג"כ פינו דהוי ב' הפרשות חלוקות זו
מזו אפשר דלא שייך בזה פסיל בחושף הולף אם לא היה עושה רק להחמיר על עצמו
ולפ"ז באמת הוי מצי לתרץ ר' עקיבא מחמיר על עצמו הנה אלא בלא הכי משני שפיר:
שם בא"ד יודע הנה דהלכה כב"ה: אע"ג דאמרין הרוצה לעשות כב"ה עושה הרי מפרש
בעירובין שזה דוקא קודם בת קול אבל בימי ר"ע כבר יצא הבת קול.

אכן לתרוץ שני בעירובין שם דהינו כר' יהושע דאמר אין משגיחין בבת קול הוי מצי
לשנויי פן דר"ע כר' יהושע ס"ל ומספקא ליה הלכתא פמאן וצ"ל דסוגיא דהכא אזיל
ע"פ תירוץ ראשון דעירובין: דף ט"ו ע"א בגמרא ראש השנה שלו שבט: הפני יהושע
תמה דעיקר דמילתא שבט ר"ה היינו משום שעברו רוב גשמי השנה ואין זה ענן אלא
אי אזלינן בטר חנטה משא"כ לענן לקיטה מה אולמא דשבט משאר חדשים.

ולענ"ד י"ל פינו דהחלוק שפין גורן ויגב לירקות אמרין לעיל דהם גדלים על מי שנה
שעברו וירקות על מי שנה הבאה אי הם גדלים על רוב מים וירקות על כל מים והנה
בירקות לא שייך חנטה אבל אילן אתרוג בו יש ב' ענינים ששרף בא בו קודם שבט
פבשאר אילנות אבל סוף גידול פירותיו הוא על מי שנה הבאה ועל כל מים פירקות ולכן
דנינן בו ב' ענינים ששנה לאילן שמתחדש שנתו בשבט ושנה לירק דאזלינן בטר לקיטה.

אכן הא ק"ל פנין דרבה כר' הונא אומר פן אליבא דר"ג א"כ למה חשיב ר"ג במתניתן דלעיל רק ג' דברים ששנה אחריו לאילן ערלה ורבעי ושביעית הרי גם לענין חידוש שנתו בשבט לענין מעשר שנה לאילן וה"ל למיחשב ד' דברים: שם דתנא אומר ר' יוסי אבטולמוס העיד: התוס' כתבו דבחנם אייתי מאבטולמוס דהינו מתניתן דבכורים דמיייתי לעיל אכן הבעל המאור יישוב זה במה שכתב דר' גמליאל דס"ל לעיל פן ג"כ מאבטולמוס למדה: שם ברש"י ד"ה אומר לי'.

כדתנא במכילתא ואכלו אביוני עמה: הט"א הקשה ל"ל טעם זה תיפוק ליה ממה דדרשינן בספרי ובירושלמי דכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמה יצא הפקר שיש לו חלק עמה דדרשינן מני' דהפקר פטור ממעשר ע"ש שהאריה והניח בקושא.

ולענ"ד י"ל דבפאה (פרק ו') ס"ל בית הלל דאין הפקר עד שיופקר אף לעשירים כשמיטה ובשביעית (פ"ט מ"ח) פליגי ר' יהודה ור' יוסי דלר' יהודה עניים אוכלים אחר הביעור ולא עשירים וליף לה מדכתיב ואכלו אביוני עמה ולר' יוסי אחד עניים ואחד עשירים אוכלים אחר הביעור ע"ש.

ולפ"ז אי לאחר הביעור פטור מן המעשר מטעם הפקר תלוי בפלוגתא זו דלר' יוסי הוי הפקר פנין דהוי הפקר לעניים ולעשירים ולר' יהודה לא הוי הפקר ולכן י"ל דמכילתא וספרי בקא פליגי דמכילתא ס"ל כר' יהודה ולכן אין לפטור בשביעית ממעשר מטעם הפקר לבד ממה דכתיב ובא הלוי וכו' דאחר הביעור אין לכל לוי נחלה עמה דעשיר אינו אוכל ולכן ליה מדכתיב ואכלו אביוני עמה ויתרם תאכל חית השדה דכתיב גבי ביעור אבל הספרי י"ל דס"ל כר' יוסי דגם אחר הביעור הוי הפקר לעניים ועשירים ולכן ליה מובא הלוי וא"ל דגם לר' יהודה פנין דכבר היה הפקר לכל קודם ביעור ונפטר ממעשר גם לאחר הביעור נשאר פטור וכדאמרינן בב"ק (דף כ"ח) במי שהפקיר פרמו ונזר וזכה בו דפטור די"ל דיש נפקותא במה שגזל אחר שהגיע פכר זמן הביעור דזה לא הופקר לעשירים מעולם.

ועוד י"ל דהפקר פנה אינו פוטר פנין דאם זכה בו הלוי עשיר צריף להוציא בשעת הביעור ולהפקירו לעניים. ועיין במה שכתב הר"ש בפאה (פ"א משנה ו') ובתוס' ר"ע שם: שם בתוספת או שבט.

וקשיא אמאי לא בעי: לענ"ד י"ל דבכולהו הנה דלעיל לא בעי ליה דנדאי הוי דחדשים ולא דתקופה דהא ילפינן שנה שנה מראשון הוא לכם לחדשי השנה לענין ניסן ומראשית השנה לענין תשרי ושר"ה הוא בחדש השביעי של לבנה ולא של תקופה אתי מהחודש הזה לכם פנה ראה וקדש דכתיב גבי חדש הראשון אבל לענין שבט דחנטה בלבד הוא דמספקא ליה פנין דגידול פירות אזיל אחר תקופת השמש פדכתיב וממגד תבואות שמש פמו שכתבו התוס' בסמוך ואף דידע ג"כ קרא וממגד גרש ירחים מכ"מ מספקא ליה פנין דרוב פירות על ידי השמש גדלו ונתבשלו: שם ד"ה בשלמא.

הרי גולא היא לענין מעשר: בבעל המאור הביא הגירסא בדברי רבה בת ז' שונכנס לח' חייבת במעשר וחיבת בביעור ע"ש ולפ"ז א"ש מה דקאמ' סיפ' לחומרא: שם בא"ד. דחיבו חכמים להפקיר: ממה שכתב רש"י דלכף בשביעית אזיל מספק לחומרא דספקא

דאורייטא לחומרא יש עוד טעם אחר גם כן להא דמספק פטור ממעשור כיון דמעשור פירות דרבנן הוי ספק דרבנן לקולא.

ועיין בריטב"א שמדבריו נראה שהרביב ב' טעמים יחד טעם של רש"י וטעם של התוספות: שם ד"ה יד הפל. אגיל בתר לקיטה: לענ"ד י"ל דאפילו לאבטולמוס צריף הטעם דיד הפל ממשמשין בו שהרי לעיל ס"ל רבה בר רב הונא דאפילו לר"ג דאגיל באתרוג בתר לקיטה מכ"מ ר"ה ש"ל ש"בט וא"כ ה"ה ג"כ לאבטולמוס דס"ל כר"ג נהרי רבה קאמר סתמא בת ששית שונכנסה לשביעית פטורה מן המעשור דמשמע מיד שונכנסה לשביעית דהיינו אחר ר"ה אפילו קודם ש"בט ואי הטעם משום דאגיל בתר לקיטה הרי השנה של שביעית לענין מעשור לא מתחיל רק אחר ש"בט ואפתי ששית היא ולמה יפטר מן המעשור וה"ל לחלק בין לקט קודם ש"בט ללקט אחר ש"בט לכן מפרש הטעם משום דיד הפל ממשמשין בו הוי הפקר דזה שניף מיד אחר ר"ה של שביעית: שם ע"ב בגמרא לעולם ששית: עיין מה שפתיבתי בזה בספרי ע"ל בסופה (דף מ') ומה שפתיבתי שם בשם הפפות תמרים שהרמב"ם מפרש רבותינו שבאנושא אחר לקיטה אף אחר לקיטה.

ראיתי פעם שפי' זה פכר הביא הבעל המאור פאן בשם ר"מ מכ"י ומסתמא זהו הרמב"ם: שם כגון דקלים וזיתים: הט"א הקשה דהא מעשור זיתים מן התורה הוא וע"כ אגלינו בתר לקיטה דהיא עיקר ול"ל למיתלי טעם כיון שעושה בריכה א' אפילו עושה ב' בריכות ג"כ ע"כ אגלינו בתר לקיטה.

ורצה להביא ראיה מזה לשיטת הרמב"ן דדוקא מעשור יצהר שהוא שמן הוא מן התורה ולא מעשור זיתים ע"ש. ולא ידעתי איך לא הזכיר שהרי בלא"ה פכר כתבו התוס' דמה דנקיט זיתים הוא בחנם דבהם לא הליף אחר חנטה ולא אחר לקיטה אלא אחר שליש כדיליף לעיל מועשת לשלש השנים: שם בתוספת ד"ה בנות שוח.

אבל לר"ל דירושלמי: בע"ז (דף י"ד) ובשבעות (דף י"ב) יישובו התוס' קושיא זו דמפני שגדל בהפקר רבים הם ולא נחשדו ע"ה שלא לעשור אף שפירות חשובים הם ע"ש: שם בא"ד וצ"ל דשלישה מיני תאנים הם: לכאורה בזה אפתי לא מתורץ קושיתם השני' דרבב"ח אמר בנות שוח הם חנורתא ובגדרים משמע שאינם לבנים וצ"ל דכוננתם דבלבנים יש ב' מינים סתם תאנים וגרועים והגרועים הם בנות שוח וכן משמע מדבריהם בע"ז וע"ש במהרש"א.

אכן לענ"ד זה דוחק דא"כ איך קאמר ר"י סתם תאני חנורתא הול"ל חנורתא גרועים. ולא ידעתי למה לא כתבו ע"פ דבריהם דג' מיני תאנים הם השחורות הם סתם תאנים והלבנים הם הגרועים ונקראו בנות שוח והחשובים הנקראים בנות שבע אינם לא לבנות ולא שחורות: אכן לענ"ד פל זה דוחק פנראה מדבריהם שכתבו בלשון וצריף לומר אמנם לולא דבריהם הנה נלע"ד ליישב פל הסתירות בדרך פשוט יותר דהנה אע"ג דבגמרא שלנו פתוב בברייתא דגדרים (דף כ"ו) ובכל הסוגיא שם בנות שוח מ"מ התוס' הקא ובע"ז והר"ש בדמאי הביאו הגירסא בנות שבע ועפי"ז י"ל דהנה מה שהביאו התוס' ראיה מבראשית רבה דבנות שוח ובנות שבע שם אחד זה ע"כ לא אליבא דכ"ע שהטעם דבראשית רבה לא שניף רק למ"ד עץ שאכל אדה"ר תאנה הנה שהוא דעת ר' נחמ'.

בברכות (דף מ') אבל לדעת ר"מ שם דגפן היא ולדעת ר' יהודה דחטה היא לא שינה טעם זה וא"כ מהיכי תיתי לומר דבנות שוח הם בנות שבע.

ולכן י"ל דבראשית רבה אגיל לדעת ר' נחמיה ולדידיה בנות שוח באמת הם בנות שבע אבל לשאר תנאי דרבים הם נגד ר"נ בנות שוח נקראו התאנים הרעים דוקא ובנות שבע הם התאנים הטובים ולפ"ז הפל א"ש דבנדריים ובשבועות הזכיר בנות שבע והם החשובים שאינם לא שחורים ולא לבנים ובדמאי ובע"ז שהזכירו בנות שוח הם הגרועים והם הלבנים וסתם תאנים הם השחורות: שם ד"ה שבקת.

הלכה כסתם משנה: לענ"ד י"ל דלא מקשה כה ד"ל דר' יוסי הפהן דהשיב כן ס"ל כמ"ד אליבא דר' יוחנן דאין הלכה בכ"מ כסתם משנה כדמטרצינו בכמה דוכתי דאמוראי ניהו ואלבא דר"י עיין ביבמות (דף ע"ז) וגיטין (דף פ"א) ואפילו נפרש דמה דאמר הקא משום דאמר ליה וכו' סתם גמרא מטרץ כן על קושניית ר' אבא הפהן מכ"מ י"ל דניחא להגמרא לומר שבקת רבנן מלומר שבקת סתם משנה כדי לפרש מה ששקת ר' יוחנן גם למ"ד דלא ס"ל אליבא דר' יוחנן הלכה כסתם משנה: שם ד"ה וכי נהגו לא תלינו במנהגא: לענ"ד י"ל פינו דהתם תנו מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין הרי שאסרו חכמים מפת מנהג לכן שינה שם שפיר לפרש הך אסורים משום מנהג וכן נראה מדברי רש"י שם: שם דף ט"ז ע"א במתניתן בפסח על התבואה: הט"א העיר מתי הדין אם בתחלת החג או בסופו וכתב דליכא למימר בתחלת החג שהרי לקמן אמרינו אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שאברהם לכם תבואה שבשדות ונהרי העומר לא נקרב אלא בשני לחג וגם אין לומר דנמשך הדין כל ימי החג דלמה דין של ר"ה נגמר ביום א' ודין של תבואה ושל מים נמשך ז' ימים ולכן כתב דתחלת דין הוא ביום ראשון וסוף דין ביום אחרון ובנתים ליכא דין כלל ע"ש.

ולא ידעתי איך יתורץ בזה מה שהקשה מ"ש מר"ה דלחד מ"ד תחלת וסוף דין הוי ביום א' ועוד יקשה מ"ש מעצרת דדין דפירות האילן התחלה והגמר הוא ביום א'. ולכן לענ"ד י"ל דבאמת בין בפסח בין בשבועות בין הספות הדין הוא בכניסת החג ביום ראשון ומה דאמרינו הביאו לפני עומר בפסח וכו' אף שזה אחר הגמר דין י"ל כדאמרינו לקמן (דף י"ז ע"ב) עיני ה' אלהיה בה עתים לטובה עתים לרעה וכו' ע"ש הרי שגם אחר גמר דין אפשר שיש שינוי לטובה או לרעה ולכן מתניתן דקאמר העולם גדון הוא הדין הכללי של כל העולם וצנה הקב"ה לישראל ביום השני להקריב עומר כדי שאברהם לכם תבואה שבשדות פ"י שמהדין שנגזר על התבואה אם מעט אם רב תבא לכם הברכה וכן לענין גשמים דחג וע"כ צ"ל כן דכינו דאירי מדין העולם על התבואה ועל המים מה שייכות לזה מה שמקריבין ישראל עומר ושתי הלחם ונוסכים מים וא"ל דקאמר דבשביל קרבנות ישראל נתברך כל העולם הרי בסופה (דף כ') לא אמרינו כן רק לענין פרי החג שהקריבו ישראל בשביל כל ע' אומות אבל לא מצינו כן לענין עומר ושתי הלחם ונוסוף מים אע"כ כדאמרינו דלאחר שנגזר דין כללי לכל העולם נגזר דין פרטי לחלק של ישראל שיתברכו בשביל הקרבנות וכעין זה כתב הר"ן דבג' זמנים הללו גדונים הדברים לכל העולם ובר"ה נידון כל יחיד ע"פ מעשיו איזה חלק יהיה לו בהם ולפי דברינו יש עוד דין שלישי דהיינו ביום ראשון לכל העולם ובשאר ימי החג יתברכו ישראל בכללם

ע"י הקרפנות של עומר ושתי הלחם וניסוף מים ובר"ה יקנה הדין לכל יחיד: שם ובחג נדונין על המים: הט"א פתב הא דלא קאמר בחג על המים כמו בפסח על התבואה הואיל ואפסקא קרא דהיוצר יחד לבם ע"ש.

אכן י"ל דבברייתא לקמן קאמר ג"כ בחג נדונין על המים ושם ליפא הפסק קרא וכן י"ל מה דקאמר בברייתא ואדם נידון בר"ה שנה מנוטר פיון דפתח הפל נדונין בר"ה. שוב ראיתי בתוספתא שהיא הברייתא שהובאה לקמן דבאמת לא פתוב נדונין על המים ולא אדם נדון בר"ה דזה לשון התוספתא ר' יהודה אומר הפל נדונין בר"ה וגזר דינו של פל אחד ואחד נחתם בזמנו בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג על המים וגזר דינו של אדם נחתם ביוה"כ עכ"ל ולענ"ד פן יש להגיה גם בברייתא דלפנינו: שם נדונין על המים.

ק"ל הרי כל גידול תבואה ופירות תלי במים פדכתיב ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן את פרו וכן אמרינו תענית (דף ב') גשמיכם היינו פרנסה א"כ איך אפשר שאחר שגדון בפסח על התבואה ובעצרת על פירות האילן יקנה דין בחג על המים הרי בלא מים אין תבואה ואין פירות וא"כ הפל תלוי בדין זה ויש לומר דתנא נקיט סדר הרגלים כמו שפתוב בתורה שהקדים חג המצות וחג השבועות לחג הסוכות אבל באמת דין המים קדים בחג הסוכות ואחר פן יקנה דין בפסח על שאר מאורעות שבתבואה ובעצרת על פירות האילן ואולי מטעם זה כפל בחג הסוכות נדונין לרמז שדין זה קדום לפסח ובעצרת ומתורץ בזה מה שדקדק הט"א כנ"ל: שם על המים: הפ"י הקשה איך אפשר לומר פן הרי מקרא מלא הוא והארץ אשר אתה עובר שמה למטר השמים תשטה מים ארץ אשר תמיד עיני ה' אלהיה בה מראשית השנה ועד אחרית שנה ונהרי ה' השנה הוא ר"ה כדאמרינו לעיל ע"ש שגדחקו בישובו.

אמנם לא ידעתי מהיכן פשיטא דה' תמיד עיני ה' אלהיה בה קאי על מטר השמים הרי יש לפרש דקרא מעלות ארץ ישראל קחשיב שלמטר השמים תשטה מים וגם שעניני ה' בהשגחה תמיד בה מר"ה עד ר"ה ואע"ג דלקמן (דף י"ז) אמרינו עיני ה' אלהיה עתים לטובה עתים לרעה הרי שקיו ישראל וגו' הרי שדרש עיני ה' אלהיה על המים הרי בלא"ה יש להקשות סתירה מברייתא זו על מתניתן דקאמר בחג נדונין על המים ולא בר"ה וע"כ צ"ל או דברייתא אתיא כמ"ד לקמן דהפל נדון בר"ה או יש לפרש עכמ"ש הר"ן דדין של יחיד בתבואה ופירות ומים הוא בר"ה ומה דקאמר ה' ישראל רשעים או צדיקים בר"ה היינו היחידים שבישראל שבלא"ה אין לחשוב ולפרש שיהיו פולם שוים צדיקים או רשעים אבל עכ"פ עיקר דין הפלל יש לומר שהוא רק בחג: שם בגמרא למימרא דחד דינא מתדני והתניא: לכאורה הוי מצי להקשות קושיא זו מיד אמתניתן.

גם הפנ"י פתב דסוגיא זו תמוה. ולענ"ד י"ל דה"ק דבמתניתן הנה אפשר לפרש בפסח על התבואה דהדין הוא באותו פסח שפסוף לקרי או לאונס ולכן באירע קודם פסח הנה נדון לשעבר ובאירע לאחר פסח נדון להבא אבל אחר שהקשה כל הני הרפתקי אימת איתדון וע"כ הנה צ"ל שהדין הוא קודם זריעה וא"כ פל דין הוא בפסח שעבר לכן הקשה שפיר איך משכחת דלאחר פסח נדון להבא ועל זה אמר רבא ש"מ תרי דיני מתדני: שם קודם יוה"כ נדון לשעבר: ק"ל מה קמ"ל בזה בשלמא לענני פסח קמ"ל דתרי דיני

מִתְדַּנָּא אָבֵל לְעֵנָן יוה"כ מה קמ"ל וי"ל דקמ"ל גם לְעֵנָן יוה"כ פֶּן הִיכָא דְעֵבְרוּ עָלָיו שְׁנֵי ר"ה פְּגוֹן דְּאִירְעָה קָרִי אוֹ אֲוֹנָס בֵּין ר"ה לְיוה"כ דְּה"א פִּינּוֹן שְׁעֵבֵר עָלָיו ר"ה לְאַחֵר יוה"כ אֵין זֶה דִּין שֶׁל אֲשַׁתְּמַד אֲלָא שֶׁל ר"ה שְׁעֵבֵר עִתָּה קמ"ל שְׁנֵדוֹן עפ"י גָּמֵר דִּין שֶׁל יוה"כ שְׁעֵבֵר וְעֵינָן מֵה שְׁפַתְבְּתִי בְּזֶה לְקַמּוֹ (דף י"ח): שֵׁם אָדָם נִדוֹן בְּכָל יוֹם: הַט"א הַקְּשָׁה לר"י וּלר"נ דְּלִדְבָרֵיהֶם אֵין בֵּין ר"ה לְכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה כְּלוּם לְעֵנָן דִּין שֶׁל מַעֲלָה וְנִהְרִי פְתִיב תְּקַעוּ בְּחוֹדֶשׁ וּגו' מִשְׁפָּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב.

וְעוֹד דְּאִמְרִינוּ לְקַמּוֹן דְּאֵין אוֹמְרִים הַלֵּל בְּר"ה וְיוה"כ דְּסַפְרֵי חַיִּים וְסַפְרֵי מֵתִים פְּתוּחִים וּלְר' יוֹסִי וְר' נָתָן זֶה בְּכָל יוֹם וְא"כ אוֹ שְׂאִימְרוּ הַלֵּל בְּר"ה אוֹ שְׁגָם בְּיו"ט וְנִתְּנוּפָה לֹא יֵאמְרוּ ע"ש שְׁהֶאֱרִיף עוֹד בְּקוֹנְשִׁיּוֹת וְהַגִּיחַ בַּצ"ע.

וְלֵעֲנַד לְק"מ דְּגָם ר' יוֹסִי וְר"נ מוֹדִים דְּדִין הַרְבִּים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם וּבִפְרָט שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא בְּר"ה כְּדִכְתִּיב מִשְׁפָּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב רַק מֵה דִּתְּנוּ בְּמִתְּנִיתוֹן כָּל בְּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן דְּהֵינָנו דִּין הַיְחִיד עַל זֶה פְּלִיגֵי וְס"ל דְּיַחֲדִיד נִדוֹן בְּכָל יוֹם וְלָכֵן אִמְרִינוּ דְּמִתְּנִיתוֹן דְּלֹא כְּנוֹתִיָּהוּ וְנִהְרִי גַם הַר"ן חִילְקָא בֵּין רַבִּים לִיְחִידִים לְעֵנָן דִּין דְּתַבּוּאָה וּפִירוֹת דְּלַרְבִּים הוּא לְכָל דִּין בְּזִמְנָו וְלִיְחִיד גּוֹזְרִין חִילְקוֹ בְּהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּר"ה וְכֵן נִימָא לְר"י וְר"נ רַק אִיפְכָא דְּלִדְיָהוּ חַיִּי כָּלֵל בְּנֵי אָדָם נִדוֹן בְּר"ה וְלָכֵן אֵין אוֹמְרִים הַלֵּל בּוֹ אָבֵל לְכָל יְחִיד וְיַחֲדִיד נִקְבַּע דִּינוֹ בְּכָל יוֹם: שֵׁם אֲלָא אָמַר רַב חֲסֵדָא טַעְמֵי דְּר"י מְהֵכָא: הַקְּשָׁה מְהֵרָשׁ"א בַּח"א הֵרִי ר"י יְלִיף מִנּוֹתְפַקְדָּנוּ לְבַקְרִים וְתִרְצֵן דְּסַמָּךְ עַל קְרֵא דְּלַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ וְלֹא מִיְיָתִי וְתַפְקְדָּנוּ לְבַקְרִים אֲלָא לְהוֹרוֹת בְּאִיזָה שְׁעָה בְּיוֹם נִדוֹן.

וְלֵעֲנַד זֶה דְּוָחַק דְּבִיּוֹתֵר הו"ל לְהֵבִיא עֵינָר קְרֵא דְּיְלִיף מִיְיָתִי וְלָכֵן נ"ל דְּנִדְּאֵי עֵינָר יִלְפוּתָא הוּא מְלַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ אֲלָא דְּמַעֲיָקְרָא לֹא הָנִי מְצִי לִילֵף דְּהֵי אֲפִשֵׁר לְפָרֵשׁ דְּמִשְׁפָּט אֵינוֹ לְשׁוֹן דִּין אֲלָא כְּלִשׁוֹן מִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרֵאת וְכַמ"ש הַמְּהֵרָשׁ"א דְּלִכְּוֹ מִיְיָתִי אִידָךְ דְּרַב חֲסֵדָא דְּמִלְּךָ וְצַבּוֹר ע"ש.

אָכֵן תְּמַהֲתִי אִיף שְׁיִיף דְּמִיְיָתִי רְאִיָּה מְדַרְב חֲסֵדָא לְרַב חֲסֵדָא דְּלֵמָא בְּאַמְת הַף מִשְׁפָּט אֵינוֹ לְשׁוֹן דִּין וְלֹא שְׁיִיכִי ב' מִיְמָרֵי דְּרַב חֲסֵדָא. אָבֵל לְפ"ד י"ל פִּינּוֹן דְּכְתִיב וְתַפְקְדָּנוּ לְבַקְרִים דְּנִדְּאֵי הוּא לְשׁוֹן דִּין רַק שְׁהֵי אֲפִשֵׁר לּוֹמַר דְּלֵמָא פְּקִידָה בְּעֵלְמָא וְלֹא גָמֵר דִּין וְלִזְה מִיְיָתִי מְלַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ פִּינּוֹן דְּכָבֵר יִדְעָנוּ שְׂיֵשׁ עַכ"פ תְּחִלַּת דִּין בְּכָל יוֹם בָּא זֶה וְגִילָה עַל זֶה דְּשְׁנִיָּהם דִּין מְמָשׁ וְא"כ עֵינָר רְאִיָּתִי רַב חֲסֵדָא הוּא מִנּוֹתְפַקְדָּנוּ לְבַקְרִים דְּזֶה גִילָה דְּגָם מִשְׁפָּט יוֹם בְּיוֹמוֹ הוּא דִּין מְמָשׁ וְלָכֵן מִיְיָתִי גַם אִידָךְ מִיְמָרָא דְּרַב חֲסֵדָא אַחֵר שְׁדַרְשׁ ר"י פְּסוּק זֶה עַל דִּין מְמָשׁ מוֹכַח ג"כ דְּמִלְּךָ נִכְנָס תְּחִלָּה.

וְעוֹד י"ל דְּיֵשׁ לְדִקְדָּק דְּהֵכָא קְאָמַר פְּקִידָה עֵינָנִי בְּעֵלְמָא דְּמִשְׁמַע דְּפְקִידָה אֵינוֹ דִּין וְלַעֲלִי (דף י"א) אִמְרִינוּ בְּר"ה נְפַקְדָּה שְׁרָה רַחֵל וְחַנָּה וְכַתֵּב רַש"י בָּא זְכוּרָנָם לְטוֹבָה וְנִגְזָר עֲלֵיהֶן הֲרִי דְּפְקִידָה הוּא גְזָר דִּין אָכֵן י"ל דְּנִדְּאֵי לְשׁוֹן פְּקִידָה אֵינוֹ רַק עֵינָן בְּמַעֲשָׂה בְּנֵי אָדָם וְהֵינָנו מֵה שְׁנִקְרָא תְּחִלַּת דִּין כְּמוֹ שְׁהַדְּיָנוּ מְעֵינָן וְשׁוּקֵל כָּל צְדָדִי וְחוֹבָה קוֹדֵם שְׁיִפְסוּק הַדִּין וְזֶה נִקְרָא אֲצֵלוֹ תְּחִלַּת דִּין וְמֵה דְּאִמְרִינוּ דְּנִגְזָר עֲלֵיהֶם הֲרִי זֶה יְלִיף מְסִיפָא דְּקָרָא דְּכְתִיב וַיַּעַשׂ ה' לְשָׁרָה כַּאֲשֶׁר דְּבַר הֵרִי דְּתְחִלַּת דִּין נִקְרָא פְּקִידָה וְגָמֵר דִּין עֲשִׂיָּה וְלִפ"ז הֵכָא נָמִי דְּיְלִיף מִנּוֹתְפַקְדָּנוּ לְבַקְרִים פְּרִיף דִּילְמָא עֵינָנִי בְּעֵלְמָא דְּהֵינָנו תְּחִלַּת דִּין וְאַפְתִּי מִנ"ל דְּגַמ"ד ג"כ הוּא בְּכָל יוֹם לְזֶה קְאָמַר טַעְמָא דְּר"י מְהֵכָא לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט

עבדו דְּכַתִּיב לְשׁוֹן עֲשִׂיית מִשְׁפָּט דְּהִינּוּ גַמ"ד וּמכ"מ א"ש דְּמִייתי מִוּתְּפָקְדָנוּ לְבָקָרִים דְּמִזָּה יְלִיף הָעֵינָקֵר דְּהִינּוּ תַחֲלַת דִּין שְׁגָמֵר דִּין בְּלֹא תַחֲלַת הַדִּין לִיכָא: שָׁם עֵינֵי בְּעֵלְמָא הוּא: ק"ק דְּלֵר' נָתַן דְּלֹא ס"ל עֵינֵי בְּעֵלְמָא א"כ קָרָא וְתַפְקְדָנוּ לְבָקָרִים הֵיאָה מוֹקִי לָהּ פִּינּוּ דְלִדְיָדִי בְּכָל רַגַע יֵשׁ דִּין וְכֵן קִשָּׁה עַל מַה דְקָאָמֵר רַב יוֹסֵף כְּמֵאן מְצַלִּינּוּ וְכוּ' כְּמֵאן כִּר' יוֹסֵי הָא לֵר' נָתַן ג"כ מְצַלִּינּוּ שְׁפִיר וְה"ל לְמִימֵר כִּר' יוֹסֵי וְכוּ' נָתַן: שָׁם וְאָמְרוּ לְפָנֵי בִר"ה: מַה שְׁנָקֵט שְׁלֵא כְּסָדֵר דָּאָם עַל פִּי סָדֵר הַשְּׁנָה קְחָשִׁיב הוּ"ל לְהַקְדִּים ר"ה וְחַג לְפָסַח וְשְׁבוּעוֹת וְאָפִילוּ אִם עִפ"י סָדֵר מוֹעֲדִים בְּתוֹרָה קְחָשִׁיב עִכ"פ הוּ"ל לְהַקְדִּים ר"ה לְחַג יֵשׁ לֹמֵר עִפ"מ"ש הַמְהַרְשֵׁ"א בַח"א דְקָחָשִׁיב הַג' קְרַבְנוֹת נֶגֶד ג' חֲזֵי נְפִשׁוֹת שְׁפָעוּלָם דְּמִים הֵם חֲזֵי נְפִשׁ הַצּוֹמֵחַ וְשְׁעוֹרִים נֶגֶד חֲזֵי נְפִשׁ בְּהֵמָה דְשְׁעוֹרִים הוּא מְאָכֵל בְּהֵמָה וְחֲטִים נֶגֶד חֲזֵי אָדָם שֶׁהוּא מְאָכֵל בְּנֵי דַעַת ע"ש.

אָמְנָם פְּנֻלָם הֵם רַק הַקְדָּמָה לְחֲזֵי יִשְׂרָאֵל הַקְדוּשׁ לְהַקְב"ה שֶׁהוּא חֲזֵי הַנְּשָׁמָה וְהוּא יוֹנֵק כֹּחַ חֲזֵיו ע"י עֲבוּדַת הַקְב"ה וְקִיּוּם מְצוֹתָיו וְלָכֵן אָמַר לְבַסּוּף וְאָמְרוּ לְפָנֵי בִר"ה וְכוּ' שֶׁהוּא נֶגֶד חֲזֵי הַנְּשָׁמָה הַנְּעֵלָה עַל פְּנֻלָם.

שׁוּב רְאִיתִי שְׁגָם הָרִיטְב"א הַקִּשָּׁה קוֹשְׁיָא זֹו וְתִירֵץ פִּינּוּ דְעוֹנָמֵר וְשִׁתִּי לְחָם וְנִסְפוּף הַמִּים דְּאוֹרֵייתָא וְאָמִירַת פְּסוּקֵי מַלְכוּת זְכוּרֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת דְּרַבְּנָן לָכֵן אֵיחָר: שָׁם לְמַה תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר שֶׁל אֵיל: הַמְהַרְשֵׁ"א בַח"א פִּירֵשׁ דְּפָרִיף לֵר' יְהוּדָה דְקִי"ל פְּנוּתֵי דַס"ל דְּבִר"ה תּוֹקְעִים בְּשֶׁל זְכָרִים.

וְלַעֲנ"ד גַּם הַתּוֹס' פְּנוּנוּ לְזָה בְּמַה שֶׁהִבִּיאוּ דְקִי"ל כִּר' יְהוּדָה אָכֵן תְּמַהֲתִי בְּמַה שֶׁפְּתַב הַמְהַרְשֵׁ"א דֵר' יְהוּדָה יְלִיף כֵּן מִמְדָּרֵשׁ שֶׁהִבִּיאוּ רַש"י בְּחֻנְמֵשׁ דִּיּוּבֵל לְשׁוֹן דְּכָרָא הוּא לְמַה הַוָּצֵרֵף לְזָה מִמְדָּרֵשׁ הֵלֵא זֶה מִימְרָא דֵר"ע לְקַמֵּן (דָּף כ"ו) גַּם מַה שֶׁהַקִּשָּׁה הָרִי בִּיּוּבֵל גּוּפָא ס"ל ר"י דְתּוֹקְעִין בְּשֶׁל יַעַל וְלֹא בְּשֶׁל אֵיל וְהַנִּיחַ בְּקוֹשְׁיָא לֹא הִבְנִתִי הָרִי לֹא מְשׁוּם דִּיּוּבֵל נִקְרָא דְכָרָא יְלִיף ר' יְהוּדָה דְתּוֹקְעִין בְּשֶׁל זְכָרִים דְּנֻדָּי לְשׁוֹן יוּבֵל ג"כ פִּירוּשׁוֹ חִירוֹת וְיֵשׁ לְיוּבֵל ב' פִּירוּשִׁים דְּשֵׁנַת הַיּוּבֵל הוּא שְׁנַת חִירוֹת וְקָרַן הַיּוּבֵל הוּא קָרַן הָאֵיל וְזֶה גּוּפָא מַה שֶׁהַקִּשָּׁה ר' אָבֵהוּ לְמַה תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר שֶׁל אֵיל לֵר' יְהוּדָה דְקִי"ל פְּנוּתֵי וְמַה שֶׁבִּיּוּבֵל לֹא תּוֹקְעִין ג"כ בְּאֵיל בַּגּוֹ"שׁ דְשׁוֹפָר מֵר"ה זֶה בְּאֵרוֹ הַתּוֹס' לְקַמֵּן (דָּף כ"ו) ע"ש: שָׁם עֲקֻדַת יֶצְחָק בֶּן אֲבָרָהִם: מַה שֶׁהַזְּכִיר פָּה בֶּן אֲבָרָהִם וְכִי לֹא יִדְעֵנוּ דִּיֶּצְחָק בֶּן אֲבָרָהִם הוּא יֵשׁ לֹמֵר דְּהֵנָּה בְּעֻקְדָה הִנֵּה ב' זְכוּיֹת שֶׁהֵם צְדָקַת אֲבָרָהִם הַעוֹקֵד שְׁכַבְשׁ רַחֲמֵי רַחֲמֵי הָאֵב עַל הַבֵּן וְצְדָקַת יֶצְחָק הַנְּעֻקֵד שְׁמִסֵּר נְפִשׁוֹ לְהַקְב"ה וְשְׁנִיָּהֵם נְזַפְרִים ע"י אֵיל שְׁנִקְרַב מֵאֲבָרָהִם תְּמוּרָה יֶצְחָק וְזֶהוּ שְׁאָמַר וּמַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאֵלוּ עֲקֻדָתָם עֲצָמֵיכֶם לְפָנֵי וְלִכְאוּרָה הוּל"ל כְּאֵילוּ נְעֻקְדָתָם לְפָנֵי אֲבָל רָצָה לֹמֵר שְׁעִי"ז יִחְשׁוּב לְכֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּף הוּא זְכוּת הַעוֹקֵד וְהַנְּעֻקֵד דָּאָם עֲקֻדָתָם עֲצָמֵיכֶם הָרִי אֲתֵם הַעוֹקְדִים וְהַנְּעֻקְדִים וְלָכֵן קָאָמֵר עֲקֻדַת יֶצְחָק בֶּן אֲבָרָהִם לְהַזְכִּיר הַעוֹקֵד וְהַנְּעֻקֵד: שָׁם בְּתוֹסְפַת ד"ה בְּפָסַח.

א"נ כִּר' יְהוּדָה: הַמְשָׁנָה לְמִלְפָּה ה' תְּשׁוּבָה (פ"ג) דְקָדַק לְמַה לֹא פְתָבוּ דֵר"מ הֵיא דַס"ל דְּגָמֵר דִּין בִּיּוֹה"כ. וְלַעֲנ"ד י"ל דְּנִיחָא לְהוּ לְמִימֵר דֵר' יְהוּדָה הֵיא דְאָמְרִינּוּ בְּתַמוּרָה (דָּף ט"ז) כֹּל הֵיכָא דְתַנִּי מַעֲשֵׂה בְּחֻסִיד אֶחָד הוּא אוֹ ר"י בֶּן בְּבָא אוֹ ר' יְהוּדָה בְּר אֶלְעָאי ע"ש וְהִינּוּ סֵתָם ר' יְהוּדָה וְא"כ שָׁם דְקָתַנִּי מַעֲשֵׂה בְּחֻסִיד אֶחָד י"ל דֵר' יְהוּדָה הוּא וְלִשְׁיִטְתּוֹ

אזיל אכן לא הבנתי דאפילו אי הדין בר"ה הי' הרי עכ"פ בלילה אין דין פדאמרין
בעלמא שאין הקב"ה דן את ישראל אלא ביום וכן אמרין בע"ז לא ליצלי אינש וכו'
בתלת שעי קמיימא ונהרי שם נאמר דבערב ר"ה הקניטתו אשתו ובא ולן בביה"ק ומשמע
שנה הנה בליל ראשון של ר"ה ואיך אפשר ששמעו מאחורי פרגוד הדין שיהיה למחר
ומזה לכאורה ראיה לתירוצם הראשון: שם ע"ב בגמ' דלא איערבב שטן: לפי"ז אפילו
תקעו תקיעת דמיושב ולא דמעומד ג"כ נאמר פן פיון דלפי מאמר ר' יצחק הקדום ע"י
תקיעת דמעומד איערבב שטן.

אכן י"ל פיון דע"פ הירושלמי שהביאו התוס' גם בשמע קל שיפורא פעם ראשון בהיל
ולא בהיל לכן רק בלא תקעו כלל ודאי לא איערבב אכל בתקע פעם א' ג"כ איערבב
קצת ומה דאמרין לעיל על תקיעת מעומד דוקא שהם לערבב שטן דעל ידי זה ודאי
תערבב: שם ואמר ר"י כל שנה שרשה בתחלתה: בהמשך מימרות דר' יצחק י"ל
דבתחלה השמיענו דע"י תקיעת שופר תערבב שטן ולכן אמר במימרא שני' דאם לא
תקעו בתחלה מריעין בסופה דלא איערבב שטן אכן לפי"ז יקשה פיון דזה בנאנס כמה
שפתבו התוס' בשם ה"ג א"כ מה יעשה העני הזה שנאנס להנצל מפורענות לזה באה
מימרא שלישית כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה שנתן הקב"ה רפואה למפה
נגד מה שמריעין בסופה ע"י שנאנס ולא תקע יכניע עצמו ויתפלל בהכנעה יתירה ואז
תעשר בסופה אעפ"י שלא תקע.

אמנם על זה יקשה איך אפשר שע"י הכנעה בר"ה יתעשר בסוף שנה דילמא אח"כ ירע
מעשיו לזה בא איך דר' יצחק שאף שגלוי לפני הקב"ה פן מכ"מ אין דנין אותו בר"ה
שהוא יום הדין אלא לפי מעשיו של עכשיו ואחרי שמכל זה נראה שכל מאורעות של
אדם בין לטוב בין לרע הפל תלוי בדין של ר"ה לזה באו ב' מימרות של ר' יצחק
להשמיענו שגם תוף השנה לפעמים ישפנה הדין לרע ע"י ג' דברים שמזכירים עונותיו
ולטובה ע"י דברים שמקרעין גזר דינו: שם צדקה צעקה: צריף טעם שלא שמר הסדר
דשינוי השם שיליף מפסוק של תורה הו"ל להקדים לכל ואח"כ שינוי מעשה דיליף
מפסוק דנביאים ואח"כ צעקה דיליף מפסוק תהלים ואחר כך צדקה דיליף מפסוק דמשלי
שמאחר לתהלים בסדר הכתובים וכדאמרין סוף פירק קמא דבבא בתרא.

ויש לומר שמסדר אותם בסדר פעולתם שכל א' פועל יותר מחבירו דצדקה פועל ביותר
שמצייל ממנות ואח"כ צעקה שמצייל רק ממצוקות ואח"כ שינוי השם שמשנה המזל בלבד
כמו בשרה ואח"כ שינוי מעשה שפועל לבד להעביר הרעה אשר עדיין לא בא דיליף
מיונחם ה' על הרעה.

ובזה א"ש מה שדקדק המהרש"א שהפייטן שיסד תשובה תפלה צדקה מעבירין את רוע
הגזירה למה לא חשיב ג"כ שינוי השם ושינוי מקום. אכל לפ"ז א"ש שהם לא שינו רוע
גזירה רק המזל שמעולם לא נגזר על אברהם ושרה שלא ילדו אלא עפ"י טבע המזל לא
היו ראויים לכך ושינה הקב"ה שם ועי"ז נשתנה המזל ומה דקאמר הקא מקרעין גזר
דינו וחשיב בהם גם שינוי השם אגב גררא דאחרני אמר גם על שינוי השם גזר דין אכל
באמת קריעת גזר דין ליכא רק שינוי מזל: שם להקביל פני רבו ברגל: עיין מה שפכתתי
בזה בספרי ע"ל סופה (דף כ"ח).

ומה שכ' הפ"י לתרץ דפתח ברגל ומסיים בחדש ושבת לא הבנתי שתירוץ שלו לא שיניף רק לענין חדש אבל למה לא קאמר ג"כ חייב לקבל בשבת ע"ז לא תירץ פלוס: שם לטהר את עצמו ברגל: עיין מה שכתב הט"א בזה שלא שיניף זה באשה ובספרי ע"ל ביבמות (ד' כ"ט) השגתי עליו: שם ואחד של בינונים: הפ"י הקשה פיון דבינונים תלויים ועומדים עד יוה"כ א"כ של בינונים למה נפתח בר"ה ובשם הרי"ף הוסיף להקשות פיון דבינונים ביוה"כ או לחיים או למיתה נידונים א"כ ספר של בינונים למה הוא בא פלל ולענ"ד הענין הוא פה פיון דתנו בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון וכל הבריות בו יפקדו א"כ ע"כ נפתחים ג' ספרים דמי שנמצא צדיק גמור נכתב בספר החיים ומי שנמצא רשע גמור נכתב בספר המתים ומי שמעשיו שקולים נכתב בספר הבינונים להיות תלוי ועומד עד יוה"כ ואז נגזר עליו או חיים או מות אבל אם אין כאן ספר בינונים אנה ינופר שם השקולים במעשיהם אשר ע"כ גם הם באים למשפט בר"ה: שם ימחו מספר זה ספרן של רשעים גמורים: לענ"ד הכי פירושו פיון דכתיב ימחו מספר חיים מזה נראה שיש ספר החיים ומי שנמחה מזה ממילא נכתב בספר שפגדו ונגד החיים הוא הפנות וא"כ מוכח מזה שיש ספר של רשעים וספר של צדיקים ומדכתיב ועם צדיקים אל יכתבו משמע שיש ספר שעדיין לא נכתב בו גזר דין וזהו של בינונים וכן לרנב"י שדורש פן מדכתיב מקרא מחני נא שנראה שיש ספר שבו נמחה ממנו שמות והוא של רשעים שנמחים מספר החיים ומספרו הוא של צדיקים שמאותו לא תצא הרעות ומדכתיב אשר כתבת משמע של בינונים שבו נכתבים הבינונים בחסד של הקב"ה ביוה"כ ולא מב"ד של מעלה ולכן כתיב אשר כתבת: שם זה ספרן של רשעים: הפ"י תמה איה התפלל דוד על דבר שאינו בנמצא פלל שהרי כל אדם יש לו ספר מיוחד ועוד למה התפלל שימחו מספר של רשעים.

ולענ"ד י"ל שפן מצאנו בפרק חלק בדור המבול שאין להם חלק לעוה"ב ואינם עומדים בדין הרי שמצאנו שנאבד זכר רשעים לפעמים לגמרי שאינם נזכרים לא בספר צדיקים ולא בספר בינונים ולא בספר רשעים וכן התפלל דוד על רשעים הללו שפן יהי גורלם והוא הטוב להם משיכתבו בספר רשעים לדין ולענוש.

ולא בלבד לענין דין של עוה"ב מצאנו פן אלא גם לדין שאחר הפנות כדאמרין בחגיגה (דף ט"ו) על אחר דאמרי לא מיזן לדיניי ולא לעלמא דאתי לייתי ע"ש. וכן התפלל ג"כ משה על עצמו מחני נא שידון אותו הקב"ה פלא הנה: שם ברש"י ד"ה שלשה ספרים.

ספרי זכרון של מעשה הבריות: לא זכיתי להבין איה אפשר שהם ספרים של מעשה הבריות שהרי רק עפ"י דין של ר"ה יתברר מי שזכיותו או עונותיו מרובין וא"כ לענין מעשה הבריות ע"כ אין כאן רק ספר א' אשר יז כל אדם חותם בו פדתנו וכל מעשיו בספר נכתבים או שני ספרים אחד לזכיות ואחד לעונות אבל בספר בינוני מה יכתב בו ולכן ע"כ צ"ל שהספרים הם שנכתבים בהם שמות בני אדם וגזר דין אם לחיים אם למות ואם לתלות וכו"ל: שם ד"ה רשעים גמורים רובם עונות: מה שפירש רש"י כאן על ברייתא פן ולא לעיל על מימרא דר' פרוספדאי י"ל דרק מהכא מוכח דרוב עושה אותו לצדיק ולרשע גמור ממה דאמרו ב"ה רב חסד מטא פלפי חסד וכמו שכתב הפ"י: שם בתוס' ד"ה ותוקעים.

הדר תקע להו: לענ"ד יש לחלק דבשלקמא גבי שופר פיון דתקע פבר יצא ואין עליו עוד קיום המצות דאי מתרמי ליה צבורא אינו תוקע רק להוציא אותם דהא מטעם זה פתבו הפוסקים דהם יברכו הברכה לשמוע ולא הוא פיון דאין עליו עוד מצוה ואפילו מברך הוא אינו מברך רק להוציא אותם אבל בברכת פהגים אע"ג דאין עליו חיוב רק לברך פעם אחת מ"מ הרי פי מתרמי ליה צבורא ומברך מקינים המצוה שהרי מברך שוב וצונו לברך לכן לא מיקרי שלא בזמנו.

אכן הר"ן פתב בשם התוס' על וכי תימא פיון דכבר יצא הוי שלא בזמנו וז"ל דאפתי לא סגי דהכא נמי מתכוון למצוה הוא וקא עביר משום בל תוסיף עכ"ל ולא הביא דברי התוספות שדומה לברכת פהגים דאי מתרמי ליה צבורא: שם בא"ד וי"ל דאין שינוי בל תוסיף: הרשב"א תירץ על קושטיא זו דלא מיקרי בל תוסיף אלא מה שהוא מוסיף מדעת עצמו אבל במה שעמדו חכמים ותקנו לצורך ליפא משום ב"ת.

והפני יהושע פתב שיש לתמוה על התוס' למה לא תירצו גם הם פן נכתב לחלק בין תקנות חכמים שתקנו לפי השתנות הענינים לאחר מ"ת ובין מה שהיה אפשר גם בשעת מ"ת פגון לתקוע מיושב ומעומד דאין זה תלוי בהשתנות הענין.

ולענ"ד זה דוחק דהרבה תקנות תקנו חכמים שלא תלויים בהשתנות ענינים או קלוקל הדורות פגון גזירה שפא יעבידנו ושבבות לשבת ושניות לעריות ואעפ"כ ליפא משום ב"ת וב"ת.

אבל לענ"ד יש ליתן טעם אחר למה לא תירצו התוס' פן דיש חילוק בין מה שהוא מצות חכמים שהוא בכלל לא תסור ומברכים עליו ובין מה שהוא מנהג שעליו אין מברכים וצונו ולכן בכל מצות חכמים ליפא משום בל תוסיף שהתורה נתנה רשות לחכמים לתקן וצוה מלא תסור ולכן מברכים עליו וצונו אבל מנהג שאין מברכים עליו כמו דאמרינו בסופה (דף מ"ד) לענין ערבה בשביעי הרי זה אינו בכלל מצות חכמים והכא דקאמר למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין וכו' דמשמע דאין זה רק מנהג וכמו שפי' הר"ן על מה דקאמר למה תוקעין בשופר של איל שהקשה על המנהג ותדע שמנהג הוא ולא תקנת חכמים שלא מצאנו במשנה או בבבביתא שתוקעים ב' פעמים וגם לא מברכים על תקיעת מעומד אפילו הפסיק בין דמיושב למעומד הרי דרק מנהג הוא ואין זה בכלל לא תסור ולכן לא ניחא להו להתוס' לתרץ פהרשב"א.

עוד י"ל למה לא ניחא להו להתוס' בחילוק הרשב"א דהט"א הקשה על שיטת הרשב"א איהו אפשר דמה דתקנו חכמים ליפא בל תוסיף הרי לקמן (דף כ"ז) מקשה למ"ד מצות לא בעי פנונה אלא מעתה הישן בשמיני בסופה ילקה.

וכן מקשה בעירובין ושם פירש"י ואנו יתבינו בה בשמיני ספק שביעי לכתחלה ומאי קושטיא פיון דרבנן ציוו פן ליפא משום בל תוסיף והניח בקושטיא. אמנם לענ"ד מדברי הרשב"א שכתב דליפא בל תוסיף אלא דמוסיף מדעת עצמו פגון ישן בשמיני בסופה במתכוון למצוה אבל במה שתקנו חכמים לצורך ליפא ב"ת ותדע לה דהא שמיני של סופה בזה"ז מצוה של דבריהם ואוכלים וישנים בה למצוה ע"ש.

נראה להדיא שהוא מפרש ה' אלא מעתה הישן בשמיני בסופה לילקי ב'ן א"י שאין בו ספק שביעי אבל בספק שביעי אפילו מתפונן למצוה שרי ודלא פ'רש"י בעירוובין וכן משמע מפ'י רש"י לקמן (דף כ"ז) שלא פ'רש כמו בעירוובין ולכן לק"מ על הרשב"א אבל התוס' י"ל שפ'רשו כמו רש"י בעירוובין ולכן לא שייך חילוק הרשב"א: שם ד"ה קדי.

נדאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול: רבים מקשים וכי בכל שנה ידאג פ'ן אחר שראה בשנה שעברה שאין זה שיפורא דגאולא. ולענ"ד יש לפרש לא ש'ספור דנה קול השופר שעליו נאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול אלא פ'נון שנה תוקעים על סדר התפלה אחר שהזכירו מלכיות וזכרונות והתפללו תקע בשופר גדול לחרותנו נזכר בכל שנה שודאי יבא העת שיקונים פ'ן ומטא זימנא לאתבלע ועי"ז יתערבב: שם ד"ה ועיון.

ומיהו לא יתכן לפרש פ'ן: בלא"ה יקשה ב'ן על פ'רוש ר"ת ב'ן על פ'י רש"י ממה דאמרין בשבת (דף קי"ח) תיתי לי דקנימי עיון תפלה וממה דאמרין שם (דף קכ"ז) ששה דברים שאדם אוכל פירוטיהו בעוה"ז וחד מינייהו עיון תפלה אלמא עיון תפלה מעליותא הוא וכמו שהביא הר"ן.

ולכן נראה דלשון עיון תפלה הוא כפשוטו שחושב בתפלה ויש בזה לטוב ולרע אם מעיין ומכוין בה הוא לטוב ובהכי איירי בשבת ואם חושב מחשבות אחרות הוא עיון תפלה לרע ומזה איירי בב"ב מה דאמר דאין אדם ניצול בכל יום מעיון תפלה ולפ'י ר"ת גם מה דאמרין דעיון תפלה מזכיר עונותיו של אדם ויש עוד עיון תפלה הממוצע בין טוב לרע שמכוין בתפלתו באמת ומצפה שתשמע תפלתו והוא מה דאמרין בברכות (דף נ"ד) שבא לידי פאב לב ולפ'י רש"י גם עיון תפלה דהכא מפורש פ'ן ומה שהקשו התוספות על פ'י ר"ת מסוגיא דשם מדהקשה מהא דר' יצחק על מה דקתני המאריף בתפלתו י"ל דר"ת מפרש גם שם פ'ן דהמקשן סבר דלכ' אין נכון להאריף בתפלה שעי"ז יבוא לחשוב מחשבות חוץ ועל זה משני הא דמעיין הא דלא מעיין והיכי עביד דמפיש ברחמי וה' היכי עביד לכאורה צ"ב שהרי גם המקשן הבין פ'ן אבל לפ'י ר"ת ניחא פ'נון דס"ד דמקשן דהמאריף בתפלתו הוא גם בשחושב רבות מחשבות והשתא משני דאיירי בלא מעיין וא"כ במה האריף לנה מבאר והיכי עביד דמפיש ברחמי אבל הפל בכוננת תפלה לבד: שם ד"ה ונחתמים משמע דצדיקים גמורים קרי למי שזכיותיו מרובים: כצ"ל וכן הוא בתוס' שבעין יעקב והמהרש"א פתב על דברי התוס' שאינם מבוארים וגם הפ"י נדחק לפרש דברי התוס' ולענ"ד י"ל בפ'י דבריהם שהקדימו להוכיח דצדיקים גמורים קרי למי שזכיותיו מרובים לבד אף שיש להם עונות ג"כ וכן רשעים גמורים נקראו למי שעונותיו מרובין אעפ"י שיש להם גם זכיות.

ונה מוכיח מדקא חשיב בינוניים ולא הזכיר מצדיקים ורשעים שאינם גמורים מה דינם ואי ס"ד דצדיק גמור לא נקרא רק מי שאין לו עונות פלל אבל רוב זכיות לבד הוא בינוני א"כ מחצה על מחצה הוא בכלל רשע שאינו גמור ולא מפורש מה דינו וכן איפכא אם נאמר דרשע גמור לא נקרא רק שאין לו זכיות פלל אבל ברוב עונות לבד הוא בינוני א"כ מחצה על מחצה הוא צדיק שאינו גמור ודינו לא נתבאר אע"כ דצדיק גמור פבר נקרא ברוב זכיות וכן רשע גמור ברוב עונות ולפ"ז מוכח דמה דקאמר הכא לחיים

ולמיתה היינו לחיי ומיתת עוה"ב ולא לעוה"ו שְהָרִי בעוה"ז פְּתִיב וּמְשַׁלֵּם לְשׁוֹנְאָיו אֵל פְּנֵי הָרִי שְׂצַדִּיקִים לְפַעֲמִים נְחַתְמִים לְמִיתָה וְרַשְׁעִים לְחַיִּים וְאֵין לֹאמֵר שְׁזָה דְוָקָא בְּצַדִּיקִים וְרַשְׁעִים שְׂאִינָם גְּמוּרִים אֲבָל בְּגְמוּרִים יֵשׁ חַיִּים לְצַדִּיקִים וּמִיתָה לְרַשְׁעִים גַּם בעוה"ז לְזָה הִבִּיאוּ מַה דְּאֶמְרִינָן בְּקַדְוִשֵׁין מִי שְׂזַכְיֹתִיו מְרֻבִין מְעֻוְנוֹתִיו וְכו' הָרִי שְׁזָה נֶאֱמַר בְּצַדִּיקִים שְׂזַכְיֹתֵיהֶם מְרֻבִים וּבְרַשְׁעִים שְׂעֻוְנוֹתֵיהֶם מְרֻבִים ג"כ וּלְפִי מַה שְׁהַקְדִּימוּ הֵם נִקְרְאוּ הֵכָא צַדִּיקִים גְּמוּרִים וְרַשְׁעִים גְּמוּרִים וְלָכֵן ע"כ מוֹכַח דְּמַה דְּקָרִי הֵכָא גַבֵּי רַשְׁעִים מִיתָה וְגַבֵּי צַדִּיקִים חַיִּים הוּא לְחַיֵּי עוֹלָם הֵכָא: שָׁם בַּא"ד.

וְאֶמְרִינָן בְּסוּף פ"ק דְּקַדְוִשֵׁין: כַּצ"ל וְכֵן הוּא בְּתוֹס' בְּעֵין יַעֲקֹב. וְרֵאִיתִי בַפ"י שְׁהַקְשָׁה מָה רֵאָזָה מַהָּא דְּקַדְוִשֵׁין שְׁהָרִי הֵתָם מְסִיק רַבָּא דְּתַנְאִי הוּא דְּבְרֵיִתָּא זֹו דְּמִי שְׂזַכְיֹתִיו מְרֻבִין אֲתִי' כַּר' יַעֲקֹב דְּשָׁכַר מְצָנָה בְּהָאֵי עֲלָמָא לִיכָּא אֲבָל סְתָם מִתְנִיתָן חוֹלֵק עֲלֵיו וְדִילְמָא ר' פְּרוּסְפָדַי אַר"י פְּסָתָם מִתְנִיתָן ס"ל וְהֵינִיחַ בַּצ"ע.

וּלְעַנ"ד לַק"מ שְׁהָרִי מַה דְּפְלִיגִי רַבְּנָן וְר' יַעֲקֹב הוּא דְּוָקָא אִם מְצוֹת לְצַדִּיקִים נְשַׁתְּלָמִין בְּזָה הָעוֹלָם אֲבָל לְעַנְיָן תְּשְׁלוּמֵי שְׁכַר הָרַשְׁעִים בעוה"ז וְדַאי לֹא פְּלִיגִי דְּהָא כְּתִיב וּמְשַׁלֵּם לְשׁוֹנְאָיו אֵל פְּנֵי לְהַאֲבִידוֹ וְא"כ אִפִּי' נִימָא דַּר"כ כַּת"ק דְּקַדְוִשֵׁין ס"ל אִפְתִּי מוֹכַח דְּהָכָא לְעַנְיָן חַיֵּי עוה"ב אֵיִרִי בְּמָה דְּאֶמַר דְּרַשְׁעִים נְכַתְּבִים לְמִיתָה רַק דְּלֹא נִימָא דִּילְמָא בְּרַשְׁעִים גְּמוּרִים יֵשׁ מִיתָה גַּם בעוה"ז לְזָה הִבִּיאוּ מַהָּ דְּקַדְוִשֵׁין וְכַדְפִּירְשָׁנוּ: שָׁם דָּף י"ז ע"א בְּגִמְרָא וְעֲלֵיהֶם אֶמְרָה חֲנָה: פִּי' מְדַכְתִּיב מִמִּית וּמְחִיָּה וְלֹא מְחִיָּה וּמִמִּית ע"כ אֵיִרִי קָרָא מְחִיִּים שְׂאֶחָר הַפְּנִת דְּהֵינּוּ אַחַר תַּחַּה"מ וְכַמוֹ דִּילִיף בְּסִנְהֶדְרִין (דָּף צ"א) מַמָּה דְּכְתִיב אֲנִי אֶמִית וְאֶחֱיָה שְׂתַחֲיִית הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה וְאַח"כ פְּתִיב מוֹרִיד שְׂאוּל וַיַּעַל הָרִי שְׂאֶחָר תַּחַּה"מ עֲדִינָן יֵשׁ יְרִידַת שְׂאוּל וְא"כ אֵיִרִי בְּבִינוּנִים שְׂיֹרְדִים לְגִיְהִנָּם וּמִיָּד עוֹלִין וְלָכֵן עַל דְּבָר זֶה אֶמְרָה חֲנָה הַפְּסוּק הַזֶּה: שָׁם וְעֲלֵיהֶם אָמַר דּוֹד אֶהְבְּתִי: בַּפ' זֶה י"ל דְּהַנָּה יֵשׁ ב' מְדוֹת אֶהְבַת ה' וְיִרְאֵת ה' וְאִם אֶמְנָם אֶפְּלִי וְהַפְּוֹרְעָנוֹת אִם בָּא מֵהַקְּב"ה הוּא לְטוֹבָה וַיֵּשׁ לְעוֹרֵר אֶהְבַת ה' כְּדַכְתִּיב כִּי אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ עִם כָּל זֶה בְּרוּב בְּנֵי אָדָם רַק הַטּוֹבוֹת הַבָּאִים מֵהַקְּב"ה מְעוֹרְרִים אֶהְבָּה וְהַפְּוֹרְעָנוֹת אִינוּ מְעוֹרְרִים רַק יִרְאָה וְלָכֵן דּוֹד שְׂחֻשָׁב עֲצָמוֹ כְּבִינוּנֵי בְּפִרְשָׁה זֹו פְּתַח אֶהְבְּתִי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלֵי הַטּוֹבָה שְׂיַעֲשֶׂה לִי הַקְּב"ה שְׂיִשְׁמַע תְּפִלְתִי מְעוֹרֵר אֶהְבְּתִי וּמְפָרֵשׁ בְּאִיזָה תְּפִלָּה מְדַבֵּר שְׂנַחֲשֵׁב לוֹ חֶסֶד גְּדוֹל כ"כ בַּתְּפִלָּה שְׂלַעֲתִיד כְּאֲשֶׁר כָּבֵר אֶפְּוִנֵי חֲבִלֵי מוֹת דְּהֵינּוּ אַחַר שְׂמַת וְקָם בַּתַּחַּה"מ וּמְצָרֵי שְׂאוּל מְצָאוּנִי דְּהֵינּוּ שְׂמְצָרֵי שְׂאוּל הֵם לְנִגְדֵי שְׂאִירָא לְצָרָה וְיִגּוֹן אֶמְצָא בְּשְׂאוּל לְמָרְק אֲשִׁמוּתִי לְמַעַן אֶהְיָה רְאוּי לְהִיּוֹת בֶּן עוה"ב וְאִז בְּשֵׁם ה' אֶקְרָא אָנָּה ה' מְלֻטָּה נְפִשִׁי שְׂלֹא אֶמְצָא צָרָה וְיִגּוֹן בְּשְׂאוּל אֲכֵן חֲנוּן ה' וְצַדִּיק וְאֵלֵהִינוּ מְרַחֵם וְאוֹמֵר לְנַפְשִׁי שׁוּבִי נְפִשִׁי לְמִנוּחֶיכִי כִּי ה' גָּמַל עָלַיְכִי וּבְזָה נִמְצָא כִּי רַב חֶסֶד מְטָה כְּלָפִי חֶסֶד שְׂלֹא יִצְטָרֵף הַבִּינוּנֵי עוֹד מִיְרוּק גְּהִינָם אַחַר הַתַּחֲיָה וְזָהוּ מַה דְּקָאֶמַר וְעֲלֵיהֶם אָמַר דּוֹד אֶהְבְּתִי וְכָל הַפְּרָשָׁה: שָׁם מְטָה כְּלָפִי חֶסֶד: הַפ"י וְהַט"א הַקְּשׁוּ לְמָה בְּהָךְ דְּרַבֵּי פְּרוּסְפָדַי לְעִיל בַּג' סְפָרִים שְׂנַפְתְּחִים בַּר"ה לֹא אֶמְרִינָן בִּינוּנִים מְטָה כְּלָפִי חֶסֶד וְכִי פְּלִיג עַל ב"ה.

אֶמְנָם כְּבָר עֲמַד ע"ז בְּשׁו"ת הַרְשָׁב"א ס' ת"פ וְתִמְרָץ דְּבִינוּנֵי אֵיִרִי בְּשִׁישׁ בּוֹ ג"כ עוֹן פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפּוֹ דְּעַל זֶה גַּם לַב"ה יֵשׁ דִּין דְּנִהְבָּאתִי אֶת הַשְּׁלִישִׁית בְּאֵשׁ וְעוֹד תִּמְרָץ שִׁישׁ חִילּוּק בֵּין דִּין שְׁל ר"ה שֶׁהוּא לְעוה"ז וּבֵין דִּין דְּעוה"ב דְּאֵיִרִי בּוֹ הַבְּרֵיִתָּא דְּוָקָא

בו רב חסד מטה כלפי חסד: שם שונאמר ונצאו וראו: קשה דהקא מוקי קרא זה בפושעים מישראל דכל הני דקחשיב לא שייכי רק גפי ישראל כמו שפירשם רש"י ובעירוובין (דף י"ט) מוקי באוה"ע ע"ש וביותר יש לתמוה דמהתוס' נראה שרצו להשוות סוגיא דהקא עם סוגיא דהתם ולא העירו ע"ז אכן מריטב"א משמע שכתות האלה לא נחשבו עוד בכלל ישראל ולפ"ז י"ל שהם בכלל אוה"ע: שם והם אינם פלים: המהרש"א פתב שצריך באור פנין שגהינם פלה איה שייך שנידונים לדורי דורות.

ולענ"ד פנין שהפתוב אומר אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם א"כ נחשב עונש להם החרפה שרואין הצדיקים בשמחה והם בחרפה וכמו דכתיב (ישעיה ס"ה) הנה עבדי ישמחו ואתם תבנשו הנה עבדי ירנו וגו' וכיון דזה מתנגד לחיי עולם על הצדיקים א"כ עונש זה הוא לרשעים ג"כ לעולם גם אחר שפלה הגיהנם שהוא בריאה מפלל הברואים ולעת שיכלה העוה"ז ויבא התחלת עוה"ב גם גיהנם יכלה אבל העונש של הבושה לרשעים לא יכלה והיינו דין שלהם לדורי דורות ומה דכתיב ונידונים בה לדורי דורות הפירוש הוא כל זמן שגיהנם יש ואחר שפלה נידונים בדין זה: שם שפשוט ידיהם בזבול: אע"ג דזה לא שייך רק באותם שהיו בזמן החורבן והקא משמע דבכל הרשעים שבכל דור הדין פו י"ל פנין דכל דור שאין ביהמ"ק נבנה בימיו פאלו חרב בימיו והרשעים הללו הגדילו עוונות עד שאם היה בהמ"ק נבנה נחרב על ידיהם נחשב להם פאלו פשוט ידם בזבול: שם ר"א אומר כובש: בזה רבו הפירושים רש"י פ"א הקא כובש לכף של זכיות שיקריעו ובפירוש בעין יעקב מטמין מן העוונות תחת הכסא הכבוד.

ובערכין (דף ח') פירש"י פו והשל"ה מסכת יומא פ"א ע"ד דאמרין נפוח קשה למשאוי מה שכובש עונות זו עם זו נמצא שזכיות יש להם נפוח ומכריע וכתב עליו בעיון יעקב ופ"א זה נ"ל עיקר דאיתא במדרש את קרבני לחמי כבשים בני שנה ב"ש אומרים כבשים שהם כובשים עונותיהם של ישראל שונאמר יכפוש עונותינו ב"ה אומרים כל דבר שנכבש סופו לצוף אלא כבשים שמכבסין עונותיהם של ישראל עכ"ד.

ולענ"ד גם עפ"י הפירוש של כובש דנטמן תחת פסא הכבוד שייך לומר פנין דרק נכבש דהיינו נתפסה סופו לצוף למעלה ולהתגלות ולכן לענ"ד הפירוש היותר מספיק עם הסוגיא דערוכין הוא פ"א הערוף דלר"א דאמר כובש לא מעקירו לגמרי אלא כובשו וגונזו שאם לא יחטא עוד הקב"ה מוחלו ואם יחטא הקב"ה מצרפו עם שאר עונות וזה דעת רבה בערוכין ורבי יוסי בר' חנינא אומר נושא שהקב"ה מעבירו לגמרי ומחלו וזה דעת רב יהודה בערוכין ובזה א"ש מה דמייתי הקא דבי ר' ישמעאל לבסוף דאם הוא דעה שלישית איה מטה כלפי חסד הו"ל להביאו קודם ר"א וריב"ח שהם אמוראים אבל לפי"ז י"ל דר' יוסי בר' חנינא הוא דמייתי ליה לסייע לדבריו ולפרש דבריו דלכאורה יש לדקדק וכן דקדק המהרש"א למה מייתי לנושא ראיה מפסוק שבנביאים נושא עון ועובר על פשע ולא מפסוק שבתורה דכתיב נושא עון ופשע וחסאה ועוד איה פליג ר"א ע"ז אבל לפ"ד י"ל דנדאי גם ר"א ס"ל דנושא הקב"ה עון מפל עוונות אבל לא נאמר בתורה מה נעשה בו ולזה אמר הקב"ה כובשו וטומנו עד שיראה אם יחטא עוד אבל ריב"ח ס"ל דמעבירו לגמרי ומייתי מקרא דנושא עון ועובר על פשע דהך ועובר על פשע מפרש מה דכתיב נושא דהיינו נושא ועובר על פשע שמעביר אותו ולסיוע פ"א זה

מִיִּתִי הִךְ דְּתַנָּא דְּבִי ר' יִשְׁמַעְעָל וְזִהוּ מַה דְּמַסִּינִים וְכֵן הוּא הַמְּדָה דְּפִירוּשׁוֹ קִשְׁה אָבֵל לַפ"ד א"ש דה"ק דְּכִמּוּ דְּבַהֲדָה נוֹשָׂא עֲוֹן מְפָרֵשׁ הַפְּסוּק דְּנוֹשָׂא וְעוֹבֵר כֵּן הִפִּי' ג"כ בְּמִדָּה שְׁל י"ג מִדּוֹת דְּכִתִּיב נוֹשָׂא עֲוֹן וּפְשַׁע דג"כ נוֹשָׂא וּמַעְבִּיר לְגַמְרֵי אֲכֹן רָבָא י"ל דס"ל כְּרַבֵּי אֶלְעָזָר (בְּעָרוּף גָּרַס בְּעַרְכֵּינ רָבָא תַּחַת רַבָּה וּא"כ רָבָא לְשִׁיטְתוֹ קֵאָי) וְלָכֵן קֵאָמַר וְעוֹן עֲצָמוֹ אֵינּוּ נִמְחָק פִּי' אֶפִּילוּ לְתַנָּא דְּבִי ר' יִשְׁמַעְעָל ס"ל רַק מַעְבִּיר וְלֹא מוֹחֵק לְגַמְרֵי אֶלָּא אֵי אֵיפָא רַבָּא עֲוֹן מַצְטַרְקֵי בְּהֵדִי וְהִינּוּ כַּמ"ד כּוּבֵשׁ אוֹ י"ל דְּרָבָא חוֹלֵק עַל הַדְּרָשָׁה דְּגִלְיָה מְעוֹפֵר עַל פְּשַׁע דְּהַקֵּב"ה מַעְבִּיר לְגַמְרֵי אֶלָּא דוֹרֵשׁ מְעוֹפֵר עַל פְּשַׁע דְּרָשָׁה דִּידֵיהּ דְּמִיִּתִי בְּסוּמָה לְמִי נוֹשָׂא עֲוֹן לְמִי שְׁעוֹבֵר עַל פְּשַׁע וְלָכֵן ס"ל דְּעוֹן עֲצָמוֹ אֵינּוּ נִמְחָק: שָׁם צָבִיתוּ לִיהּ וְנוֹדְתָא: הָעִיּוֹן יַעֲקֹב הַקִּשְׁה מְזַה עַל מַה שֶּׁכ' הֶרְמֵב"ן בַּת"ה וְהוּבָא בַב"י י"ד ס' שֶׁל"ט פְּלָלוּ שְׁל דְּבַר.

כָּל שֶׁהוּא מְשׁוּם עֶסְקֵי הַמַּת אֵינּוּ עוֹשִׂין לוֹ עַד שֶׁתַּצָּא נִפְשׁוֹ וְהִנִּיחַ בַּצ"ע. וְלַעֲנֵד י"ל דְּחִלִּיש לִיהּ עֲלָמָא דְּקֵאָמַר שְׁכַבְרָה הִיא נִרְאָה כְּמַת וְכֵן מִשְׁמַע מְדַקְאָמַר לִיהּ מֵאֵי חֲזִית וְעָנָה לִיהּ אֵינּוּ הָיִי וְכו' מִשְׁמַע שְׁכַבְרָה בָּאָה נִשְׁמַתוּ לְפָנֵי ב"ד שְׁל מַעְלָה אֶלָּא שֶׁהוֹחֲזֵרָה לוֹ וְכֵן מַצָּאנוּ מַעֲשֵׂה בְּזוֹהַר בְּאֵב שְׁמַת וְעַפ"י בְּכִיָּת בְּנוֹ הַקְּטָן הוֹחֲזֵרָה לוֹ נִשְׁמַתוּ.

וְכֵן פִּי' הָעָרוּף עָרַף נֶגֶד מַה דְּאֶמְרִינָן בַּפ"ק דב"ב בְּיוֹסֵף בְּרֵי דְרִיב"ל חִלִּיש וְאֶתְנַגֵּיד פִּי' נִרְאָה לוֹ כְּאֵלוּ פְּרָחָה נִשְׁמַתוּ וְחֲזֵרָה ע"ש: שָׁם בְּתוֹסְפַת ד"ה פִּי לִית. אֶלָּא נְדוּנִים י"ב חֲדָשׁ וְעוֹלִים: וְלַפ"ז יֵשׁ ה' כְּתוּת חוּץ מִן הַצְּדִיקִים דְּהִינּוּ מְחַצֵּה זְכוּיֹת וּמְחַצֵּה עוֹנוֹת עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר וְרַב חֶסֶד מְטָה כְּלָפֵי חֶסֶד וּבְמִחְצָה עַל מְחַצֵּה וְיֵשׁ ג"כ עֲוֹן דְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן בְּתוֹף הַמְּחַצֵּה עוֹנוֹת עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר וְהִבְאֵתִי הַשְּׁלִישִׁית בְּאֵשׁ דִּיּוֹרְדִין לְגִיּהֶנּוּם וְנִדְוִנִים שָׁם י"ב חוֹדֵשׁ וְעוֹלִין וְאֵם רַבָּם עוֹנוֹת וְיֵשׁ בְּתוֹף הָרֹב עֲוֹן פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן נְדוּנִין י"ב חוֹדֵשׁ בְּגִיּהֶנּוּם וְאֶח"כ גּוֹפֵן פְּלָה וְנִשְׁמַתוּ נִשְׁרַפְתּוּ וְהִמְיָנִים וְהִמְסוּרוֹת וְהֶאֱפִיקוּרְסִים נְדוּנִין לְדוֹרֵי דוֹרוֹת בְּגִיּהֶנּוּם וּבְרַבְּוֹן עוֹנוֹת וְאֵין בְּהֶם עֲוֹן דְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן נְדוּנִין י"ב חוֹדֵשׁ בְּגִיּהֶנּוּם וְאֶח"כ עוֹלִין כְּמוֹ בְּמִחְצָה עַל מְחַצֵּה וְיֵשׁ בְּהֶם עֲוֹן דְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן: שָׁם ד"ה אָמַר רַב.

בְּעֵרִיּוֹת שְׁכֹן ב"נ מְוַזְקֵר עָלָיו: וְדַאי גַם יִשְׂרָאֵל מִיקְרָא פּוֹשַׁע יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן בְּעֵרִיּוֹת שְׁמֹנְזֵר עָלָיו אֶלָּא מְפָנֵי שְׁחֵלֵק הַתַּנָּא וְחָשִׁיב פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן לְבַד וּפּוֹשְׁעֵי אוּה"ע לְבַד מִשְׁמַע שְׁיֵשׁ בְּיִשְׂרָאֵל עוֹד עֲוֹן אַחַר שְׁנִקְרָא עָלָיו פּוֹשַׁע בְּגוֹפּוֹ שְׁלֹא שְׁיִיד בַּאוּה"ע וְלִזְנֵה מְפָרֵשׁ שֶׁהוּא קַרְקַפְתָּא דְּלֹא מִנַּח תְּפִילִין: שָׁם ע"ב בְּגַמְרָא שְׁמֵשִׁים עֲצָמוֹ כְּשִׁירִיִּים: בְּפִירוּשׁ זֶה י"ל דְּלַפְעָמִים אָדָם עוֹבֵר עַל פְּשַׁע שְׁלֹא לְהַקְפִּיד עַל מַה שְׁנַעֲשֵׂה לוֹ מְאֻחְרִים מְפָנֵי שֶׁהוּא מְחָשִׁיב עֲצָמוֹ חָשׁוּב כ"כ שְׁלֹא יִגַע אֵלָיו פָּגַם כְּבוֹד מְאָדָם שְׁמַחְשִׁיב שְׁפַל וְנִבְזָה נֶגְדוּ.

אֲמַנָּם אֵינּוּ זֶה הַמְּדָה שְׁגוֹרָם לוֹ כְּפָרַת עֲוֹן כִּי אִם מִדַּת עֲנִיּוֹת וְכֵן מַצָּאֵתִי א"ע בְּרִי"ף וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזֵה בְּבִיאוֹר עֲנָן שִׁירִיִּים דְּגַם בְּמִדַּת עֲנִיּוֹת יֵשׁ ב' מְדָרִיגוֹת הָאֶחָת שֶׁאֵעַפ"י שְׁאֵינּוּ מְגַבִּיָּה עֲצָמוֹ עַל חֲבִירוֹ עַכ"ז גַּם לֹא מְחָשִׁיב עֲצָמוֹ שְׁפַל נֶגְדוּ כִּי אִם בְּחָשְׁבוֹ שֶׁהִפֵּל נִבְזָה וְהִבָּל וְלָמָּה זֶה יִקְפִּיד עַל הִבָּל אָבֵל עֵיקַר הָעֲנִיּוֹת הוּא דְרָף שְׁנֵי שְׁלֹאֲחָרִים יַחְשׁוּב חָשׁוּב וְטוֹב נֶגְדוּ וְלִהְצִיב נֶגְדוּ עֵינָיו הַמַּעֲלוֹת שְׁנִמְצָאוּ בְּחֲבִירוֹ וְלֹא בּוֹ אִף שְׁבִאָמַת מַעֲלוֹתָיו מְכָרִיעוֹת מַעֲלוֹת חֲבִירוֹ וּבְזָה גְדֻלָּה עֲנִיּוֹת מְשָׁה רַבִּינוּ עַד שֶׁהַעִיד הַפְּתוּב עָלָיו עֲנִיו מְאֹד

מפל האדם אשר על פני האדמה ונה מה שצאמר בו שמשים עצמו פשיריים שחושב האחרים פעיקר ואת עצמו משים לשיריים והוא מדת עניות באמת: שם ולבסוף וליה ה' החסד: מה שפתוב זה בתחלה פבר רצו התוס' לבאר.

ועוד י"ל דפירוש הפסוק פה הוא עפ"י מה דאמרינו בנדה (פרק ג') על פסוק ולא נשבע למרמה שקודם שפא האדם לעולם משביעין אותו תהא צדיק ואל תהא רשע ובזונה נתבאר יותר שמראין לו חלקו בג"ע אם יצדק וחלקו בגיהנם אם ירשע.

ובזה א"ש מה דכתיב פי אתה תשלם לאיש פמעשהו בלשון עתיד ולא כתיב משלם דה"ק דליה ה' החסד לבסוף פאשר בתחלה הוסכם ונאמר לכל איש ואיש כי אתה תשלם לו פמעשהו ואעפ"כ לבסוף אתה גומל חסד עמו ולא תעניש אותו על פי מעשיו: שם כתיב ורב חסד וכתיב ונאמת: מה שהיפך הגמרא הסדר דבתחלה הו"ל למייתי הקושיא מרב חסד שהוא פסוק בתורה ונא"פ הקושיא מן ה' החסד שקודם לפסוק דצדיק ה' בכל דרכיו והוא היפך הסדר.

בזה י"ל עפ"י הפלל שסדר הגמרא לסדר הקושיות עפ"י הקל קל תחלה דהיינו מתחלה הקושיות שבקל לתרץ ונא"פ מה ששקשה יותר וכן הכא דהקושיא מצדיק ה' היא הקל ביותר לתרץ בתחלה צדיק ולבסוף חסיד שבה פתוב פסדר ונא"פ הביא מליה ה' החסד דבה אין התירוצ מתחלה וסוף פשוט כ"כ שצריך להפוך הסדר ואע"פ כן מתרץ הכי ועל פי הפירוש שכתבנו אכל עתה מקשה הקושיא מרב חסד ונאמת שהיא קשה ביותר לומר שהיפך החסד ולא הקדים אמת לרב חסד ומכ"מ מתרץ הכי ומה שמקדים ורב חסד י"ל שהרי הקב"ה הראה למשה איך יעשו לבקש פפנה אם חטאו ולכן ודאי יש לבקש להקדים ורב חסד לאמת ומכ"מ שניהם הם מדות של הקב"ה וביותר הנצרכו ישראל זה שיקדים הקב"ה חסד לאמת אז פשנאמרו י"ג מדות שבהם הודיע הקב"ה למשה שפפר על עון העגל: שם נאני מוחל להם: מזה משמע דר"י דרש ויקרא ה' שהקב"ה הוא שקרא לי"ג מדות פדי שילמד משה.

וכן נראה מפ"י רבינו נסים שהביאו התוס' וגם מפ"י רש"י בחומש נראה פן. אמנם בתרגום ירושלמי איתי וצלי משה ואמר הרי שמפרש ויקרא על משה שמשה קרא פן.

ואע"פ שלכאורה פשטא דקרא מסכים עם פירוש זה מכ"מ יש קצת ראיה ג"כ דויקרא לא קאי על משה ממה דכתיב אח"כ וימחר משה ויפול וגו' ואם הקורא ג"כ משה הנה למה הפפיל שמו: שם קודם שיחטא האדם: הרא"ש הקשה למה צריך רחמים טרם חטא.

ותירץ שלא יענש אף שחוטא לבסוף באשר הוא שם. ולענ"ד זה דוחק קצת שיקרא זה מדת רחמים וגם מה שמתירץ עוד שלא יענש על מחשבת ע"ז קשה קצת דמנ"פ אם המחשבה נחשב חטא א"כ אין זה קודם שיחטא.

והמהרש"א פירש משום דשיתף הקב"ה רחמים בפריאה ונהו מה דקאמר קודם שיחטא. ולענ"ד אין זה במשמעות קודם שיחטא כי השיתוף רחמים בפריאה הנה למען ימצא החוטא מחילה אחר שיחטא.

ולענ"ד יש לפרש ע"פ מה דאמרינו בסופה (דף נ"א) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו שצאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו וכתיב

ה' לא יעזבנו בידו ע"ש ואין לה מדת הרחמים גדול מזה שהקב"ה עוזרו קודם שיחטא ועיין לקמן: שם עד שפא ר"ע ולמד: עיין מה שפכתתי בספרי ע"ל בנדה (דף ע'): שם בתוס' ד"ה שלש.

ומפל מקום קשיא: לפי מה שפכתתי לעיל דפירוש קודם שיחטא דהיינו שהקב"ה עזרו לבל יפשל בחטא שפיר הוי ב' מדות שהרחמים חלוקים דקודם החטא הקב"ה מרחם עליו להקל מעליו עול ולחזקו נגד יצה"ר ואחר החטא הרחמים לבל יענש וכו' א"ש מה דדריש הפסיקתא דבפסוק יש לדקדק מהו הפל עזבני ה' וה' שכחני ולמה שינה הלשון דבתחלה עזבני ואח"כ שכחני.

אבל לפ"ז א"ש דהכי דריש דציון מקונן קודם שחטאתי עזבני ה' בידי יצה"ר דכוה שייך לשון עזיבה פדכתיב ה' לא יעזבנו בידו ולאחר שחטאתי ה' ענשני בגלות ושכחני. ולכן משיב רק על שכחני באמרו התשפח אשה עולה אבל על עזבני לא משיב דמה דהוי הוי.

ועיין עוד מה שפכתתי מזה בספרי מנחת עני לפ' בראשית: שם ד"ה ושב ורפא. סליחת העון קרא רפואה: לפ"ז יקשה איך קאמר איזהו דבר שצריך רפואה וכו' שהרי סליחת העון נקרא רפואה.

שוב ראיתי שהרי"ף בעין יעקב הקשה פן ומה שתיגרן דדרש מלשון ורפא לו דמשמע שהוא עצמו מרפא עצמו מה שלא שייך בסליחת העון לא הבנתי שהרי במגילה זה ושב ורפא לו בעצמו דמייתי הכא דרש על סליחת עון.

אכן לענ"ד י"ל דהתוס' רצו לבאר מה דקאמר הכא איזהו דבר שצריך רפואה הוי אומר זה גזר דין דלמא ורפא לו כפשוטו שנתרפא מחליו אם נענש על עבירות לזה פתבו שדרש הכא כמו שדרש במגילה על סליחת עון לאפוקי על חולי ממש אבל באמת גם במגילה הפירוש כמו הכא דסליחת העון קרא רפואה מפני שע"י תשובה מרפא עצמו מגזר דין שלו שבה נסלח עונו וכו' א"ש מה שדרש רב לקמן שגזר דין של צבור נקרא מדכתיב בכל קראנו אליו ולמה לא יליף כמו ר' יוחנן משום ורפא לו.

אבל לפ"ז י"ל דהוא דרש על רפואה ממש או עכ"פ אין ראיה כ"כ פיון שאפשר לפרש פן: שם ד"ה אשר. לא ישא פנים לזקן: מזה אין ראיה כ"כ דגם זה יש לפרש שלא יראה פנים צהובות ומרחם לזקן דאם על פני זקן קאי ה"ל לכתוב לא ישא פני זקן.

אבל בנדה הביאו התוס' ממה דכתיב גבי לוט הנה נשאתי פניך דמזה נדאי נראה דקאי על פני אדם. וכן משמע מאת פני איוב שהביאו התוס' לקמן.

ועיין בתוס' בנדה ומה שפכתתי בספרי ע"ל שם: שם דף י"ח ע"א בגמרא ר' אלעזר אומר פאן קודם גז"ד: הט"א פתב דר"א ע"כ פרבי יוסי או כר"נ ס"ל דאדם גדון בכל יום ובכל שעה דאי כר"מ ור"י דאדם גדון בר"ה ונחתם ביוה"כ איך אפשר ששנים שעלו למטה שלזה הנה קודם גז"ד ולזה לאחר גז"ד.

ולענ"ד י"ל דר"א כר"מ או כר' יהודה ס"ל ומשפחת שהיה בין ר"ה ליוה"כ ולאחד מהם נגזר הדין בר"ה של שנה שעברה ונחתם ביוה"כ ועתה נעשה בו הדין וכדאמרינו לעיל (דף ט"ז) אדם שאירע בו קרי או אונס קודם יוה"כ נידון לשעבר ולאחד נגזר הדין בר"ה

זה ועדיין לא נחתם או שלשניהם נגזר הדין בר"ה זה והאחד היה רשע גמור בר"ה ונחתם למיתה והאחד היה בינוני שקול ועדיין לא נחתם דינו: שם בגזר דין שיש עמו שבועה: עיין מה שפתי בסיניא זו בספרי ע"ל ביבמות (דף ק"ה): שם התם ביחיד: היצא מהסניא דביחיד יש חילוק בין קודם גז"ד לאחר גז"ד דלאחר גז"ד אינו נקרא אבל בצבור לעולם נקרא חוץ מגז"ד שיש עמו שבועה שאינו נקרא וגם ביחיד יש שנקרא בגון פשב בין ר"ה ליוה"כ וכל זה לר"ע ולר' אלעזר ולתנא דברייתא דלעיל השב בנתיב אבל לר' יצחק אפילו גז"ד דביחיד דכל השנה נקרא ע"י תשובה.

והנה הרי"ף והרא"ש הביאו הסניא דמחלק בין יחיד לצבור ובין כל השנה לעשי"ת ואח"כ הביאו הא דר' יצחק ולכאורה יש סתירה בזה. והנראה דדעתם פדעת הרמב"ם הל' תשובה (פ"ב) שכתב אעפ"י שהתשובה והצעקה יפה לעולם בעשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנאמר דרשו ה' בהמצאו בד"א ביחיד אבל בצבור כל זמן שעושין תשובה וצועקין בלב שלם הם נענים שנאמר כה' אליהנו בכל קראנו אליו עכ"ל.

והנה גם בדברי הרמב"ם יש סתירה בזה דתחלה כתב שהתשובה יפה לעולם והם דברי ר' יצחק ואעפ"כ הביא החילוק בין יחיד לצבור ובין עשרה ימים לכל השנה. אמנם ע"ז פבר העיר הפרשת דרכים (דף כ"ט) וכתב דדעת הרמב"ם דרבי יצחק ע"כ ג"כ צריך ליישב הסתירה שבין בהמצאו ובין בכל קראנו אליו וע"כ גם כן מיישב בחילוק שבין יחיד לצבור ובין עשרה ימים לכל השנה ואע"ג דס"ל דגם ליחיד נקרא אחר גז"ד זה מיישב דלצבור וכן ליחיד בעשרת ימי התשובה ודאי מהני לגמרי אבל ליחיד בשאר מות השנה אינו מועיל בודאי אבל מכ"מ אפטר שיקרא גז"ד.

ומהר"ן נראה שג"כ הוקשה לו איך מתרץ ר' יצחק רומיא דקרא ומתרץ בענין אחר שכתב ור' יצחק אמר יפה צעקה לאדם דאפילו היכא דלא מיקרא גז"ד ממעטת את הפורענות עכ"ל. ובזה מתרץ ג"כ דעת הרמב"ם והיא ג"כ שיטת הרי"ף והרא"ש ומה שפסקו כר' יצחק אע"ג דפליגי עליו ר"ע ור"א וגם סתם ברייתא דהשב בנתיב י"ל פיון דלעיל (דף ט"ז) אמרינו כמאן מצלינו האי דנא וכו' ואיב"א רבנו וס"ל כר' יצחק והשתא פיון דסתם מתניתן דלעיל דלא כר' יוסי ואעפ"כ מצלינו אקצירי ומרזעי ע"כ צ"ל דס"ל כר' יצחק ולכן פסקו כנותיה: שם אלו עשרה ימים: מזה משמע שנבל מת אחר יוה"כ ולפ"ז פליג רבה בר אבהו אמה דאיתא במדרש פתיב ושמואל מת ניספדו לו כל ישראל וסמיך ליה ואיש במעון אמר הקב"ה הפל צונחין וטופחין על מיתתו של צדיק והרשע זה יושב ועושה מרזיחין והלא שמואל מת כ"ח אייר כדאיתא במגילת תענית ואיך שנייך שע"ז נענש נבל אחר עשרת ימים שמהפסוק נראה דעשרת ימים אלו היה מיד אחר שעשה משה ומרד בנדוד ואפילו נימא שהספד של כל ישראל משה עד סמוך לר"ה ואז עשה נבל המשה מכ"מ יש מדרש אחר שנראה בפירוש שמת נבל סמוך למיתתו של שמואל דאיתא במדרש תלה לו להקב"ה ז' ימי אבלו של שמואל הצדיק שלא יתערב אבלו באבלו של צדיק ועשה שלשה ימים ומת בהפרת עכ"ל.

מיהו המדרש הזה בלא"ה פליג אגמרא דידן שהרי נתן טעם לעשרה ימים שלא הוזכר כאן: שם במתניתן מפני חנוכה: הפ"י הקשה הרי ע"פ מה דאמרינו סנהדרין (דף מ"א)

לא שינה טעות בעבור רק עד חצי החודש והרי חנוכה הוא אחר חצי החודש ומירץ דמה דאמרינו בסנהדרין הוא דוקא לענן דרוב העולם יודעים אחר חצי החודש מתי קדשו ב"ד ואפתי הוצרכו שלוחים מפני המיעוט עכ"ד.

אמנם מדברי הרמב"ם לא משמע פן אלא שכל העולם יודעים מתי קדשו ב"ד את החודש וכ"כ גם הברטנורא סנהדרין (פ"ה). אמנם לענ"ד י"ל דזה שינה דוקא במקומות שקרובים לירושלים ואפשר להם לידע ע"י עוברים ושבים אבל השלוחים דמודיעים למקומות הרחוקים דאיהו אפשר להם לידע שם אם לא ע"י השלוחים.

והנה הט"א הקשה שמדברי רש"י משמע שלא הלכו רק עד הפסח ולמה לא הלכו עד יום שביעי ש"פ להודיע להרחוקים. ולענ"ד י"ל פיון דאמרינו בתענית (פ"א) ט"ו יום אחר הוצג פדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת הרי שעכ"פ בזמן הבית לא היה דרים מישראל רחוק מירושלים יותר ממנהלך י"ד יום עם השבתות שהרי בט"ו פבר שאלו על הגשמים א"כ ע"כ הרחוקים ביותר שבו לבייתם בערב של י"ד ואפילו הדרים מעט יותר ודאי שמעו בימים הקרובים ולכן לא הוצרכו לשלוחים: שם ברש"י ד"ה ועל אלו.

הולכין אחר רוב שנים: ק"ל למה לי טעם דרוב אפילו ליכא רוב מטעם ספק לבד ג"כ ע"כ עושין יום ל' ויום ל"א אלו מספק ר"ה וכמו שכתב רש"י בביצה וכמו שכתבו גם התוס' פאן ואם ידעו מתי התחיל אלו לא ידעו יום ל' שלו.

שוב ראיתי שגם בט"א הקשה על רש"י פן. ולענ"ד אולי י"ל דגם הכא לא פיון רש"י לומר הטעם של רוב למה שאין עושין רק יום ל"א אלא שרצה לבאר אפתי למה הוצרכו לשלוח שלוחים על אלו לא ידעו ויעשו ר"ה ביום ל"א לבד פגון אם היה יום ל' של אב ביום א' יעשו ר"ה ביום ג' לבד מטעם ספק ספיקא שמה היה אב מלא והיום יום ל' ואת"ל שהיה חסר שמה היה אלו מלא והיום יום ל"א ואע"ג דאין עושין ספק ספיקא לכתחלה אלא אם לא שולחים שלוחים ממילא הוי ספק ספיקא ולא אנהנו עשינו אותו לכן כתב רש"י דע"כ הולכין אחר רוב שנים דאין אלו מעובר וא"כ ליכא ספק בזה רק מטעם רוב אנו צריכים לעשות ר"ה ביום ל' וע"כ צריכה לשלוח שלוחים לידע מתי יום ל' דהוי ספיקא דאורייתא אבל מכ"מ גם רש"י ס"ל דלא סומכין על רוב זה ג"כ לענן שלא לעשות גם יום ל"א מספק: שם ע"ב בגמרא קרא ליה צום: המהרש"א והרי"ף בע"י והט"א הקשו מה קושיא בזה הרי הפירוש פשוט מה שהיה עד עתה צום יהיה לששון ולשמחה בבנין בית שני ומירצו בדחוקים.

ולענ"ד היה נראה שהקושיא היא דהו"ל לומר יום צום הרביעי וגו' יהיה לששון ולשמחה אבל איהו אמר הצום יהיה לששון דמשמע בעוד שהוא צום הוא ג"כ לששון ולשמחה ובזה יש סתירה. שוב ראיתי שכתב הקשה הב"י (סימן תק"נ) קושיא זו ומירץ פתירו צנו ותימא על הגדולים שלא הזכירו זה.

וכעת מצאתי בריטב"א שכתב פירוש קרוב לזה דהו"ל למימר הימים אשר צמתם: שם אמר רב פפא שאני ט"ב: יש להסתפק אם פונות ר"פ פיון שהוקפלו צרות בט"ב לא תלי ברצו מתענין אלא יש חיוב להתענות מדברי קבלה או שפונותו דאע"ג דתלי ברצו מתענין מכ"מ שאלחו שלוחים מפני התענית וכיון שהוקפלו בו צרות.

והנה מדברי רש"י במגילה (דף ה') שכתב ד"ה אבל וז"ל והאי דנקט ט"ב משום דהוכפלו בו צרות והכל מתעניין בו אבל שאר צומות אמרינן במסכת ר"ה רצו מתעניין רצו אין מתעניין עכ"ל.

משמע מזה דהך דרצו אין מתעניין על ט"ב לא נאמר. אמנם מהרמב"ם נראה שכל ד' תעניות שוין מדברי קבלה ובשעה שאין גזירה ואין שלום מדברי קבלה רצו מתעניין רק שעתה שקבלו הציבור עליהם אין ב"ד יכול לבטל ט"ב וכ"נ ממש"כ הב"י ריש סימן תקנ"א.

וכעת מצאתי בריטב"א שכתב בפירושו פן מדברי קבלה רצו מתעניין גם על ט"ב נאמר: שם ומי הרגו: הפ"י והט"א הקשו מה קושיא הא מפרש בקרא דישמעאל הרגו. ולענ"ד אין זה מפורש (דבמלכים ב' כ"ה) פתיב ויהי בחודש השביעי בא ישמעאל וגו' ועשרה אנשים אתו ניפו את גדליהו וימותו ובירמיה (מ"א) פתיב ויקם ישמעאל וגו' ועשרת האנשים אשר היו אתו ניפו את גדליהו בן אחיקם בן שפן בחרב וימת אותו הרי שבשני מקומות פתיב ניפו את גדליהו ובסנהדרין (דף ע"ח) אמרינן ת"ר הפוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות ומת בין בבת אחת בין בזה אחר זה פטורין ריב"ב אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב את מיתתו עכ"ל.

הרי לרבנן לעולם פטור פשהפוהו עשרה בני אדם ולריב"ב עכ"פ לא חייב רק האחרון ובהפוהו בזה אחר זה והרי בפסוק נאמר ניפו א"כ היאך יחשב ישמעאל בן נתניה ההורג וצ"ל דדרשו פן מדכתיב וימת אותו לשון יחיד והיה מקובל שהעשרה לא קרבו מיתתו ועכ"פ טובא קמ"ל הברייתא דנהרג ע"י ישמעאל שהוא לבד נקרא ההורג: שם ד"ה ג' בתשרי: הט"א הקשה למאי דפירשו מקצת מפרשים בשם הירושלמי דגדליה נהרג בב' בתשרי אלא שאותו ב' בתשרי חל בשבת לפיכך נדחה צום גדליה לג' בתשרי איך אפשר לומר פן פיון דאמרינן שהפית נחרב באחד בשבת ואיך אפשר שבאותה שנה היה ב' בתשרי בשבת ע"ש.

ולא ידעתי מי כתב פן שלא מצאתי רק שהרבינו ירוחם כתב שנהרג בר"ה ונדחה ליום ג' אבל שהיה יום ב' בשבת לא מצאתי וכל שפן שאי אפשר שהירושלמי ס"ל פן דבירושלמי דתענית פ"ד הביא ג"כ ברייתא זו דבג' בתשרי נהרג גדליה: [מפן המחבר ללמדך ששקולה מיתת צדיקים.

ק"ל איך יודעים מזה ששקולה ג' בתשרי כט"ב אולי ששקולה כעשרה בטבת או כ"ז בתמוז והראיה שלא החמירו בתענית זה כבתשעה באב. עוד יש לדקדק למה לא הביא הש"ס פסוקים לראיה אצל ט"ב וצום גדליה כמו שהביא הש"ס לעיל בי' דטבת וי"ז בתמוז.

לכן לולא דמסתפינא הייתי אומר שיש חסרון בש"ס ואולי שנהגסר הפסוק דזכריה ז' פי צמתם וספוד בחמישי ובשביעי וגו' ומזה למד הש"ס ששקולה מיתת צדיקים לשריפת בית אלהינו באשר שהנביא השנה אותם]: שם ותבטל מצותה: נ"ל דהכי פריף אי ס"ד דיו"ט תלוי במצות הדלקת הנרות כמו שפירץ רב יוסף דשאני חנוכה דאיכא מצוה

ומשום מצוה לא בטלו את היו"ט א"כ לאחר החרבן דבטלו את היו"ט דהני פי הני תבטל היו"ט עם המצוה אע"כ די"ט לא תלי במצות וא"כ קשה פקושת רב פהנא.

ובזה מנושב מה שהקשה הרשב"א על תירוץ התוס' דלכך לא פריד ר"כ ממתניתין דלעולם לא תשיב יו"ט נאפילו הכי מדליקין זכר לג' שהרי פריד ותבטל איהו ותבטל מצוה אלמא אי אפשר שתבטל איהי ולא תבטל מצוה ע"ש.

אמנם לפ"ד א"ש די"ל דהתוספת מפרשים פדכתבנו דאבני לא רצה להוכיח רק דלא זה בזה תליא וזה ג"כ סברת ר"כ ולכן לא הקשה ממתניתין: שם עשאווהו י"ט: עיין בקמח"ש"א ח"א שגראה מדבריו שי"ל דהך יוחנן כה"ג שהנזכר פה הוא אותו ינאי המלך שנעשה צדוקי והרג החכמים.

ולענ"ד ז"א אלא הוא אותו יוחנן כה"ג ששימש אחר שמעון הצדיק כמ"ש הרמב"ם ה' מעשר (פ"ט) ושמזכירין בעל הנסים מתתיהו בן יוחנן כה"ג והוא הנה צדיק ועיין בסדר הדורות: שם ברש"י ד"ה דאמר.

מדקתני וכשהמקדש קיים: ק"ק למה צריד רש"י לראיה זו הא בפירוש תנו על אב מפני התענית וי"ל ע"פ מה שהעיר הטורי אבן שאין לפרש מפני התענית לבזמן הבית כדי שלא יתענו מפני שהוא לששון ולשמחה דא"כ אתמוז וטבת נמי ליפקו שגם הם היו בזמן הבית לששון ולשמחה עכ"ד והשתא לפי דעת המקושן שהקשה באמת דעל תמוז וטבת נמי ליפקו אין להביא ראיה ממה דתנו ועל אב מפני התענית דבזמן הזה איירי דהנה אפשר לומר כס"ד דט"א דיצאו כדי שלא להתענות ולכן כתיב רש"י הראיה ממה דתנו וכשהמקדש קיים: שם בתוס' ד"ה זה תשעה בתמוז.

ופליג אש"ס דילן: הט"א כתב דכוננת התוספת בזה שמוכח ממה דקאמר ר"פ שאני ט"ב הואיל והוקפלו בו צרות ואי ס"ד דבראשון נמי הובקעה העיר בי"ז בתמוז א"כ גם בי"ז בתמוז הוקפלו צרות אכן השיב על ראיה זו ומסיק דגם עפ"י גמרא דילן דבראשון נמי הובקע העיר בי"ז ע"ש.

ותמהתי על גדול פמוהו דנהירין ליה שבילי דש"ס איך שכח במכ"ה הגמרא דתענית (דף כ"ח) דאיתא התם הובקעה העיר בי"ז הוי והכתיב בחדש הרביעי בתשעה לחודש ויחזק הרעב בעיר וכתוב בתריה ותבקע העיר אמר רבא ל"ק פאן בראשונה פאן בשניה דתניא בראשונה הובקעה העיר בתשעה בתמוז בשניה בי"ז בו ע"כ.

ופשוט לפ"ז שמה שכתבו התוס' ופליג אש"ס דילן שפוננתם על גמרא זו דתענית דאמרינן בפ"י דבתשעה הובקעה בראשונה. וכן כ' הריטב"א וז"ל אבל בי"ז בתמוז לא הוקפלו שהרי לפום גמרא דילן בט' בתמוז הובקעה העיר בראשונה ובי"ז בתמוז הובקעה בשניה עכ"ל: שם ד"ה וירד.

לא הוי לו לאקשוני: הפ"י תירץ על קושיא זו דמתניתין לא הוי מצי לאקשוני פיון דאמרינן דהנה פי הני א"כ בהני ג"כ באין שלום ואין שמד רצו מתעניין רצו אין מתעניין וא"כ י"ל דבחנופה רצו שלא להתענות אלא לעשות יו"ט אבל מבריינתא פריד מדקאמרי התענו על מה שהתעניתם וסיים בן נ"ל נכון.

ונאני תמה דא"כ מה פרידו לקמן מבריינתא בעשרים ותמנא בו וכו' קמיינתא בטול
אחריינינתא מוסיפין הרי שם אחר שבטלו הגזירה ומכ"מ יד האומות תקיפה היו בכלל
אין שלום ואין שמד ואעפ"כ פשוטא ליה דקמיינתא בטל וישעל פו אי אפשר דאחריינתא
מוסיפין אע"כ רצו מתענין אמרינו אבל רצו לעשות יו"ט לא אמרינו וא"כ איך אפשר
שהיה תלוי ברצונם לעשות חנופה י"ט.

אכן לענ"ד י"ל ביישוב קושיתם שהרי לכאורה ממתניתן ל"ק די"ל כמו שתירץ אקושיא
דלקמן דאייירי בזמן שבהמ"ק קיים. אכן זה אינו דיש לדייק דאייירי בזמן הזה מדקאמר
בסיפא וכשהיה בהמ"ק קיים יוצאין אף על אייר וכמו שכתב רש"י לעיל וכיון דמתניתן
לא יכול להקשות רק מדיוקא דסיפא לכן ניחא ליה להקשות מבריינתא בפירוש דזה
פשיטא דר"א ור"י לא בזמן הבית היו כמו שכתב רש"י עד שלא הוצרך לפרש כמו
שפירש לקמן גבי יהודה בן שמוע: שם דף י"ט ע"א בגמרא ראש חודש דאורייתא:
באו"ח סי' תי"ח הביא הב"י דברי רבינו ירוחם שכתב שפנין דבטלה מגילת תענית מותר
להתענות בר"ח וז"ל פתב רבינו ירוחם בנתיב ר"א אסור להתענות בר"ח כף פשוט
במגילת תענית ונראה פנין דבטלה מגילת תענית דאינו אסור עכ"ל.

והב"י הקשה עליו ממה דאמרינו הקא ובתענית דר"ח דאורייתא הוא והשאגת אריה
בתשובה סי' ק"א ביאר הקושיא יותר פנין דאמרינו דאורייתא הוא וא"צ חיזוק אלמא
שר"ח אינו בכלל ימים הכתובים במגילת תענית וסיים וזה ראיה ברורה שאין עליה
תשובה ולענ"ד י"ל דמה שר"ח דאורייתא הוא פי' רש"י מועד דאורייתא דהיינו דאמרינו
דר"ח איקרי מועד אכן שמועד אסור בתענית לא כתוב בתורה ואע"ג דיו"ט ושבת אסור
בתענית זה אחי מוקראת לשבת עונג וממה דכתיב לכם כדאמרינו בפסחים (דף ס"ה)
אכן מזה אפתי לא שמענו שר"ח מדאקרי ג"כ מועד אסור ג"כ בתענית כמו יו"ט דא"כ
לתסור גם במלאכה כמו יו"ט וא"כ במה דאמרינו הקא ר"ח דאורייתא הוא לאסור
בתענית היינו משום שנאמר בד' צומות פי צמתם וספוד בחמישי ושביעי וגו' ומכאן
נאילך יהיה לשוון ולשמחה ולמועדים טובים כמ"ש רש"י דבזה גלי קרא דמועדים
אסורים בתענית וא"כ ה"ה ר"ח דאיקרי מועד מדאורייתא אבל לפ"ז דוקא בזמן
שבהמ"ק קיים שהיו המועדים דמגילת תענית אסורים בתענית גם ר"ח אסור אבל לאחר
חרבן דבטלה מגילת תענית לרב ור"ח מדבטלו מועדים טובים דדברי קבלה ואמרינו הני
פי הני א"כ בטל ג"כ אסור תענית בר"ח שלא נאמר רק מדאקרי מועד פי הני וזהו טעמו
של רבינו ירוחם שס"ל דבזה"ז מותר להתענות בר"ח.

ואין קושיא ממה דאמרינו הקא ובתענית (דף י"ז) ר"ח דאורייתא הוא שהרי זה אמרינו
לבזמן שבהמ"ק קיים דבזה באמת אסור בתענית אבל בזמן הזה שבטל מגילת תענית גם
זה בטל ומה שכתב הר"י שאסור תענית בר"ח פשוט במגילת תענית לא מצאתי שם פן
ונראה שפנין על מה ששם בבריינתא דמייתי הקא שבתות וי"ט הם אסורים לפניהם
ולאחריהם מותרים כתוב אחר ימים טובים וראשי חודשים ונראה שזה חסר בגמרא שלנו
הקא ובתענית: שם דה"ל יום שלאחר ר"ח: הפ"י הקשה הו"א איכא למימר דאפתי הוי
מותר בהספד משא"כ עכשיו דאיכא נמי יום שלפני ג' בתשרי ה"ל מוטל בין שני יו"ט
ואסור בהספד ע"ש.

ולא הבנתי דלזה לא הוצרך לתקן יו"ט דבלא"ה ה"ל מוטל בין ב' יו"ט דהרי יום גדליה הוא בעצמו ג"כ יו"ט: שם בין לאחריהם: זה פירי יוסי דס"ל דלאחריהם ג"כ אסור ודלא כת"ק ולכן פריה קא ג"כ בפשיטות תיפוק ליה שהו"ל יום שלאחר ר"ח פינו דברייתא דתענית פירי יוסי אתיא וכדאמרנו בתענית (דף י"ח) לאסור יום שלאחריו כמאן כר' יוסי ע"ש ואין להקשות הרי לקמן מסיק תנאי היא ור' יוסי ס"ל אין בהמ"ק קיים מותרים וא"כ ברייתא דמגלת תענית בעשרים ותמנא ביה לא אתי כר' יוסי דהרי ר' יהודה בן שמוע לאחר החורבן הוי די"ל דהך ברייתא ס"ל פנותיה בחדא ופליג עליה בחדא וכן צ"ל גם בתענית (שם) דפריה כמאן כר' יוסי וכו' תיפוק לי' דה"ל יומא דבתר עשרים ותמנא ביה דתנא וכו' ע"ש ומה פריה דממנ"פ אי ר' יוסי היא הרי לית ליה י"ט דעשרים ותמנא שלא נתקן עד לאחר החורבן ולכן גם שם צריה לפרש כן דס"ל דלענין לאחריו ס"ל כר' יוסי ולענין בטלה מגלת תענית לא ס"ל פנותיה ובזה א"ש ג"כ מה שהתוס' ד"ה אסורים כתבו ונ"ל ואתיא הך ברייתא כר' יוסי וכו' א"נ פריה ובלא השלמה עכ"ל.

והרי ע"כ לאו ר' יוסי היא דלר' יוסי ליכא הך דעשרים ותמנא אבל לפ"ד אתי שפיר דכוננתם דבזה דמתענה ומשלים ס"ל כר' יוסי: שם ותיפוק ליה דה"ל יום שלפני יום: הט"א והפ"י ובש"ו"ת פנסת יחזקאל הקשו דקושא זו הו"ל להקשות לעיל מיד קודם הקושא דהרי יום דלאחר ר"ח פינון שהיא מצום גדליה דאיירי ביה והט"א הניח בקושא והפ"י והכ"י תירצו בדרה רחוק.

ולענ"ד י"ל בפשטות דבתחלה לא הוקשה לו דהוי ידע שי"ל דיום הפתוב בדברי קבלה א"צ חיזוק ולכן הקשה מר"ח דלא ידע שר"ח נקרא ג"כ פתוב אכן אחר שתיירך דר"ח דאורייתא ודיוק דאורייתא לא בעי חיזוק דמשמע דוקא דאורייתא אבל מה שאינו מדאורייתא בעי חיזוק פריה דא"כ גם צום גדלי' בעי חיזוק ותיפוק ליה דה"ל יום שלפני גדלי' ומשני דמה דקאמר דאורייתא לא בעי חיזוק לא אתי לאפוקי רק דברי סופרים אבל דברי קבלה כדאורייתא דמי.

ושוב מצאתי ראיה לזה מדברי הריטב"א שכתב שס"ד של המקשן ותיפוק ליה דהרי יום שלאחר ר"ח הנה שהיה סובר שר"ח מדרבנן אבל שמדאורייתא לא בעי חיזוק ידע שפיר והתירצן לא חיזש לו רק שר"ח דאורייתא היא: שם בתוס' הא ר' יהודה.

וי"ל דמכ"מ רבי שסדר המשנה: לא ידעתי האיה כתבו שסדר המשנה הלא לא משנה אלא מגילת תענית היא ומנ"ל שרבי סדרה: שם בא"ד. פינו דבימיו הנה שלא לצורך: ק"ל לפי מה דמסיק תנאי היא א"כ ע"כ ר' יוסי ומאן דס"ל פנותיה דבטלה מגילת תענית לא הסכים עם היו"ט של כ"ח אדר שתיקון יהודה בן שמוע וחבריו כמו שאכתוב לקמן ולפ"ז מה פריה שם תיפוק ליה דהוי יומא דבתר כ"ח דלפי פי' התוס' דתנא דמגלת תענית לא הנה צריה להזכירו דלקמא הוצרך להזכיר מריש ירחא מפני הך תנא דס"ל כר' יוסי וצ"ע: שם ע"ב בגמרא תנאי היא דתנאי: ברייתא זו נשנית במגילת תענית אחרי מה דחשיב י"ט דקרבו עצים שהיה בט"ו באב וסדר מגילת תענית הוא דחשיב כל הימים טובים של כל השנה מתחיל מריש ירחא דניסן ומסיים בי"ט של עשרים ותמנא באדר ומדנשנה הך פלוגתא אם נוהג הי"ט גם בזמן שאין בהמ"ק קיים באמצע בין ניסן לאדר

ולא לבסוף משמע דרק על יו"ט דקרפון עצים פליגי שבזה שייך טעם של ר' יוסי מפני שאכל הוא להם דאיך ישמחו ביום שיהיו מביאים קרבן עצים והמקדש חרב ובטל עבודה אבל לענין י"ט שאין בהם זכרון לבהמ"ק ועבודה כגון מה דתני לעיל בתלתא בתשרי בטילת אדפרתא או מה דתנא בעשרים ותמניא אתא בשורתא איך שייך בזה מפני שאכל היא לו ולפ"ז קשה איך יליף מזה דס"ל לר' יוסי דבטלה מגלת תענית וצ"ל דס"ל להגמרא פיון דרוב היו"ט הם לזכר בהמ"ק ועבודה והם בטלו ע"כ ג"כ כמו של קרבן עצים ע"פ טעם ר' יוסי שאכל הוא לו לכן גם שאר יו"ט בטלו: שם אין בהמ"ק קנים מותרין: לפ"ז מה דתני במגלת תענית בעשרים ותמניא בו אתת בשורתא וכו' לאו כ"ע הוא אלא יהודה בן שמוע תיקן י"ט זה ואזיל בשיטת ר"מ רבו דקאמר די"ט נוהגין גם בזמן שאין בהמ"ק קנים אבל לר' יוסי באמת לא תיקנו י"ט זה: שם דלא אצטריך הרשב"א תימה דאיך אפשר דבכל השנים הללו לא חל ר"ה ע"פ ראיה או חשבון באד"ו עד שיהיו צריכין לעבר משום ירקיא או מתיא ונ"ל עפ"י מה דאמרינן לקמן מאימין על העדים לעברו או לקדשו ובניסן ובתשרי מסקינן דמאימין ביו לעברו ביו לקדשו.

ולפ"ז י"ל דהכי פירושו דלא אצטריך שלעולם היו באים עדים ביום שלשים שהיה אפשר לקדשו הא אצטריך דהיינו כשהיה יום שלשים בה' או ביום ו' אז מעברין ומקדשין ביום שלשים ואחד ע"י שמאימין על העדים לשתוק אבל כשלא רצו לשתוק והעידו עדותם ע"כ מקדשים ביום שלשים ולא חוששין משום ירקיא או מתיא דהא לא אמרינן לקמן רק דמאימין על העדים ולא אמרינן דאין מקבלים אותם וכן נראה גם מדברי הרמב"ם שאם לא שמעו העדים על האיום מקבלים אותם וע"ז הוצרכו לשלוח שלוחים דהא אי אפשר לידע אפילו כשחל יום שלשים בד"ו אם קדשו ב"ד או לא וע"ז פריך הא מקלקל ר"ה וא"כ הלא טוב שאפילו לצורך של מתיא וירקיא לא יעברו וממילא לא יצטרכו לשליחות העדים ומשני מוטב לשלוח שלוחים כדי שיידעו מתי יוה"כ וספוח ולא יתקלקלו כולהו מועדות משום ירקיא ומתיא ומתורץ בזה גם מה שהקשו התוספות על רש"י הרי ממילא ידעו שיעברו ב"ד כשחל יום שלשים באד"ו: שם הא מקלקל ר"ה: רש"י פירש דנמצא שלא עשאוהו בני הגולה כהלקה והתוס' פירשו שהקלקול הוא מה שעושים שני י"ט מספק.

ורש"י ותוס' בזה לשיטתיהו קאי דרש"י פירש לעיל במתניתן (דף י"ח) שסמכו על רוב שנים ועשו בגולה רק יום א' והתוס' שם כתבו שעשו ב' ימים ולכן הוצרכו לדחוק דגם זה נקרא קלקול: שם בתוס' ד"ה מימות.

משום מחרת י"ט: אין לפרש דכוננתם משום דלאחריו אסור בתענית שהרי זה רק לר' יוסי ועוד דאמרינן לעיל דאורייתא לא בעי חיזוק אלא כוננתם משום דאסרו חג של י"ט אסור בתענית וע"ז כתבו דזה מנהג של אחרונים הוא אבל בימי עזרא עדיין לא היו נוהגין בו אסור תענית.

והנה בסוכה (דף מ"ה) אמרינן פל העושה אסור לחג באכילה ושתיה מעלה עליו הפתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר אסרו חג בעבותותם ופירש"י בשם יש אומרים דהיינו יום שלאחר חג ע"ש.

ולפי פי' זה שפיר י"ל דנהגו גם בימי עזרא שלא להתענות ביום שלאחר הקטן שהרי מקרא יליף כן אבל התוס' דהקא י"ל דס"ל כפי' קמא שהביא רש"י שם דקאי על י"ט עצמו. ויש להביא ראיה לפי' זה ממה דאמרינו תענית (דף י"ח) לא נצרכה אלא לאסור יום שלאחריו ע"ש ואי ס"ד דאסרו חג מקרא יליף ל"ל לאסור תענית ביום שאחר הפסח ע"י מגילת תענית אלא ע"כ דקרא על י"ט עצמו קאי ואיסור תענית באסרו חג של י"ט תקנה של חכמים אחרונים היא.

אמנם מה שכתבו התוס' ועוד שהרי דבר שבצבור הוא לא זכיתי להבין דאם בימי עזרא כבר היה המנהג שלא להתענות באסרו חג מה לי אם הוא דבר של צבור או של יחיד: שם ד"ה ואל"ל. קשיא דליכא קלקול אלא מיוה"כ לחוד: המפרש על הרמב"ם בה' קידוש החודש (פ"ז) פתב בשם ר"ח שמה שלפעמים עברו לאלול הי' עפ"י סוד העיבור שבקדם מהל"מ ומה שאמרו משום ירקיא ומשום מתיא לא שנה עיקר הטעם אלא מפני שלא נתגלה סוד העיבור אמרו טעם זה להמון העם וגם לעולא נדמה שנה הטעם ולכן פירש כן אבל האמת אין זה עיקר הטעם ע"ש.

ולפ"ז י"ל דגם רש"י ס"ל כן ומה דנקט משום ירקיא ומשום מתיא מפני שנהו הטעם שפירש לקמן אבל מה דקאמר הקא ואל' יתקלקלו כולהו מועדות פוננתו על הקלקול עפ"י סוד העיבור ובזה מתורץ מה שהקשו התוס' על פי' רש"י דליכא קלקול רק מיוה"כ לחוד ומה שהקשו עוד שהרי מקביעות אלול כבר ידעו קביעות תשרי דלא אד"ו ראש דלפי דברי ר"ח שהפל תלוי בסוד העיבור אפשר שבאלול חשבו ב"ד ועמדו על הפחוק שעל פי סוד העיבור צריך לעשות אלול מלא ולכן לא ידעו מקודם: שם דף כ' ע"א בגמרא דאיקלע יום שלשים ואחד בשבת: ק"ק דא"כ יקשה לר"א ב"ר צדוק דס"ל לקמן (דף כ"ד) דביום ל"א אין מקדשין א"כ לא שייך משום מצוה לקדש על הראיה.

וי"ל דהשתא מתרץ דהך תנא ס"ל פהך תנא דמתניתין דס"ל לקמן בין בזמנו בין שלא בזמנו מקדשין אותו ולפ"ז ר"א בר"צ ע"כ פליג על הך מתניתין דס"ל דעל ניסן מחללין שבת וכן נראה מדברי הריטב"א: שם תיובתא.

הטורי אכן הקשה מה קושיא דדילמא הני דשלוהו למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר ס"ל כבן עזאי דס"ל הכי פדאמרינו בבכורות (דף נ"ד) ותירץ דבן עזאי ס"ל פאחרים דכל החדשים אחד מלא ואחד חסר לפי סדר החדשים וכינון דניסן מלא ממילא אדר חסר ואפילו פשיש ב' אדר שניהם חסרים אבל הנהך דשלוהו למר עוקבא ע"כ לא ס"ל פאחרים דא"כ למה שלחו על אדר הסמוך לניסן דוקא תיפוק ליה דכל ו' חדשים שאחר המלאים הם חסרים עכ"ד.

ודבריו תמוהים דאיהו אפשר דטעם דב"ע פאחרים שהרי בבכורות שם אמרינו בכ"ט באב כן עזאי לטעמיה דאמר האלוילים מתעשרים בפני עצמן וליעשרינהו ביום ל' זמנין דמחפורין ליה לאב וכו' ע"ש.

ואי ס"ד דב"ע פאחרים ס"ל א"כ אב לעולם מלא עפ"י סדר החדשים דניסן מלא ואייר חסר סינן מלא תמוז חסר אב מלא ואיהו קאמר זמנין דמחפורין לי' לאב אע"כ דב"ע לא ס"ל פאחרים ובישוב קושנית הט"א לענ"ד י"ל דלקמן (דף כ"א) אמרינו ת"ר בראשונה

היו מחללין על כולן וכו' התקינו שלא יהיו מחללין אלא על ניסן ועל תשרי בלבד ע"ש
הרי מה שמחללין על שני חדשים האלה הוא תקנת ריב"ז ובית דינו ולכן פריה שפיר
כיון דמזה מוכח דזמנין מלא וזמנין חסר האיך שלחו למר עוקבא לעולם חסר לבטל
תקנת ריב"ז ובית דינו ובזה מתורץ ג"כ מה שהקשו התוס' לעיל ד"ה אדר דאם לעולם
חסר אמאי יוצאין על ניסן מפני הפסח ועל מה שכתבו ומיהו לבסוף מסקינן בתיובתא
כ' הפ"י דלא ידע מה הועילו בזה דאפתי מעיקרא מאי קסבר ועוד דלמא פריה מסיפא
דמתניתין ולא מרישא אכן עפ"י דברינו יש לומר בנישוב קושיותם דינע דיש פלוגתא
דמתנאי בזה בין ר"ע ובן עזאי ולכן לא קשה ליה ממתניתין דעל ניסן שלוחים יוצאין דס"ל
דמתניתין ר"ע היא והם שלחו למר עוקבא דהלכה כבן עזאי אבל ממתניתין דעל ז' חדשים
שלוחים יוצאים פריה מתקנת ריב"ז ולכן אסיק בתיובתא: שם לאורתא טרח ומייתי:
הפ"י הביא בשם שמעתי מקשים אפתי ליעברי' משום ירקיא דהא אם חל יוה"כ באחד
בשבת הו"ל ר"ה וספוח ביום ו' והוי משום ירקיא ותיירץ ברוחק ולענ"ד י"ל דלקמן
אמרינן דמ"ד מתיא לית ליה משום ירקיא דאפשר בחמימי ופי' רש"י שורה בחמין
וחזרת לקדמותן והנה זה שינוי ביו"ט שמתיר לשרות בחמין אבל בשבת ויוה"כ אי
אפשר למיעבד הכי דהא תנו בשבת (דף קמ"ה) כל שלא בא בחמין בע"ש דהיינו שלא
נתבשל מע"ש אין שורין אותו בחמין בשבת ולכן י"ל דלהך תירוץ דאיכא בינייהו
יוה"כ שחל להיות אחר השבת הוי ס"ל דמ"ד משום ירקיא ג"כ רק לענ"ד יוה"כ קאמר
דהיינו כשחל יוה"כ בע"ש דבזה איכא משום ירקיא בשבת שאחר יוה"כ אבל משום י"ט
שסמוך לשבת הוי ס"ל דליכא חשש דאפשר בחמימי וכמו דס"ל לפי המסקנא מ"ד משום
מתיא אבל אחר דפריה דליעברי' משום מתיא והוצרך לתרץ איכא בינייהו י"ט הסמוך
לשבת ע"כ הוצרך לומר דלמ"ד משום ירקיא לית ליה דאפשר בחמימי.

שוב אחרי כתבי זאת מצאתי כדברים האלה בבעל המאור אלא שביארתי כמה שקיצר
ושמחתי שפוננתי לדעת הגאון: שם אפשר בחמימי: א"ל דהתייבח בי"ט הסמוך לשבת
מאחריו אבל בסמוך מלפניו היאך אפשר בחמימי בשבת לפי מה שכתבתי שאין שורין
בחמין בשבת די"ל דהא ע"כ לא שינוי שיתבשו הירקות אלא ביום שני אחר שנתלשו
דאל"כ בכל שבת יהיה החשש זה וכיון דאפשר בחמימי בי"ט סמוך לשבת לא יהיו
בבשים בשבת: שם אפשר בעממי: ה"ט אכתב דמזה מוכח דבשבת ויוה"כ אסור לקבור
ע"י עממים והקשה דאמאי לא חשיב זה בדברים שבין שבת ליו"ט.

ולענ"ד לק"מ עפ"י מה שכתבו התוס' בב"ק (דף פ"א) הביאו גם המג"א (סי' שי"א)
דהטעם שאין קוברין ע"י עממי בשבת הוא משום כבוד המת שגנאי הוא לו שמחללין
עליו שבת ע"ש. ולכן לא שינוי מאין בין שבת ליו"ט דבזה לא חשיב רק כמה שיש חילוק
לענ"ד מלאכה או שבות אבל הכא אין בזה משום שבות: שם אי הכי מ"ש לדידן: לשון
אי הכי קשה וי"ל דה"ק דהא אפשר לפרש שהטיבותא בעיבור אלול הנה שע"ז יוכלו
השלוחים לילך יום אחד יותר להודיע יוה"כ וספוח דאם יקדשו ביום ל' שהוא ביום ב'
אזי לא יכלו לילך רק עד סוף יום א' אבל אם יעברו ב"ד ולא יקדשו עד יום ג' יש יום
יותר להליכה לא בלבד בשאר חדשים שיוכלו לילך מבפ"ר של ל"א אלא אפי' בניסן
ותשרי אף שלא יכלו לילך עד שישמעו מפי ב"ד מקודש כדאמרינן לקמן (דף כ"א)
מכ"מ יכולים להרחיק הליכתם כגון שביום ל' באו העדים בפ"ר ואם אז יקדשו לא

נתחילו הליכתם רק מבערב אבל אם יקדשו יום ל"א יקדשו מיד בפקר ויש להם פל
שעות של יום לילה למרחוק יותר וישמעו כל הדרים במרחוק זה מתי קדשו ב"ד את
החודש ויש בזה טיבותא להם ואם זה הטיבותא אז א"ש שהוא רק לבני בבל ולא לבני
א"י ש'להם יבואו השלוחים קודם יוה"כ וספות בודאי גם אם לא יעברו אבל השתא
דמפרש דהטיבותא היא משום ירקיא ומתא לכן ש פריה אי הכי מ"ש לדידן: שם הא
בניסן ותשרי: הפ"י הקשה היא ש'יה תיקון מועדים בניסן בשלמא בתשרי ש'יה משום
אד"ו אבל בניסן מאי תיקון מועדים איכא והניח בצ"ע ולענ"ד י"ל עפ"י מה דאמרין
לעיל ואל יתקלקלו כולהו מועדות וכתבו התוס' דלמ"ד ש'מעברין משום ירקיא נחא
דש'יה אפוליהו דהיינו בין אספות בין אפסח ושבועות וכמו שכתבתי לעיל וא"כ י"ל
דאביי דמתרץ הכי הא בניסן ותשרי ס"ל כמ"ד משום ירקיא ולכן ש'יה תיקון מועדות
גם בניסן: שם בתוס' ד"ה מאי טיבותא.

כדי שלא יהיה תרי יומין מספק: ק"ק דהא ע"כ הןצרכו לעשות ב' ימים מספק כמו
שכתבו התוס' לעיל (דף י"ח) דדלמא עברוהו לאלול וכדאמרין לעיל בסוגין מימות
עזרא ואילך לא מצאנו אלול מעובר לא מצאנו דלא אצטריה הא אצטריה מעברין ליה
ובשלמא על פי מה שכתב רש"י שם דהא אצטריה פירושו משום ירקיא ומתא שפיר
י"ל דקאמר מאי טיבותא איכא כיון דמימות עזרא ואילך לא הנה אלול מעובר לא הןצרכו
לעשות ב' ימים ועכשיו שעברוהו צריכים לעשות ב' ימים ועל זה משני טיבותא הוא
משום ירקיא ומתא ולכן זה מקריע הקלוקל שצריכים לעשות ב' ימים אבל לפי מה
שכתבו התוס' לעיל בפירוש הא אצטריה דלאו משום אד"ו אלא דזימנין דלא ראו העדים
הלבנה ביום שלשים ולכן הןצרכו לעשות ב' ימים ר"ה מספק איך פירשו הקא מאי
טיבותא דמוטב שלא יעברו שלא יצטרכו לעשות תרי יומא מספק הא אפילו לא יעברו
לטובתם ג"כ היו צריכים לעשות ב' ימים דדלמא לא ראו העדים הלבנה ביום ל': שם
ד"ה בין מלפניו.

יום הפורים באחד בשבת: לכאורה הנה אפשר ליישב הגירסא שהרי למ"ד משום
ירקיא לא בלבד משום י"ט של ר"ה ושל ספות מעברין אי מיקלע י"ט סמוך לשבת
אלא גם בשאר י"ט כמו שכתבו התוס' לעיל בד"ה ואל יתקלקלו וא"כ י"ל דמה דקאמר
הקא י"ט הסמוך לשבת בין מלפניו בשאר י"ט קאמר ולא בר"ה וספות אבל לי א"ע
נראה דז"א דגם לענין שאר י"ט דהיינו פסח ושבועות אי אפשר לפרש או מלפניו דאם
נפרש כגון שהיה ל' אדר ביום ו' ואם לא יעברו ויעשו היום ר"ח ניסן יהיה פסח ביום ו'
שהוא לפני שבת ולכן מעברין משום ירקיא דז"א דמה מרויחין בזה דאם מעברין עד
שהיה יום ראשון בשבת הרי יש הפסד בזה לענין שביעי של פסח שעי"ז חול שביעי
ביום ו' לפני השבת ויש הפסד ירקיא ואם לא יעברו יהיה הפסד ביום ראשון אבל לא
ביום שביעי וא"כ למה יעברו משום ירקיא דמאי חזית לחוש משום ירקיא יותר ביום
ראשון מביום השביעי וגם אין לפרש לענין י"ט של שבועות כיון דתלי בפסח שהוא
לעולם ביום חמשים של עומר ולכן קאמר אם בלא עבור אדר יהיה שבועות ביום ו'
לפני שבת מעברין אדר כדי שיחול שבועות בשבת דז"א דאז יום ראשון ש"פ ביום ו'
וא"כ מה שחששנו לעבר משום ירקיא לגבי שבועות יש הפסד לגבי פסח דאם לא נעבור
יהיה פסח ביום ה' ושבועות ביום ו' ואם נעבר יהי' שבועות בשבת ופסח ביום ו' ומאי

חזית לחששות משום ירקיא לגבי שבועות ולא לגבי פסח לכן לעגנו שאר י"ט דהינו פסח ושבועות למ"ד משום ירקיא אי אפשר למצוא בחל י"ט לפני שבת שיעברו ולכן אי אפשר לישוב הגירסא או מלפניה ואולי י"ל דמשפחת בחל יום ל' של אדר בשבת ואם נתקדשו בו ביום יהיה ראשון ש"פ בשבת ושביעי ש"פ ביום ו' ושבועות ביום א' ויש משום ירקיא בשביעי ש"פ מלפניו ובשבועות מאחריו ואם יעברו ויהיה ר"ח ניסן ופסח ביום א' אז יהיה משום ירקיא רק בראשון ש"פ מאחריו אבל לא בשביעי שהוא בשבת ולא בשבועות שהוא ביום ב' ולכן מעברין דמוטב לחוש לירקיא בשני מועדים מבמועד א' וע"ז קאמר י"ט הסמוך לשבת בין מלפניו בין מלאחריו.

אחרי כתבי זאת מצאתי רוב דברים האלה בבעל המאור ע"ש אלא שכ' בקצרה. ולענ"ד ביארותי הדברים ע"פ פנונתו.

מיהו מריטב"א נ' דחביל עלמא לא שינוי רק בתשרי שהוא סוף קייטא ולא בעצרת וא"כ כש"כ דלא שינוי בפסח: שם ע"ב בגמרא ותמני סרי מעתיקא: הבעה"מ ביאר כל הסוגיא עפ"י חקמת התכונה המסקמת עם הידוע פעת לחכמי התכונה והפ"י העיד שמצא סעד לדבריו בספר הזהר בכמה מקומות.

ובעניי לא מצאתי סעד לדעתו רק במקום אחד בזהר פ' ויקרא בפסוק אם זבח שלמים קרבנו דאיתא שם (דף י') ובספרא דרב המנונא סבא פריש יתיר דהא כל ישובא מתגלגל בעיגולא ככדור אילן לתתא ואילן לעילא וכל אינון בריין משניין בחזווייהו משניוייא דאוריא פפום כל אתר נאתר וקיימין בקייומיהו כשאר בני נשא ועל דא אית אתר בישובא כד נהיר לאילין חשיף לאילין וקיימין ימא וילאילין לילא ואית אתר דכולהא ימא ולא אישתכח ביה לילא בר בשעתא חדא זעירא וכו' ע"ש.

והבעל המאור קרא לצד שפנגד ירושלים שהוא טבור הארץ טבור הים. וע"פ הזוהר שידע כבר שיש יישוב גם למטה לא צריך זה שגם שם יש טבור הארץ בישובא אלא שירושלים הוא העליון: שם מערב עד ערב עיין מה שכתבתי בזה בספרי ע"ל בסנפה (דף מ"א): שם דילמא חסרוה לאב: ק"ק דילמא להא לא חיישינו מטעם ספיקא דילמא לא חסרוה לאב ואת"ל חסרוה דילמא לא חסרו לאלול וי"ל דא"כ גם לשתסר לא נחוש דהוי ספק ספיקא איפכא דילמא חסרוה לאב ואת"ל לא חסרוה דילמא חסרו לאלול אע"כ דלא אמרינו ס"ס בכה"ג פיון דהוי ס"ס דסתרי אהדדי וכמו שכתבו התוס' בגדה (דף ל') ועיין מה שכתבתי בספרי ע"ל שם: שם ברש"י ד"ה פי סליק.

אין מאיימין שהרי הכל ראו: מזה משמע דהטעם הוא משום מחזי כשיקרא וקשה שהרי לקמן ילפי ר"י ור"ל מקרא אלמא דמדאורייתא הוא שוב א"ע ראיתי שפן הקשה גם בט"א והניח בקושיא ועוד הקשה אי טעמא משום רינון העם מ"ט דר"ל אליבא דרבא דאם נראה קודם לילה מתדשין האיפא רינון פיון דראו הישנה בתחלת הלילה וגם קושיא זו הניח בצ"ע.

ולענ"ד שיטת רש"י כף היא דודאי כל היכא דמאיימין על העדים בין לקדשן בין לעברו מקדשים שלא עפ"י מולד הלכנה דא"כ למה מאיימין ואפילו הכי נתנה התורה רשות לקדש דכתיב אשר תקראו אותם בין בזמן בין שלא בזמן אין לי מועדות אלא אילו

דבקרואת ב"ד תלה הכתוב פדאמרין לקמן (ס"פ ב') ולכן פשראו ב"ד צנרף לעבר או לקדש עשו פן נגד דרכי המולד והותר לאינים על העדים שיהיה נראה עכ"פ בעיני העולם כאלו עפ"י דרכי המולד קדשו אבל במקום שנתראה לכל שעפ"י דין תורה ודרכי המולד אי אפשר לקדש בזה לא רצו חכמים להתיר לאינים על העדים ולכן אם עפ"י דין תורה היה מותר לקדש אעפ"י שאין לילה ניום מן הקדש אז היה מותר לאינים על העדים שיעידו שידעו הפל שלא עשו ב"ד שלא פדין אבל אחר דילפינו מקרא דבעינו לילה ניום מן הקדש א"כ פשיקדשו ב"ד למחר ע"פ איום העדים ידעו הפל שזהו פנגד דין תורה בזה לא התירו לאינים ולכן לר"ל אליבא דרבא דלא בעינו רק חצות לילה מן הקדש מותר לאינים על העדים לומר שנתראה הלכנה ויקדשוהו וליכא בזה משום רינון פינון שידעו הפל שב"ד שקדש לא עשו נגד דין תורה דרינון לא שייך רק בשידעו הפל שעפ"י דין תורה אי אפשר לקדש באותו עת שקדש הב"ד: שם בתוספת ד"ה חצות.

ונהו תימא ממאי דקרא קפיד: פבר העיר הפ"י די"ל דטעם דרש"י פיון דהב"ד שפירושלים מקדשין לכו הפל תלוי בהם אמנם בלא זה נלע"ד ליישב קושיא זו מדברי רש"י עצמו שכתב לקמן (דף כ"ה) ד"ה זיל לעין טב ונ"ל דואג היה שלא ירננו עליו בני עירו פשיקדשונו למחר לפי שראו הישנה פל יום כ"ט וסלק תלוונותם מעלי עכ"ל הרי דס"ל דרינון העם לא שייך אלא במקום שמקדשין אותו אבל שלא באותו מקום אפילו קרוב למקום שראו פמו עין טב שע"כ לא היה רחוק ממקום שראו רק פמהלך יום א' או פחות מ"מ לא חיישינו לרינון וא"כ כש"כ שלא שייך רינון במקום קידוש בא"י במה שראו אותה בבבל בתחלת הלילה וכפי מה שביארתי דעת רש"י לעיל אעפ"י שבעינו יום ולילה מן הקדש הוא מן התורה מ"מ במקום דליכא רינון לא חיישינו לזה וכמו שנתראה גם מדברי רש"י לקמן (שם) לכו לא חיישינו רק לרינון שבמקום קידוש בא"י ולא במה שראו אותה בבבל פיון ששם לא מקדשים לא חיישינו לרינון פמו שקידש ר"ח בעינו טב ולא חשש במה שראו אותה בטבריא: שם בא"ד.

ועוד משהלכנה מתחלת להתחסר: גם קושיא זו מתורצת עפ"י רש"י לשיטתו ממה שכתב לקמן (דף כ"ה) ד"ה עדי שקר ונ"ל. ונ"ל דעל הקדשה העידו וכו' וע"ז קאמר פפעמים שפא בדרף ארופה ושוהה לבוא עכ"ל.

הרי שר"ג החליט שאפשר שנתראה הירח הקדש בשחרית בתחלה וגם ריב"נ לא החליט שעדי שקר הם רק שלדעתו אי אפשר שממהרת הלכנה לרוץ בי"ב שעות ממזרח למערב אבל שאי אפשר שתראה קדשה בשחרית לא קאמר הרי שידעו שאפשר הליכת הלכנה בדרף אחר ממה שידוע לנו וא"כ אין תימא ג"כ שתראה הישנה בתחלת הלילה: שם דף כ"א ע"א בגמ' לא שמעתי מפי ב"ד מקודש: רש"י וכן התוס' פירשו דאפילו יודע ודאי שקדשו ב"ד את הקדש פגון שיצא ביום ל' בערב ועדיין לא קדשו מכ"מ בניסן ותשרי לא יכול להעיד אבל הבעה"מ והרשב"א ס"ל דבכה"ג יכולים להעיד ורק ביש ספק שמא קדשו ביום ל' בזה אין יכול להעיד ולא הבנתי איך אפשר לפרש פן שהרי לקמן (ע"ב) אמרינו על פולן יוצאין מבערב על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש וכיון דעל שאר קדשים יוצאין מבערב ע"כ דידעו ודאי שיקדשו ב"ד למחר פמו שפי' רש"י ואעפ"כ אמרינו דעל ניסן ותשרי לא יוצאים עד שישמעו מפי ב"ד מקודש.

והנה הרשב"א הביא ראיה לשיטתו דבידע ודאי שב"ד קידש יכול להעיד אעפ"י שלא שמע מב"ד מקודש ממה דאמרינו לקמן (דף כ"ב) בא אחד בסוף העולם ואמר קדשו ב"ד את החודש נאמן ולא הבנתי ראיה זו דשם לא איירי רק לענין דכל אדם שבא ומעיד שקדשו ב"ד החודש נאמן אעפ"י שאין מפירין אותו ונהרי אפשר דאיירי שהוא אומר ששמע בעצמו מפי ב"ד מקודש או שמעיד ששמע מפי עדים שהעידו ששמעו מפי ב"ד מקודש אבל הקא לוי הלך משם קודם שקדשו ולא שמע מפי ב"ד וגם לא שמע מפי אחרים ששמעו מפי ב"ד מקודש ובזה י"ל שפיר דלא יכול להעיד אפילו ידע ודאי שלא קדשו ביום ל'.

ובלא"ה לא הבנתי ראיה זו דדלמא איירי בשאר חדשים שהרי ששמעו מפי ב"ד מקודש לא בעינו רק בניסן ותשרי לכן שיטת הבעה"מ והרשב"א צ"ע: שם יתיב בתעניתא תרי יומא: ק"ל היאך אפשר דרבא הי' מסופק מתי יוה"כ הרי סימן גדול הנה לו דאמרינו בתענית (דף כ"א) דאתי ליה שלמא ממתיבתא דרקיע כל מעלי יומא דכפורא ע"ש.

והיינו להראות לו דבערב יוה"כ שהוא היום שכל העולם מלוקלכים ביותר בחטאים של כל השנה עכ"ז הנה נקי ושראי ליתן לו שלום מן השמים עכ"פ הנה לו בזה סימן מתי יוה"כ ואולי מאותה מעשה ואילך שהתענה ב' ימים ניתן לו שכר זה שלא להצריכו עוד להתענות ב' ימים: שם ברש"י ד"ה לא שמעתי.

שלא הייתי במקום שישבו סנהדרין שם: נראה שרש"י רצה לפרש פיושע"כ ב"ט ש' ר"ה לא הלך א"כ איך אפשר שלא שמע מפי ב"ד מקודש והתוס' דחקו שישא ביום ל' סמוך לחשיכה אבל רש"י כתב בפשיטות שלא הי' במקום הסנהדרין ואפילו הנה בעיר לא יכול להעיד ומה שהתוס' לא כתבו פן י"ל דס"ל דאפי' שמע מפי ששמע עד מפי עד ג"כ יכול להעיד ואם הי' בעיר שקדשו בו אי אפשר שלא שמע מפי אחר ולכן דחקו לפרש שישא קודם הלילה ומיד אחר יו"ט הלך לדרך ולא אפשר שלא שמע גם מפי אחר ששמע מב"ד מקודש אבל רש"י י"ל דס"ל פיון דקידוש החודש אמרינו לקמן ר"פ ראווה ב"ד שדינו כדיני ממונות ולכן כמו בד"מ אין יכול להעיד עד מפי עד כמו כן בקידוש החודש ואפילו שמע מאחר ולא הנה במקום שסנהדרין ישבו שם לשמוע מפייהם ממש לא יכול להעיד ועל כן פירש כפשוטו: שם בתוספת ד"ה לוי איקלע.

איסור פרת דאורייתא: בספרי ע"ל בכריתות (דף י"ח) גסתפקתי במי שאכל ביוה"כ ושוב אכל שנית אם חייב על אכילה שניה פרת במזיד וחסאת בשוגג אי נימא דחייב על כל התראה ועל כל העלם ביש ידיעה בנתיים או אי נימא פיון דכתיב וענייתם וגו' מערב עד ערב וכינון שפבר אכל ואי אפשר לקיים עוד העינוי מערב עד ערב אינו חייב על אכילה שניה ויש נפקותא רבתי לענין חולה שאכל מפני הספנה וכבר רמזתי שם שיש ראיה מדברי התוס' פאן דחייב פרת גם באוכל ביוה"כ מי שאכל כבר אבל א"ע נראה שאין ראיה מפאן די"ל דהתוס' הקשו קושיא זו דדוקא לתירוץ אי נמי שכתבו דאיירי שבא לוי ביוה"כ של בני בבל סמוך לחשיכה ועל פי תירוץ זה עדיין לא אכלו ועל זה הקשו היאך הניחם לעבור איסור פרת ובזה יתבאר המשך התוס' אבל עפ"י תירוץ זה הראשון שבא ביום י"א אחר שפבר אכלו אפשר דס"ל דליכא איסור פרת ואע"ג דנדאי אסור לאכול גם מי שאכל כבר כמבואר בה' תענית (סי' תקס"ח) שם הטעם שלא יהא

חוטא נשפך אכל מ"מ אפשר לומר דמן התורה איסור פרת ליכא אכן כפר הוכחתי מדברי התוס' בכריתות דס"ל דמי שפך אכל שחרית ואכל בערב חייב חטאת על אכילה שניה ע"ש.

ולכן יש לפרש גם הכא דקוששיתם גם על תירוץ הראשון: שם בא"ד ואפילו מוטעין: הט"א תמה על התוס' דזה לא שייך רק אם טעו ב"ד המקדשים החדש אכל איך שייך לומר דאם ב"ד עשו ר"ח וקדשו פדין ונהרזוקים טעו שיש בזה ג"כ אתם ואפילו שוגגים ומוטעים ושאלו יעשו י"ט היום ואילו למחר והביא ראיה לזה ממה דאמרנו במנחות (דף מ') השתא חמץ בפסח ויה"כ דכרת סמכינן אדיסקא הכא דעשה בעלמא לא כש"כ ומה ראיה דהתם ליכא פרת אפי' טעו דאתם אפי' שוגגים.

ולענ"ד אין ראיה מזה דרש"י פירש התם כשהיו מעבירים השנה היו שולחין אגרת לגולה ע"ש וע"כ הוצרך לפרש פן דלענן קידוש החדש לא מצאנו דשלחו אגרת אלא שלוחים וסמכו על אגרות אלו גם לענן יוה"כ לידע שעברו ב"ד ושנה החדש תשרי וכיון דאיידי לענן עיבור שנה לא קשיא מאתם אפילו שוגגים שהרי עפ"י מה שכתבו התוס' לקמן בסמוך והוכיחו מחזקיה דלענן עיבור שנה לא שייך אתם אפילו שוגגים ולכן גם מה שהביא ראיה עוד ממה דאמרנו בכרכות אין מעבירים שנים וממה דפליגי תנאי אם עברו בגליל אינה ראי' דזה לענן עיבור שנה אכל לענן עיבור חדש שפיר י"ל דגם היחידים שטעו וקראו מקרא קודש ביום שלא קדשו ב"ד באופן שלא יכלו לשמוע הם בכלל אתם אפילו מוטעים שהרי תקראו מקראי קודש פתיב גם בעם שאומרים מקודש מקודש וכיון דהכא לוי לא יכול להעיד שפיר כתבו דליכא פרת דאתם אפילו מוטעים פתיב וע"כ צ"ל פן דאי נימא דאיסור פרת תלי דוקא בקריאת ב"ד א"כ הרהזוקים שאי אפשר שיבאו אלונם השלוחים ואכלו ביוה"כ של ארץ ישראל נימא שחייבים חטאת על שנגתם מה שלא נמצא בשום מקום ועוד דא"כ הרהזוקים למה לא הוצרכו לעשות ב' ימים יוה"כ מספק דאע"ג דאמרנו בירושלמי הביאו הב"י (סי' תרכ"ד) דמשום סכנה לא תיקנו פן היאך התירו איסור פרת דרף פלל משום סכנה עכ"פ הא צריך לשער בכל אחד ואחד כמו גבי חולה אם יש סכנה אצלו או לא אע"כ דליכא בזה ודאי איסור פרת דגם אם עשו שלא בקידוש ב"ד מ"מ גם מקרא קודש שלהם נקרא מקרא קודש בשלא יכלו לידע ורק לכתחלה תקנו לשלוח שלוחים שאין עושין שוגג לכתחלה ועוד שלא יהיו ישראל אגודות אגודות אכל בדיעבד ודאי אפשר לידע ליכא פרת דקרינו גם בזה אתם אפילו שוגגים: שם בא"ד.

ולא אמרנו אתם אפילו שוגגים: מה שפשיטא להו להתוס' פאן דאתם אפילו שוגגים לא שייך רק בעיבור חדש ולא בעיבור שנה מתנגד למה שכ' הר"ן בסנהדרין (דף י"א) בשם הרמב"ן דגם לענן עיבור השנה אמרנו פן ולכאורה משמע פן שהרי אתם דרשינו מיניה אפילו מזידין ושוגגים לא פתיב אצל קידוש החדש אלא אצל קידוש מועדות פדכתיב אלה מועדי ה' וגו' ונהרי קידוש מועדות תלוי בעיבור שנה כמו בקידוש חודש דאם זה אדר שני אז ט"ו בו אינו פסח וא"כ מנ"ל דלא אמרנו אתם אפילו שוגגים גם לענן עיבור שנה ואולי התוס' לא כתבו פן רק לענן מה שעובר חזקה ביום ל' של אדר דכיון שהתורה מיצטה בפ"א אין אחר ניסן לכן לא מועיל בזה טעות ב"ד אכל אם טעו הב"ד

בחישוב תקופה וכדומה אפשר שגם להתוס' בדיעבד מעובר אכן ממה שפתיחתי לעיל בסתירת ראיות הט"א משמע דלענן עיבור שנה לא שיהי אדם אפילו שוגגים: [מבן המחבר מצאתי ראיה לשיטת הרמב"ן והר"ן מהספרא וז"ל לא היתה השנה צריכה לעבר ועברוה אנוסים או שוגגים או מןטעים מנין שהיא מעוברת שגאמר אשר תקראו אדם מועדי וכו' ואח"כ הביא ההלכה לענן קידוש החדש ג"כ וזה מקור הרמב"ן דגם לענן עיבור השנה אמרינו כן]: ד"ה כי חזית.

וקשיא לפי' הקונטרס: לענ"ד י"ל ביישוב דעת רש"י שיהי בין מולד למולד הוא כ"ט ימים ונחצי וא"כ החצי הוא י"ד יום י"ח שעות ומעט יותר ועד אותו זמן מותר לקדש הלבנה ולא יותר כמבואר בטוש"ע א"ח (סי' תכ"ו) ולפ"ז מה דאמרינו עד ט"ז הוא לא דוקא דמקצת ט"ו ג"כ הוא מן הישן אלא פניו דלא הוי יום שלם לא קחשיב ולכן ה"א דבעינו שיהיה האביב דהיינו תקופת ניסן בחדש בעוד שהלבנה בחידושה כתב רש"י שפיר שיהיה תוך י"ד יום שבוה ודאי בחידושה אבל מיום י"ד ואילך ישנה היא היינו בסוף יום ט"ו כבר התחילה הישנה ואם חל התקופה בשש שעות אחרונות של ט"ו צריף לעבר.

או אפשר שרצה הפתוב שיהיה: האביב ביום שכל היום הוא מן החדש: שם ד"ה עברה. על אחד אין מעברין: הפ"י רצה לתרץ קושיא זו דנה דוקא בזמן הבית שהיו סימנין דאביב ופירות האילן משא"כ עתה דליכא אלא סימן דתקופה ע"ש.

ולא ידעתי מאין פשיטא דסימן דאביב לא הוי רק בזמן הבית דאעפ"י שעל פי פירוש היש מפרשים שהביא רש"י שם שהוא מפני העומר לא שיהי רק בזמן הבית מ"מ לפי פי' רש"י מדכתוב בחודש האביב יהיה ניסן פשפולה התבואה וכן נראה דעת התוס' שם ד"ה או דילמא לא תלי זה בזמן הבית א"כ גם בזמן הזה שיהי סימן אביב ולכן שפיר הקשו התוס' למה לא בעינו ב' סימנים: שם ע"ב בגמרא שלוחים יוצאים מבערב: הקשה הט"א אמה דאמרינו לעיל (דף י"ט) שלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר ופריף ממתניתין דעל ניסן ותשרי מחללין אי אמרת בשלמא זימנין מלא וזימנין חסר משום הכי מחללין אא"א לעולם חסר למה מחללין ומשני מפני דמצוה לקדש על הראיה והקשה הט"א דאפתי איף שיהי הטעם דבהם שלוחים יוצאים דממהר שלוחות השלוחים.

ולענ"ד י"ל דלהי"ד ס"ד באמת הרי מפרשינו כפי' הבעל המאור דהי שבהם שלוחים יוצאים לסוריא אינו טעם לחלול שבת שוב מצאתי שהשאגת אריה בהקדמתו שהביא ג"כ קושיא זו תירץ כן ועוד בלא"ה קושיא זו כבר נקללת במה שהקשו התוס' לעיל דאם לעולם חסר למה שלוחים שלוחים על ניסן.

עוד הקשה הט"א על מה דאמרינו לעיל (שם) אי אמרת בשלמא לעולם חסר משום הכי מחללין דמצוה לקדש על הראי' אא"א פעמים מלא פעמים חסר אמאי מחללין נעברין' האי דנא ונדדשין' למחר ומאי קושיא הא במתניתין מפרש הטעם כדי שיהיו השלוחים יוצאים והניח בקושיא.

ולענ"ד לק"מ שיהי כבר כתב רש"י דמשום טעם דשלוחים יוצאים לבד אין מחללין שבת פניו דהשלוחים עצמם אינם מחללים שבת ושאינו זה רק סניף אבל עיקר טעם

החילול לקדש החדש בזמנו משום תיקון המועדות ולכן קאמר שפיר דאי אמרת זימנין מלא א"כ קדש החדש בזמנו תלוי בראצון ב"ד וליכא בזה משום תיקון המועדות אמאי מחללינן לקדשו למחר דמשום שליחות השלוחים לבד לא מחללינן: שם אשר תקראו אותם במועדם: ק"ק למ"ד תחומין דרבנן דקיי"ל פנותיה מאי חילול שבת איכא ביציאת העדים דאצטריף קרא לרבוניי ובשלא למא לשיתת הרי"ף די"ב מילין דאורייתא לכ"ע א"ש אבל להנה שיטות דפליגי עליו וס"ל דאפ"ל ביותר מי"ב מילין ליכא איסור תחומין מן התורה מאי איכא למימר וי"ל דצריף קרא דמותר לחלל שבת בשביל מזונות ובשביל מקלות פדאמרינן לקמן במתניתין ואין לומר היא גופא מנ"ל דמי עדיף ממכשירי מצוה דאעפ"י שהמצוה דוחה שבת מ"מ המכשירין אינן דוחין די"ל דהכא ע"כ גלי קרא דהנה מכשירין דוחין את השבת דאל"כ קרא דבמועדם ל"ל דדחי שבת.

ובזה אתי שפיר מה שיש לדקדק דלקמן סוף פירקן מניתי מתניתן דרשה דבמועדם דמותר לחלל שבת על קידוש החדש ולמה לא מניתי הך דרשה מיד במשנה זו דעל שני קדשים מחללין את השבת אבל לפ"ד א"ש דהכא הוה אפשר לומר דמחללין משום דתחומין דרבנן והתירו חכמים לצורף קידוש החדש אבל לקמן דמניתי דלוקחין בידם מקלות ומזונות דאפילו במלאכה דאורייתא מותר לחלל שבת לזה צריף להביא דרשה דבמועדם אכן מזה לכאורה ראיה נגד שיטת הרי"ף דבתחומין עצמו ליכא איסור שבת ולכן א"ש דקרא ע"כ אתי לרבות היתר טלטול ברה"ר אבל לשיטת הרי"ף דילמא מה דכתיב במועדם אתי לרבות דוקא ההליכה דאי אפשר מבלי חילול שבת אבל מנ"ל דלוקחין בידם מזונות ומקלות דזה הוי פהכשר מצוה שלא שיף למצוה עצמה ולא עדיף מלחתוף לולב ממחנף או לעשות איזמל למילה דאסור והכי אמרינן בסופה (דף מ"ג) דאתי קרא דביום אפילו בשבת למכשירין פינו דלהתיר גטילה ל"צ דטלטול בעלמא הוי אבל אי הנה צריף לגטילה לא ילפינן מיניה להתיר מכשירין: שם ועכבו ר"ע בלוד: בפרייתא אמר ר' יהודה ח"ו דר"ע עפכין וא"כ צריף טעם לתנא דמתניתין למה עפכו אבל י"ל דלכאורה קשה על טעם דר"ג נמצאת מכשילין לע"ל וכי מספיק טעם זה לחלל שבת הלא במקום שגזרו חכמים על שופר ולולב גזרו לבטל מצות עשה מפני איסור שבת החמור וגם זה רק בשב ואל תעשה והכא התיר חלול שבת שלא לצורף בקום ועשה שלא יבא לבטל מצות עשה דקדוש ב"ד אמנם לפי דברינו ה"ל א"ש דלדין דקיי"ל תחומין דרבנן אין פאן רק איסור דרבנן במה שילכו לב"ד להעיד דאיסור דרבנן יכולים ב"ד להתיר מפני הצורף דהם אמרו והם אמרו וזה הנה טעם ר"ג אבל ר"ע לשיטתו א"זל דס"ל תחומין דאורייתא פדאמרינן סוטה (דף כ"ח) ולכן עפכין אבל ר"י סבר פינו דר"ע בעצמו אמר לקמן מדכתיב אתם אפילו מזידין דכל מה שעשה ר"ג עשוי אין סברא לומר שהנה מתנגד לר"ג בדבר שנוגע לקידוש החדש אבל ת"ק סבר פינו דאין זה נוגע לקידוש החדש עצמו כעת עפכין ר"ע לאפרושי מאיסורא: שם רב ושמואל חד אמר: הלשון קשה דחד אמר וחד אמר לא משכחת רק אם פליגי בדבר אחד אבל הכא חד אמר נ' שערי בינה וחד אמר בנביאים לא קם הם דברים מחולקים והיא שייך בזה לשון חד וחד אמר ועוד י"ל דהכא מניתי הך מימרא דנ' שערי בינה וכו' רק בשם חד ובגדרים (דף ל"ח) קאמר רב ושמואל דאמרי תרנוניהו נ' שערי בינה וכו' ולכן לילא דמסתפינא הייתי אומר דהך חד אמר עומד שלא במקומו וצ"ל לקמן בקש קהלת למצוא דברי חפץ רב ושמואל

חד אמר בקש קהלת להיות כמשה וכו' ועל זה שינה שפיר וחד אמר בנביאים לא קם וכו' אלא מה אני מקיים בקש קהלת דהשתא פליגי בדבר אחד בפירושו הפסוק בקש קהלת וקא גרסינן כמו בנדריים רב ושמואל דאמרי תרנוניהו נ' שערי בינה וכו' וכן נראה מדברי רש"י.

אחר פתבתי בן נדפסו הנסחות מש"ס ישן כ"י ושמחתי לראות שפוננתי אל האמת: שם שלא בעדים: בזוהר פ' יתרו בפסוק ואתה תחזנה איתא דשלמה באמת דן שלא בעדים כמשה וי"ל דס"ל כמ"ד הראשון דבקש להיות נביא כמשה וע"ז יצא ב"ק שמיקח בידו אבל על שדן שלא בעדים ע"י רוח הקדוש לא מוחו: שם ברש"י ד"ה שפיהם שלוחים.

לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהן: לקמן בגמרא פירש רש"י טעם אחר למה שאין מחללין גם בשאר חדשים לפי שאין חילול שבת של העדים ממהר יציאת השלוחים וכבר העירו התוס' על זה במה שפיתבו ובמתניתן פירש הקונטרס וכו' ע"ש שנדחקו כאלו ב' טעמים אחד הם.

ולענ"ד י"ל דרש"י רצה לפרש בזה מה דנאמר במתניתן שפיהם שלוחים יוצאים ובהם מתקנים את המועדות הרי שנקט ב' טעמים למה על ב' חדשים מחללים ועל שאר חדשים לא ועל זה מפרש רש"י במתניתן מה דקאמר ובהן מתקנים את המועדות משום דבניסן ותשרי תלויים המועדות ולא בשאר חדשים ולקמן בגמרא מפרש טעם ראשון דמתניתן מה דקאמר שפיהם שלוחים יוצאים דהיינו שאינם יוצאים עד שישמעו מפי ב"ד מקודש ולכן החלול ממהר שליחות השלוחים מה שאין כן בשאר חדשים ומה שלא פירש רש"י פסדר המשנה היינו פיון שהפ' של בהם השלוחים יוצאים לא שינה רק אחר שפירשו הגמרא לכן לא הביאו עדיין במתניתן: שם ד"ה על ניסן.

נמצא שלא הלכו י"ב ימים שלמים: מה שפירש דלא הוי שלמים הוא לענין ניסן אבל לענין תשרי יש נפקותא ליום שלם שאם לא חללו שבת ביום ל' ויקדשו ב"ד יום א' אין להם רק ה' ימים בשבוע זו שהרי ביום א' שהוא ר"ה אי אפשר להם לצאת אבל ע"י שיקדשו ב"ד בשבת יצאו מיד במוצאי שבת ויש להם בשבוע זו ו' ימים ולשבוע שנית אין נפקותא כמו לענין פסח דע"כ לא הלכו רק עד שבת בין שהוא י"ט של ספות או ערב ספות וצריך טעם למה נקט רש"י הנפקותא הקטנה ולא הנפקותא היותר גדולה לענין סק תשרי שהוא יום וליילה ועיין לקמן: שם בא"ד.

י"ב ימים שלמים: הט"א הקשה הא אמרינן לעיל כל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא שלוחי תשרי אפ"ה עושין בניסן ב' ימים גזירה ניסן אטו תשרי וא"כ מה נפקותא אם יקדימו השלוחים לצאת הרי מ"מ צריכים בניסן לעשות ב' ימים במקום שיגיעו שם ע"ש שהאריך.

ולא ידענא מה קושיא הרי רש"י פירש מה דקתני במתניתן שפיהם שלוחים יוצאים ואז עדיין לא היה התקנה שבמקום שלא יגיעו שלוחי תשרי גם בניסן עבדי תרי יומי שהרי לעיל קאמר מכריז ר' יוחנן כל היכא דמטו וכו' משמע שבמי ר' יוחנן תקנו תקנה זו.

ובזה יש ליישב מה שהקשיתי לעיל למה נקט רש"י הנפקותא הקטנה לענין ניסן ולא הנפקותא הגדולה דיום ולילה שלא לענין תשרי דהשתא י"ל דקמ"ל דאפילו לענין ניסן הוי נפקותא בשליחות העדים שלא נטעה כמו שהקשה הט"א: שם בתוספת ד"ה על שני.

וקשיא דבגמרא תנא: הפ"י הקשה היאך שינוי קשיא זו לפירוש הקונטרס שהביאו התוס' הלא קשה כן על הברייתא דקתני בה בראשונה הוי מחללין אף על פולן ע"ש שתיגרז בלחוק.

ולענ"ד י"ל עפ"י מה שכתבתי לעיל דמתניתן יש לפרש על ב' חדשים מחללין על תחומין דרבנן כן הנה אפשר לפרש ג"כ בברייתא דקתני מחללין סתמא ובזה לא הנה קשה משאר ר"ח דאעפ"י שאינם בכלל במועד מ"מ מפני צורך הקרבן הוי החכמים מתירין איסור תחומין דרבנן אבל רש"י פתב דמדאורייתא מחללין על פולן הרי שפרש מה דקתני בברייתא בראשונה מחללין על פולן דמדאורייתא קאמר על זה הקשו התוספות שפיר מנ"ל כן: שם ד"ה על ניסן.

נדבר תימה פירש: לענ"ד תימה על תמיהתם שהקשו הא פי מקלע יום ל' בשבת ע"כ צריכים לחלל דאי מאחרין עד א' בשבת מקלע יום ערבה בשבת ודחינו ליה פדאמרין סופה (דף מ"ג) הלא שם פליגי אמוראי בהכי אבל בימי המשנה ע"כ לא חשו דלא למקלע יום ערבה בשבת דהא תנן התם ערבה שבועה פיצד חל יום ז' של ערבה בשבת ערבה שבועה ואפילו הני תנאי דחשו לתרי שבי בהדדי ואלא יחול ר"ה בד' וכו' ע"כ לא חשו שלא תחול ג"כ בא' שהרי בסופה (דף נ"ד) מוקי מתניתן דשם כמ"ד שלא חל יום ראשון של סכות ביום ו' שלא תחול יוה"כ ביום א' והך תנא גופא אמר שם דחל יום ערבה בשבת ערבה שבועה ולכן גם מה שכתבו התוס' בסנהדרין (דף י"ג) בשם ר"ת דפליגי תנאי אם חל ר"ה באד"ו והביאו מהך דסופה (דף נ"ד) מה שכתבו באד"ו הוא לא דוקא דרק בד"ו פליגי תנאי פדמוכח ממה שכתבנו ולכן ל"ק על משנתנו לפי רש"י הרי צריך לחלל מפני יום ערבה שבועה המשנה חל יום ערבה בשבת לכ"ע ועיין מה שכתבתי בזה בספרי ע"ל בגדה (דף ס"ז): שם דף כ"ב ע"א בגמרא ח"ו שר"ע עפ"ן: התוס' יו"ט שה הקשה על הברטנורא למה לא פירש על ועפ"ן ר"ע שלא ר"ע עפ"ן אלא שזפר כמו שהביא על מתניתן לא פרתו של ראב"ע היתה.

ולא הבנתי מאי קושיא דהתם נראה מברייתא שפרש למתניתן דלא שלו היתה אלא של שכתבו ועל שלא מיקה בה נקראת על שמו הרי שרצה לפרש למה נקראת על שמו אבל הכא לא מפרש ר' יהודה אם שזפר עפ"ן למה נקרא על שם ר"ע א"כ ע"כ דפליג על תנא דמתניתן: שם והורידוהו מגדולתו: בשאילת יעב"ץ יש פלפול ארוך אם מעשה זה בשבת או בחול הנה דלכאורה משמע שבחול הנה דאי בשבת מה פשע דשזפר שהנה רוצה לעכב העדים מחלול שבת אמנם לבסוף מסיק דבשבת הנה ולא ידעתי למה לא הזכיר דאם בחול הנה צריך לומר שהנה בניסן דאי בתשרי אין חילוק בין שבת לחול דגם אי בחול הוי מ"מ הנה יו"ט של ר"ה שיזעו שב"ד קדשו החודש ע"י עדים הראשונים וא"כ יש חילול יו"ט דתחומין: שם ברש"י ד"ה שאם יפסל יכשל בפיו: הרמב"ם פתב בחבורו שאם ימצא אחד מהם פסול מפני שהוא גזלן כמו שהביא התוס' יו"ט ומה שלא פירש גם רש"י כן י"ל שלשון אם יפסל קשיתי דמשמע יפסל להבא ואי

איירי בפסול גזלנות או שאר פסול עדות הרי כבר הוא פסול והיאך שינה שאם יפסל ולכן פירש שאם יפסל יכשל בפיו דבנה שפיר שינה לשון עתיד אבל הרמב"ם השינה לשון המינה וכותב שאם ימצא אחד מהם פסול דינש לפרש באמת שכבר הוא פסול רק שעדיין לא ניכר וימצא פן אח"כ שפיר כתב שפסול גזלן הוא פסולו.

ועוד י"ל מה הטעם של רש"י בפירושו על פי מה שכתב רבינו ישעיה' הגזן בספר המכריע הבאתיו בספרי ע"ל במפות (דף ו') שרצה להוכיח במה דאמרינו שם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותו בטלה שאין זה רק בנתפוננו להעיד יחד ונ"ל ועוד ראיה גדולה שבראיה לבד אין הפסול פוסל את הכשר ואעפ"י שמתפוננו לראות כדי להעיד דתנן פ"ק דר"ה אב ובנו שראו את החדש ילכו לא שמצטרפים זע"ז אלא שאם יפסל א' מהם יצטרף השני עם אחר אלמא שראו יחד והלכו לב"ד כדי להעיד אין זה פוסל את זה מפל הני נראה לי לומר שאין הפסול פוסל את הכשרים בראיה לבד ואעפ"י שנתפוננו להעיד עד שיעידו ביחד ואב ובנו דעדות החדש שהיו הולכים להעיד לא היו מגידים ביחד אלא האחד היה מעיד עם אחר ואם היה נפסל היה מעיד השני עכ"ל.

ולפ"ז י"ל דלרש"י הוקשה קושניית ר"י הגזן היאך יצטרף האחר עם השני כיון שכבר נפסל כשהעיד עם הראשון דפסול היה ולכן פירש דמה דקאמר שאם יפסול אין הפירוש שפסול הוא אלא שיכשל בפיו שזה נדאי אין פסול לפסול האחר שהעיד עמו אבל אם פסול ממש הוי היה גם האחר פסול דלא ס"ל כר"י הגזן דכשבאו להעיד יחד לא נפסל אבל הרמב"ם י"ל דס"ל כר"י הגזן ולכן פירש דגם אם פסול ממש היה מ"מ יעיד עם השני: [מפן המסבר פסקרת ר"י הגזן מצאתי דפי' בתוס' סנהדרין ד"ה לא סגי אי נמי לא אמרינו נמצא אחד מהם קרוב או פסול אלא בבאו בבית אחת תוף כדי דבור דאז חשיבי עדות אחת והכא שבאו שתי פתי עדים זו אחר זו עכ"ל.

וגם פאן אף שנתפוננו להעיד עדות אחת אבל רק שיצטרפו עם פת אחרת וזה ממש פסקרת ספר המכריע]. ועיין בסנהדרין (דף מ"א) בתוס' ד"ה כמאן כר"ע שכתבו אמר איני יודע כנמצא אחד מהם קרוב או פסול דמי ע"ש.

אכן מדלא כתב רש"י פן נראה שדעתו דפסול לא מיקרי לפסול גם האחר אלא מי שפסול לכל עדות דומיא דקרוב אבל לא מי שפסול רק לעדות זה ע"י שאמר איני יודע או שנכשל בבדיקות ומזה ראיה למה שכתבנו בשיטת רש"י שם בתוספת ד"ה ופסלו.

והרשינו נמי פשרין ומינחסים: לכאורה זה דוחק שניגוף מלכם ב' דרשות מחולקות דבשלא לרבנן שדרשו מסורה לכם לגדולי דור שכמותכם י"ל נמי למינחסים פמותכם אבל הרי ב"ד של פהגים הוי ס"ל כר"ש דדרוש לכם אעפ"י שאתם אחים היאך שינה לילף שוב מזה ג"כ מינחסים פמותכם.

ולא ידעתי למה לא כתבו התוס' דפסול גרים ומשונחרים דדמי לדיני ממונות כדאמרינו לקמן (דף כ"ה) דמשפט כתיב ביה והרי התוס' לשיטתם לפי מה שכתבו בנדה (דף מ"ט) גר שאין אמו מישראל פסול לדיני ממונות לדין לישראל וכ"כ ג"כ בסנהדרין וא"כ כה"ה דפסול עבד משונחר.

אכן לפ"ז יקשה לפי האמת לדין דפסקינו כב"ד שקבלו לעבד משוחרר ואמאי פשר
פיון דפסול לדיני ממונות אע"כ יהיה מוכח פשיטת רש"י שהביאו התוס' שם דגר פשר
לד"מ ויקשה על התוס' ויש לומר דהט"א הקשה דהכא משמע דמה דדרשינו מלפס היינו
לענן עדות החדש ולקמן ר"פ ראוהו ב"ד משמע דלענן דיינים פתיב ותיירן דנדאי קרא
לענן דיינים פתיב דמשה ואהרן דיינים היו ומ"מ גליף מיניה ג"כ דקרובים פשרים
לעדות דכל הפשר לדון פשר להעיד ע"ש אכן התייחד לענן הכשר הדיינים אבל לענן
פסול הדיינים אין ראיה על העדים דהא תנו בגדה (שם) ויש שפשר להעיד ואין פשר
לדון ולכן שפיר י"ל דאף דגר פסול להיות דיון בקידוש החדש מ"מ להיות עד פשר.

כן י"ל שלא יקשה לדין עפ"י הלכתא אבל על התוס' לא שייך תירוצנו שהרי התוס'
כתבו דפסול עבד משוחרר לעדות הוי מלפס בדומין ביחוס פמותכם הרי שפשיטא להו
דילפינו גם לענן פסול עדות מדיינים וא"כ הוי מצי למימר בפשיטות דמשפט פתיב ביה
ולשיטתם גר ועבד משוחרר פסול לד"מ: שם ד"ה אלו.

א"נ בסחורה דרבנן: ק"ק דבירושלמי לא משמע פן דאיתא שם איזהו סוחר שביעית זה
שהוא יושב ובטל כל שני שבוע פיון שהגיע שביעית התחיל מפשיט את ידיו ונושא ונותן
בפירות עבירה עכ"ל וכן הביא הריטב"א בשם התוספתא ומזה משמע שהוא עצמו נושא
ונותן: שם בא"ד.

דמותר למפור פירות שביעית לע"ה: לא ידעתי אנה נמצא זה פן שם ובלא"ה הלשון
קשה דאיהו שייך על זה משום דאין מוסרין וכו'. ולכן נראה דצריך להגיה דאסור לענות
פירות שביעית מע"ה: שם בא"ד.

אבל הכא אצטריך למיתני: הר"ן בסנהדרין כ' עוד טעם אחר למה שפני הכא עבדים
מפני שבמשנה דלעיל אייתי הא דקבלו עבד משוחרר לכן תני הכא דעבדים שאינם
משוחררים פסולים ועוד דקמ"ל דעבד פשר ג"כ לעדות אשה וכן כתב גם הריטב"א
פאן: פרק שני שם במתניתן משקלקלו הבייתוסים: הפ"י כתב שבכולהו תלמודא משמע
שהקלוקול הי' שרצו הבייתוסים שיוקבע ר"ח ניסן בשבת כדי שיהיה יום הקרבת העומר
ממחרת שבת בראשית ולכן הקשה פיון דהקלוקול לא שייך רק בניסן למה חללו שבת
בשאר חדשים לשלח אחר עמו וגם בירושלמי העיר על זה.

ולענ"ד אעפ"י דבהך מעשה דלקמן ששכרו הבייתוסים להטעות את החכמים פתיב רש"י
והתוס' פן שחל ל' של אדר בניסן ורצו שיקודש בו ביום מ"מ מוכח ג"כ איפכא שגם
בשאר ימים רצו להטעות את החכמים שהרי לעיל סוף פרקן פתיב רש"י ואם צודה להם
שהבייתוסים והפותרים היו אורבים להם לעפכם כדי להטעות את החכמים ונהרי שבת הנה
ולמה עפבום הרי רוצים שיקודש ניסן בשבת אע"כ שלא בניסן אלא בחדשים אחרים
ג"כ רצו להטעות החכמים שיהיה קידוש החדש שלא פדיו ולכן א"ש ג"כ שהתירו לחלל
שבת לשלח אחר עמו להעידו בכל החדשים.

ומה שכ' רש"י לקמן שהמעשה ביום ל' של אדר היה אפשר משום דמסתמא לא עשו
עסק גדול ולבזבז ממון הרבה לשפור עדי שקר אם לא שהיה הדבר להם לתועלת גדול:
שם ע"ב בגמרא וחד מי מהימן: התוס' הקשו דלמא מותר לו לחלל שבת שמא יצטרף

עם אחר ותירצו דמקשה על לישנא דמתניתין דנקט אחר דמשמע דחד מהימן ולא הבנתי היאך משמע מלישנא דמתניתין כן הלא ג"כ יש לפרש דמשלחין עמו אחר חד שפא ימצא שם אחר להצטרף עמו.

ולענ"ד י"ל ביישוב קושיותם דהנה הפ"י פתב דמה שפתבו התוס' דאותו אחר ג"כ מחלל שבת היינו דאל"כ מאי קמ"ל מתניתין דמשלחין אחר עמו דליכא למימר דקמ"ל דאחז מהימן דהא מסקינן דבעינו שנים ע"ש.

אמנם לענ"ד יש להשיב שהרי שמונתר לאחר ג"כ לחלל שבת מוכח ממתניתין דלעיל דתנן מוליכין אותו על החמור וכמו שכתב הרשב"א ולכן נלענ"ד איפכא דנדאי לענון שאחר מותר לחלל שבת לא צריך להשמיענו דזה מוכח ממתניתין דלעיל אבל המקשן הוה ס"ל דרצה להשמיענו דעד אחד נאמן להעיד עליו ולכן פריך וחד מי מהימן ולכן ל"ק דילמא להשמיענו שילף על ספק שפא יצטרף עם אחר דזה פבר מוכח ממתניתין דלעיל דאב ובנו ילכו שמונתר לחלל שבת על זה וכן מוכח ממתניתין דמוליכין על החמור אע"כ דהחידוש הוא דחד מהימן ולכן פריך מברייתא אכן אחר שתיירץ זוג אחר פריך אי הכי מאי למימרא ומשני דאשמועינן דמספיקא מחללינן שבת דאפשר שהעד לא ירצה להעיד וכמו שכתב הרשב"א דתירוצו זה קאי גם לתירוצו דרב נהוראי אחר הני בהדיה ובזה א"ש לשון אי הכי דקאי גם אשינויא קמא דמאי אחר זוג אחר.

ומה דפשיטא להתוס' דמתניתין אב ובנו וכו' איירי בשבת היינו דמיייתי על בבות דמתניתין דלפני דאיירי בשבת ועוד דאי איירי בחול מאי קמ"ל דילכו פשיטא מי יעכב אותם: שם אלא מאי אותו אותו הזוג: ק"ק דאמאי לא פריך ממתניתין דלעיל מי שראה את החדש ואינו יכול להלף אלמא חד מהימן דשם דחזק לפרש דהזוג אינו יכול להלף ושמוליכין אותו על החמור האחד ואע"ג דבסיפא נקט לשון רבים ואם צודה להם וכו' לוקחים בידם מזונות זה יש לפרש על העד עם המולף אותו: שם והתניא מעשה ברבי נהוראי: ק"ק דליקשי בקיצור ב' ברייתות אהדדי וכן העיר גם ספ"י ולענ"ד י"ל עפ"י מה שכתבו התוס' דתירוצו ר"א סהדא אחרניא הני בהדי' יש לפרש דרב נהוראי הלף להצטרף עם העד להעיד על החדש ולפ"ז י"ל דזה ידע גם המקשן ולכן לא הי' ק"ל ברייתות אהדדי ולא הנה קשה לו מאי למימרא די"ל דרצה להשמיענו דלעדות החדש צריך שני עדים אבל אחר דקאמר וחד מי מהימן משפט פתיב בו הרי שפשיטא לו מקרא דעד אחד לא נאמן להעיד על החדש וא"כ ע"כ אי אפשר לפרש דר' נהוראי על החדש העיד עם עד אחר דיקשה דא"כ מאי למימרא אע"כ דהלף להעיד על העד ולכן פריך שפיר וחד לא מהימן והתניא וכשתירץ דהפ"י הוא דר"נ עם עד אחר העיד על העד פריך שוב אי הכי מאי למימרא אכן בזה משני שפיר דה"א מספיקא לא מחללינן שבת: שם להטעות את החכמים: רש"י ותוס' פירשו שחל ל' של אדר בשבת והם תפצים שיקודש החדש ביום זה כדי שיהיה עצרת אחר השבת והט"א הקשה להני דשלוחו למר עוקבא דאדר הסמוך לגיסן לעולם חסר למה הוצרכו לזה וכתב דלהני דשלוחו צריך לומר באמת דלא משום עצרת אחר השבת רצו להטעות אלא מפני שגאה בלא טעם כמו הכותים שהשיאו משאות שלא בזמנן אכן פבר פתבתי לעיל דממה שהוציאו ממון הרבה לשכור עדי שקר משמע שהיה לדעתם לתועלת גדול.

אָמָנָם לַעֲנֵד שְׁפִיר י"ל דָּגָם לְהִנִּי דְשִׁלְחוּ לְמַר עוֹקְבָא הָיָה הַטְּעוֹת לְתוֹעֲלָתָם עַפ"י מַה דְּאִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי דְקַלְקֻלוֹתֵיהוֹן מִן אֲדָר הֵנֹת פִּי דְבִיּוֹם ל' שָׁל שְׁבֵט קַלְקֻלוֹ שְׁהֵיָה חָל בִּיּוֹם ו' וְיָרְאוּ שְׁמָא יַעֲבְרוּ ב"ד אֶת הַחֹדֶשׁ וַיִּקְדְּשׁוּ אֲדָר בְּשַׁבָּת וְאָז יִהְיֶה ר"ח נִיסָן בִּיּוֹם א' וְעֶצְרַת בִּיּוֹם ב' וְלָכֵן שְׁכָרוּ עַדִּי שְׁקָר שְׁיִקְדְּשׁוּ ב"ד אֲדָר בִּיּוֹם ו' וְאָז יִהְיֶה בְּנֻדְאֵי ר"ח נִיסָן בְּשַׁבָּת כִּיּוֹן דְּאֲדָר הַסְּמוּדָּה לְנִיסָן לְעוֹלָם חֹסֵר.

וּלפ"ז י"ל דְּהִנִּי דְשִׁלְחוּ לְמַר עוֹקְבָא ס"ל כִּפִּי הִירוּשְׁלָמִי: שָׁם וְאִוְקְדִינוּן דָּוִד: הַט"א הַקְּשָׁה שְׁזָה דְלָא כַר"י וְלֹא פְחַכְמִים בַּע"ז (דָּף מ"ד) דַּלְר"י הוּא לִישְׁנָא דְזְרוּיִי וְלַרְבָּנָן לִישְׁנָא דְנִטְיִלָּה. וְלַעֲנֵד י"ל דְּלֵהֲכִי נָקֻט הַגְּמָרָא וּמְתַגְּמִינוּן שְׁהֲרִי בְּמַגְלֵלָה (דָּף ד') אָמְרִינוּן תַּרְגוּם שָׁל גְּבִיאִים יוֹנְתָן בֶּן עֲזַיָּאל אָמְרוּ שְׁהוּא ג"כ תַּנָּא וּא"כ נָקֻט מִתְּנִיתָן לִישְׁנָא דְהָדָּה תַּנָּא: שָׁם אָמְלָא לֹא עֲבָדִינוּן מֵאִי טַעְמָא: הַפ"י וְהַט"א הָעִירוּ מָה רִינוּחַ יִהְיֶה בְּזָה אִם הָיוּ מִתְּקַנִּים לַעֲשׂוֹת מִשְׁוֹאוֹת גַּם אָמְלָא.

וְלַעֲנֵד י"ל בְּפִשְׁטוֹת כִּי אָז לֹא הָיָה אֲפָשָׁר לְכוֹתִים לְהַטְּעוֹת אֶת בְּנֵי הַגּוֹלָה לַעֲשׂוֹת חֹסֵר כְּאֲשֶׁר עָשׂוּ דָּגָם אִם יַעֲשׂוּ מִשְׁוֹאוֹת בְּלִיל שְׁאֲחַר ל' וּב"ד עָשׂוּ מְלֵא הָלֹא אָז יַעֲשׂוּ מִשְׁוֹאוֹת בְּלִילָה שְׁאֲחַר ל"א וְיִחְשְׁבוּ בְּנֵי גוֹלָה שֶׁב"ד טַעוּ שְׁבִתְחִלָּה רְצוּ לַעֲשׂוֹת חֹסֵר וְחִזְרוּ בָּהֶם וַעֲשׂוּ מְלֵא וְאָז גַּם הֵם יַעֲשׂוּ מְלֵא וְאֲפִילוּ לֹא יִחְשְׁבוּ כֵּן עַכ"פ יִרְאֶה לָהֶם סָפֵק אִיזָה מִן הַמִּשְׁוֹאוֹת הוּא אֲמַת וּמִסָּפֵק יַעֲשׂוּ הַמוֹעֲדִים שְׁנֵי יָמִים וְנִתְבַּטַּל בְּזָה מִחְשַׁבְתָּהּ הַכוֹתִים לְהַחֲטִיֵּאָם בַּעֲשִׂיַת הַמוֹעֲדִים.

וְקָרוּב לְזָה כְּתֹב גַּם הַפ"י אֲבָל לֹא מְפָרֵשׁ לְמָה לֹא שְׁיִיף קַלְקוּל אֲבָל לְמָה שְׁפִירְשִׁתִּי נִיחָא: שָׁם בְּתוֹס' ד"ה אֵלָא מֵאִי. יְכוֹל לֹמַר אֲחָד מֵאוֹתוֹ הַזּוּג: לַעֲנֵד י"ל דַּא"כ לְמָה נָקֻט בְּכַהֲאֵי גְוֹנָא וְלֹא נָקֻט בְּפִשְׁטוֹת אִם מְפִירִין אוֹתָם דְּמָה לִי אִם לֹא מְפִירִין אֲחָד אוּ לֹא מְפִירִין שְׁנֵיהֶם הָרִי לְעוֹלָם צָרִיף עֲדוּת וְלָכֵן יוֹתֵר מִשְׁמַע דְּאוֹתוֹ בְּאֲמַת קֹאֵי עַל הַזּוּג: שָׁם דָּף כ"ג ע"א בְּגַמְרָא מִשׁוּם בִּיטוּל מְלֵאכָה לְעַם: רַש"י פִּירֵשׁ דְּבַר"ה אֵיירִי וְהַתוֹס' פָּתְבוּ דְבָכְל ר"ח יֵשׁ בִּיטוּל מְלֵאכָה כְּדִאֲמַרִּינוּן בְּמַגְלֵלָה וְהַט"א בִּינָר שִׁיטַת רַש"י דַּע"כ הַנְּצָרָה לְפָרֵשׁ דְּעַל ר"ה קֹאֵי דְאֵי אֲשַׁאֲר ר"ח אֲכַתִּי יִקְשָׁה דְּלִיתְקִנוּ דְּלִיעֲבַד אָמְלָא בְּלִילָה שְׁפִין ל' לַל"א כִּיּוֹן דָּאִם לֹא קִדְּשׁוּ ב"ד בַּל' וְדֹאֵי ר"ח בַּל"א וּבְזָה לִיכָא בִּיטוּל מְלֵאכָה ב' יָמִים דְּמִיד בְּכַנִּיסַת לֵיל ל"א יָדְעוּ אִם קִדְּשׁוּ ב"ד יוֹם ל' אוּ אִם יִהְיֶה ר"ח לְמַחַר בִּיּוֹם ל"א וְלָכֵן פִּירֵשׁ רַש"י דְּמִשׁוּם בִּיטוּל מְלֵאכָה בַּר"ה לֹא תִקְנוּ כֵּן דְּבַר"ה לֹא שְׁיִיף שְׁיַעֲשׂוּ מִשְׁוֹאוֹת בְּלִיל ל"א אִם עֲבָרוּ ב"ד אֶת הַחֹדֶשׁ כִּיּוֹן שְׁהוּא לֵיל י"ט אֲסוּר הַבְּעָרָה שְׁלֵא לְצוֹרֵף אֲנָכְל נָפֵשׁ וְתִימָה עַל הַתוֹס' שְׁחֻלְקוּ עַל רַש"י וּפִירֵשׁוּ דְּעַל כָּל ר"ח קֹאֵי עַכ"ד וְלַעֲנֵד לֹא מִסָּפִיק זֶה לְפָרֵשׁ שִׁיטַת רַש"י דְּהָא בֵּין לְשִׁיטַת רַש"י בֵּין לְשִׁיטַת הַתוֹס' בְּבִיצָה (דָּף י"ב) הַוְתָּרָה הַבְּעָרָה אוּ הוֹצָאָה שְׁלֵא לְצוֹרֵף אֲנָכְל נָפֵשׁ הִיכִי שְׁיִהְיֶה בְּהַבְּעָרָה אוּ בְּהוֹצָאָה קֶצֶת צוֹרֵף י"ט וְלָכֵן לְמָה יִאָסֹר לַעֲשׂוֹת מִשְׁוֹאוֹת בִּי"ט לְהוֹדִיעַ לְגוֹלָה שְׁלִמְחָר הוּא י"ט וְדֹאֵי וְכִי יֵשׁ צוֹרֵף קֶצֶת גְּדוֹל מְזָה לְהוֹדִיעַ לְיִשְׂרָאֵל שְׁיִחֻגּוּ י"ט בְּנֻדְאֵי וְלֹא בְּסָפֵק אֲכֹן בִּירוּשְׁלָמִי מִשְׁמַע שְׁאֲסוּר לְהַשִּׁיא מִשְׁוֹאוֹת בִּי"ט אֲבָל לַעֲנֵד קֶשָׁה מ"ט לֹא.

וּמָה שְׁהִבִּיא הַט"א רְאָיָה לְשִׁיטַת רַש"י דְּבַר"ה אֵיירִי וְלֹא בְּכָל ר"ח דְּבַר"ת יִהְיֶה תִקְנָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁוֹאוֹת עַל חֹדֶשׁ מְלֵא דְּנָקָא וְאֵעַפ"כ לֹא יִהְיֶה בִּיטוּל מְלֵאכָה ב' יָמִים דְּהָא אֲפָשָׁר שְׁיַעֲשׂוּ מִשְׁוֹאוֹת בְּלִילָה שְׁלִפְנֵי ל"א וּמִתוֹךְ כִּף הַקְּשָׁה עַל הַתוֹס' וְהַנִּיחַ בְּקוֹשְׁיָא.

לענ"ד י"ל שְׁהָרִי גַם לְאַחַר שְׁבִטְלוֹ הַמְשׂוֹאוֹת וְשִׁלְחוּ עֲדִים אֲמַרְיִנוּ לְעִיל דְּעַל נִסּוֹן וְתִשְׁרִי בִּינוֹן שְׁקִבִיעוֹת הַמוֹעֲדוֹת תְּלוּיִין בְּהֵן לֹא הִלְכוּ הָעֲדִים עַד שְׁשֻׁמְעוּ מִפִּי ב"ד מְקוֹדֵשׁ אַעפ"י שְׁיִדְעוּ בְּנֹדָי שְׁלִמְחָר יִקְדְּשׁוּ ב"ד אֶת הַחוֹדֵשׁ וְלִכֵּן גַּם בְּמִשְׂוֹאוֹת לֹא רָצוּ לְהוֹדִיעַ לְגוּלָה הַקִּידוּשׁ עַד לְמַחַר אַחַר שְׁקִדְשׁוֹ ב"ד וְכִינוֹן דְּבִנְיָסוֹן וְתִשְׁרִי הַנּוֹצְרִי כֵּן גַּם בְּשִׁאֵר חֲדָשִׁים לֹא יָכְלוּ רַק לְתַמְנֵן כֵּן דָּאִם בְּשִׁאֵר חֲדָשִׁים יַעֲשׂוּ מִשְׂוֹאוֹת בְּלִילָה שְׁלִפְנֵי ל"א וּבְנִיסוֹן וְתִשְׁרִי בְּלִילָה שְׁלִאֲחַר ל"א יִטְעוּ הָעוֹלָם לֹאמַר שְׁבִלִיל ל"א הָיָה סִימָן חֲסֵר וְעוֹד מְשׁוּם לֹא פְּלוּג תִּקְנוּ לְעֲשׂוֹת אַחֲסֵר וְלֹא אֲמָלָא: שָׁם בְּתוֹס' ד"ה מְשׁוּם.

וּלְחַנּוּם דְּחַק לְפָרֵשׁ ר"ה: לענ"ד י"ל שאַע"פ שְׁרַש"י בְּעֲצָמוֹ פָּתַב בְּמַגִּילָה דְּהֵכָא עַל כָּל ר"ח קָאִי מ"מ הָיָה לוֹ כָּאֵן שִׁיטָה אַחֲרַת דְּלִפִּי מַה דְּמִשְׁמַע בְּמַגִּילָה שָׁם יֵשׁ חֵילוּק בְּזָה בֵּין מִתְנִיתוֹן וּבְרִייתָא דְּמִתְנִיתוֹן נִתְנָה טַעַם לְמַה שְׁקוֹרִין בְּר"ח וְחוּה"מ אַרְבַּעַה מְפָנִי שְׁיֵשׁ בּוֹ קָרְבַן מוֹסָף וּבְרִייתָא נִתְנָה הַטַּעַם מְפָנִי שְׁאִין בּוֹ בִּיטוּל מְלָאכָה לְעַם וּמְדָלָא נִתְנָה גַּם הַמְשָׁנָה טַעַם זֶה וּבְפָרֵט בְּגִמְרָא דְּשָׁם דְּקָאֲמַר הַלְפָּה בְּר"ח וּמוֹעֵד דְּאִיכָא קָרְבַן מוֹסָף קוֹרִין ד' בִּי"ט דְּאָסוּר בְּעֲשִׂיית מְלָאכָה חֲמִשָּׁה וְלֹא קָאֲמַר בְּר"ח וּמוֹעֵד גַּם כֵּן דְּלִיכָא בִּיטוּל מְלָאכָה לְעַם מִשְׁמַע דְּס"ל דְּאִין זֶה חֲשׁוּב אִין בִּיטוּל מְלָאכָה כִּינוֹן דְּרַק לְנִשְׁיִים אִין בִּיטוּל וְגַם לְהֵם רַק מְנַהֵג וְכִמוֹ שְׁנַרְאָה ג"כ מְסוּגִיא דְּחַגִּיגָה שְׁהִבִּיאוּ הַתּוֹסְפֹת בְּמַגִּילָה שָׁם דְּנִקְרָא ר"ח מוֹתֵר בְּעֲשִׂיית מְלָאכָה וְלִכֵּן פִּירֵשׁ רַש"י כָּאֵן דְּעַל ר"ה קָאִי וְעַל רַש"י אִין לְהַקְשׁוֹת סְתִירָה כְּמַש"כ בְּמ"א דְּדַרְכּוֹ לְפָרֵשׁ בְּמַקּוֹמוֹת שׁוֹנוֹת ע"פ פִּירוּשִׁים חֵילוּקִים: שָׁם ד"ה אַרְבַּעַה.

תִּימָה דְּבַפ' לִילְבַּ הַגְּזוּל: הַט"א תִּירֵץ עַל קוֹנְשִׂיא זֹו דְּבִפְסָחִים מִשְׁמַע שֵׁר' יְהוּדָה חֲזַר בּוֹ יְהוּדָה לְחַכְמִים שְׁכָל דִּין שְׁתַּחֲלָתוֹ לְהַחְמִיר וְסוֹפּוֹ לְהַקְלֵי אִינוּ דִּין וְא"כ מְכַשִּׁיר ג"כ סוֹפָה שְׁאִינָה מְאֲרַבְעָה הַמִּינִים.

וּלְעַנּוֹת דְּדוֹחֵק לֹאמַר כֵּן ע"פ הַט"כ שְׁהִבְאִיתִי בְּסַפְרֵי ע"ל בְּסוֹפָה שָׁם דְּקָאֲמַר ג"כ ר' יְהוּדָה דִּן ק"ו וְחַכְמִים הִשִּׁיבוּ לוֹ כָּל דִּין שְׁאִתָּה דִּן תַּחֲלָתוֹ לְהַחְמִיר וְסוֹפּוֹ לְהַקְלֵי אִינוּ דִּין ע"ש וְאִם הָיָה חוֹזֵר ע"י תְּשׁוּבָה זֹו הִיאָף אָמַר שׁוּב ק"ו כִּינָה וּבִלֵּא"ה קָשָׁה דְּמִמְנ"פ אִיזָה ק"ו אָמַר בְּרִישָׁא אִם אָמַר הָא דְּסוֹפָה בְּרִישָׁא וְהִשִּׁיבוּ לוֹ רַבְּנָן כֵּן לְמַה לֹא חֲזַר אֲזוּ וְאִם חֲזַר הִיאָף אָמַר שׁוּב הַק"ו בְּפְסָחִים וְכֵן אִיפְכָא.

וְדוֹחֵק לֹאמַר דְּהַק"ו דַּת"כ וְדְסוֹפָה אָמַר ר"י בְּרִישָׁא וְלֹא חֲזַר ע"י תְּשׁוּבַת חַכְמִים וְק"ו דְּפְסָחִים אָמַר לְבַסוּף וְאֲזוּ חֲזַר דְּמַה נִּתְחַדְּשׁ לוֹ בְּזָה וְגַם דוֹחֵק לֹאמַר דְּרַבָּא שְׁהִבִּיא רְאָיָה מִהִבְרִייתָא דְּנִסְרִים שְׁל אֲרִז פְּלִיג עַל רַב יְהוּדָה א"ר וְס"ל דְּלֹא הִזְרַר ר"י: שָׁם בַּא"ד.

לְעַנּוֹת מְקַח וּמְמַכֵּר פְּלִיגִי: מַה שְׁהַקְשָׁה הַט"א בְּזָה וְכֵן הַקְשָׁה הַכַּפ"ת בְּסוֹפָה דַּא"כ מִנ"ל דְּפִלְגָא אַרְבָּה ב"ר הוּנָא תִּירַצְתִּי בְּסַפְרֵי ע"ל שָׁם: שָׁם ד"ה שְׁטָה. לָאוּ הִינּוּ תוֹרִייתָא דְּהֵכָא: רַש"י שָׁם כָּתַב דְּהִינּוּ תוֹרִייתָא דְּהֵכָא וְמַה שְׁהַקְשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת כָּאֵן עַל פִּירוּשׁ זֶה יִישְׁבְּתִי עַל פִּי הָרֵא"ה וְהִרִיטְב"א בְּסַפְרֵי ע"ל נִדָּה (דָּף ס"ב) ע"ש אָבֵל בְּשִׁבְתָּ (דָּף צ') פִּי רַש"י כְּמוֹ הַתּוֹס' דְּהֵכָא וְכָבֵר כָּתַבְתִּי שְׁאִין לְהַקְשׁוֹת סְתִירָה בְּרַש"י: שָׁם ד"ה עֲרַמוּנִים.

וקשׁיָא דבפ' לולב הגזול: עיין מה שפכתתי בזה בספרי ע"ל שם: ומה שכתבו התוס' דלאו הכי הוא פ' שאינו עבות וקלוע אבל אין לפרש דלאו הכי הוא שענפיו חופין את עצו שהרי זה באמת תירוץ הגמרא: שם ע"ב בגמרא.

זו פומבדיתא: היא העיר על גבול בבל והא דלא מפרש כפשוטו דעל כל בבל קאמר דזה אי אפשר שיראה כל מדינת בבל כמדורת אש אפילו אם כל אחד נוטל אבוקה בידו אין לראות למרחוק כל כך ולכן ק"ל על מה שפירש הברטנורא כל הגולה בני בבל והתוספות י"ט ציין גמרא והרי הקא מפרש פומבדיתא לבד: שם תלתין ותרתין: התוס' הקשו הרי בזמן שבהמ"ק קנים נמי מרחקי ט"ו יום כדאמרינן עד שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת.

ולענ"ד אולי י"ל ע"פ מה דאמרינן גיטין (דף נ"ז) ארץ צבי פתיב בה מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו אף א"י בזמן שיושבין עליה רנוחא ובזמן שאין יושבים עליה גמרא ע"ש ולפ"ז א"י רנוחא וגמרא ע"פ היושבים שבה ולכן מתניתן דמענית בע"כ איירי בזמן שכל ישראל היו יושבים בא"י ולא בגולה שהרי אמר שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת הנה מרווח מהלך ט"ו יום אבל הך דמשואות דאיירי בעת שהנה עם רב מישראל בגולה בבבל כמו שאמר עד שהנה נראה כל הגולה כמדורת אש אז כבר גמרא עד שלא הנה עוד גבול א"י רק ל"ב פרסאות: שם טובא הוי: צ"ל דקושיא זו להך לישנא דאיכא דאמרי להך גיסא דא"י הוי קיימו דלהך לישנא דביני וביני הוי קיימו לא מקשה מידי דדלמא באמת טובא הוי דהא קחשיב אף חריס וכו' וסברותיה ולא קאמר כמה הוי הך דסברותיה דקיימי ביני וביני: שם ברש"י ד"ה חצר.

ביום השבת שחללוהו: פתב התוס' י"ט שמהרמב"ם נראה דאף בימות החול מתפנסים שם ע"ש. ולענ"ד אף שהפשוטות פן רש"י לא רצה לפרש הכי דא"כ איך ס"ד דגמרא דהא נקרא בית זק לשון צער פינן דבכל ימות החול לא הנה צער שם: שם בתוס' ד"ה כמה.

וקשה היאך אפשר שירושלים הויה טבור של א"י: הפי' פתב זה לי ימים רבים חפשיתי ולא מצאתי מבואר בש"ס דירושלים הנה באמצע א"י והניח בצ"ע וביותר הו"ל להקשות שהרי במגילה (דף ו') אמרינן למה נקרא שמה טבריא שיושבת בטבורה של ארץ ישראל הרי שטבריא הוא אמצעו של א"י ולא ירושלים ובלא"ה לשון התוס' קשה שאין לו המושף למה שקדום פיון שלא הזכירו עד עתה מזה שירושלים היא טבור של א"י ולכן נ"ל דכוננת התוס' לא להחליט שירושלים היא טבור א"י אלא שאפילו אם נאמר פן עכ"פ המרחק עד גבול א"י הוא עשרים יום וכש"כ אם נאמר שאינו יושב בטבור שאז מצד אחד הוא רחוק יותר ואולי חסרים ב' תיבות וכן צ"ל היאך אפשר שאפילו נאמר שירושלים הוי טבור של א"י פ' היאך אפשר שהנה מהלך ט"ו יום מירושלים עד סופה של כל א"י שאפילו נאמר שירושלים הוא טבור א"י ג"כ יש לכל הפחות מהלך ד' יום לכל צד וכש"כ אם אינו יושב בטבורו: שוב ראיתי בריטב"א בתענית (דף י') שכתב וז"ל ואע"ג דאמרינן התם שא"י הנה מהלך מ' יום לפי שהוא מהלך ת' פרסה על ת' פרסה ומהלך אדם בינוני ביום י' פרסאות וירושלים באמצע א"י ויש ממנה לכל צד הגבולים מהלך כ' יום אפילו הכי פדי שלא תתאחר זמן השאלה מז' בו שהוא זמן רביעה

בינונית לר"מ רמי עליהו דליזלו טפי מאדם בינוני או שילכו בליה קצת פדי שיגיעו
לביתם בט"ו יום עכ"ל.

ואע"ג דהריטב"א מתרץ בזה קושיות התוספת הרי החליט ג"כ דירושלים הוא באמצע
א"י וקשה עליו מגמרא דמגילה פנ"ל ודוסק לומר דרבא שאמר שם שנקרא טבריא
שטובה ראיתה חולק על רב ירמיה וסובר שלא היה בטיבורה של א"י דהוי פלוגתא
במציאות: שם ד"ה לא היו.

אף בלא מחיצות: בעירובין (דף מ"ז) חלקו התוס' שזה דוקא למי ששבת שם אבל הבא
לשם מחוץ לתחום אינה כד' אמות בלא מחיצות ע"ש. וכן מצאתי בריטב"א בעירובין
שכתב פסקרא זו: שם בא"ד עוד תנן הנותן עירובי: המהרש"א פתב בתוס' ישנים זו
הראיה אינה ודו"ק עכ"ל.

ונ"ל דס"ל להתוספות ישנים דמזה אין ראיה דעיבורה של עיר בתר עיר גרידא: שם
בא"ד. תחשב פולה כד' אמות: הפי' כתב דלפ"ז צריף לומר דאותו חצר היה חוץ
לעיבורה של עיר או שמה דקתני לא היו זזין משם היינו שלא זזין לצאת חוץ מעיבורה
של ירושלים ע"ש.

ולענ"ד כל זה דוסק אכן י"ל דכיון דבעירובין (דף מ"א) פליגי תנאי בזה אם בבא מחוץ
לתחום ונתנהו בעיר מוקף מחיצות או בדיר ובסוהר מהלף את פולה דדוקא לר"ג
וראב"ע מהלף את פולה אבל לר' יהושע ור"ע אין לו אלא ד' אמות א"כ י"ל דקודם
התקנה היו ס"ל כר"י ור"ע ולכך לא היו זזין משם: שם ד"ה או דילמא.

קודם ר"ג הכי הוי: פי' כיון שלא היו זזים משם ודאי היה להם פזיקים א"כ מה מהני
לזה סעודות גדולות. אמנם נראה דרש"י מיישב זה בזה שכתב אלמא לא הוי להו צערא
דדצה להוכיח שאע"פ שהיו אסורים בזיקים לא היה להם צער ע"י סעודות גדולות ועיין
ברש"י א שפונתו צ"ע גם מה שהקשה הפי' על קושית התוס' לא הבנתי: שם בא"ד.

אלא פמה מבואות: הלשון אלא אינו מדוקדק וגם יש סתירה דבתחלה כתבו דכיון
דבתחלה היו יכולים ללכת בכל העיר גם עתה משנפרצה משמע שבכל העיר יכולים
לילך גם קודם תקנה ותקנת ר"ג היה שיכולים לילך גם אלפים אמה חוץ לעיר ואח"כ
כתבו דרק במבואות ונצרות הפתוחים לחצר היו יכולים לילך ולכן נ"ל דהו' תיבת אלא
מיותר וכוננתם כיון דבתחלה היו יכולים לילך בכל העיר גם עתה משנפרצה הותרו
לילך עכ"פ במבואות ונצרות הפתוחים לחצר.

וביותר נלע"ד דתיבת אלא ט"ס הוא וצ"ל אי נמי ותירוץ אחר הוא שבתחלה כתבו שהיו
יכולים לילך בכל העיר כמו קודם שנפרצה אי נמי אף שלא היו יכולים ללכת בכל העיר
עכ"פ במבואות ונצרות היו יכולים לילך ולכן היה להם המקום מרווח: שוב זמן רב
אחר פתבי פן מצאתי בשו"ת רשד"ם חלק ח"מ (סי' קי"א) שהגיה ג"כ הכי תחת אלא
שצ"ל אי נמי.

והנאני: שם דף כ"ד ע"א בגמרא תנא תדא לצפונה דבריו קיימין: המהרש"א דקדק
דמיייתי אהו פסקא דכמה היה גבוה ולאין היה נוטה פירושא דרישא לצפונה או לדרומה
ולכן כתב דהו' פסקא אין פאן מקומו אלא לקמן גבי הא דת"ר אהו אומר גבוה עכ"ד.

ולענ"ד א"צ להגיה פנה אלא בדרה פשוט שחסר מהפסקא לצפונה או לדרומה ובנה הפל
א"ש דבתחלה מפרש הך דלצפונה ואח"כ הך דכמה הנה גבוה ע"י ברייתא דת"ר אהד
אומר הנה גבוה וכו': שם בעלמא הוא דחזי: הט"א הקשה מזה על מה דאמר אב"י גופא
בכריתות (דף י"ב) דהיכא דלא נתפנין לעדות לא יכול להעיד א"כ למה צריה לטעם
אימר פוביתא דעיבא הוא דחזי.

ועיין מה שפתי בחדושי לכריתות בספרי ע"ל שם דעפ"ז יש ליישב: שם קרי ביה
אתם: הט"א הקשה דהכא דרש אתם על כל העם ולקמן סוף פרקן דרש מאתם ג"פ אפילו
שוגגין ומזידין ומנטעין ואב"ד קאי.

ולענ"ד משום הא לא קשיא פנין דדרשינו מאתם דמינתר דגם העם צריה לקדש עם
הב"ד א"כ מה שדרשינו אתם אפילו מזידיים ומנטעים לא קאי על הב"ד לבד אלא גם על
העם המקדש החדש עם הב"ד אכן הא קשיא היאך יליף הכא מניה קריאת העם פנין
דצריה לדרשה דאתם אפילו שוגגים.

ולענ"ד י"ל דלקמן (דף כ"ה) אהא דאמרינו במתניתין שם אשר תקראו אותם בין בזמנ
בין שלא בזמנ אין לה מועדות אלא אלו פתב רש"י אשר תקראו בקריאת ב"ד תלאו
הפתוב עכ"ל ומדלא פתב דדרש אתם אפילו מנטעים משמע דס"ל דתנא דמתניתין לא
יליף מדרשת ר"ע דיליף מאתם אלא דיליף מאשר תקראו לחוד מדלא הזכיר דרשה
דאתם ולפ"ז י"ל דרב פפא הכא מפרש אליבא דתנא דמתניתין דל"צ אתם לאפילו
מנטעים דמאשר תקראו לחוד נפקא ולכן יליף מניה קריאת העם אבל ר"נ בר יצחק רצה
לקטן טעם לקריאת העם דשייך גם אליבא דר"ע ולכן יליף מדרשה אחרנא: שם הלכה
כר"א ב"ר צדוק: וכן פסק הרמב"ם והנה בנה יש ד' פלוגות לת"ק דמתניתין בין בזמנ
בין שלא בזמנ מקדשין אותו ולר"א ב"ר צדוק רק בזמנ ולפלימו רק שלא בזמנ ולר"א
בר"ש בין בזמנ בין שלא בזמנ אין מקדשין אותו ובסנהדרין (דף י') לאוקימתא דאב"י
יש לומר דאמי סתם מתניתין שם כת"ק דהכא אבל רבא מוקי כר"א ב"ר צדוק ורב נחמן
מוקי בפלימו ורב אשי מוקי כר"א בר"ש וכינן דרב אשי דבתרא הוא מוקי סתם מתניתין
שם כר"א בר"ש לכאורה ההלכה פן דהוי מחלוקת בר"ה וסתם בסנהדרין ובשני סדרים
יש סדר למשנה כמש"כ התוס' יו"ט בסוטה (פ"ט) ובשער המלך ה' אישות הביא פלוגתא
דראשונים בזה וצ"ל פנין דרב יהודה א"ש אמר בפירוש דהלכה כר"א בר"צ פסק
הרמב"ם פן.

אכן על הרמב"ם בפ"י המשניות קשה שאחר שהביא דעת ת"ק פתב ור' אלעזר אומר פי
אין חייבין בקידוש החדש על כל פנים ומביא הטעם דשנים אתה מקדש ואי אתה מקדש
חדשים וסיים והלכה כר"א בר"צ והיאך הביא דעת ר"א בר"ש שלא הונכר במשנה
ושבך דעת ר"א בר"צ שהונכר שם ושפסק פנותיה ואין זה מדרה הרמב"ם ועיין
בברטנורא שמתוך דבריו יש ללמוד קצת יישוב לזה: שם בתוס' ד"ה אכסדרה.

שהיה פתחו גדולה: שהיה פתח האולם ברחבו ובגבהו כפלים כפתח של היכל שפתח
היכל גבהו עשרים ורחבו עשר ופתח האולם גבהו ארבעים ורחבו עשרים לכן היה
כאכסדרה אע"פ שהיה לו גיפופים ט"ו מכאן וט"ו מכאן ובתירוץ זה ס"ל להתוס' כשיטת
הרמב"ם שלא היה האולם לצד המזרח פתוח לגמרי אבל בע"ז (דף מ"ג) ס"ל כשיטת

הָרֶאָבִ"ד שֶׁהֵבִיא הַתּוֹסֵ' יו"ט ג"כ מִדוֹת (ספ"ד) שֶׁהָאוֹלָם הָיָה פְּתוּחַ לְצַד הַמְּזֻרָח לְגַמְרֵי וְלָכֵן הָיָה דוֹמָה לְאַכְסְדְּרָה מִמֶּשׁ.

אָבֵל צ"ע דְּקָרִי בְּמִדוֹת נֹאמֵר שֶׁהִי פֶתַח הָאוֹלָם כ' אִמָּה הָרִי שֶׁלֹּא הָיָה פְּתוּחַ לְגַמְרֵי: שָׁם בִּא"ד וְשָׁמָּה לְפִי שֶׁהָיָה שָׁם: פִּי דְאֶפִּילוּ נִימָא דְמִשּׁוּם פֶּתַח הַגְּדוּלָּה לֹא מִיְקָרִי אַכְסְדְּרָה י"ל דְּלִכְךָ נִקְרָא כֵּן מִשּׁוּם דְּלְצַד הַמְּזֻרָח הָיָה בֵּית הַחֲלִיפּוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן וְשָׁם לֹא נִקְרָא פּוֹתֵל הָאוֹלָם אֲלָא פּוֹתֵל בֵּית הַחֲלִיפּוֹת וּלְצַד מִעֲרֵב הַפּוֹתֵל שֶׁהַפְּסִיק בֵּין הָאוֹלָם לְהִיכָל הָיָה בְּמִלּוּאוֹ נִקְרָא פּוֹתֵל הָאוֹלָם לָכֵן נִקְרָא הָאוֹלָם אַכְסְדְּרָה פְּאֵלוּ לְצַד מְזֻרָח אֵין פֶּאן פּוֹתֵל: שָׁם ע"ב בְּגַמְרָא פְּדָרָךְ שֶׁעָשׂוּ בֵּית חֲשֻׁמוֹנָאִי: הַמְהַרְשֵׁ"א ח"א פ' בְּמָה מְדַלִּיקִין הֵבִיא דְבָרֵי הָרֵא"מ שֶׁהַקְּשָׁה פִּינּוֹן דְּכּוֹלָם הָיוּ טְמֵאִי מִתִּים שֶׁמִּטְעַם זֶה לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת שְׁמֵן עַד ח' יָמִים וְעַל כֵּן הָיָה גַם חֲנוּכָּה הֵיאָךְ הָיוּ מְדַלִּיקִין בְּטַהֲרָה שֶׁהָרִי טְמֵאוּ הַמְּנוּרָה וְתִירֵץ שֶׁעָשׂוּ שֶׁל עֵץ וְהִדְלִיקוּ בּוֹ וְכֵר' יוֹסִי ב"ר יְהוּדָה דְּהֵכָא ע"ש וְהַמְהַרְשֵׁ"א בְּחֻלּוֹ (דָּף נ"ה) בִּח"א הַקְּשָׁה עַל זֶה דְאֶפְתִּי קְשָׁה לַת"ק דְּפּוֹסֵל בְּשֶׁל עֵץ וְלָכֵן פֶּתַח בֵּין לַת"ק וּבֵין לַר"י בִּר"י אֵית לָן לְמִימַר דְּלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לָהֶם אֲלָא בְּשֶׁבְרֵי כְּלֵי חֶרֶס ע"ש וְצָרִיךְ לְפָרֵשׁ פְּנוּתוֹ דְאֶעֱפ"י דְשֶׁל חֶרֶס פְּסוּל לַכ"ע מ"מ פִּינּוֹן שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר בְּעֵנָן אַחֵר שֶׁהָרִי גַם שֶׁל עֵץ פְּסוּל לַת"ק לָכֵן עָשׂוּ כֵּן וּבְזָה יֵשׁ לְפָרֵשׁ מַה שֶׁאָמְרוּ לוֹ מִשָּׁם רֵאָיָה שְׁפוּדִין שֶׁל בְּרִזָּל וְכו'.

וְלִכְאוּרָה דוֹחֵק לֹמַר שֶׁר"י בִּר"י אָמַר שֶׁקָר אֲלִיבָא דְחֲכָמִים שֶׁלֹּא עָשׂוּ מְנוּרָה שֶׁל עֵץ וְעוֹד דְּלִשׁוֹן מִשָּׁם רֵאָיָה בְּכָל מְקוֹם הוּא בְּנִיחוּתָא שֶׁמִּבִּיאִין רֵאָיָה לְדְבָרֵיהֶם שֶׁפְּסוּל שֶׁל עֵץ כִּמ"ש בְּסִפְרֵי סוּפָה (דָּף ב') וְמָה רֵאָיָה הִיא זֹ אָבֵל עֶפ"י הַגָּ"ל י"ל דְּנִדְאִי אֲמַת הָיָה שֶׁעָשׂוּ שֶׁל עֵץ בִּימֵי חֲנוּכָּה שֶׁעֲצֵדִין הָיוּ טְמֵאִי מִתִּים מִשּׁוּם טוֹמְאָה וּמִזָּה הוֹכִיחַ ר"י בִּר"י דְשֶׁל עֵץ פֶּשֶׁר דַּל"כ אֵיךְ הִדְלִיקוּ בְּשֶׁל עֵץ דְדוֹחֵק לֹמַר פִּינּוֹן דְאֵי אֶפְשָׁר בְּעֵנָן אַחֵר הָיוּ מְכַשְׂרִין כִּמ"ש הַמְהַרְשֵׁ"א אָבֵל חֲכָמִים הִשִּׁיבוּ דְאֶדְרָבָה מִשָּׁם רֵאָיָה לְדְבָרֵינוּ דְשְׁפוּדִין שֶׁל בְּרִזָּל הָיוּ פִי' כְּשֶׁנִּטְהָרוּ הָיוּ עוֹשִׂין שְׁפוּדִין שֶׁל בְּרִזָּל וְחִפּוּם בְּבָדִיל וְאִם הָיָה שֶׁל עֵץ פֶּשֶׁר לָמָּה לֹא הִנִּיחוּ מְנוּרָה שֶׁל עֵץ אֶע"כ דְשֶׁל עֵץ פְּסוּל וּבִימֵי חֲנוּכָּה רַק מִפְּנֵי הַדְּחַק הִדְלִיקוּ בָּהּ כִּמ"ש הַמְהַרְשֵׁ"א אָבֵל שֶׁל חֶרֶס וְדָאִי פְּסוּל וְר"י בִּר"י י"ל דְּלֹא פְּלִיג עַל חֲכָמִים שֶׁאֵח"כ עָשׂוּ שֶׁל בְּרִזָּל וּמ"מ ס"ל דְאֵין רֵאָיָה מִשָּׁם דְשֶׁל עֵץ פְּסוּל אֲלָא דְשֶׁל בְּרִזָּל עֲדִיף מִשֶׁל עֵץ כְּמוֹ שֶׁאֵח"כ עָשׂוּ שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב.

אָכֵן הַקְּשָׁה הַמְהַרְשֵׁ"א עַל מַה שֶׁכָּתַב הָרֵא"מ דְּלִכְךָ עָשׂוּ שֶׁל עֵץ וְשֶׁל חֶרֶס דְּהָיוּ טְמֵאִי מִתִּים דְּעַל כֵּן לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת שְׁמֵן טְהוֹר עַד אַחֵר ז' יָמִים דַּא"כ שֶׁכּוֹלָם הָיוּ טְמֵאִי מִתִּים אֵיךְ הִדְלִיקוּ בִּימֵי חֲנוּכָּה הֲלֹא הִדְלִיקָה הִיא בְּהִיכָל וְאֵיךְ נִכְנְסוּ בְּטוֹמְאָה לְשָׁם.

וְלַעֲנַ"ד לַק"מ דְּהוֹתָרוּ לִיכְנֵס בְּטוֹמְאָה דְּהִדְלִיקַת גְּרוּת הָיוּ מְקַרְבָּנוֹת שֶׁקְּבוּעַ לָהֶם זְמַן שְׁדוּחָה שְׁבַת וְטוֹמְאָה וְכִמ"ש הַרְמַב"ם ה' תְּמִידִין וּמוֹסָפִים (פ"ג ה"י) וּמָה דְאָמְרִין שֶׁהַיּוֹנִים טְמֵאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים צ"ל שֶׁהָיָה טוֹמְאָת שְׂרָץ וּנְבֵלָה שֶׁלֹּא הוֹתָרָה בְּצַבּוֹר אָבֵל לַפ"ז קְשָׁה הַקּוֹשֵׁיָא לָמָּה לֹא עָשׂוּ שְׁמֵן טְהוֹר בְּיוֹם א' אִם רַק מִשּׁוּם טוֹמְאָת מִת וְלָכֵן ע"כ צ"ל שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לָהֶם כִּמ"ש כִּמְהַרְשֵׁ"א בַּפ' בְּמָה מְדַלִּיקִין בְּשֶׁם הַר"ן וְלָכֵן ל"ק אֵיךְ הִדְלִיקוּ הָרִי טְמֵאוּ הַמְּנוּרָה פִּינּוֹן שֶׁלֹּא הָיוּ פֶּאן רַק טוֹמְאָת מִת שֶׁהוֹתָרָה בְּצַבּוֹר וְצ"ע עַל הָרֵא"מ וְהַמְהַרְשֵׁ"א.

גם צ"ע על מה שפכת הר"ן בשבת דהקשה הלא הפך שמן שמצאו אף שקה חתום בחותם של כה"ג הרי היה טמא בהיסט הזב דנכרים מטמאים פזבים ומירץ דע"כ לא מצאו אותו דאל"כ היו פותחים אותו ע"ש.

וק"ל הלא מה שנכרים מטמאים פזבים הוא מי"ח דבר שגזרו בו ביום שגברו ב"ש על ב"ה כדאמרין שבת (נ"ז י"ז) ועיין ברמב"ם ה' מו"מ (פ"ב) ונהרי אז עדיין לא גזרו דחשמונאים קדמו הרבה לב"ש וב"ה ולכן ע"כ צ"ל דטמאו השמנים בטומאת שרץ ונבלה כמו שכתבתי ואיך הקשה הר"ן על הפך שמצאו שנטמא בהיסט.

שוב ראיתי שהתוס' בשבת (נ"ז כ"א) פתבו ג"כ פדברי הר"ן רק שהוסיפו אם אז כפר גזרו על הנכרים שיהיו פזבים ע"ש שנראה שנסתפקו בזה אבל לא ידעתי איך יש ספק כיון דמי"ח דבר הוא: שם דאחרים עשו לו: ביומא (נ"ד נ"ד) פתבו התוס' דשמשים שבמדור העליון כגון שרפים ואופנים ומלאכי שרת אסור אפילו היכא דאחרים עשו לו ואפילו ליכא חשדא כגון היכא דשכיחי רבים גביה מדכתיב לא תעשון לא תעשון תרי זימני עכ"ל.

והקשה בתוס' ר"ע ה"א במתניתן דלפ"ז ל"ל גם אתם למעט נכרי משליחות הא מדאצטריף לא תעשון לאסור ע"י אחרים מוכח דאין שליחות לנכרי דאלו יש שליחות ממילא אסור דהוי פשלוחו והניח בצ"ע ולא הבנתי שמה דילפינן מלא תעשון יתירה אפילו באחרים עשו לו אינו במה שמצוה לאחרים אלא לאסור להשהות אצלו אפילו כשאחרים עשו לו כמו שהביאו התוספות שם דמדכתיב לכם נדרש לאסור אפילו כשאחרים עושים לכם דמשמע לכם לא ימצא לכם וכן נדרש בת"כ פ' קדושים מאלהי מסכה לא תעשו יכול יעשו אחרים ת"ל לא לכם ולפ"ז אפילו עשו אחרים בלא ציווי ממנו אתי קרא דלכם שלא ישהה בביתו אפילו היכא דליכא חשדא כגון היכי דשכיחי רבים וא"כ איך גילף מזה דאין שליחות לנכרי דאי יש שליחות תיפוק ליה דהוי הנכרי שלוחו ול"ל לא תעשון יתירא הרי צריף קרא שלא ישהה בביתו היכי דעשה הנכרי מעצמו בלא ציווי ממנו והביא לביתו שלא ישהה.

ובלא"ה צריף לומר כן להנהיג שיטות דס"ל דיש שליחות לנכרי לחומרא כמ"ש הרמב"ם ה' מלנה (פ"ד) לעגנן רבית וכן נראה מדברי התוספות שבועות (נ"ג) א"כ ל"ל קרא שלא יעשו אחרים הרי שלוחו כמותו אע"כ דהפירוש שלא ישהה בביתו אם עשה הנכרי מעצמו: שם ברש"י ד"ה פרצוף אדם.

עד דאיכא פולהו בהדי הדדי: ק"ק דאם זו היא הקושיא קשה איך מתרץ זה במה דיליף פרצוף אדם מלא תעשון אותי דאפתי קשה איך קאמר דמות ד' פנים תיפוק ליה משום צורת אדם לחודיה ונהו קושית התוס' ד"ה לא וע"כ צ"ל כאחד מתירוצייהם וא"כ אין קושיא ולכן ע"כ צריף לפרש דקושית הגמרא היא דכיון דקאמר דמאתי יליף דמות ד' פנים א"כ לפרצוף אדם ליכא קרא ותשתרי ובברייתא קתני דאסור ובזה מתורץ מה דקאמר אלא מעתה דלכאורה בפשטות הוי מצי להקשות פרצוף אדם מנ"ל.

אָבֵל לִפְנֵי י"ל דְּלִזְהָ יַדַּע דְּרָשָׁה דְּאֵתִי לְדַרְוֵשׁ אוֹתוֹ אָבֵל אַחַר דְּקִאָמַר דְּאֵתִי קֵאֵי עַל ד' פְּנִיִּם פְּרִיָּה מִנ"ל דְּפְרָצוּף אָדָם לַחֲוֹד ג"כ אָסוּר וּמִתְרַץ דְּיִלְיָף מֵאֵתִי וְתִרְתִּי שְׁמַעֲיָת מִנְיָה וְכִמוּ שְׁפִתְב הָרִיטְב"א בַּע"ז (דָּף מ"ג) וְלִכֵּן פִּי רִש"י צ"ע: שְׁם בְּתוּס' ד"ה חוּץ.

וְכִן תִּנְיָא לְקַמֵּן: לְפִי מַה שְׁפִתְבוּ הַתּוֹס' לְקַמֵּן בְּשֵׁם בַּה"ג דְּהָךְ דְּרַב יְהוּדָה צוּרְת דְּרַקוּן הִיָּה אִין רְאִיָּה מְזָה דְיִשׁ לְפָרִישׁ גַּם הִבְרִייתָא פִּן: שְׁם ד"ה לֹא תַעֲשׂוּן. אִי נָמִי אִם מְצָא: בַּע"ז תִּנְרָצוּ הַתּוֹס' עוֹד תִּירוּץ אַחַר דְּלַעֲבֹר עָלָיו בְּשִׁנֵּי לְאוּיָן: שְׁם בַּא"ד שְׁעַל הַפְּפֹרְת: לֹא הִבְנִיתִי שְׁהָרִי מְלֵא תַעֲשׂוּן כְּדָמוֹת שְׁמִשְׁיָי לֹא שְׁמַעְנוּ רַק שְׁלֵא יַעֲשֶׂה אֵת כָּל הַשְּׁמִשִּׁים שְׁהָרִי לְכָף מְוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מְנוּרָה שֶׁל תַּמְשָׁה וְשִׁשָּׁה וַא"כ לֹא יַדְעֵנוּ רַק שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כָּל הַפְּרוּב אָבֵל פְּרָצוּף אָדָם לַחֲוֹד שְׁאָסוּר הִיאָה גִילְיָף מְזָה: שְׁם ד"ה לֹא.

הֵנִי תֵלֵת מִיְלֵי דְאַבְיָי לֹא הָדַר בִּיָּה: הָרִיטְב"א בַּע"ז מְפָרֵשׁ יוֹתֵר שְׁפִתְב וְז"ל הֵנִי יוֹדַע שְׁכָל הַסְּוִיָּא הַזֹּאת מִשְׁמַעוֹת הַמִּתְנַיִיתָא מְפָרֵשׁ וְכַנּוֹנַת אַבְיָי לּוֹמֵר דְּאִי מְהָא יְכַוְּנוּ לּוֹמֵר שְׁלֵא אָסְרָה תוֹרָה אֶלָּא כָּף וְכָף דּוֹק וְתַשְׁפַּח עַכ"ל וְכֵן פִּתְב הָרִיטְב"א גַּם כָּאֵן בְּחִידוּשָׁיו.

וּבְזָה מִתְרַץ מַה שְׁהַקְשָׁה הַפ"י עַל הַתּוֹס' דְּהָכָא: שְׁם ד"ה מִמַּעַל. לְמֵאִי דְסָלִיק אֲדַעֲתִיָּה: ק"מ הָרִי גַם לְמַסְקֵנָא קִשָּׁה פִּינּוּן דְּיִלְיָף בְּבְרִייתָא דְלַעֲיֵל מְלֵא תַעֲשׂוּן אֵתִי אִיסוּר עֲשִׂיָּה דְשָׂרְפִים וְחִיּוֹת הַקּוֹדֵשׁ וּמִלְאָכֵי הַשְּׂרָת ל"ל מִמַּעַל לַעֲוִשָׁה לַעֲבָדָם הָרִי גַם בְּלֹא לַעֲבָדָם אָסוּר עֲשִׂיָּי גְרִידָא וְאִם נֶאֱמַר דְּאֵתִי קָרָא לַעֲבֹר עָלָיו בְּשִׁנֵּי לְאוּיָן אִם עוֹשֶׂה לַעֲבָדָם גַּם הַשְּׁתָא לְמֵאִי דַס"ד ל"ק דִּי"ל ג"כ דְּאֵתִי קָרָא לְשִׁנֵּי לְאוּיָן לַעֲשִׂיָּה וִי"ל דְּלְמַסְקֵנָא ל"ק פִּינּוּן דְּמַסְתַּבֵּר טְפִי לְאַסוּר בְּעוֹשֶׂה לַעֲבָדָם לְכֵן אִי לֹא קָרָא דְלֹא תַעֲשֶׂה לָּהּ פְּסָל וְגו' אֲשֶׁר בְּשָׂמִים מִמַּעַל הֵנִי מוֹקְמִינּוּ קָרָא דְלֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי לְמַסְתַּבֵּר טְפִי בְּעוֹשֶׂה לַעֲבָדָם אָבֵל עֲשִׂיָּה גְרִידָא לֹא וְרַק הַשְּׁתָא דְמִיּוֹתֵר קָרָא מוֹקְמִינּוּ לְהַכִּי אָבֵל לַס"ד דְּגַם קָרָא דְלֹא תַעֲשֶׂה לָּהּ אִיְרִי בְּעֲשִׂיָּה גְרִידָא קִשָּׁה לְהוּ לְהַתּוֹס' דַּא"כ מִמַּעַל ל"ל אָכֵן לְפִי מַה שְׁתִּירָצוּ הַתּוֹס' בַּע"ז אֶקְוִיָּא שְׁהַקְשׁוּ הַתּוֹס' ד"ה לֹא תַעֲשׂוּן לַעֲבֹר עָלָיו בְּשִׁנֵּי לְאוּיָן גַּם קוֹשְׁיָא זֹו יֵשׁ לְתַרְץ פִּן: שְׁם ד"ה שְׂאֵנִי.

וְאֵע"ג דְּבַכָּל מִיְלֵי אַמִּירָה לְנִכְרֵי שְׁבוּת: מִשְׁמַע לְהוּ לְהַתּוֹסְפוֹת דַּר"ג צִינָה לַעֲשׂוֹת לוֹ דְּמִשְׁמַע פִּן מְלִשׁוֹן דְּאַחֲרִים עָשׂוּ לוֹ וְעַל כִּרְחֻף דְּצִינָה דְמֵאִין יַדְעוּ אַחֲרִים הַצּוּרוֹת שְׁהָה צָרִיף לְהַרְאוֹת לְהַדְיוּטוֹת וְכֵן פִּתְב הָרִיטְב"א בַּע"ז אָבֵל הָרֵא"ש כְּתַב שְׁם דְּקִנְאָן ר"ג מִן הַנְּכָרֵי עָשׂוּי ע"ש.

אַמְנָם עַל פִּי זֶה יִקְשָׁה מַה שְׁהִבִּיא הָרִיטְב"א רְאִיָּה דְאִיף יַדְעוּ הַנְּכָרִים הַצּוּרוֹת שְׁהָה צָרִיף לְהַרְאוֹת לְהַדְיוּטוֹת וִי"ל דְּבִלֵּא"ה קִשָּׁה מַה הַקְּשָׁה מַר"ג הָרִי ר"ג לֹא הִיָּה לוֹ צוּרוֹת לְבָנָה שְׁלָמוֹת רַק מְעַט כְּמוֹ שְׁהַלְבָּנָה בְּשַׁעַת חֲדוּשָׁה.

וְא"ע רְאִיתִי שְׁכָבֵר הַקְּשָׁה הַפ"י פִּן וְתִירָץ שְׁלִמְעוּן הַרְאוֹת ע"כ הִיָּה עוֹשֶׂה בְּתַחֲלָה כָּל עִיגוּל הַלְבָּנָה כְּכַדוּר שְׁחוֹר וּמִתּוֹכּוּ מְצִייר קוֹ קָטָן לְבָן כְּמוֹ שְׁנִרְאָה בְּעַת חֲדוּשָׁה וּלְפ"ז י"ל דַּר"ג קָנָה מִן הַנְּכָרֵי צוּרְת לְבָנָה עִגּוּל שְׁלָמָה וְהוּא צִייר עָלָיו הַקּוֹ לְבָן וּבְזָה אִין אִיסוּר עֲשִׂיָּה פִּינּוּן דְּהַלְבָּנָה הִיָּה עָשׂוּי: שְׁם בַּא"ד.

וְדַשׁ בָּהּ: אִין זֶה סְתִירָה לְמַה שְׁפִתְבוּ מְסוּגֵיָא דַּמ"ק דְּאַפִּילוּ בְּדַרְבְּנָן יֵשׁ שְׁבוּת דְּשְׂאֵנִי הֵתָם דְּהֵנִי שְׁבוּת דְּמִלְאָכֵת חוּה"מ וּבְשִׁבְת וִיו"ט וְדַאִי לַכ"ע יֵשׁ שְׁבוּת וְכֵן כְּתַבוּ הַתּוֹס'

בב"מ שם אָמְנָם בְּמָה שֶׁהִקְשׁוּ עַל תִּירוּץ דְּהֶכָּא מְסוּגָיָא דב"מ לְכַאוּרָה יַשׁ לּוֹמֵר פִּינּוֹן דְּהֶאֱיִבְעִיָּא דְּהֵתָם לֹא נִפְשְׁטָהּ וּמְשׁוּם הֵכִי הֶרְאָבִי"ד פֶּסֶק לְקַנְלָא א"כ ל"ק עַל ר"ג וְאִם קוֹשְׁיֵיהֶם לָמָּה לֹא פִּשְׁט הַאֲבַעֲיָא מֵהֶדְדֵּי דר"ג הֵרִי י"ל דְּסוּגָיָא דְּהֵתָם אֲזִיל אֶלְיָבָא הַתִּירוּץ דְּאִיבְעִית אִימָא דְּפָרְקִים הָוִי אוֹ דְּלֵהֲתַלְמֵד עֶבֶיד וְלָכֵן אִין לִפְשׁוּט מֵהֶדְדֵּי דר"ג דְּאִמִּירָה לְנִכְרִי מוֹתֵר וַיַּשׁ לּוֹמֵר לִפִּי מָה דְּכַתֵּב הֶרְא"ש שָׁם דְּלִמְסַקְנָא נִפְשְׁט הַאֲיִבְעִיָּא פִּינּוֹן דְּאִין הִלְכָּה כר' חֲדָקָא א"כ הִקְוִישְׁיָא עַל תִּירוּץ דְּהֶכָּא דְּאֶפִּילוּ נִימָא דְּהַתִּירוּץ דְּהֵכִי אֲזִיל אֶלְיָבִי דְּרַב פֶּפְא דְּמִתְרַץ פְּרַב חֲדָקָא וּא"כ לֹא נִפְשְׁטָהּ הַאֲיִבְעִיָּא מֵהֶדְדֵּי דְּאִבּוּהֵי דְּשְׁמוּאֵל מ"מ יִקְשֵׁה לָמָּה לֹא פִּשְׁט מֵהֶדְדֵּי דר"ג דְּהֶכָּא וּמִזָּה נִרְאָה דְּדַעַת הַתּוֹסְפוֹת פְּדַעַת הֶרְא"ש שָׁם דְּלִמְסַקְנָא נִפְשְׁטָהּ הַאֲיִבְעִיָּא דְּאִמִּירָה לְנִכְרִי גַם בְּשָׂאֵר אִיסוּרִים חוּץ מִשְׁוִי"ט אָסוּר: שָׁם ד"ה וְהָא.

דְּאִינָה בּוֹלְטָת בְּרִקִיעַ: פֶּן פְּתִיבוּ הַתּוֹס' בַּע"ז ג"כ בְּשֵׁם ר"י וּר"ת וְרִיב"א וּמִזָּה תִּפְּהֵי הַשְּׁ"ף בִּי"ד ס' קמ"א ס"ק כ"ח עַל מָה שֶׁכָּתֵב הַעֲט"ז דְּבַחְמָה וּלְבָנָה אִין אִיסוּר בַּעֲשִׂיָּה אֵלָּא בְּבוֹלֵט שָׁפֵן נִרְאִין בְּרִקִיעַ בּוֹלְטִין וְרַק מְשׁוּם חֲשָׁדָא אָסוּר שְׂאִיף שִׁינָה אֶת הַיְדוּעַ שֶׁחֲמָה וּלְבָנָה נִרְאִין שְׁקוּעִין בְּרִקִיעַ כַּמֶּש"כ הַתּוֹס' וְהֶרְא"ש וְהֶר"ן פּוֹסְקִים ע"ש אָמְנָם לֹא הִיָּה לְפָנָיו הֶרִיטְב"א שֶׁכָּתֵב בַּט"ז פְּדַבְרֵי הַעֲט"ז וְז"ל וְשִׁמְעִינוּ מִיָּנָה שְׁדַמּוֹת חֲמָה וּלְבָנָה וּמְשִׁמְשִׁין הָאִיסוּרִים לְמַעַלָּה אִינּוּן אָסוּרִים אֵלָּא בְּבוֹלְטִין וְכו' וְכֵן בְּדִין דְּסִתָּם חֲמָה וּלְבָנָה וּמִזְלוֹת אִינּוּן נִרְאִים לְעוֹלָם לְמִרְאִית הָעֵינַן אֵלָּא בּוֹלְטִין וְאֵע"פ שְׂאוּמְרִים לְפַעְמִים מְזַל שׁוֹקַע יְדוּעַ הוּא שְׂאִין הַשְּׁקִיעָה הַהִיא כְּעֵין הַשְּׁקִיעָה הַנּוֹזְפֶרֶת פֶּאן וּדְר"ג בּוֹלְטִין הִיָּה שָׁפֵן מִרְאִיהֶן וְכו' וְכֵן דַּעַת מוֹרֵי הַרְשָׁב"א נר"ו וְגַם מְקַצֵּת רַבְּנֵי צְרַפְתִּי ז"ל פֶּן פֶּסְקוּ עַכ"ל.

וְכֵן נִרְאָה גַם מִדְּבַרֵי הַרְשָׁב"א הֶכָּא שֶׁכָּתֵב אִמָּה דְּפִרְיָהּ וְהָא ר"ג יַחֲזִיד הָוִי דְּהָוִי מְצִי לְמִימֵר דְּצוּרָה דר"ג לֹא הִיָּה בּוֹלְטָת וְלֹא כָּתֵב כְּתִירוּץ הַתּוֹס' דְּגַבִּי לְבָנָה אִין חִילּוּק פִּינּוֹן דְּאִינָה בּוֹלְטָת בְּרִקִיעַ גַּם הֶרְמִב"ן בַּע"ז פְּתַב וְז"ל וְכֵדִין הוּא דְּהוּ"ל לְפִרְוֹק דר"ג שׁוֹקַעַת הָוִי אֵלָּא דְּלֹא מְצִטְרִיף לְהֵכִי וְנִיחָא לִיהִי לְאִוְקָמָא בְּבוֹלֵט כְּעֵין חֲמָה בְּרִקִיעַ לְבָדוּק בְּהַ הַדְּיוֹטוֹת עַכ"ל הֵרִי שְׁהֶרְמִב"ן וְהֶרְשָׁב"א וְהֶרִיטְב"א וְע"פ עֲדוֹת הֶרִיטְב"א גַּם מְקַצֵּת רַבְּנֵי צְרַפְתִּי ס"ל דְּחֲמָה וּלְבָנָה נִרְאִין בּוֹלְטִין בְּרִקִיעַ וְכֵדְבַרֵי הַעֲט"ז וְגַם פֶּאן בַּר"ה הִבִּיא הֶרִיטְב"א ב' דַּעוֹת הִלְלוּ בְּקִיצוֹר: שָׁם דָּף כ"ה ע"א בְּמַתְנִיתוֹן וְעַרְבִית בְּמַעְרַב: בְּזָה רַבּוּ הַפִּירוּשִׁים בְּשֵׁם רַבּוּתֵי הִבִּיא רַש"י שְׁחֲרִית בְּמִזְרַח אֶת הַיְשָׁנָה וְעַרְבִית בְּמַעְרַב אֶת הַחֲדָשָׁה וְהַקְשָׁה עַל זֶה הֵרִי כ"ד שְׁעוֹת מִפְּסִי סִינְהָרָא וְאִיף אָמַר ר"ג פְּעַמִּים בָּא בְּאַרְנוֹפָה אֲכֹן כְּבָר כְּתִיבוּ הַתּוֹס' דְּכַפִּירוּשׁ זֶה מְשִׁמַּע בִּירוּשְׁלַמִי וְרַש"י פִּירֵשׁ דְּשִׁנִּיָּהֶם הִיָּה הַחֲדָשָׁה שְׂאִמְרוּ שְׂרָאוּ הַחֲדָשָׁה שְׁחֲרִית בְּמִזְרַח וְעַרְבִית בְּמַעְרַב וְהַתּוֹס' הִקְשׁוּ עַל זֶה דְּלָמָּה לֹא אֶפְשָׁר שְׁתַּלְּף בִּי"ב שְׁעוֹת כָּל רוּחַ דְּרוּמִית וְקַצֵּת מִן הַמִּזְרַח וּמִמַּעְרַב.

אֲכֹן לְפַעַנ"ד מְשׁוּם זֶה אִין תִּימָא כ"כ דְּלָמָּא יַדַּע רִיב"נ לִפִּי הַחֲשָׁבוֹן דְּאִי אֶפְשָׁר אֲבָל בְּיוֹתֵר ק"ל עַל פִּי זֶה לִפִּי מָה שֶׁכָּתֵבוּ הַתּוֹסְפוֹת לְעִיל (דָּף כ') שְׁסִדֵּר הִלְבָּנָה הוּא שְׁבַחֲדוּשָׁה נִרְאִית בְּתַחֲלַת הַלִּילָה וּמִיָּד שׁוֹקַעַת וּבְסוּף הַחוּדָשׁ לֹא נִרְאִית רַק בְּסוּף הַלִּילָה וְא"כ אִיף אֶפְשָׁר שְׂרָאוּ אוֹתָהּ בְּחֲדוּשָׁה בְּשְׁחֲרִית בְּמִזְרַח לר"ג שְׁהֶאֱמִין לָהֶם וְאֵע"פ"י שְׁלַרְש"י לְשִׁיטָתוֹ ל"ק פֶּן שְׁגַם לְעִיל (דָּף כ') כָּתֵב שְׂאֶפְשָׁר שְׁהִינְשָׁנָה תִּרְאָה בְּתַחֲלַת הַלִּילָה וְא"כ ה"ה ג"כ הַחֲדָשָׁה בְּתַחֲלַת הַיּוֹם.

מ"מ התוס' היו יכולים להקשות פן על פירושו רש"י כמו שהקשו גם לעיל עליו ולפי רבותיו של רש"י דהישנה ראו בשחרית א"ש וביותר ק"ל לפי רש"י דאם על החדשה העידו על פירוש הנה זה ביום ל' דביום כ"ט אי אפשר שתראה החדשה כמו שאמר ר"ג בפרייתא לקמן אין חידושה של לבנה פחות מכ"ט ומחצה וא"כ שהעידו שראו אותה ביום ל' שחרית במזרח וערבית במערב הך ערבית הנה ליל ל"א וא"כ כמה פליגי ריב"נ ור"ג אם עדי שקר הם הלא בלא עדים ג"כ החדש מעובר פניו דלא נתקדש ביום ל' והרמב"ם והבעל המאור פירשו דעל מה שאמרו שראו שחרית לא השגיחו לא ריב"נ ולא ר"ג דהוי מלתא דלא רמיא ואפשר שענינים ראו רק שהיו מחולקים אם בדרך החשבון הנה אפשר שיתראה הירח בלילה שאמרו העדים וכן פירש הברטנורא ואעפ"י שהפלי' הנה הוא המחקר יותר מ"מ גם עליו י"ל א"כ לענין מה הזכיר כולל שאמרו העדים שראו שחרית במזרח ואולי למען השמיענו חידושו לר"ג דאעפ"כ קבלן אף שע"כ טעו בזה: שם ובלייל עבירו לא נראה: גם בזה ק"ל פניו דבלייל עבירו לא נראה א"כ ע"כ כבר אתא ליל ל"א ועדיין לא נתקדש החדש שהרי קאמר אה"כ וקבלן ר"ג משמע שאחר שבליל עבירו לא נראה קבלן וא"כ כמה פליגי אפילו בלא עדים ג"כ נתקדש החדש ביום ל"א ונהרי משמע דביום ל' נתקדש ממה שהיה יו"כ של ר' יהושע ביום י"א של ר"ג ועל פירוש צריף לפרש שר"ג קדש ביום ל' ואח"כ פשלא נראה בלייל עבירו אמרו רחב"ד ורבי יהושע שעדי שקר הם ושלא כדון נתקדש.

וכן נראה מדברי הריטב"א אכן לפ"ז איפכא הו"ל למיתני וקבלן ר"ג ובלייל עבירו לא נראה אמר רחב"ד עדי שקר היו ונ"ל שזה הוקשה לרש"י שכתב ראינוהו בזמנו ביום שלשים וליל שלשים שהיו מצפים ב"ד והעם שתהא מגולה ונראה מאחר שהעדים ראו ביום לא נראה להם עכ"ל וי"ל למה פירש שראוהו ביום שלשים ולא פירש שראוהו בלייל שלשים דהיינו בלילה שלפני שלשים וכמו שפירש הרמב"ם ועוד מה בעי בזה שהיו מצפים ב"ד והעם לראותה ועל פן י"ל שרש"י מפרש שהעדים באו ביום ל' סמוך לערב ואמרו שראו אותה והיו מצפים ב"ד והעם ביום ל' סמוך לשקיעת החמה שיהיה עוד שהות ביום לקדש לראותה ומה שקרא לזה ליל עבירו מפני שהיה סמוך ללילה וכשלא נראה אז אמר ר"ד בן הרפינס עדי שקר הם אבל ר"ג קבלן וקדש החדש בעוד יום סמוך לשקיעת החמה ולכן פירש שראו ביום ל' דאי בלילה שלפניו כבר הנה ר"ג מקדש אותו: שם שלח לו ר"ג: המהרש"א בח"א כתב דמה דאמרינן בבבבכות פ' תפלת השחר בראש השנה דאשתמד צערו לר' יהושע דלאו דוקא אלא אעדות דקידוש החדש שהיה בר"ה צערו ביוה"כ.

ולא ידעתי למה צריף לזה הרי הצער הנה משעה שגזר עליו כנראה ממה דאמר מצאו ר"ע מיצר ונהרי מה שגזר עליו מסתמא הנה מיד בר"ה כששמע שחלק ר"י עליו ורצה לעבר החדש.

גם מה שדקדק המהרש"א למה גזר על ר' יהושע ולא גם על ר"ד בן הרפינס. לענ"ד לק"מ שהרי רדב"ה אף שאמר עדי שקר הם מ"מ לא חלק עליו לבטל הקידוש של ר"ג שהרי הוא בעצמו אמר לר"י אם באין אנו לדון וכו' א"כ השוה י"כ שלו לשל ר"ג אבל רבי יהושע שאמר רואה אני את דבריה ורצה לעבר נגד ר"ג עליו גזר ר"ג: שם מימות

מִשָּׁה וְעַד עַכְשָׁיו: פִּי מִפְּנֵי דְקִי"ל סְמִיכַת זְקֵנִים בְּשִׁלְשָׁה כְּדַתְנָן סִנְהֶדְרִין (פ"א) וְאִין סְמִיכָה אֲלָא מִן הַמְּסֻמָּה וְלִכְּנֵן אִם שָׂרְק ב"ד אֲחֵד מִימֹת מִשָּׁה עַד עַכְשָׁיו לֹא הָיוּ רְאוּיִם לְסֻמָּה.

כָּל הַסְּמִיכוֹת שָׂא חֲרִיו אִינָם וְלֹא הָיוּ ב"ד: שֵׁם שְׂנֵאמֵר וַיַּעַל מִשָּׁה וְאֶהְרֹן: מִזֶּה מִשְׁמַע דְּמִקְרָא זֶה יְלִיף מְדָלָא נְתַפְרָשׁוּ שְׁמוֹת שְׁל הַזְּקֵנִים הַלְלוּ. וְתִימָה דַּא"כ אֵיף אָמְרִינָן בְּבְרִייתָא לְקַמְן שְׁלֹא יֵאמֵר פְּלוֹנֵי כְּאֶלְדָּד וּמִיָּדָד הֲלֹא פְּסוּק זֶה פְּתִיב אֲצֵל הַזְּקֵנִים שְׁבִשְׁעַת מ"ת וּבָהֶם לֹא הָיוּ אֶלְדָּד וּמִיָּדָד שְׂאֶסְרַף מִשָּׁה עִם הַשְּׂבָעִים אִישׁ עַפ"י צִוּוּי הַקַּב"ה וְזְקֵנִים שְׁהָיוּ בְּשַׁעַת מ"ת מֵתוּ בְּתַבְעָרָה כְּדֵאִיתָא בְּסִפְרֵי הֵבִיאוּ רַש"י בְּחֻמְשׁ פ' בְּהַעֲלוֹתָהּ וְעוֹד קָשָׁה שְׂרַש"י פִּירֵשׁ שְׁלֹא יֵאמֵר וְכִי ב"ד זֶה כְּמִשָּׁה וְאֶהְרֹן כְּאֶלְדָּד וּמִיָּדָד אוֹמְרִים לוֹ שְׂמָא חֲשׁוּב כְּשִׁלְשָׁה מִן הַשְּׂאָר שְׁלֹא נְתַפְרָשׁוּ שְׁמוֹתָם עַכ"ל וּמְדַכְתֵּב מִן הַשְּׂאָר מִשְׁמַע שְׂאִיִּרֵי מִן הַשְּׂאָר שְׁל ע' זְקֵנִים וְהֵלֵא אִין אֵלוּ הַזְּקֵנִים שְׁהָיָה אֶלְדָּד וּמִיָּדָד עִמָּהֶם.

וּבִיּוֹתֵר תִּימָה עַל הַמְּהַרְשָׁ"א ח"א שְׁפִירֵשׁ דְּהַקְשָׁה לָמָּה לֹא נְתַפְרָשׁוּ שְׁמוֹתָם שְׁל זְקֵנִים שְׁהָרִי חֲשׁוּבִים וְנִבְיָאִים הָיוּ כְּדַכְתִּיב וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסֻפוּ וְלֹא הִרְגִישׁ שְׁלֹא אֲצֵל הַזְּקֵנִים הַלְלוּ כְּתוּב כֵּן וַא"ל שְׁהַזְּקֵנִים הָאֵלֶּה הָיוּ אוֹתָם שְׁנַתְּמֵנוּ ע"י מִשָּׁה דָּאִי אֲפִשֵׁר לוֹמַר כֵּן שְׁהָרִי כְּתִיב שְׁעָלוּ לְהַר סִינַי וּמְנוּי הַזְּקֵנִים הָיָה בְּשִׁנָּה הַשְּׁנִית אַחַר שְׁהוּקַם אֲהֵל מוֹעֵד וּכְבָר נִסְעוּ מִסִּינַי וְעוֹד הָרִי חֲשׁוּב נִדְּב וְאֶבִּיהוּא עִמָּהֶם וְהֵם מֵתוּ בְּיוֹם שְׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן אֲכֹן גַּם עַל הַבְּרִייתָא לְקַמְן י"ל דְּקֵאָמֵר שְׁלֹא יֵאמֵר אָדָם פְּלוֹנֵי כְּמִשָּׁה וְאֶהְרֹן כְּנִדְּב וְאֶבִּיהוּא פְּלוֹנֵי כְּאֶלְדָּד וּמִיָּדָד דְּמִמְנָ"פ אִי אִיִּרֵי מְזַקְנִים הֲרֵא שׁוֹנֵי הָרִי שְׁם לֹא הָיָה אֶלְדָּד וּמִיָּדָד וְאִם אִיִּרֵי מְזַקְנִים שְׁנִיִּים שְׁם לֹא הָיָה נִדְּב וְאֶבִּיהוּא.

אֲמָנָם עַל הַבְּרִייתָא י"ל דְּמִשְׁנִיָּהֶם יְלִיף דְּבִזְקֵנִים הֲרֵא שׁוֹנֵי הַזְּקֵנִים הַזְּקֵנִים וְאֶבִּיהוּא לְבַד וּבִזְקֵנִים שְׁנִיִּים מִשָּׁה וְאֶהְרֹן וְאֶלְדָּד וּמִיָּדָד וּמִתְנִיתָן לֹא הֵבִיֵא רַק מְזַקְנִים הֲרֵא שׁוֹנֵי וּמָה שְׁחִסֵּר בְּמִתְנִיתָן הַשְּׁלִימָה הַבְּרִייתָא אֲבָל עַל רַש"י וּמְהַרְשָׁ"א שְׁכַתְּבוּ עַל פְּסוּק וַיַּעַל מִשָּׁה כֵּן צ"ע: שְׁם שְׁתַּבָּא אֲצֵלִי בְּמַקְלָהּ וּבְמַעוֹתֶיהָ: הָא דְּבַקֵּשׁ שְׁנֵי דְבָרִים מְמַנּוּ וְלֹא סָגִי בְּאֶחָד י"ל כִּינּוּן דְּבִכְרִיתוֹת (דף י"ד) מְבֹאָר שְׁיֵשׁ סִפְק אִם עָרוּב וְהוֹצָאָה לִיּוּה"כ אוֹ לֹא לִכְּנֵן לֹא הָיוּ סָגִי בְּמַקְלָהּ לְבַד דְּסִבֵּר דְּלָמָּא ס"ל אִין עָרוּב וְהוֹצָאָה לִיּוּה"כ וַיִּכּוֹל לְבֹא בְּמַקְלוֹ אַעפ"י שִׁוְה"כ הוּא לְכֹן בַּקֵּשׁ ג"כ שְׁיֵבֵא בְּמַעוֹתָיו וְזֶה וְדָאִי מְוַקְצָה הוּא וּבְמַעוֹתָיו לְחוּד סָגִי דָּאִין זֶה פְּרָסוּם בְּפְנֵי הָעוֹלָם וְרָצָה שְׁיִפְרָסֵם בְּפְנֵי הָעוֹלָם שְׁאִינּוּ חוֹשֵׁב לִיּוּה"כ לְכֹן בַּקֵּשׁ שְׁיֵבֵא ג"כ בְּמַקְלוֹ שְׁהוּא פְּרָסוּם לְעֵינֵי כָּל אֲבָל ר' יְהוֹשֻׁעַ עָשָׂה עוֹד יוֹתֵר מִמָּה שְׁבִיקֵשׁ ר"ג מְמַנּוּ שְׁלֵקַח גַּם מַעוֹתָיו בְּיָדוֹ וְלֹא כְּאִשְׁרֵי רַגִּילִים לִישָׂא הַמַּעוֹת צָרוּר עַל מְתַנּוּי מְכֻסָּה וְלִכְּנֵן קֵאָמֵר נִטַּל מַקְלוֹ וּמַעוֹתָיו בְּיָדוֹ לְעַשׂוֹת פְּרָסוּם יוֹתֵר גַּם בְּפְנֵי הָעוֹלָם שְׁלֹא יִחְשְׁבוּ דְלָמָּא ס"ל אִין עָרוּב וְהוֹצָאָה לִיּוּה"כ: שְׁם בְּגִמְרָא מֵאִי טַעְמָא דְּבִי רַבִּי: פִּי מִשׁוּם דַּר"ג אָמַר כֹּה מְקַוְּבֵלְנִי מִבֵּית אָבִי אָבָא וְרַבִּי הָיָה נִכְדָּר ר"ג שְׁהָיָה כֵּן רַשְׁבֵּ"ג לְכֹן קָרָא רַבִּי יוֹחָנָן דְּבִי רַבִּי לְכַבּוּדוֹ.

אֲבָל לְשׁוֹן מֵאִי טַעְמָא ק"ק דְּהָרִי טַעְמֵוּ לֹא מְקָרָא רַק שַׁע"י סוּד הָעֵיבוּר וְהַלּוּף הַמְּזֻלּוֹת יָדַע כֵּן וְאִם רָצָה לְמַצּוֹא סְמָךְ לְזֶה מִן הַפְּסוּק הוֹלֵל"מ מֵאִי קָרָא כְּלִשׁוֹן הַש"ס בְּשָׂר מְקוֹמוֹת וְלֹא מֵאִי טַעְמָא: שְׁם שְׁמָשׁ יָדַע מְבֹאוּ.

פֶּשֶׁטָא דקרא מִשְׁמַע דְקָאֵי עַל הַקַּב"ה דְהוּמְיָא דַעֲשֵׂה יָרַח אֲבָל לִפ"ז לֹא שְׁיִיף יָרַח לֹא יִדַע מְבוֹאוֹ וְלִכְּן גִּרְאָה דְהִדְרָשָׁה מְפָרֵשׁ יִדַע הַיּוֹדַע מִבְּנֵי אָדָם מְבוֹאוֹ אֲבָל שֶׁל יָרַח לֹא נוֹדַע לְכָל בְּנֵי אָדָם כ"א לְמַעֲמִיקִים בְּסוּד הָעֵבֹר: שֶׁם שְׁלֹא קִדְשׁוֹ ב"ד אֶת הַחֹדֶשׁ: רַש"י פָּתַב שְׂאִין מִסְפִּידִין בִּיּו"ט וְאִם כֵּן ס"ל שֶׁר"ה הִיָּה וְלֹא יִדְעָתִי מִנֵּין לוֹ שְׁהָרִי גַם בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ אִין מִסְפִּידִין כְּמוֹ שְׁנַפְסֵק בְּטוֹש"ע א"ח (ס' ת"ך) רַק לְחַכְּם בְּפָנָיו וְאוֹלֵי הַקֹּשֶׁה לְרַש"י לָמָּה הַקְפִּיד ר"ג כ"כ שְׁיִדְעוּ הָעָם מִיָּד שְׁלֹא קִדְשׁוֹ ב"ד אֶת הַחֹדֶשׁ שְׁהָרִי וְדָאֵי יוֹדַע לְהֵם בְּאִיזָה יָמִים שְׁהָרִי אֲמָרִינְן בְּלֹא"ה שְׁלֹא יַעֲבֹר חֻצֵי הַחֹדֶשׁ עַד שְׁיִדְעוּ כָּל הָעָם מְתֵי קִדְשׁוֹ ב"ד אֶת הַחֹדֶשׁ וְלִכְּן פִּירֵשׁ שֶׁר"ה הִיָּה וְדָאֵג ר"ג שְׁמָא יַחֲשָׁבוּ שְׁהִיוּם ר"ה וַיַּעֲשׂוּ מְלָאכָה לְעָרַב וּמְחַר וְלִכְּן מִיָּהָר לַעֲשׂוֹת פְּרָסוּם לְדָבָר לְהוֹדִיעַ לְהֵם שְׁלֹא קִדְשׁוֹ ב"ד אֶת הַחֹדֶשׁ וְשְׁלֵמְחָר יְהִיָּה ר"ה: שֶׁם אֲתָם ג' פְּעָמִים: הַט"א הַקֹּשֶׁה שְׁהָכָא ס"ל ר"ע יֵשׁ אִם לְמִסְנֶרֶת וּבְסִנְהֶדְרִין (דף ד') גְּבִי גְפִישׁוֹת מֵת ס"ל יֵשׁ אִם לְמַקְרָא וְהַנִּיחַ בְּקוֹשְׁיָא וּבִמְכ"ה לֹא נִזְכָּר שְׁפָבָר עֲמָדוֹ הַתּוֹס' סוּכָה (דף ו') בְּכִינְצָא בְּזָה לְהַקְשׁוֹת סְתִירָה בְּדָבְרֵי ר"ע וְתִירְצוּ שְׁהִיכָא שְׁהַמְקָרָא לֹא סוּתֵר הַמְסוּרָה דוֹרֵשׁ ר"ע מְקָרָא וּמְסוּרָה וְלִכְּן גַּם הָכָא א"ש.

[מִבְּנֵי הַמְחַבֵּר וּבִיּוֹתֵר קוֹשֶׁה שְׁהָא בְּמַקוֹמוֹ בְּסִנְהֶדְרִין שֶׁם ג"כ הָאָרִיכוּ הַתּוֹס' לְהוֹכִיחַ כֵּן שְׁהִיכָא שְׁהַמְקָרָא לֹא סוּתֵר הַמְסוּרָה דוֹרֵשׁ ר"ע שְׁנִיָּהֵם. וְלַעֲנֵד י"ל דַּהֲט"א בְּאַמְתַּ לֹא הָעֲלִים עֵינָיו מִסְכַּרְתַּת הַתּוֹסְפוֹת אֲכֵן הַמְהַרְש"א וְהַמְפָּרְשִׁים כְּבָר הַקְשׁוּ שְׁהַתּוֹס' סְתֵרוּ סְכַרְתָּם הַנ"ל מִתּוֹךְ הַרְאִיוֹת וְהַקְשׁוֹת אַח"כ [עֵינָן מַה שְׁפָתַב גַּם אַדְמ"ו ו"ל בְּסוּכָה דף ו'] וְכֵן לַעֲנֵד גַּם שִׁיטַת הַט"א.

וְלִכְּן לֹא רָצָה לְתַרְץ גְּנוּשְׁתּוֹ ע"פ סְכַרְתַּת הַתּוֹס' אִף שְׁלֹא סְתֵרָה הַמְסוּרָה אֶת הַמְקָרָא [כָּאן]: שֶׁם אֲתָם אֲפִילוּ מְזִידִין: עַל שׁוּגְגִים וּמְנוֹטְעִין פִּירֵשׁ רַש"י אֲבָל מְזִידִין צְרִיף בִּיאוֹר וְכִי ס"ד שֶׁב"ד יִקְדְּשׁוּ בְּמִזִּיד הַחֹדֶשׁ שְׁלֹא כְּדִין וְהַתּוֹרָה אֲמָרָה שְׁמַקְוֶדֶשׁ הַחֹדֶשׁ מִב"ד כְּזָה וְאִין לוֹמַר כְּדָאֲמָרִינְן לַעֲלִיל מְאִיָּמִין עַל הָעֵדִים שְׁלֹא בְּזִמְנָן לְקִדְשׁוֹ אוֹ לַעֲבָרוּ.

אִין זֶה מְזִיד כִּינֵן שֶׁע"פ הַחֲשָׁבוֹן אוֹ מִפְּנֵי טַעַם אַחַר צְרִיכִים הַב"ד לְקִדְשׁוֹ אוֹ לַעֲבָרוּ. וִי"ל דְּאֲתָם אֲפִילוּ מְזִידִין הִיָּינוּ כְּמוֹ דְהָךְ מַעֲשֵׂה דַר"ג דְּכָאן דְּאַחַר שְׁקִדְשׁ ר"ג אֶת הַחֹדֶשׁ ע"פ עֲדוֹת הָעֵדִים יִדַע שְׁטַעָה כְּמוֹ שְׁאָמַר ר' דוֹסָא ב"ה וְאֵעֵפ"כ לֹא חֲזַר בּוֹ מְדַכְתִּיב אֲתָם אֲפִילוּ שׁוּגְגִים וּמְזִידִים וּמְנוֹטְעִים כְּמוֹ שְׁפָתַב הַבַּעַל הַמְאֹר וּלִפ"ז אֲפִילוּ שׁוּגְגִים הִיָּינוּ כְּסוּבָרִים שְׁהוּא רְאוּי לְהַתְעַבֵּר וְטַעוּ וְלֹא נוֹדַע לְהֵם טַעוּתָם וְאֲפִילוּ מְנוֹטְעִין הִיָּינוּ שְׁהַטְעוּ אוֹתָם עַדִי שְׁקָר וְלֹא נוֹדַע לַב"ד שְׁקָרוּתָם וְאֲפִילוּ מְזִידִים הִיָּינוּ אֲפִילוּ נוֹדַע לְהֵם שְׁשָׁגְגוּ אוֹ שְׁהַטְעוּ אוֹתָם הָעֵדִים וַיְכֻלִּים לְחַזֵּר מְקִידוּשׁ דְּהַשְׁתָּא מְזִידִים הֵם שְׁיִוְדַעִים שְׁהַקִּידוּשׁ בְּטַעוֹת הוּא וְאֵעֵפ"כ אֲמָרָה הַתּוֹרָה שְׁהַחֹדֶשׁ מְקוֹדֶשׁ.

אֲכֵן בְּרַמְב"ם ה' קה"ח (פ"ב) פָּתַב שׁוּגְגִים מְנוֹטְעִים וְאַנּוּסִים וְלֹא פָּתַב מְזִידִים וְנִרְאָה מְזָה שְׁלִפְנָיו הִיָּה הַגִּירָסָא אֲנּוּסִים תַּחַת מְזִידִים וְלֹא רְאִיתִי מִי שְׁהַעִיר ע"ז. מִבְּנֵי הַמְחַבֵּר וְכֵן הַגִּירָסָא בְּסַפְרָא פ' אָמּוֹר וּכְבָר הַעִיר עַל הַנְּסוּחָאוֹת בְּעַל הַגְּהוֹת מִיָּמּוֹ שֶׁם]: שֶׁם נִחְמַתְנִי נִחְמַתְנִי: מַה שְׁכָּפַל עֵינָן בְּמַהַרְש"א אֲכֵן גַּם סוּף מְכוֹת מְצָאנוּ כֵּן אֲמָרוּ לוֹ עֲקִיבָא נִחְמַתְנּוּ עֲקִיבָא נִחְמַתְנּוּ ע"ד הַכְּתוּב נִחְמוּ נִחְמוּ עִמִּי נִחְמָה בְּכַפְלִים.

אָמַנְם יֵשׁ לְפָרֵשׁ ג"כ נחמתני שלא אעשה איסור לחלל יוה"כ שפחשבוני ושוב נחמתני שהורית לי שאני מחנך ל'חוג את יוה"כ של ר"ג ע"פ מצות התורה ואם אחוג גם יוה"כ שלי הייתי עובר על בל תוסיף: שם בתוספת ד"ה לאורחא.

שְׂיִכּוּלָה לְרֵאוֹת בַּיּוֹם: נ"ל שצ"ל ביום ל'. ופי' דבריהם דאם לא יהיה המולד קודם י"ח שעות שהוא קודם חצות היום של ל' אז לא תראה הלכנה עוד קודם ליל ל"א שהרי שש שעות מפסי סיהרא חדמא לבני מזרח אבל פשיהיה המולד קודם י"ח שעות דהיינו קודם חצות יום ל' אז יכולה ליראות ביום ל' דאחר שש שעות עדיין יום ל' הוא ויקדשו החדש: שם בא"ד שפמא לא היה כ"כ שחרית: צ"ל ושמא ותירוץ הוא על קושיתם אבל לא זכיתי להבינו דמה בכך שפכר יצא השמש בגבורתו הרי יותר מכ"ד שעות לא מפסי סיהרא לא לבני מזרח ולא לבני מערב והלא מן שחרית של כ"ט עד מעט קודם חצות של ל' הוא יותר מכ"ד שעות ואם פנונתם שפיון שפיצא השמש בגבורתו לא נראה הלכנה עוד הרי רבי חייא ראה אותה הרי שהיתה ראויה להראות לבני מערב ועוד דרש"י פתב ד"ה זיל לפי שראו הישנה כל יום כ"ט משמע שאפשר שתראה הלכנה גם ביום: שם בא"ד כדפרישת פרק קמא: פי' שפתבו שם דהישנה אי אפשר להראות בתחלה אלא בסוף הלילה: שם ד"ה זיל.

שם היו קבועים לקדש החדש: וא"כ מזה יקשה על רש"י ומורו שפתבו שמשום לעז או משום גזירה לא רצה רבי לקדש במקומו. אבל לענ"ד הוכיח רש"י דע"כ היו מקדשים החדש במקום ישיבת ראש ב"ד ורק מפני טעם אחר לא קידש אז רבי החדש דאם היו רגילים לקדש בעין טב למה לא הלך רבי לשם הלא עיקר מצות החדש תלוי בו כדאמרין לעיל ראש ב"ד אומר מקודש ומפני זה אמרינו לקמן (נ"א) שהיו העדים הולכים למקום ישיבת ראש ב"ד מפני שעיקר מצות החדש תלוי בו אע"כ דלעולם קדשו החדש במקום ישיבת הב"ד הגדול שהיה במקום ראש ב"ד כנראה שם ממה דאמרין עשר גליות גלו סנהדרין וקחשיב בהם בית שערם צפורי וטבריא מקומות של רבי ורק אם היו צריכים לקדש במקום אחר היו מקדשים בעין טב: שם ע"כ בגמרא ואומר ובאת אל הפהנים: הא דמיייתי ואומר י"ל דבראיה ראשונה לא סגי די"ל דאף שלא נתפרשו שמונתם של זקנים מכ"מ הראשי ב"ד היו גדולים שהיו משה ואהרן אבל אפתי לא מוכח דגם היכי דהראשי ב"ד אינם חשובים כמשה ואהרן לזה מיייתי מניאמר שמואל וגם מזה אין ראיה כ"כ די"ל דאף דלא חשובים כמשה ואהרן ושמואל מ"מ היה להם החשיבות שהיו מושיעים לישראל מאויביהם לזה מיייתי מובאת אל הפהנים ואפתי שמא תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה ולכך יש לשמוע לראשונים יותר עכ"פ מלאחרונים לזה מיייתי ואומר אל תאמר שהיו ימים ראשונים טובים מאלה: שם היו טובים מאלה: עיין פי' רש"י והמהרש"א פתב שאין לפירושו המשך לדרשת הגמרא ולענ"ד י"ל דרק עפ"י דרשת הגמרא יש לפרש מה דאמר הכתוב כי לא מחכמה שאלת על זה ולא מפרש למה אין פאן חכמה אבל י"ל ע"פ מה דאמרין סוף עירוכין לחד מ"ד פרנס לפי הדור ועיין בזוהר פ' תוקת שמבואר פן לכן אם תשאל מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה דהיינו הפרנסים היו טובים מפרנסי דור זה הלא יכול להשיב לה שזה היה מפני שהדור היה הגון יותר ופרנס לפי הדור ולכן לא מחכמה שאלת על זה שפגמת בכבוד עצמך שגם אתה פן הדור הזה ואפשר שזה פנונת רש"י מפני שהדורות היו טובים וצדיקים

לפיקוד היו הימים הראשונים טובים דהיינו לפי מה שדַרש זה על הפרנסים שאי אפשר שיהיו פרנסים אחרונים פראשונים באשר שאין הדורות טובים וצדיקים פראשונים: שם ק"ו קטנים לגדולים: יש לומר דזה אמר ר"ג לר' יהושע להתנצלות שמה שגזר עליו פן לא יהיה לפגום בכבודו אלא למען ילמדו הקטנים ק"ו ממנו: שם במתניתן ולא הספיקו לומר מקודש: בט"א דקדק למה לא אמר מקודש מקודש כמו בסיפא ותיגרז דכינו דאמר ה"ז מעובר ולא ראוי לקדש וזה תלוי בלבד בראש ב"ד אם הוא לא הספיק לומר מקודש עד שחשיכה אז הוי מעובר אבל אם הוא אמר אעפ"י שהעם לא הספיק לומר אמירת העם אינו מעכב עכ"ד.

ולא הבנתי דא"כ היאך קאמר ולא הספיקו ל"ר הול"ל ולא הספיק לשון יחיד פינו דרב אמירת הראש ב"ד מעכב. אבל לענ"ד בפשטות י"ל דברישא דאפילו אמרו ב"פ אינו מקודש לא הקפיד לומר מה שהיה צריך לומר אם היה מקודש ולכן לא נקט מקודש רק פעם אחד אבל בסיפא דבאמת מקודש שם נקט מה שצ"ל פדינו: שם ראוהו ב"ד בלבד: עיין רש"י ותוס' והמהרש"א הקשה למה הנצרך רש"י לפרש דאיירי באיפא שהות דהא קתני ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש הרי דאיירי דאיפא שהות לקדש ועוד דבגמרא איירי בראוהו בלילה דנדאי איפא שהות וכן הקשה הפ"י והוסיף להקשות מהיכי תיתי דאיירי בסמוך לחשיכה ע"ש שנדחק בישוב פ"י רש"י.

ולענ"ד פשוט דרש"י רצה לפרש מה היה ס"ד דמקשן לבד דמקשה ואמאי לא תהא שמיצה גדולה מראיה ולא הוי ס"ל דאיירי בראה בלילה ומאי מקשה דלמא איירי ברישא דליפא שהות וכמו דמשמע ריהטא לישנא דמתניתן דברישא אמר ראוהו ב"ד וכל ישראל וכו' עד שחשיכה ה"ז מעובר ושוב אמר ראוהו ב"ד בלבד דמשמע דהחילוק הוא בלבד ששם ראוהו עם כל ישראל והכא איירי בראוהו בלבד ולכן כתב רש"י דנדאי גם המקשן ידע דאיירי דאיפא שהות דא"כ לא שייך עמדו שנים ואמרו מקודש רק שלא ידע דאיירי בראוהו בלילה ולכן מקשה לא תהא שמיצה גדולה מראיה.

שוב מצאתי בפ"י מהר"ל בן חביב על הרמב"ם שהרגיש ג"כ בפירוש זה רק שהקשה דא"כ הו"ל לומר קא ס"ד. ולענ"ד זה אינו דכן דר"י רש"י בכמה מקומות שמפרש סברת המקשן במתניתן והרבה פעמים לא קאמר קס"ד.

ועיין בתוס' יו"ט ר"פ ב' דנדה שמפרש שם ג"כ פ"י רש"י פן וכתב כמו שכתבתי הרבה פעמים שדרפנו של רש"י לפרש במשנה כדס"ד בגמרא ולא כפי המסקנא ע"ש ששם רש"י ג"כ לא כתב בפירושו במתניתן קס"ד.

אכן ה"א בלא"ה לא שייך זה שמה שכתב רש"י אליבא דמקשן דאיירי ביש שהות אין זה ס"ד אלא האמת ורש"י לא רצה לומר רק דזה ידע גם המקשן דאיירי באיפא שהות: שם בגמרא ל"ל למיתני ראוהו ב"ד: הט"א הקשה למה לא מתרץ דראוהו ב"ד או כל ישראל קאמר ותיגרז דא"כ ה"ל למינקט ג"כ ונחקרו העדים ועוד דמדקאמר ראוהו ב"ד בלבד משמע דרישא איירי עם כל ישראל ועוד דאי רישא איירי ג"כ דראוהו ב"ד בלבד מאי קמ"ל דה"ז מעובר דאי דלא נימא דה"ל כתחלת דין ונקדשא בלילה ה"א מכש"כ דסיפא דנחקרו העדים כבר שמענו דלא אמרינו פן עכ"ד.

ומן התימה שלא העיר הט"א דבירושלמי באמת מפרש מתניתן פן דראוהו ב"ד או פל ישראל קאמר ונראה שמפרש פן שלא יקשה פקונשית הגמרא דהכא. ומה שהקשה הט"א על פירוש זה יש ליישב אליבא דירושלמי דמה דלא קאמר ג"כ ונחקרו העדים כמו דקאמר וכל ישראל היינו דוכל ישראל קאי על ראוהו ובזה שפיר יש לפרש או פל ישראל אבל נחקרו העדים שהוא ענין חלוק לעצמו בזה לא הוי מפרשינו או נחקרו אם הוי פתיב ונחקרו ומה דדניק מדכתיב במציעתא ב"ד בלבד מקלל דרישא עם ב"ד קאמר י"ל דהך בלבד ר"ל בלבד שלא היו עדים שם אבל מכל ישראל דרישא לא איירי ומה דדניק דא"כ מה קמ"ל ברישא דלא ליקדשו ב"ד בלילה מסיפא שמעינו י"ל דכבר הקשה הרשב"א איפכא דסיפא ל"ל מראוהו ב"ד דרישא שמעינו דלא אמרינו דנקדשא בלילה ומירץ דמרישא לא שמעינו רק דראיית ב"ד לא הוי פתחלת דין אבל נחקרו העדים דנדאי הוי תחלת דין ה"א דנקדשא בלילה לכן קמ"ל סיפא ולפ"ז איפכא למימר ע"פ פירוש הירושלמי דלא זו אף זו קתני לא בלבד בראוהו ב"ד דלא הוי תחלת דין גמור אמרינו דלא נקדשא בלילה אלא גם בנחקרו העדים: שם אמר קרא פי חוק לישראל: הט"א הקשה דאפתי לקדשא למחר למפרע על תחלת דין דיום שלשים ומתוך כך נדחק דאיירי בראוהו ביום כ"ט סמוך ללילה אבל קידוש למפרע לא אמרינו.

והנה אף דהרב"ם מפרש פן מכ"מ משאר מפרשים לא משמע דמפרשי הכי אבל קונשייתו כבר הקשה הרשב"א ומירץ דדוקא בקדשוהו בלילה מיד סמוך לתחלת דין דיום אז שייך דמקדשין למפרע אבל למחר לא מקדשין למפרע פינון שעבר זמן שאין ראוי לקדש בו בין העדאת העדים ובין הקידוש: שם אימת הוי חוק בגמר דין: הפ"י הקשה הרי בביצה פ"ב דרש חוק לישראל דמזונות ויליף מזה דכל מזונותיו קצובות לו מר"ה.

ולענ"ד י"ל שלעיל (דף ח') אמרינו ת"ר פי חוק וכו' מלמד שאין ב"ד של מעלה נכנסין לדין אא"כ קדשו ב"ד של מטה את החודש תניא אינך פי חוק לישראל אין לי אלא לישראל וכו' ע"ש והנה לפי הנראה מה דדרש הכא חוק על קידוש וכתבו רש"י ותוס' דהוא עפ"י סוגיא דלעיל זה לא שייך רק לברייתא ראשונה דקאמר עד שיקדשו ב"ד את החודש דלפ"ז קאי חוק על הקידוש אבל לברייתא שניה דקאמר פי חוק אין לי אלא לישראל מזה נראה דדרש חוק על דין ולא על קידוש ולפ"ז י"ל דסוגיא דביצה אגזלא אליבא דברייתא שניה דלעיל ובזה מתנרץ ג"כ מה שהקשה המהרש"א בביצה שם היכי קאמר דמזונותיו קצובים מר"ה הרי אמרינו דבפסח נידונין על התבואה די"ל דמתניתן דלעיל ס"ל כמתניתן דהכא דחוק קאי על קידוש ולא על חוק מזונות אבל ברייתא דביצה אתיא כר"מ דס"ל לעיל דהפל נדון בר"ה גם מזונות: שם בתוס' ד"ה לא תהא.

דאפילו בד"נ אמרינו הכי: נדאי בפשטות י"ל דרש"י פתב פן אליבא תירוצי שני דגמרא שם דבדיני מזונות וכש"כ בד"נ בראוהו ביום ג"כ אינם נעשים דינינים וכ"כ הפ"י והט"א פתב תירוצי זה על רש"י בשם הרמב"ן במלחמות פ"ב דכתובות.

אכן לענ"ד אולי י"ל דאפילו לתירוצי ראשון דשם פתב רש"י פן דהרשב"ם בב"ב (דף קי"ג) פתב דמה דאמרינו בראוהו ביום יכולים לדון ע"פ ראייתם ושמיעתם זה דוקא בלא נתפוננו להעיד אבל בנתפוננו להעיד כבר נעשו עדים ואין נעשים דינינים וכן פתב

בשם רש"י שם ולכאורה קשה דא"כ מה פריף הכא לא תהא שמיעה גדולה מראיה דלמא איירי בנתפוננו להעיד.

אכן ז"א דא"כ איף יעמדו שנים ויעידו לפני האחרים הא פולם פסולים לדין בנתפוננו להעיד כמ"ש הרשב"ם שם. אמנם על שיטת הרשב"ם יש חולקים כמ"כ בשטה מקובצת שם דבנתפוננו להעיד לבד לא נעשו עדים להיות פסול לדין ע"ש ויש לומר דרש"י מקריע בין ב' השיטות דהדיינים עצמם אין יכולים לדון ע"פ ראיה ושמיעה בשנתפוננו להעיד אבל להיות דיינים לדון ע"פ עדים בזה לא נפסלו וא"כ שפיר הוי מצי לאוקמא בנתפוננו להעיד ולכן לא יכולים להיות פולם דיינים אבל אם יעידו בפניהם שפיר יכולים לדון לזה מתרץ רש"י פיון דבעדות החודש לא בעינו עדות רק ראיה לכן פולם יכולים להיות דיינים לדון בלא עדות פלל משא"כ בד"מ וד"נ דלא יכולים פלם לדון ע"פ ראיתם פשנתפוננו להעיד: שם ד"ה עד.

גבי עדות החודש אין להכשיר: ק"ק דאפילו נימא דבקידוש החודש ג"כ שייף תקנה דנעילת דלת ג"כ א"צ קרא שיהי תקנה זו מדרבנן היא וא"כ א"צ קרא להכי ובקיצור מפעי להו למימר פיון דמדאורייתא בעי שלשה בדיני ממונות בקידוש החודש לא צריף קרא דעד דאיכא אהרן בהדף.

שוב ראיתי בסנהדרין (דף ה') בתוס' ד"ה ואם שפכתו בלשון אחר להוכיח דקאי הסוגיא למ"ד מדאורייתא חד נמי פשר דאי מדאורייתא בעי שלשה ורבנן הכשירו ביחיד מןמחה משום נעילת דלת מאי מיייתי ממשא ע"ש וכוונתם נראה כמו שפכתנו דאי למ"ד מדאורייתא צריף ג' קאי קשה ממנ"פ אם להוכיח דבקה"ח צריף שלשה מדאורייתא ל"צ קרא להכי פיון דגם בדיני ממונות צריף ג' ואי דלא פשר מדרבנן מןמחה כמו בד"מ מאי מיייתי ממשא אבל לשונם הכא צ"ע: שם דף כ"ו ע"א בגמרא והצילו העדה: עיין מה שפכתתי כ בזה בספרי ע"ל במכות (דף י"ג): שם דרחמנא אמר ונשפטו העדה: התוס' הקשה דבמכות נפקא ליה מקרא דעד עמדו לפני העדה למשפט.

והט"א כתב דלרמב"ם מתורצת קושיא זו דלפירושו (ה' רוצח פ"א) הף דעד עמדו לא רצה לצוות שלא יהיו דיינים אלא שלא ימיתו בלא קבלת עדות ודין. וכתב עוד דלפ"ז מה דאמר רבא בסנהדרין (דף ע"ח) דטרפה שהרג בפני ב"ד חייב פיון דלא בעי עדות פליג על ר"ע.

אכן תמהתי דאיף אפשר לומר פן שאחר שהביא הרמב"ם בה' רוצח (פ"א) דין הנ"ל הביא שם (פ"ב) דין דרבא וא"כ דבריו סותרים זא"ז ומן התמה על הט"א שלא העיר ע"ז. אבל לענ"ד י"ל ע"פ מה שכתב הריטב"א במכות (דף י"ב) שפכר העיר ג"כ על סתירת דברי רבא מהף דר"ע ותירץ דשאני התם פיון דאי אפשר לדונו בפני עדה אחרת דה"ל עדות שאין יכול להזימו הלכף דייני ליה אינהו משום ובערת הרע מקרבך ע"ש ובזה א"ש דצריף רבא לפרש דכתיב ובערת הרע מקרבך וזה ללא צורך דתיפוק ליה דרוצח הוא ופשיטא דרוצח חייב מיתה אבל לפ"ד הריטב"א א"ש וזה ג"כ שיטת הרמב"ם: שם שהוא גדול כפר: ומה שרבי יוסי לא דרש פן י"ל דלא ס"ל שפיום שנברא בקומתו נברא דכפי הנראה מסוגיא דלעיל (דף י"א) פליגי בזה ר' אליעזר ור' יהושע דשם ר' יהושע דריש עץ פרי דלקומתו נבראו וא"כ ה"ה בהמות וחסות כמו שאמר פל

מעשה בראשית לקומתו נבראו אבל ר"א דלא דרש קרא פן לית ליה הא דריב"ל דבוקמתו נבראו וא"כ י"ל דרבי יוסי ס"ל פנותיה ורפנו ס"ל כר' יהושע וברייתא דע"ז (דף ח') שאדם הראשון הקריב שור שנולד בקרניו ס"ל פרבנו דהכא וכן מימרא דרב יהודה אמר שמואל שור שהקריב אדה"ר קרן אחת הנה לו במצחו אתיא פרבנו ולא כר' יוסי שלא דרש שור שהוא פר.

שוב ראיתי בט"א שפשיטא ליה דע"כ ר' יוסי ג"כ ס"ל דרשות דשם ממה דכתיב מקרין מפריס. אכן לענ"ד ר' יוסי דרש ממקרין מפריס רק דבשור משמע קרא כמו שאכתוב לקמן: שם לפי שאין קטיגור נעשה סניגור: הט"א הקשה דאפתי יקשה למה נשתנה האבנט להיות של בויץ ולא פשל כל השנה של פלאים למ"ד דשל הדיוט נמי הנה של פלאים א"כ למה נשתנה מבגדי הדיוט באבנט לבד והניח בקושיא.

ולענ"ד י"ל דלפי המבואר ברמב"ם ה' פלי מקדש (פ"ח) אפילו למ"ד של פלאים הנה נשתנה של כה"ג משל הדיוט דשל כה"ג הנה מעשה רוקם וע"ש במשנה למלה. ולכן פינו דע"י אבנט עכ"פ לא הנה שנה לשל הדיוט רצתה התורה שהכל יהיה של מין אחד של בויץ: שם נעשה סניגור.

המהרש"א בח"א הביא בשם הרא"מ פ' שמיני הרי אמרינו בפסיקתא קח לה עגל יבא עגל ויכפר על מעשה עגל הרי דקטיגור נעשה סניגור. ותיגרן פתירוץ הגמרא דהכא דמבפנים קאמרינו ועגל מבחוץ הוא והמהרש"א הקשה על זה דמכ"מ אין סברא לומר דמה שהוא קטיגור בפנים יהיה כפרה וסניגור בחוץ.

ולענ"ד ביותר יש להקשות דהרי במדרש רבה פ' פקודי איתא אמר הקב"ה יבא זקב המשפן ויכפר על זקב העגל והלא מזקב זה נעשו גם ארון וכפרת וכרובים וא"כ הוי סניגור בפנים ואיך שוב יקרא קטיגור.

אבל לענ"ד י"ל דנדאי הדבר שהובא לכפרה על הדבר בעצמו בזה לא שייך קטיגור דכן דרף התשובה השלימה והאמיתית לשוב באותו דבר שחטא בו על דרף שאמרו באותו מקום ובאותה אשה ותשובה כזו היא סניגור נדאי כמו שאמרו זדונות נעשות פזכות ולכן העגל והזקב שהובאו לכפרת עון העגל הוי סניגור ולא קטיגור אבל במה שלא בא לכפרת עון העגל רק לצורך אחר כגון בגדי כה"ג ושופר בזה שייך הזכרת החטא ונעשה קטיגור וא"ל דא"כ פי פריף האיפא ארון כו' לישני האי לכפרה הובא.

די"ל דהרי הנה ג"כ מזקב שלא הובא לכפרה מה שהביאו שבט לוי והנשים שלא חטאו בעגל ולא הוצרכו לכפרה ולכן משני חוטא בל יקריב: שם למכירה פירה: ק"ק הרי לא המכירה אלא הלקיחה של לוקח נקרא פירה בפסוק אשר פריתי לי והול"ל קורין ללקיחה פירה ואולי מפרש המ"ם של מכירה לשון מפעיל כמו מגיש שגורם לנגישה וכן כאן מכירה שגורם שיעשה הלקיחה של לוקח ע"י שמוכר לו אכן הלשון קורין למכירה פירה לא מניושב בזה: שם אלו פליות: רש"י כתב טוחות לשון חלוקות ולא ידעתי היכן מצינו לשון זה וגם לא ידעתי למה פליות נקראו חלוקות ואי משום שהם שנים לימין ולשמאל כדאמרינו בברכות (דף ס"א) כמו כן יקראו ידים ורגלים חלוקות ואולי פונותו שיועצות דעות חלוקות של ימין לטוב ושל שמאל לרע כדאמרינו שם ובתהלים (נ"א)

ישׂראל כּדאָמרינוּן בּמגילתָה וּכּוּן אָמרינוּן כּל בּי עֲשֶׂרָה שְׁכִינָה שְׁרִיא וא"כ עֵדָה הִיא הַדְּבָקָה לַהֲקַב"ה כּמוּ הָאִשָּׁה הַדְּבָקָה לְבַעֲלָהּ אֲבָל פְּשִׁישׁ בָּהּ חֲנוּפָה שְׁמָאוּסָה לַהֲקַב"ה כּדְּכַתִּיב כּי לֹא לִפְנֵי חֲנָף יָבֵא אִזּוּ הִיא מְאוּסָה וְגַלְמוּדָה מֵהֲקַב"ה כּנִדְּהָ הַגְּלֻמוּדָה מִבַּעֲלָהּ.

וְהָא דְלֹא מְפָרֵשׁ הַגְּמָרָא נְפָקָא מִינָהּ זֶה ג"כ כּמוּ דְמְפָרֵשׁ בְּסוּטָה וּבְאַשְׁרֵי פְרִיתִי לְפָרוּשֵׁי קָרָא מְשׁוּם דְּהָקָא בְּלֹא"ה יֵשׁ נְפָקוּתָא טוֹבָא וְשָׂאֵם אוֹמְרֵת אִשָּׁה גְּלֻמוּדָה אֲנִי שְׁיִפְרֵשׁוּ מִמֶּנָּה וְלַהֲחֻזְיָקָה נִדְּהָ.

א"נ י"ל דְּלֹא קָאָמַר נפ"מ לְפָרוּשֵׁי קָרָא אֲלֵא לְפָרוּשֵׁי קָרָא שֶׁל תּוֹרָה: שֵׁם ע"ב בְּגְמָרָא הָוִי אֲמִינָא לִיהּ הֵיכִי: ק"ק הָא לְפִי הַנְּרָאָה הָאִי גְבַרָא אֲתָא לְקַמְיָה דְּלוֹי לְתַבְּנֹעַ הַפְּלוּגִי לְדִין וְאִיף יִשְׁאַל מִמֶּנּוּ הָרִי אָסוּר לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵי בַעַל דִּין קוֹדֵם שְׁיָבֵא בַעַל דִּין חֲבִירוֹ מְשׁוּם לֹא תִשָּׂא שְׁמֵעַ שְׁוֹא וְאִם בְּאַמְתָּ הִיָּה הַבַּעַל דִּין חֲבִירוֹ שֵׁם הָא מֵהַתְּשׁוּבָה שְׁהִשִּׁיב הִיָּה מִבֵּין מַה קָבַל עָלָיו וְעוֹד מַה קָאָמַר וְהוּא סָבַר מִלְתָּא דְּאִיסוּרָא קָאָמַר לִיהּ מַה בְּכַף אִם בְּפָנָיו תְּבַע לִיהּ לְדִין אֲפִילוּ מִלְתָּא דְּאִיסוּרָא הָוִי ג"כ צָרִיף לְחַקוֹר לְדוֹן בְּדִין מִשְׁכַּב זְכוּר אוּ בְּנִשְׁתָּ: שֵׁם בְּרִש"י ד"ה מֵאִי.

כּל שְׁבַעַת הַיָּמִים לֹא הִיָּה אוֹכֵל: מְלִשׁוֹן זֶה מְשִׁמַּע דְּקָאִי עַל שְׁבַעַת הַיָּמִים שֶׁל כַּה"ג אֲכָן מְפָשְׁטַת הַגְּמָרָא דְּשֵׁם מְשִׁמַּע דְּקָאִי עַל הַזָּב וּכּוּן נְרָאָה מִדְּבָרֵי תוֹס' הָקָא וּכּוּן פִּירֵשׁ רִש"י שֵׁם אִין מְאַכִּילִין אוֹתוֹ בִּימֵי בְּדִיקָתוֹ עכ"ל.

וּפִירוּשׁ דְּבָרֵיו נְרָאָה עפ"י מַה שְׁכַּתְבּוּ הָרִיטְבָ"א אִין מְאַכִּילִין אוֹתוֹ בֵּין רֵאָזָה לְרֵאָזָה שֶׁהוּא חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִגְמוֹר רֵאָזוֹתָיו עכ"ל. וְהֵינּוּ לְפִי מַה דְּתַנּוּ זָבִים פ"ב דְּשִׁנַּיִם בּוֹדְקִים אוֹתוֹ אִם הִיָּה בְּאוּנָס וּפִירוּשׁ הִי' בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֵא לְהַאֲכִילוּ דְּבָרִים שְׁמִבִּיאִים לִידֵי זִיבָה שְׁאַז לֹא נִטְמָא שְׁתוּלִין בְּאוּנָס וְדִילְמָא בְּלֹא זֶה ג"כ הִיָּה רוֹאָה וְאַז זָב בְּאַמְתָּ וְלָזָה צָרִיף בְּדִיקָה לִידַע אִם יִהְיֶה זָב אוּ לֹא.

וּכּוּן יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּם לְשׁוֹן רִש"י שֵׁם מַה שְׁכַּתְבּוּ בִּימֵי בְּדִיקָתוֹ אֲכָן י"ל ג"כ ע"פ מַה שְׁכַּתְבוּ הַתּוֹס' יִשְׁנַיִם שֵׁם דְּאִין מְאַכִּילִין אוֹתוֹ בִּימֵי ז' נְקִיִּים קָאָמַר שְׁאַז סוֹתֵר אֲפִילוּ בְּאוּנָס וּלפ"ז יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּם מַה שְׁכַּתְבּוּ רִש"י שֵׁם בִּימֵי בְּדִיקָתוֹ בִּימֵי ז' נְקִיִּים וְגַם הָקָא אֲפֹשֶׁר לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי רִש"י מַה שְׁכַּתְבּוּ כּל שְׁבַעַת הַיָּמִים דְּהֵינּוּ יָמֵי ז' נְקִיִּים אֲבָל זֶה דוֹחַק וּבִיּוֹתֵר נְרָאָה דְּכּוֹנֵת רִש"י דְּלְכַף נִקְטַתְּ הַבְּרִיָּתָא דְּאִין מְאַכִּילִין לְזָב לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּגַם לַכַּה"ג אִין מְאַכִּילִין כּוּן כּל שְׁבַעַת הַיָּמִים וּכּוּן נְרָאָה מֵהַרְמַב"ם: שֵׁם ד"ה שְׁמִצּוֹת.

וְכַל כְּנוֹפֵיָא בְּחֻצוֹצְרוֹת: הַרְמַב"ם בְּפִירוּשׁ הַמְּשַׁנְיּוֹת וְאַחֲרָיו הַבְּרִטְנוּרָא כְּתִבוּ הַטַּעַם דְּסַתְּם תַּעֲנִית עַל צְרוֹת הַצְּבוּר וְכַתִּיב וְכִי תָבוֹאוּ וְגו' עַל הַצַּר הַצְּנוּרֵר אֲתָכֶם וְהַרְעוּתְּם בְּחֻצוֹצְרוֹת.

אֲכָן בְּגְמָרָא לְקַמּוֹן מְשִׁמַּע כְּפִי רִש"י דְּאָמְרִינוּן כּל כְּנוֹפֵיָא בְּכֶסֶף דְּכַתִּיב עֲשֵׂה לָהּ שְׁמִי חֻצוֹצְרוֹת כְּסָף: שֵׁם ד"ה כְּמָה דְּפִשִׁיט. מְשׁוּם דְּשׁוּנָה בַּגז"ש: ק"ק לְמָה לִי טַעַם זֶה וְלֹא סָגִי בְּטַעַם דְּרַבִּי יְהוּדָה גַּם לַת"ק דְּאָמַר וּבִיוֹה"כ כְּמָה דְּפִשִׁיט אִינְשׁ דְּעַתְּמָה טְפִי מְעַלִּי.

וּמָזָה נִלְע"ד דְּרִש"י לֹא גָרַס בְּגְמָרָא הֵף וּבִיוֹה"כ כְּמָה דְּפִשִׁיט וְכו' וְטַעַמָּה דַּר' יְהוּדָה דִּיוֹה"כ בְּפִשׁוּטִים הוּא כְּמַש"כ הַתּוֹס' ד"ה ר' יְהוּדָה שְׁכַתְבוּ אֲבָל יוֹבֵל דְּשְׁלוּת עֲבָדִים וְשְׁדוֹת הַחוֹזְרוֹת לְבַעֲלִים אִין לְחוּשׁ אֲלֵא שְׁיִהְיֶה שֵׁם שׁוֹפֵר עָלָיו עכ"ל.

והמהרש"א הקשה על זה דהא קאמר טעמא בגמרא לר' יהודה וביורה"כ פמה דפשיט וכו' והניח בקושטא. ולפ"ז א"ש דגם התוס' לא גרסו בגמרא שלא הונזר רק טעם הפלוגתא שבין ת"ק ור' יהודה לענין ר"ה דת"ק סבר פמה דפשיט וכו' ור"י ס"ל פמה דכניף וכו' ולענין יורה"כ לא הונזר בגמרא טעם דפלוגתניהו פלל ונתן רש"י טעם לת"ק משום דשניה בגז"ש והתוס' נתנו טעם לר' יהודה דכינון דלשלוך עבדים וכו' אין לחוש אלא שיהיה שם שופר עליו.

וא"ע מצאתי בקרבן נתנאל שכתב ג"כ הכי שמרש"י ותוס' נראה שלא גרסו הך וביורה"כ פמה דפשיט ושמתתי שפוננתי לדעת הגדול. ובזה מיושב ג"כ מה שהקשה הפ"י בד"ה ברש"י ומה שהקשה בד"ה בתוספת: שם בתוס' ד"ה של יעל.

וכדאמר ר' אבהו: אין להקשות דתיתי טעמי ל"ל משום דכניף טפי מעלי ומשום זכירת עקידת יצחק. דיש לומר דאי משום זכירת עקידת יצחק הוי אמינא דגם אם עשה השופר של איל פשוט ע"י מים חמין שפיר דמי ואי משום דכניף לחוד גם של חיה או של תיש פפויף הוא לכו צריף תרי טעמי: שם דף כ"ז ע"א בגמרא ותרי קלי מי משתמע: הט"א הקשה דלמא דוקא תרי קלי יחד לא משתמע אכל אם מכנון לקול אחד משתמע ותירץ בלוחק.

ולענ"ד לס"ד דמקשן לא תלי קול במחשבה עד שיכול להפריד קול מקול ע"י פוננה אלא הוי ס"ד דבשום ענין אי אפשר לשמוע ורק התרצן חידוש לו סברא זו במה שאמר פיון שחביב יחייב דעתו דתרי גם לפי סברת התרצן לא השני קולות פאחד שומע ע"י דיהיב דעתו שהלא לא צריף לשמוע רק מאחד מגילה והלל וא"כ מה שחידש התרצן הוא שע"י פוננה יכול לשמוע קול אחד משני קולות ולפ"ז מה שהקשה הט"א הוא תירוץ הגמרא.

אמנם מה שפשיט להט"א בתירוץ דצריף לשמוע קול חצוצרות עם קול שופר נראה פן מתוס' סוטה (דף ל"ט) ע"ש אבל הריטב"א פאן כתב בפירוש דלא צריף לשמוע חצוצרות רק קול שופר: שם ומשך בשניה פשמים: המהרש"א כתב דאין לפרש דמשך בשניה שבסוף סדר תשר"ת פשמים לצאת גם תחלת תקיעה של סדר תשר"ת שהרי רבי אבהו הוא דתקן ג' סדרים ולכן אין לפרש המשנה פן עכ"ד.

אמנם תמהתי שברשב"א מפרש באמת פן דקאי על ב' סדרים וקשה עליו מה שכתב המהרש"א: שם ובלבד שלא יהיו שנים קורין: במגילה (דף כ"א) לא נשנה פן ונראה שלא הביא פאן רק תחלת הברייתא וסוף הברייתא וחסר בנתיים תיבת וכו': שם הא לא דמיא: היום תרועה הקשה לפרש"י דבהלל ומגילה אי אפשר לקרות שלא יהיה אחד לפנים ואחד לאחור דמשמע דאם קורין יחד א"צ לטעם דחביב יחייב דעתיהו א"כ לפלוג ג"כ בתורה בין קורין יחד לאין קורין יחד.

ולא הבנתי פיון דרש"י כתב דאי אפשר לכנון דבורם יחד א"כ אתי הברייתא כמ"ד אי אפשר לצמצם ואיך שייך דיפלוג בתורה בין קורין יחד ללא קורין יחד פיון דאי אפשר לקרות יחד: שם התורה חסה.

רש"י כתב דכתיב וצנה הפהו ופנו את הבית והוא מה דתנו נגעים (פי"ב) והט"א הקשה הרי במנחות (דף ע"ו) גליף מנהשקית את העדה ואת בעירם ותירץ דדרשה דשם היא

לר' יהודה דס"ל דצריף לפנות אפילו דברים שאינם מקבלים טומאה א"כ ע"כ לא טעמא משום דחסה תורה.

ודבריו תמוהים שהרי במ"ק (דף ח') מסיק בגמרא דלר' יהודה ג"כ הפל טמא אפילו חבילי עצים שאינם מקבלים טומאה בעלמא מכ"מ בבית מנוגע נטמאו וא"כ גם לר' יהודה י"ל דהטעם דהתורה חסה על ממונם של ישראל (ואולי מטעם זה הביא רש"י ברחוקין (דף מ"ט): לראיה דהתורה חסה מת"כ שנספגה שם פכל הפתוב במשנה דנגעים ושבק המשנה ומביא מת"כ לרמז דאפילו ר' יהודה דסתם ת"כ פנותיה מודה לזה).

ולענ"ד י"ל דנדאי עיקר הראיה דהתורה חסה היא רק מזה שקית דמפנו את הבית לא מוכח שגזירת הפתוב הוא שהרי התורה צוניתה לפנות ג"כ פלי מתכותיו ובגדיו שיש להם טהרה במקוה ושאינו בזה הפסד ממונן ולכן ליפא למילף רק מזה שקית.

אכן אחר דהראנו הפתוב פן דרשינו דגם טעם דפינוי הוא רק מפני פלי חרס וכדי שלא לחלק צוה הפתוב לפנות הפל ולכן רש"י בתורה הביא על והשקית טעם דחסה התורה ומה דנקט רש"י הכא ורחוקין מןפנו את הבית היינו מפני שמשנה הוא: שם ובהר הבית: הט"א הקשה הרי לפני ה' לא נקרא אלא מקדש לבד ותיירץ דמצאנו גם הר הבית שנקרא בית ה' ע"ש.

ונאני תמה שהרי גם ירושלים נקרא לפני ה' פדכתיב ואכלת לפני ה' אלהיה מעשר דגנך וגו' ובכורות בקרף וגו' ותרומת ידך ונהרי מעשר שני ובפורים לא נאכלים במקדש רק בירושלים הרי דירושלים נקרא לפני ה' פמו שהארכתי בזה בספרי בפורי יעקב סי' תרנ"ח ע"ש וא"כ צ"ל דבכל מקום הנה הקבלה בזה באיזה מקומות יהיה הדברים אבל לא דילף מלפני ה': שם מתיב רב עינא: ק"ק היא שיהי הקושף על רב שמואל לפרוף בלא זה על מה דמצלינו האידנא זה היום ממתינתן דשנה יובל.

וי"ל ע"פ מה שפכתבו התוס' דרב עינא מפרש זה היום תחלת מעשיה על דין ולא על בריאה ולכן ל"ק לו על מה דמצלינו אלא על רב שמואל דקאמר כמאן כר' אליעזר הרי דמפרש על הבריאה ולכן קשה ממתינתן דשנה יובל.

ובזה מתורץ מה שהקשה הט"א מה פריף ממתינתן דלמא מתניתן אתנא פרבי יהושע ותיירץ בדוחק. ולפ"ז א"ש פיון דפשיטא דמצלינו זה היום ומה שפכת גם הריטב"א א"כ אליפא דר' יהושע ע"כ הפירוש לענין דין ולכן מוכח דכן הפירוש ולא על הבריאה ואפילו אתי מתניתן כר' יהושע ג"כ קשה על רב שמואל: שם בתוספת כמאן מצלינו.

אבל בשאר יומא לא: המהרש"א מחק זה ושוב כתב דאפשר להגיה יומי דכפורי אבל פתב דדוחק הוא ע"ש. אמנם בריטב"א שהעתיק דברי התוס' פתוב פן אבל יומי דכפורי לא הרי דגירסא זו נכונה וכוננתם דאם אמרינו דהפירוש הוא על דין ולכך נאמר גם ביוה"כ של יובל על פרוף היינו דגם ביוה"כ הוא יום הדין דהחתימה הוא ביוה"כ א"כ פכל יוה"כ למה לא נאמר ע"כ דהעיקר דין הוא בר"ה ולא ביוה"כ וביוה"כ של יובל לא נאמר אלא משום דיובל הוקשה לר"ה: שם בא"ד.

לא נברא אלא אחד: פירוש דשם נאמר ר"א רמי פתיב זכר ונקבה בראם וכתוב ברא
אותו בתחלה עלה במחשבה לבראו שנים ולכסוף לא נברא אלא אחד ע"ש הרי שגאמר
לשון בראם על המחשבה: שם ד"ה כמאן דלא כר"א.

תימה הא ע"כ לא שווו לכל: היום תרועה הקשה למה הקשו התוס' קושיא זו על לישנא
בתרא ולא על לישנא קמא ולא על קושית רב עינא ולענ"ד י"ל דצריד להבין מה קושיתם
הא לא שווו לכל דאדרבה זה בעצמו הראיה דלמה תני רק החילוק שביובל תוקעין ולא
ג"כ החילוק של זה היום תחלת מעשיד.

אבל י"ל דהקושיא הוא ממה דמוכח ממתניתן דהכא ונהרי במתניתן גם חילוק שביובל
תוקעין לא תני ובזה א"ש דעל לישנא קמא לא היו יכולים להקשות די"ל דקושית רב
עינא לא הנה ממתניתן אלא מברייתא למה לא חשיב גם חילוק דזה היום אכל על לישנא
בתרא מקשו שפיר דאמר רב שמואל הא דתנו שנה היובל וכו' כמאן דלא כר"א הרי
דצעה להוכיח דמתניתן דלא כר"א ועל זה הקשו שפיר הרי ממתניתן אין ראיה: שם ד"ה
שופר.

ותימה דאם נחלק לגמרי: כתב הפ"י התוס' לא רצו לפרש אליבא דרש"י כמו שכתבו
לפירושם דזו ואצ"ל זו קתני משום דס"ל דדמי לגמרי ולא הזכיר שפרא"ש כתב גם
לפרש"י כן ומה שלא ניחא לרש"י לפרש כפירוש התוס' לענ"ד י"ל משום דקשיא ליה
למה נקט ודבקו דכיון דהפסול משום סדק מה לי אם דבקו או לו דבקו ואדרבה בדבקו
יש לטעות דהפסול משום דבק דהוי אינו מינו וכסברת הרמב"ן שיהביא הרא"ש ולכן לא
הו"ל לנקוט ודבקו ועוד דבברייתא דלקמן נקט נסדק לארכו פסול ולא קאמר ודבקו
ולכן פירש רש"י דמתניתן איירי שחלק לגמרי לשתי חתיכות ואי אפשר לתקוע בו
אא"כ דבקו ולכן ע"כ הוצרך למנקט ודבקו אבל ברייתא אשמעינן פנותיה טפי דבנסדק
לארכו דהיינו כפירוש התוס' דכאן שלא נחלק רק דהסדק הוא ע"פ כל ארכו דבזה אפשר
לתקוע בלא דבק ואפילו הכי פסול: שם בא"ד.

ולכך נראה דנסדק מצד אחד: הפ"י כתב דצע"ג לישב אליבא פירוש התוס' מה דאמור
בירושלמי דלא נצרך רק לר' נתן. ולענ"ד שפיר י"ל דלפירוש התוס' ג"כ קאמר שפיר
דלא נצרך אלא לר' נתן דלרבנן דסתמו אפילו במינו פסול דע"כ אין הפסול משום דלא
תקע במקצת שלא במין שופר אלא משום דנקב מוציא ממש שופר א"כ כש"כ דנסדק
כל ארכו מוציא ממש שופר וכמו שכתבו התוס' דאין זה קרוי שופר אבל לר' נתן דדוקא
נסתם שלא במינו פסול אבל במינו כשר הרי דנקב קטן לא מוציא ממש שופר שפיר
צריד להתנא להשמיענו דנסדק כל ארכו אין שם שופר עליו: שם ע"ב במתני' וכן מי
שקיה עובר: כתב הריטב"א צריד ביאור במה משו' אותם והתוי"ט כתב שמשנה אותם
שבשניהם השומע והמשמיע אינם במקום א' ולענ"ד אין זה במשמעות המתניתן שהרי
מה שאינו יוצא אינו בשביל שאינו במקום אחד עם המשמיע אלא מפני שלא כיון לבו
ואם הנה עמו בביה"כ ולא כיון לבו ג"כ לא יצא.

ולענ"ד י"ל דמשנה אותם דבשניהם התוקע פשר והשופר פשר והתקיעה כשרה
והשומעים שומעים קול ואעפ"כ האחד יוצא והאחד אינו יוצא בזה מפני ששמע קול
הברה ובה מפני שלא נתפנין: שם בגמרא איכא דמתני: הי"ת הקשה על מה שכתב

הרא"ש דאין ראיה דהלכה פלישנא בתרא פיון שאין יכול להקדים סיפא לרישא
שקרא"ש סתר דברים אלה במה שכתב בפ' פל הפשר גבי חמי האור דהלכה כר' יוחנן
משום דאמי פלישנא בתרא אע"ג דגם שם קאי לישנא קמא ארישא ולישנא בתרא
אסיפא.

ולענ"ד י"ל דהמעין שם יראה דלא כתב הרא"ש הלשון משום דאמי פלישנא בתרא
אלא דהלכה כר"י וכלישנא בתרא דלעיל דהיינו שר"ל פיון דסתם גמרא מיימי ב'
לשונות ומיימי לן דבשל סופרים הולכין אחר לישנא דמיקל לכן בזה הלכה כר"י אבל
לא משום דלישנא בתרא הוא אלא אפילו הוי לישנא קמא לקולא ג"כ הוי פסקינון פן
ולהכריע דעת ר"י על דעת חזקיה: שם אלא לאו ש"מ פדרב הונא: הפ"י הקשה מה
סייעתא לרב הונא דהא איכא לאוקמא הך ברייתא יצא פששמע קול שופר בתחלה וקמ"ל
דאע"ג דבסוף תקיעה שמע קול הברה עמו מכ"מ יצא והניח בצ"ע ולא הבנתי דהא לקמן
מוכח דאם קול שופר עם קול הברה שמע לא יצא ממה דפריה אמאי אם קול הברה שמע
לא יצא דליפוק בתחלת תקיעה מקמא דליערבב קלא אלמא דגם העומד על שפת הבור
שומע בתחלה לעולם קול תקיעה ואעפ"כ לא יצא כמש"כ הפ"י בעצמו לקמן בסוגין
וא"כ איך אפשר לפרש ברייתא דקתני יצא דאיירי בהכי דאפתי יקשה מתניתן אברייתא:
שם בתוס' ד"ה ניקב.

ובירושלמי גרס בהדיא: בירושלמי שלנו לא נמצא פן ואולי פנונתם דבמתניתן קתני אם
מעכב את התקיעה ומלשון זה משמע דעתה לאחר דסתמו מעכב התקיעה דאם הפירוש
קודם שסתמו הול"ל אם הנה מעכב את התקיעה וכן הקשה בריטב"א על הפ"י שאיירי
קודם שסתמו אמנם בירושלמי אף שבמתניתן כתוב אם עיכב את התקיעה דג"כ יש
לפרש שעתה עכב מכ"מ מיימי הברייתא שכתוב שם אם הנה מעכב ומזה משמע דאיירי
קודם שסתמו: שם בא"ד.

ובירושלמי קתני במילתא דרבנן: ק"ק מה ראיה מזה למה שפירשו לאחר שסתמו ועוד
שלפי דבריהם דלעיל גרס בירושלמי להדיא אם הנה מעכב קודם שסתמו וא"כ דברי
הירושלמי סותרים זא"ז וקושיא זו הקשה גם היום תרועה אכן זה הנה אפשר לתרץ
דהרי התוספות לא חזרו מדבריהם הראשונים ופירשו דאיירי לאחר שסתמו מפני
הקושיא דלישנא בתרא דר' יוחנן מתניתן דלא כמאן ולפ"ז ללישנא קמא דר"י שפיר
יש לפרש דקודם שסתמו קאמר וא"כ י"ל דמה שכתבו לעיל בשם הירושלמי אזיל
ללישנא קמא דר' יוחנן ומה שכתבו ה"כא אזיל אליבא דלישנא בתרא אבל בזה אפתי לא
מתרץ קושיתנו הראשונה היכי מוכח מהירושלמי פן אבל באמת לפי מה דמשמע
מהרא"ש מה שכתבו ובירושלמי קתני במילתא דרבנן אינו ראיה להפ"י דלאחר שסתמו
קאמר אלא דבור בפני עצמו שהביאו הירושלמי לפרש מתניתן דאתיא פרבנן ואפילו
הכי דאפשר דאמי פרבנן מפרש הירושלמי ג"כ דאפשר דאמי כר' נתן ואיירי לדידיה
בסתמו שלא במינו: שם ד"ה צפהו וזהב.

קרי מקום הנחת הפה: הי"ת הקשה דא"כ היינו הוספה שפוסל בין במינו בין שלא במינו
ומתוך כך רצה לומר דהוספה לא פוסל רק בצד הרחב ולא בצד הקצר ותימה על הב"י
שכתב דצפהו וזהב פסול מטעם הוספה והניח בצ"ע.

ולענ"ד י"ל דבאמת פנונת התוס' דהפסול בצפהו במקום שמניח פיו הוא מטעם הוספה ואעפ"י שזה גם במינו פוסל מכ"מ נקט צפהו וזה משום סיפא להשמיענו דשלא במקום הנחת הפה לא פוסל מטעם חציצה וזה לא יכול להשמיענו רק בזיהב דבמין שופר פשיטא דלא חוצץ דמין במינו אינו חוצץ ולכן נקט זיהב דאפילו זיהב אינו חוצץ: שם ד"ה אם קול חיצון.

שהקול יוצא באויר: הרא"ש מפרש אף קול חיצון והיגיו דס"ל פשיטת הרמב"ן דאם תקע ולא נגע השופר בשפתו לא יצא וא"כ איך אפשר שתקע בפנימי שיוצא לחוץ מן החיצון כמו שהנצרך לפרש אליבא דשיטה זו וישמע קול חיצון ולא גם של פנימי ולכן מפרש דשמע גם קול חיצון קאמר.

אבל רש"י כתב דאיכא מחיצת פנימי שמפסקת התקיעה ונראה שמפרש שאם קול פנימי שמע כגון שפנימי יוצא לחוץ מן החיצון יצא ואם קול החיצון שמע כגון שהחיצון פולט לחוץ ותקע בו לא יצא אבל להתוס' לא נראו ב' הפירושים ולכן פירש דתקע בין ב' השופרות ולא איכא תקיעה בשופר אחד כ"א בשנים: שם ד"ה ושמע.

דהא הני נשי קיימא לחודייהו: עיין במהרש"א שהקשה דהא השתא קיימא בהו שיטה לחלק בין צירוף ובין לצאת א"כ מה ראיה מברכת פהנים דלצאת הוא והפ"י האריך לתרץ קושיא זו וכן ביום תרועה.

ולא הבנתי מאין פשיטא להגדולים דברכת פהנים לצאת הוא דזה לא שייך רק בדבר שהוא חיוב המוטל על האדם ובזה שייך לצאת י"ח אבל בברכת פהנים וכי הישראל מחוייב לשמוע ברכת פהנים ונהרי בשום מקום לא צונו התורה פן וברשותו הדבר תלוי אם רוצה להיות מתברך מהפהנים ולכן לא הוי זה רק בכלל צירוף שאם הוא אצל המתברכים גם הוא מצורף עמהם להיות מתברך וכן מוכח דברכת פהנים הוא ענין צירוף ולא לצאת דאל"כ למה מיייתי הגמרא בסוטה ראיה מהא דאמר ריב"ל דאין מחיצה של ברזל מפסיק ולא מיייתי ממתניין דהכא דגם מי שאחורי ביהכ"נ יוצא ידי שופר ומגילה אע"כ דרצה להוכיח דאפילו לצירוף לא יפסיק וא"כ מוכח דברכת פהנים הוא ענין צירוף ולא ענין לצאת: שם דף כ"ח ע"א בגמרא לאחר שעלה עמוד השחר לא יצא: צ"ע איך אפשר לכנון חילוק זה בשיעור תקיעה שהוא תשעה קולות שנמשכו איזה רגעים.

ולענ"ד מזה ראיה להנהיג פוסקים שהובאו בטור (סי' תקפ"ו) וכן נפסק בש"ע שגלרבה לפי המסקנא אם תקע מקצת בחיוב ומקצת בפטור אפילו הנה החיוב יותר משיעור תקיעה ג"כ לא יצא ולפ"ז שפיר משפכת דין זה בתקע זמן מה בלי הפסק מן קודם ע"ה עד לאחר ע"ה ולכן אפילו נתברר שתקע לאחר ע"ה שיעור תקיעה נותר מ"מ לא יצא כיון שהתחיל קודם ע"ה.

שוב א"ע ראיתי שגם בבאר הגולה העיר ע"ז. ובזה יש ליישב מה שהקשה היום תרועה לפי המסקנא דרבה איירי בתוקע ועולה לנפשיה ל"ל לחלק בין שמע מקצת תקיעה בבזר ובין שמע מקצת קודם ע"ה לפלוג בשמע מקצת תקיעה בבזר גופא בין תוקע עצמו ובין אחר ששמע ממנו על שפת הבזר אבל לפ"ז י"ל דאגב אורחא רצה להשמיענו דאחר לא יצא אפילו שמע במקצת התקיעה שיעור תקיעה כיון דחילוק בין קודם לאחר ע"ה אי

אֲפֹשֶׁר בְּלֹאוֹ הָכִי אֲבָל בְּעוֹמֵד עַל שְׁפֶת הַבּוֹר לֹא שְׁמַעְנוּ פֶּן דָּשָׁם אֲפֹשֶׁר דְּהִתְחִיל בְּבוֹר
וְעָלָה וְסִיגִים חוּץ לַבּוֹר הַכֹּל בְּתוֹךְ זְמַן שְׁיַעוּר תְּקִיעָה שָׁם בְּשׁוֹפָר שֶׁל שְׁלֹמִים לֹא יִתְקַע
וְאִם תִּקַּע לֹא יֵצֵא: מַה דְּלֹא יֵצֵא יֵשׁ לוֹמֵר מִפְּנֵי ב' טַעְמִים אוֹ מִטַּעַם מַה"ב אוֹ מִשׁוּם דָּאָם
אֲמַרְיִנוּ דִּינְצָא הֲרֵי נִהְיָה וְלָכֵן אֲמַרְיִנוּ דְּלֹא יֵצֵא וְאִזּוּ לֵיכָא הַנְּאָה.

שׁוֹב רְאִיתִי שְׁגַם בְּרִיטְב"א פְּתַב פֶּן וְעֵינֵי בְּזַה בְּרִשְׁב"א יְבַמּוֹת (דָּף ק"ג) וְעֵינֵי בְּשַׁעַר
הַמְּלָךְ ה' שׁוֹפָר וּבְסוּגִיָּא זֹו הָאֲרַכְתִּי בַּמ"א: שָׁם כְּפָאוּ וְאָכַל מִצָּה יֵצֵא: הַפ"י הַקְּשָׁה דְּלִימָא
סְתָמָא מִצּוֹת אֵין צְרִיכוֹת פְּנוּנָה וּמַה שְׁתִּירֵץ דְּקַמ"ל ג"כ עוֹד דְּלֹא בְּלָבַד בְּסְתָמָא אֲלֵא
אֲפִילוּ גְלִי דַעֲתִיה דְּלֹא נִיחָא לִיה יֵצֵא וּמִתּוֹךְ כֶּף הַקְּשָׁה לוֹ עַל רַבִּינוּ שְׁמוּאֵל דַּס"ל בְּגְלִי
דַעֲתוֹ דְּלֹא נִיחָא לִיה לֹא יֵצֵא.

וּלְעַנ"ד אֵין זֶה עֲנִין גְּלִי דַעֲתוֹ דְּלֹא נִיחָא לִיה דְּאוּלֵי רְצָה לְאָכְל עוֹד אַחַר זְמַן וְרַק בְּעַת
הַזֹּאת כְּפֹאוּהוּ נִגְד רְצוּנוֹ וּבְזַה לֹא גְלִי דַעֲתוֹ דְּלֹא נִיחָא לִיה לְאַבְד הַמְּצָנָה. אֲבָל לְעַנ"ד
י"ל דְּטוֹבָא קַמ"ל הֵךְ דִּשְׁלַחוּ לִיה פִּינֵן דְּקִי"ל אֲוֹנָס רַחֲמָנָא פְּטָרִיה מְעוֹנָשׁ לֹאוּ וְלָכֵן ה"א
כְּמוֹ דְּאֵין עוֹבֵר עַל ל"ת בְּאֲוֹנָס פֶּן גַּם לֹא מְקַיִים עֲשֵׂה בְּאֲוֹנָס וְכַעֲיִן דְּקֹאֲמֵר לְקַמֵּן פִּינֵן
דְּמִתְעַסֵּק בְּמָקוֹם שְׁנִינְהָה חֲזִיב בַּל"ת פֶּן ה"א דְּקַיִים ג"כ עֲשֵׂה הָכִי יֵשׁ ג"כ ה"א אִיפְכָא
דְּבְמָקוֹם דְּלֹא עוֹבֵר עַל ל"ת לֹא מְקַרֵי ג"כ עֲשֵׂה לְזַה קַמ"ל כְּפָאוּ וְאָכַל מִצָּה יֵצֵא דְּשְׁמַעִינוּ
מִינְיָה תְּרַתֵי דְּהֵינְנוּ דְּמִצּוֹת לֹא צְרִיכוֹת פְּנוּנָה וְשִׁיּוּצָא בְּמִצְנָה שְׁמַקְיִים בְּאֲוֹנָס: שָׁם כְּשׁוֹטָה
לְכָל דְּבְרֵיו: מַה שְׁהַקְּשָׁה הַט"א (בְּאַבְנֵי מְלוּאִים) מִזֶּה עַל הַרְמַב"ם ה' קָרְבַּן פְּסַח (פ"ה)
מְתוּרָץ עַפ"י מַה שְׁפֶתַב הַכ"מ בְּשֵׁם הַר"י קוֹרְקוּס שָׁם: שָׁם שְׁכַפְּאוּהוּ פְּרָסִיִים: הַיּוֹם
תְּרוּעָה הַקְּשָׁה מֵאֵי קַמ"ל אַבְנֵה דְּשְׁמוּאֵל הָא שְׁמַעִינוּ דְּעוֹשֵׂה מִצְנָה בַּעַל פְּרָחוּ יֵצֵא מֵהָא
דְּתַנְיָא בְּכַתּוּבּוֹת (דָּף פ"ו) בַּד"א בְּמִצְוֹת ל"ת אֲבָל בְּמִצְנַת עֲשֵׂה פְּגוּן שֵׁא"ל עֲשֵׂה סוֹפָה
וְאֵינוּ עוֹשֵׂה לוֹלֵב וְאֵינוּ נוֹטֵל מִכֵּין אוֹתוֹ עַד שְׁתַּצָּא נִפְשׁוֹ הֲרֵי שְׁמוּעִיל מִצְנָה שְׁכּוֹפִין אוֹתוֹ
עָלֶיהָ וְגַם רַבָּא לְמַה הוֹכִיחַ הַתּוֹקַע לְשִׁיר יֵצֵא מֵאַבְנֵה דְּשְׁמוּאֵל וְלֹא מִבְּרִייתָא שָׁם.

וּמְתִירֵץ דְּכַפְּאוּהוּ יְהוּדִים פְּשִׁיטָא דִּינְצָא דְּאֲפִילוּ אֵין לוֹ פְּנוּנָה מ"מ מוֹעִיל לוֹ פְּנוּנַת הַכּוֹפָה
אוֹתוֹ כְּדֵאִיתָא בְּחֻלְיִן (דָּף ל"א) דְּאֲנָסָה חֲבַרְתָּה וְאַטְבְּלָה הֲרֵי דְּמוֹעִיל לָהּ פְּנוּנַת חֲבַרְתָּה
וְע"כ נִקְטָה הָכָא כְּפֹאוּהוּ פְּרָסִיִים וְלֹא כְּפֹאוּהוּ יְהוּדִים עַכ"ד.

וּדְבַרְיוֹ תְּמוּהִים לְעַנ"ד דְּאֵיךְ שִׁינְךָ דְּאַחַר מְכוּוֹן בְּשִׁבְלֵי וְהוּא יוֹצֵא וְכִי נִימָא דָּאָם אַחַר
עוֹשֵׂה מְעֲשֵׂה בְּשִׁבְלֵי יוֹצֵא וּמ"ש פְּנוּנָה מְמַעֲשֵׂה אִם פְּנוּנָה צְרִיכָה לְהַמְעֲשֵׂה וּמַה דְּמִיִּיתִי
מֵאַנְסָה חֲבַרְתָּה וְטְבָלָה אֵין רְאִיָּה לְזַה דְּשָׁם הַכּוֹנָה הִיא שְׁנוּדַע שְׁטַבְלָה כְּרֵאוּי דָּאָם לֹא
פְּיוּנָה חֲזִינְשִׁין דְּלָמָּא לֹא שְׁמָרָה דִּינֵי חֲצִיצָה וְכַדוּמָה וְלְזַה שְׁפִיר מְהִנֵי פְּנוּנַת הָאִשָּׁה
הַמְּטַבְלָה כְּנִרְאָה מִמָּה דְּמִיִּיתִי שָׁם חֲרָשַׁת וְשׁוֹטָה מְתַקְנוֹת אוֹתָן וְהֵן אוֹכְלוֹת בְּתֵרוּמָה
אֲלָמָא דְּכּוֹנָה הִיא רַק לְשְׁמִירָה שְׁתַּטְבּוּל כְּרֵאוּי וְזֶה מַעְלָה בְּתֵרוּמָה אוֹ אֲפִילוּ לְכַעְלָה אֲבָל
הָכָא דְּבַעֲיִנוּ פְּנוּנָה דְּקִיּוֹם הַמְּצָנָה מַה מוֹעִיל פְּנוּנָה שֶׁל אַחַר לְעוֹשֵׂה הַמְּצָנָה וּמַה שְׁהַקְּשָׁה
דְּהָא שְׁמַעִינוּ מִבְּרִייתָא דְּכַתּוּבּוֹת דְּכַפְּאוּהוּ מוֹעִיל לְמִצְנָה לְעַנ"ד י"ל דְּשָׁם לֹא כְּתוּב רַק
שְׁכּוֹפִין לְעֲשׂוֹת סוֹפָה וְלוֹלֵב דְּהֵינְנוּ מִי שְׁאֵינוּ רוֹצֵה לְבָנוֹת לוֹ סוֹפָה בְּעָרֵב סוֹכּוֹת וְלִהְכִין
לוֹ לוֹלֵב כּוֹפִין אוֹתוֹ דְּכֵן מְשַׁמַּע מְלִשׁוֹן אוֹמְרִים לוֹ עֲשֵׂה סוֹפָה כּו' וְלֹא כְּתִיב שָׁב בְּסוֹפָה
וְאֵינוּ יוֹשֵׁב וְעַל לוֹלֵב ג"כ לֹא אָמַר טוֹל לוֹלֵב אֲלֵא אָמַר סְתָם לוֹלֵב דְּמְשַׁמַּע דְּקֹאֵי עַל
עֲשֵׂה דְּרִישָׁא וְאֵעַפ"י שְׁמַסִּיִם וְאֵינוּ נוֹטֵל ע"כ הַפְּירוּשׁ דְּמַגְלָה רְצוּנוֹ שְׁאֵינוּ רוֹצֵה לְטוֹל

ובלא"ה צ"ל פן דהרי רק במצנות עשה כופין פן ומצנות עשה דלולב אינה רק ביום ראשון
דשאר ימים דרבנן וביו"ט נדאי אין לומר מפין אותו עד שתצא נפשו דהרי אין ממיתין
אפילו חייבי מיתות ב"ד ביו"ט וא"כ ע"כ לא איירי רק מעשייה דהיינו ההכנה לסנפה
ולולב והעשייה נדאי אינה צריכה פונה ולכן לא שמענו ממש דמצות אינן צריכות פונה.

ומה דבאמת לא כתוב בברייתא שב בסנפה וטול לולב י"ל עפ"י ה"ל דבנה לא שייך
מכין עד שתצא נפשו דעשה דלולב אינה רק ביו"ט ובסנפה עכ"פ ביום ראשון לא שייך
פן פינו דהוא יו"ט ולכן נקט העשייה שהיא בחול.

שוב בא לידי הריטב"א וראיתי שהקשה ג"כ קושיא זו למה לא קאמר דכפאוהו ב"ד של
ישראל ותיגרין ויש לומר דאי בב"ד של ישראל נדאי פינו דעביד גמר ואכל לשם מצנה
דאמר מצנה לשמוע דברי חכמים כמו דאמרינן בגט המעושה בב"ד של ישראל עכ"ל
והנלענ"ד פתבתי: שם ברש"י ד"ה פתותי.

וכשרוף דמי: עיין מה שפתבתי בזה בספרי ע"ל יבמות (דף ק"ג) וסנפה ר"פ לולב הגזול:
שם ד"ה התוקע. רוח רעה מעליו: הך מעליו קשה דמשמע שהשד שורה עליו וא"כ איך
ינצא הא אמרינן לעיל דכפאוהו שד הוא שוטה דפטור מן המצות ואם עשה מצנה לא
יצא.

וצ"ל דמש"כ רש"י להבריית מעליו הפי' מעל אחר אף שהלשון מעליו לא משמע פן: שם
בתוספת ד"ה אמר. ותימא שבסוף פסוי הדם: עיין בפ"י שכתב בהמשך דברי התוס'
דאחר שהביא גירסת ר"ח פתבו דמכ"מ גם אי גרסינן רבא קשה הסתירה דאם תקע יצא
וע"כ צ"ל אחד מהחילוקים שכתבו התוס' בפ' פסוי דם בין ע"ז של ישראל או של נכרי
או בין קודם ביטול או לאחר ביטול ולפ"ז שפיר י"ל דרב יהודה גרסינן שזה פוננת
התוס'.

וסיים מכ"מ לענ"ד צ"ל דגרסינן רבא דלרב יהודה יקשה ל"ל טעמא דכתותי מיקתת
שיעורין בשופר של עיה"נ תיפוק ליה למ"ד דמצנות ליהנות נתנו ע"ש שכתב זה כמשיב
על התוס' ותימא שהרי זה כתבו התוס' בעצמם פן בס"פ פסוי הדם.

ולענ"ד י"ל עפ"י מה שכתב הפל בו בשם גאון דאפילו אי מצות לאו ליהנות נתנו מכ"מ
התוקע עצמו מקרי נהנה. ולפ"ז אם הטעם דלרב יהודה בשופר של שלמים לא יצא דאי
אמרת יצא הרי נהנה ולקף לא יצא וכמש"כ לעיל א"כ בתוקע עצמו לא שייך זה דאפילו
אמרינן לא יצא הרי נהנה מכ"מ ולקף י"ל דיצא דמה לי חד הנאה מה לי תרי הנאות.

ולפ"ז י"ל דלעולם רב יהודה גרסינן ומכ"מ א"ש דקאמר בשופר של עיה"נ טעם דכתות
ולא הטעם שמצות ליהנות נתנו להשמיענו ק שגם התוקע עצמו לא יצא: שם ד"ה אמר
רבא. היינו בירקות דרבנן: פי' דאיירי בזמן הזה דמרוור דרבנן כמו שאמר רבא גופא
בפסחים (דף ק"ד) מצה בזה"ז דאורייתא מרוור דרבנן ושאירי בזה"ז שם מוכח
מדמזפיר בברייתא ובמתניתן שם שני תבשילין שהם זכר לפסח ולחגיגה א"כ ע"כ בזה"ז
איירי ולכן תמהתי על הרשב"ם שם שכתב אמה דקאמר שם א"כ מאי מצנה פלומר
מצנה להביא מן התורה דאפתי לא קיים מצות אכילת מרוור עכ"ל הרי מצנה דרבנן הוא
ולא מן התורה: שם ע"ב בגמרא אבל הקא זכרון תרועה פתיב: הי"ת והפ"י דקדקו למה

צָרִיף לטעם זֶה וְלֹא מְחַלֵּק בְּקִצּוֹר בֵּין מִצָּה וְשׁוֹפָר דְּבִמִּצָּה לֹא הוּי מִתְעַסֵּק שְׁפֹן נִהְיָה מִשָּׂא"כ בְּשׁוֹפָר.

ולענ"ד י"ל דְּנִקְט פֶּן דִּהְרִי ע"כ צ"ל דְּתוֹקֵעַ לְשִׁיר לֹא הוּי מִתְעַסֵּק דִּהְרִי מִתְעַסֵּק לֹא יֵצֵא כְּדִתְנוּן לְקָמֶן בְּמִתְנִיתוֹן וְא"כ אֶפְתִּי קָשָׁה מֵה קמ"ל רְבָא לְזֵה קֹאֲמֵר דֹּא ע"ג דְּבַעֲלָמָא כה"ג לֹא מִיְקָרִי מִתְעַסֵּק מִכ"מ לְעַנְיָן שׁוֹפָר ה"א פִּינּוֹן דְּכִתִּיב זְכָרוֹן תְּרוּעָה הוּי מִתְעַסֵּק לְזֵה קמ"ל רְבָא דֹּא ע"ג דְּלִגְבֵי מֵה דְּכִתִּיב זְכָרוֹן תְּרוּעָה חֲשׁוּב גַּם זֶה מִתְעַסֵּק מִכ"מ יֵצֵא פִּינּוֹן דְּלֹא הוּי מִתְעַסֵּק גָּמוּר כְּמוֹ מִתְעַסֵּק דְּמִתְנִיתוֹן דְּלִקְמֶן דֹּא יִירִי בְּמִנְבַּח וְכֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּם כְּוֹנֵת רִש"י שְׁכֵתֵב דֹּא ע"ג דְּמִתְעַסֵּק הוּא יֵצֵא וּמִתְנַרְץ בְּזֵה מֵה שְׁהִקְשָׁה הַמְהַרְש"א דֹּא יִירִי אֶפְשָׁר לִוְמֵר פֶּן דִּהְרִי לְקָמֶן תֵּנּוּ דְלֹא יֵצֵא: שֵׁם מִצּוֹת א"צ כְּוֹנֵה: הַט"א כְּתִיב דַּע"כ צ"ל לְפִי הַמְסַקְנָא מֵה שְׁכֵתֵבוּ הַתּוֹס' לְעִיל דִּישׁ לְפָרֵשׁ מֵה דְקֹאֲמֵר ר' יוֹסִי מִצְנָה לְהִבִּיא חֲזָרָת דִּהְיִי מִשׁוּם הַפִּירָא שְׁהָרִי בְּסוֹפָה (דָּף מ"ב) קֹאֲמֵר אֲלִיבָא דֵר' יוֹסִי מִדְּאֲגָבָהּ נִפְיָק בְּיָה אֲלָמָא דִּס"ל מִצּוֹת אֵין צָרִיכוֹת כְּוֹנֵה ע"ש אֲכֵן אֶפְתִּי קָשָׁה דִּהְרִי לְקָמֶן קֹאֲמֵר ר' יוֹסִי אֲבָל בְּיַחֲדִיד לֹא יֵצֵא עַד שְׁיִתְכַּוֵּן שׁוֹמֵעַ וּמְשָׁמֵעַ אֲלָמָא דִּס"ל מִצּוֹת צָרִיכוֹת כְּוֹנֵה וְעֵינֵן מִש"כ בְּזֵה בְּסִפְרֵי ע"ל שֵׁם: שֵׁם סְבוּר חֲמוּר בְּעֲלָמָא הוּא: לְכֹאֲרָה תְּמוּהָ דֹּאֶפְתִּי קָשָׁה מִשְׁמַע קוֹל מְגִילָה.

שוב ראיתי שבט"א הקשה פֶּן וְהִיִּיחַ בְּקוֹשְׁיָא. ולענ"ד י"ל דְּלְעַנְיָן מְגִילָה יֵשׁ לְפָרֵשׁ קְסָבוּר שְׁהִקוּרָא הוּא נְכָרִי אוֹ קָטָן לְמ"ד שְׁקָטָן אֵינוֹ מוֹצִיא וְזֵהוּ דְקֹאֲמֵר אִם פִּינּוֹן לְבוֹ לְשָׁמוֹעַ דִּהְיִינוּ שְׁכֹן חִיּוּבָא קוּרָא יֵצֵא וְאִם לֹא שְׁסָבוּר שְׁלָאוּ בְּן חִיּוּבָא קוּרָא אֵינוֹ יוֹצֵא וְהָא דְנִקְט חֲמוּר בְּעֲלָמָא הוּא ה"ה דִּהְיִי מְצִי לְמִינְקָט ג"כ הִכִּי שְׁסָבוּר נְכָרִי הוּא אֲלָא דְלְעַנְיָן תְּקִיעָה בְּלֹא"ה קֹאֲמֵר שְׁפִיר.

וְהִיָּה לְפִי מֵה שְׁכֵתֵב רִש"י בְּבִרְכוֹת (דָּף י"ג) דְקוּרָא לְהַגִּיָּה הַפִּירוּשׁ שְׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְקִרוֹת בְּפִשְׁטוֹת י"ל דְּלִכְּף ל"ק מְמַגִּילָה דִּי"ל דָּאָף דְשָׁמַע מִכ"מ לֹא פִינּוֹן לְבוֹ לְשָׁמוֹעַ דְסָבֵר דִּהִקוּרָא קָרָא לְהַגִּיָּה וְלֹא פִינּוֹן לְקִרוֹת אֲבָל לְפִי הַתּוֹס' שֵׁם דְקוּרָא לְהַגִּיָּה הֵינּוּ שְׁאֵינוֹ קוּרָא הַתִּיבּוֹת כְּהִלְכָתוֹן לִיכָא לְפָרֵשׁ כֵּן דָּאִם לֹא קָרָא כְּהִלְכָתוֹן פְּשִׁטָא דִּהַשְׁמוֹעַ לֹא יֵצֵא אֶפְיָלוּ פִינּוֹן לְבוֹ וְלָכֵן ע"כ צָרִיף לְפָרֵשׁ כְּמוֹ שְׁכֵתֵבְתִּי דְסָבֵר דִּהִקוּרָא לֹא בֵר חִיּוּבָא הוּא: שֵׁם הֵיִשָּׁן בְּשָׁמִינִי בְּסוֹפָה יִלְקָה: קָשָׁה דִּיקָשָׁה מְכָל יו"ט שְׁנֵי דְמְקַדְשֵׁין וְקוּרָא אוֹתוֹ מְקָרָא קוּדֵשׁ וְע"כ צ"ל פִּינּוֹן דְעוֹשָׂה מִשׁוּם סְפָק אֵינוֹ עוֹבֵר וְא"כ גַּם מְסוֹפָה לֹא פְרִיף וְהִיָּה אֶפְשָׁר לִוְמֵר דְפְרִיף מְבַנֵּי א"י דְעוֹשֵׁין רַק ז' יָמִים סוֹפָה וְלִיכָא סְפָק לְהֵם דָּאִם אֶחָד יוֹשֵׁב בְּסוֹפָה יִלְקָה אֲבָל קָשָׁה דְרִש"י לֹא כְתִיב כֵּן בְּעִירוּבֵין (דָּף צ"ו) דְשֵׁם פְרִיף בְּגִמְרָא הִכִּי וּפְרִישׁ רִש"י וְאֵנּוּ מִיְתֵב יִתְבִּינּוּ בְשָׁמִינִי סְפָק שְׁבִיעִי לְכַתְחֵלָה ע"ש הֵרִי דִס"ל דְגַם בְּעוֹשָׂה מְסָפֵק ג"כ ס"ל לְהַמְקִשָּׁן דִּילְקָה מִשׁוּם ב"ת וְא"כ קָשָׁה דְלְפָרוּף מְכָל יו"ט שְׁנֵי וי"ל דְבִשְׂאָר יו"ט שְׁנֵי מֵה שְׁמוֹסִיף אֵינוֹ מַעֲשָׂה רַק דִּיבּוּר בְּעֲלָמָא וְעַל זֶה אֵין מְלָקוֹת אֲבָל בְּסוֹפָה כְּשִׁנְכָנֵס לִישֵׁב בְּהַ בְּזֵה עוֹשָׂה מַעֲשָׂה וּמְלוּלָב בִּיו"ט שְׁנֵי אֵין קוֹשְׁיָא דְזֵה אֵינוֹ נוֹטֵל מִשׁוּם סְפָק מִצְנָה דְאוּרִיִּיתָא אֲלָא עַפ"י תְּקַנְתָּ רִיב"ז שְׁהִתְקִין לִיְטוּל כָּל ז' זְכָר לְמַקְדֵּשׁ אֲכֵן רִאִיתִי בְרִיטָב"א הִכָּא וּבְעִירוּבֵין שְׁפִירֵשׁ עַל הַקוֹשְׁיָא דִישָׁן בְּשָׁמִינִי בְּסוֹפָה יִלְקָה וְאֵנּוּ קִיִּמָּא לֵן דְלֹא לְקִי עכ"ל וּמִזֵּה נִרְאָה דְמְפָרֵשׁ שְׁהִקוּשְׁיָא קָאִי עַל בְּנֵי א"י דְאֶצְלָם אֵין סְפָק דֹּא ל"כ מֵאֵי אֵנּוּ קִיִּי לְדִלָא לְקִי שְׁיִיף.

דְּהָא פְּשִׁיטָא פִּינּוּן שְׁצָרִיף לְיֻשְׁבֵי בְּהַ וְנִרְאָה דַּס"ל דְּבִמְהָ שְׁעוּשִׁין מְשׁוּם סָפֵק לֹא שְׁיִיף מְשׁוּם ב"ת וּדְלָא פְּרִישׁ"י. שׁוּב רְאִיתִי שְׁהֵרִיטְבָּ"א פְּתַב בְּפִירוּשׁ הֵכָא פִּנּוּן.

וְהִנֵּה זֶה הַפֶּל לַס"ד דְּגַמְרָא אָבֵל לְפִי מַה דְּמַסִּיק דְּלַעֲבֹר שְׁלֵא בְּזַמְנֵהוּ בְּעֵי פְּנֵי וְדַאי אָפִילוּ בְּן א"י שְׁיֻשְׁבֵי בְּשְׁמִינֵי בְּסוֹפָה אִינוּ עוֹבְרֵי בְּב"ת אִם לֹא מְכֻוֵּן לְשֵׁם מְצֻנָה וְהָא דְּאָמְרִינּוּ סוֹפָה (דָּף מ"ח) דְּצָרִיף לְפָחוּת ד' וְלְפִסְוֹל הַסוֹפָה פְּשִׁיטָא בְּהַ בְּשְׁמִינֵי י"ל דְּזֵה מְפֻנֵי מְרִאִית הָעֵין דְּהֵרֹאָה אוֹתוֹ יוֹשֵׁב בְּהַ יַחְשׁוּב שְׁעוּשָׁה לְשֵׁם מְצֻנָה וְעוֹבְרֵי בְּב"ת.

וְהִנֵּה מִדְּבָרֵי הַרְשָׁבָּ"א לְעֵיל (דָּף ט"ו) נִרְאָה ג"כ שַׁס"ל כְּפִי הַרִיטְבָּ"א שְׁהִקְוֹשָׁא עַל בְּן א"י שְׁוֹדַאי פְּטוּר מְסוֹפָה בְּשְׁמִינֵי וְכַתְּבֵי שְׁמֵי שְׁיֻשְׁבֵי בְּהַ מְשׁוּם סָפֵק מְזַה לֹא פְּרִיף פִּינּוּן שְׁעוּשָׁה עַפ"י תְּקַנְתָּ חֲכָמִים וְכַתִּיב עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּף ע"ש וַא"כ יִקְשָׁה זֶה לְפִי רַש"י אָבֵל בְּאַמְתָּ לַק"מ דְּהִקְוֹשָׁא הִיא אִם שְׁיִיף בְּזֵה מְשׁוּם בַּל תּוֹסִיף לֹא הִיוּ לְחֲכָמִים לְתַקֵּן לְיֻשְׁבֵי בְּשְׁמִינֵי בְּסוֹפָה דְּבָקוּם וְעֲשָׂה אִין פֶּח בְּיַד חֲכָמִים לְעַקוּר דְּבָר מִן הַתּוֹרָה כְּדָאמְרִינּוּ בִּיבְמוֹת (דָּף מ'): שֶׁם הָרִי הוּא עוֹבֵר עַל בַּל תּוֹסִיף: הַתּוֹסִ' בְּעָרוּבִין (דָּף ק') הַקְּשׁוּ דְּלִיתִי עֲשָׂה וְלִידְחִי לֹא דְּבַל תּוֹסִיף וְתִירְצוּ דְּלֹא דְּמִי פֶּלֶל לְלֹא דְּכִלְאִים דְּהֵכָא ע"י פְּשִׁיעָה הוּא בָּא וְהִנֵּה יָכוֹל לְהַתְקַיֵּים בְּלֹא דְּחִיטָּה הֵלֹא עַכ"ל וְכַבֵּר צְוֹנְחוּ קְדָמַי שְׁיֻשׁ רְאִיוֹת בְּש"ס דְּאָמְרִינּוּ עֲשָׂה דוֹחָה ל"ת אָפִילוּ בָּא ע"י פְּשִׁיעָה שְׁפִן מוֹכַח מִמַּה דְּאָמְרִינּוּ בְּזַבְחִים (דָּף צ"ז) יִקְדָּשׁ לְהִיּוֹת פְּמוֹהוּ כו' וּפְרִיף וְלִיתִי עֲשָׂה וְלִידְחִי ל"ת וְהָרִי שֶׁם בָּא הַנְּגִיעָה ע"י פְּשִׁיעָה וְרִאָיָה זֶה הִבִּיא הַשְּׁעָר הַמְּלָךְ ה' נְדָרִים (פ"ג) וְגַם הַט"א הַקְּשָׁה עַל הַתּוֹסִ' מְסוּגָיָא זֶה וְכֵן ק"ל מִמַּה דְּאָמְרִינּוּ פְּסוּחִים (דָּף נ"ט) יָבֵא עֲשָׂה דְּפִסְחָה וְיִדְחָה עֲשָׂה דְּהַשְׁלָמָה ע"ש וְאִמַּי דְּחִי וְהָרִי בָּא ע"י פְּשִׁיעָה שְׁהִי יָכוֹל לְהַקְרִיב קוֹדֵם תְּמִיד שְׁל בִּיה"ע.

וְהָרִי"ט אֶלְגָזִי הַקְּשָׁה סְתִירָה בְּתוֹסִ' שְׁפִתְבוּ בְּחוּלִין (דָּף ע"ח) דְּה"א שְׁאֵם אִין לוֹ פְּסַח רַק שְׁנִשְׁחַט אִמּוֹ הַיּוֹם יָבֵא עֲשָׂה וְיִדְחָה ל"ת וְלְפִי דְּבָרֵיהֶם בְּעָרוּבִין הִיאָף ס"ד לֹאמַר פִּנּוּן דְּבָא ע"י פְּשִׁיעָה שְׁלֵא הִנֵּה צָרִיף לְשַׁחֲטֵי הָאֵם הַיּוֹם אָבֵל לְפַעַנ"ד פְּנוּנַת דְּבָרֵיהֶם דְּבָכֵל עֲשָׂה דוֹחָה ל"ת הָוִי שְׁנִיָּהֶם בְּדָבָר אֶחָד דְּבָאוֹתוֹ דְּבָר שְׁמִקְיִים הַעֲשָׂה עוֹבֵר בְּל"ת וְלָכֵן אִי אֶפְשָׁר לְקִיּוֹם הַעֲשָׂה בְּלִי עֲבִירַת ל"ת וְכַגוֹן בְּכִלְאִים בְּצִיצִית וּמִילָה בְּצָרְעַת וְאָפִילוּ בְּאוֹתוֹן דְּבָרִים הַבָּאִים ע"י פְּשִׁיעָה כְּגוֹן בְּיִקְדָּשׁ לְהִיּוֹת פְּמוֹהוּ דְּאָף דְּנָגַע בְּפְשִׁיעָה מְכ"מ עֲתָה בְּשָׁעָה שְׁעוֹבֵר עַל הַל"ת שְׁאוּכַל פְּסוּלֵי הַמְּוִקְדָּשִׁין בְּאוֹתוֹ דְּבָר עֲצָמוּ מְקַיִים הַעֲשָׂה אָבֵל הֵכָא בְּאוֹתוֹ דְּבָר שְׁעוֹבֵר עַל לֹא תּוֹסִיף דְּהִינּוּ בְּדָם שְׁל בְּכוֹר אִינוּ מְקַיִים הַעֲשָׂה פֶּלֶל דְּהַעֲשָׂה הִיא בְּדָם הָעוֹלָה אוֹ שְׁל חֲטָאת וְהַל"ת עוֹבֵר בְּדָם בְּכוֹר רַק שַׁע"י הַפְּשִׁיעָה אִי אֶפְשָׁר לְהַפְרִידֵם לָכֵן בְּזֵה אִין עֲשָׂה דוֹחָה ל"ת.

וְשׁוּב מְצָאִיתִי בְּרִיטְבָּ"א בְּעָרוּבִין שְׁבִיָּאָר פִּנּוּן שְׁפִתְבוּ וְז"ל שְׁלֵא אָמְרוּ עֲשָׂה דוֹחָה ל"ת אֶלְא כְּגוֹן כִּלְאִים בְּצִיצִית וּמִילָה בְּצָרְעַת שְׁהֵלֹא בָּא מְעַצְמוּ עַל מְצוֹת עֲשָׂה וְהוּא מְצוּנָה שְׁיֻשׁ בְּהַ קוּם עֲשָׂה וְאִי אֶפְשָׁר בְּלֹא דְּחִי אָבֵל הַזָּאת מִמֶּנּוּ א' וְהַזָּאת מִמֶּנּוּ ד' כֹּל אַחַת הָוִי לְעַצְמָהּ וְזֵה בְּפְשִׁיעָתוֹ גְּרַם שְׁיִתְעַרְבוּ וּבָא לֹא עִם עֲשָׂה בְּיַחַד שְׁיֻשׁ קִיּוֹם עֲשָׂה בְּאַחַת וְאִסּוּר לֹא בְּאַחַת וְכִיּוֹן שְׁבִשְׁבִיל פְּשִׁיעָתוֹ הוּא אִין לָנוּ לְבַטֵּל הֵלֹא מְפֻנֵי קִיּוֹם הַעֲשָׂה וְכֵזֶה פְּתַב הַרְאָב"ד ז"ל וְאַחֲרֵים מִן הַמְּפָרְשִׁים ז"ל עַכ"ל הָרִי בְּפִירוּשׁ דְּרַק מְפֻנֵי שְׁהַעֲשָׂה בְּאַחַת וְהֵלֹא בְּאַחַת שְׁנִתְעַרְבוּ ע"י פְּשִׁיעָתוֹ בְּזֵה אָמְרִינּוּ דְּאִין עֲשָׂה דוֹחָה ל"ת אָבֵל אִם שְׁנִיָּהֶם

הם על דבר א' אעפ"י ש'בא ע"י פשיעה מכ"מ עשה דוחה ל"ת ואע"ג דבעשה דהשקמה ג"כ לא הוי בדבר אחד מכ"מ פיון דבעשה שיש בו פרת לא בעינו בעידנא כמו שפיתבו התוס' שם א"כ נחשב כמו בדבר בעצמו: שם רבא אמר לצאת לא בעי פנונה: מדלא קאמר הדר אמר רבא משמע דסוגיא עד השתא לא רבא אמרה ומזה ראיה דמ"ד לעיל זאת אומרת התוקע לשיר יצא דמניה דייק דס"ל מצות אין צריכות פנונה שאין זה רבא כגירסא דלפנינו אלא רבה וכן הגרסא בספר המלחמות וברא"ש ובאור זרוע: שם ברש"י ד"ה קורא להגיה.

ארף קריני' אין פאן אלא מגמגם: ובברכות (דף י"ג) פירש רש"י בקורא להגיה את הספר אם יש בו טעות דאפילו לקריאה נמי לא נתפנון עכ"ל. וזהו לכאורה פירוש אחר וגם התוס' הקשו שם על פירש רש"י תימה היא אפתי קא קרי ולכן פירשו פירוש אחר.

ולענ"ד פנונת רש"י דבשקמא אם מתפנון לקרות ק"ש אפילו לא מכונן לצאת מכ"מ יודע שצריך לקרות כל תיבה ותיבה וקורא פן אכל פשקורא להגיה אז לא מתפנון לקריאה ולכן לא יצא דאינו קורא פראוי אלא מגמגם וזהו מה שפתיב רש"י שם דאפילו לקריאה לא נתפנון ולכן מגמגם בלשונו ולא קורא פראוי שלא מפרש הדברים ולא קורא כל התיבות ולכן לא יצא אכל בפירש התוס' לא ניחא לרש"י דלשון אם פנון לבו לא משמע פן פאשר בעצמם פתבו דלאו דוקא: שם ד"ה דקא מנבח.

ואין תוקע שיעור תקיעה: התוספת הקשו על פירוש זה דא"כ בלא"ה לא יצא. ולענ"ד פנונת רש"י לא שונאי לא תקע שיעור תקיעה אלא שיש ספק פיון דמשמיע לא מכונן לתקוע דלמא לא תקע שיעור תקיעה דהוי אצלו מלתא דלא רמיא וזה מדויק בלשון הגמרא דקאמר דלמא דקא מנבח ולמה קאמר בתירוץ זה דלמא ולא ג"כ בתירוצים אחרים דלעיל דלמא בקורא להגיה או דלמא סבור חמור בעלמא הוא אכל לפירש רש"י א"ש דהו' דלמא דהכא לא על ספק האוקימתא קאי אלא פיון דלא מכונן המשמיע לתקוע יש לחוש דלמא דקא מנבח נבוחי ולא קתקע שיעור תקיעה: שם ד"ה מתן ארבע.

שלמים ואשם: מה שלא פירש על חטאת היינו כמש"כ התוספת דחטאת למעלה מחוט הסיקרה והגי למטה וכמו שפירש הכא פירש ג"כ בזבחים (דף פ') אכן בערויבין (דף ק') פתיב אמה דקאמר הנתיבין ארבע דדם חטאת זו נשפף לדם חטאת זו וכן פתיב שם אתי עשה דחטאת דכתיב ונתן על קרנות ודחי לבל תוסיף דבכור עכ"ל הרי דמפרש דבחטאת איירי והתוס' שם פתיבו ג"כ כמו הכא דליכא לפרש בחטאת דזה למעלה וזה למטה וא"כ קשה על רש"י שם וי"ל דמפרש דמה דקאמר ר"א ינתנו במתן ארבע היינו לצאת ידי חטאת אכל מכ"מ שוב יתן מתנה אחת למטה לשם בכור ור"א בזה לשיטתו אגזיל דס"ל בזבחים (דף ע"ט) הנתיבין למעלה שנתערבו בניתיבין למטה יתן למעלה ואח"כ יתן למטה ודלא פתיב דס"ל ל' ישפכנו לאמה וגם ר' יהושע דאמר יתן מתנה אחת ס"ל כר"א בהא וס"ל דיתן אחת למעלה לצאת ידי חטאת ואחת למטה לצאת ידי בכור.

אכל קשה לי אי איירי בחטאת היא שייך במה שנותן למעלה בל תוסיף על מתנות דבכור דבעל תוסיף לא הוי אלא במוסיף על המצות בענין שיהיה הדבר בלי הוספה פשר כגון שכופל אחת מהפרשיות בתפילין דכל אחת מהפרשיות פשרה בפני עצמה ובזה איכא בל תוסיף וכן בחמש ציצית דכל אחת פשרה אכל אם הוסיף ציצית אחת בטלית

בְּאֲמָצְעוֹ שְׁלֵא עַל הַכְּנָף אוֹ שֶׁהוֹסִיף פְּרָשָׁה בְּתַפְּלִין שְׁאִינָה מִד' פְּרָשִׁיּוֹת דְּקִדְּשׁ וְכִי יִבְיָאָהּ
בְּבֵית בְּפָנֵי עֲצָמוֹ כּו' וְדַאי שְׁאִין בְּזָה בַל תּוֹסִיף כִּינּוּן שְׁאִין זֶה מִצְּנֵה בְּפָנֵי עֲצָמָה לֹא שְׁיִיָּהּ
בַל תּוֹסִיף וְכֵן מְבֹנָאָר בִּש"ע א"ח (ס"א ל"ד ס"ב) דְּלִכְהָ מוֹתֵר לְהַגִּיחַ תַּפְּלִין שֶׁל רִש"י
וּר"ת בְּיַחַד וְלִיכָא מְשׁוּם בַל תּוֹסִיף כִּינּוּן דִּמְמַנ"פ א' מְהֵם פְּסוּל וְע"ש בִּמְג"א וּט"ז וּלפ"ז
כִּינּוּן דְּזִרְיָקַת דָּם בְּכוּר לְמַעְלָה פְּסוּלָה אִיךָ שְׁיִיָּהּ בַל תּוֹסִיף וְצ"ע: שֶׁם בְּתוֹסְפֵת ד"ה וּמְנָא.

תִּימָא מֵאֵי אֲוֹלָמָא: הַמְּהַרְש"א וְהִי"ת הִקְשׁוּ הָא אֲוֹלָמָא דְזָה מִתְּנִיתוּן וְזָה בְּרִייתָא
כְּדִאֲמַרִּינוּ בְּגַמְרָא. וְלַעֲנֵד י"ל כִּינּוּן דְּאֲמַרִּינוּ לְקַמּוּ דְרַב שְׁמֹן לְכָה פְּרִיָּהּ מְבַרְיִיתָא וְלֹא
מִמִּתְּנִיתוּן דְּהֵתֵם לֹא סָגִי דְלֹא יִהְיֵב הֵכָא אִי בְּעֵי מְבַרְהָ אִי בְּעֵי לֹא מְבַרְהָ א"כ נִגְדַּד זֶה
דְּמִייתִי מִמִּתְּנִיתוּן יֵשׁ ג"כ הַסְּבָרָא דְּמְבַרְיִיתָא מוּכַח יוֹתֵר א"כ מֵאֵי אֲוֹלָמָא.

אֲכֹן גַּם בְּפִשְׁטוּת י"ל דֹּאֵע"ג דְּלִהְקִשׁוּת מִמִּתְּנִיתוּן עֲדִיף מְלִהְקִשׁוּת מְבַרְיִיתָא מְכ"מ לְעַנְיָן
הוֹכַחַת סְבָרָא לֹא עֲדִיף וְא"כ מְקִשׁוּ הַתּוֹסִ' שְׁפִיר מִמְּנ"פ אִם הַסְּבָרָא מִצַּד עֲצָמָה פְּשׁוּטָה
ל"צ לְהוֹכַחַה וְאִם אִינָה פְּשׁוּטָה מֵאֵי אֲוֹלָמָא הִךָ דְּמִתְּנִיתוּן בְּאֲמַת יִקְשָׁה גַּם מִמִּתְּנִיתוּן עַל
רְבָא כְּמוֹ שְׁמִקְשָׁה לְקַמּוּ עַל רַב שְׁמֹן דְּלֹא ס"ל כְּתִירוּץ דְּאִילוּ מְתַרְמִי דְּלִיקְשֵׁי מִמִּתְּנִיתוּן:
שֶׁם בִּא"ד.

וְאִינוּ עוֹשֶׂה אֱלֹא מַחֲמַת סְפָק: לֹא הִבְנִיתִי מֵה סְפָק שְׁיִיָּהּ בְּתַעְרׁוּבוֹת דָּם וְאוּלַי הַתּוֹסִ' כְּתִבוּ
כֹּן לְהַךָּ שְׁיִטָּה בְּזַבְחִים (דָּף פ') דְּאִיירִי בְּנִתְעַרְב פּוֹס בְּכוֹסוֹת דְּלִמ"ד שֶׁם דְּאִיירִי בְּנִתְעַרְב
דָּם בְּדָם כְּנִרְאָה מִפִּירוּשׁ רִש"י דְּכָאן ה"ל לְמִימַר דְּאִינוּ עוֹשֶׂה אֱלֹא מַחֲמַת תַּעְרׁוּבוֹת.

וְכַלְשׁוֹן זֶה פֶּתַח בְּאֲמַת הָרִיטְב"א: שֶׁם בִּא"ד. אִא"כ נוֹתֵן בְּמִקּוּם אַחֵר: יֵשׁ לְסַפֵּק אִם
כְּוֹנְנָתָם בְּמִקּוּם אַחֵר דְּוָקָא כְּגוֹן הֵכָא שְׁדָם הַבְּכוּר נָתַן עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְדָם מִתֵּן אַרְבַּע
נוֹתֵן עַל הַקֶּרֶן אוֹ אֲפִילוּ נוֹתֵן עַל הַקֶּרֶן רַק שְׁלֵא בְּמִקּוּם הַזֶּה רִאשׁוֹנָה ג"כ מְקַרִי מְקוּם
אַחֵר: שֶׁם בִּא"ד.

וְכַמְּה פְּרָשִׁיּוֹת בְּתַפְּלִין: כְּוֹנְנָתָם שְׁכַפְל הַפְּרָשִׁיּוֹת כְּגוֹן שְׁמַע וְהִיָּה אִם שְׁמוּעַ כְּמָה פְּעָמִים
בְּבֵתִים הַשְּׁיִיכִים לָהֶם שְׁאֵם נָתַן שֶׁם בְּאוֹתוֹ בֵּית פְּרָשָׁה שְׁאִינָה מִד' פְּרָשִׁיּוֹת פְּשִׁיטָא
שְׁעוּבַר עַל בַּל תּוֹסִיף דְּדָמִי לְנוֹתֵן מִין אַחֵר בְּאֲגַד לּוּלָב.

אֲכֹן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם שְׁיִיָּהּ בַל תּוֹסִיף ג"כ בְּמוֹסִיף עַל מִצְּנֵת הַלְּכָה לְמִשְׁה מְסִינֵי דַלפ"ז
לֹא יִקְשָׁה מַחוּטִי צִיצִית דְּמִסְפָּרָם לֹא כְּתִיב בְּתוֹרָה אֲבָל ד' פְּרָשִׁיּוֹת בְּתַפְּלִין יֵשׁ לוֹמַר
דְּמְקַרִי כְּתוּבִים בְּתוֹרָה ע"פ דְּרָשָׁה טַט בְּכַתְפֵי שְׁתֵּמִים פֶּת בְּאַפְרִיקֵי שְׁתֵּמִים.

וְהִנֵּה הַתּוֹסִ' נִקְטוּ בְּהַדָּס וְעַרְבָה לִיכָא בַל תּוֹסִיף אֲכֹן אִם גַּם בְּנוֹטֵל ב' לּוּלָבִים אוֹ ב'
אֲתֵרוּגִים לִיכָא בַל תּוֹסִיף לֹא מְבֹנָאָר בְּדַבְרֵיהֶם וְעֵינֵן ה' לּוּלָב פ"ז שְׁיֵשׁ בְּזָה פְּלִגְמָא בִּין
הַרְמַב"ם וְהָרָאב"ד דְּלַרְמַב"ם עוּבַר וְלָרָאב"ד אִינוּ עוּבַר.

אֲכֹן לְפִי הַטַּעַם שֶׁל הַתּוֹסִ' מְשַׁמַּע דַּס"ל בְּדִיעֵבַד דְּאִינוּ עוּבַר וְע"ש בְּהַרְבַּ הַמַּגִּיד שְׁהַקְשָׁה
עַל הָרָאב"ד מְגַמְרָא דְּעַרוּבִין דְּאֲמַרִּינוּ בְּמַנִּיחַ ב' תַּפְּלִין בְּבֵת אַחַת אִיכָא ב"ת וְהִיא קוֹשְׂיָא
חֲמוּרָה לְכַאוּרָה וְאוּלַי יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין אִם כּוֹפֵל מִצְּנֵה שְׁלִימָה כְּגוֹן בְּזוּג תַּפְּלִין אוֹ אִם
כּוֹפֵל רַק חֵלֶק מִמִּצְּנֵה כְּגוֹן לּוּלָב אוֹ אֲתֵרוּג דְּבְזָה לִיכָא ב"ת וּלפ"ז אִם כְּפַל כָּל הַד' מִינֵים
וְנוֹטְלָן בְּבֵת אַחַת אֲפָשֵׁר דְּגַם לְהָרָאב"ד הָוִי ב"ת: שֶׁם ד"ה דְּלִמָּא.

ילקה לר' יהושע: היום תרועה הקשה פינון דהתוס' פתבו לעיל דר"י דאמר ינתן במתנה אחת עיקר טעמו פינון דיצא במתנה אחת א"כ בשמיני בסופה דצריף לישב משום ספק שביעי דלמא גם ר' יהושע מודה.

ולענ"ד מזה אין קושיא על התוס' פינון דקאמר מצות עובר עליהם שלא בזמן ע"כ גם מטעם ספק לא ישב אבל הא קשיא לי פינון דהסוגיא היא דמתחלה קאמר דקסבר רבא מצות א"צ פונה ואהא פריה א"כ הישן בשמיני בסופה ילקה ותירץ מצות אינו עובר אלא בזמן ופריה מברייתא דמגין לפהו ומתירץ דזה הוי בזמן פינון דאי מתרמי ומייתי ראיה לסברא דאי מתרמי מהא דבל תוסיף והשתא פריה דלמא קסבר ר"י מצות עובר עליהם שלא בזמן וכינון דקיימא לן דבשמיני ספק שביעי יתיב בסופה ע"כ מוכח דמצות צריכות פנונה וקשיא לרבא ומרש"י באמת משמע דמפרש פן דכתב ומתירתי ממתניתין וברייתא איפא לאתובי לרבא: שם דף כ"ט ע"א בגמרא משמיע צריף פנונה: הט"א הקשה סתירה מריש לקיש אר"ל דבפסחים (דף ק"י) דייק ממתניתין שם דמצות צריכות פנונה ובגזיר (דף כ"ג) קאמר על מי שאכל פסח שלא לשם מצוה דפסח מיהא עבד אלמא דס"ל מצות א"צ פנונה.

ולענ"ד י"ל עפ"י מה שכתב הר"ן בסתירת פסקי הרמב"ם שפסק בשופר שצריף שיתפנין שומע ומשמיע אלמא דס"ל מצות צריכות פנונה ואעפ"כ פסק דכפאוהו ואכל מצוה יצא דדייק מניה לעיל דמצות א"צ פנונה ותירץ הר"ן דס"ל כצריכותא דלעיל למסקנא דהיינו באכילת מצוה שנהנה בזה א"צ פנונה אבל בתקיעת שופר שלא שייך הנאה בזה צריף פנונה ע"ש.

וכן י"ל לר"ל דהתם בפסחים דאיירי לענין אכילת מרור דלא שייך טעמא דנהנה שיהי מרור הוא וכמו שכתב גם הפ"י בשמעתי בזה ס"ל לר"ל דצריף פנונה אבל באוכל פסח שלא לשם מצוה שנהנה בזה יוצא משום דנהנה אע"פ שאוכל לשם אכילה גסה: שם במתניתין ואם לאו הוי נופלים: הי"ת הקשה אם פן למה היה משה מניח ידיו ולא הבנתי מאי קושיא הא מקרא מלא פתיב וידי משה כבדים וגו' דהיינו כפראו שפאשר הניח ידו וגבר עמלק אבל ידיו נעשים כבדים שלא יכול להגביהם אז לקחו אבן ושימו תחתיו ואהרן וחור תמכו בידי ואז הוי ידיו אמונה בלי הפסק עד בא השמש ועי"ז גברו ישראל ויחלשו את עמלק: שם פיוצא בדבר אמה אומר: מייתי מידי משה ומנחש להורות שצריף האדם לשעבד לבו להקב"ה בשני ענינים בעשה טוב וסור מרע פדדרשינן בפרכות (פ"ט) בכל לבבך בשני יצרך ביצר הטוב וביצר הרע ובהסתפלות כלפי מעלה על ידי משה שעבדו לבם לעשות טוב פידי משה ובהסתפלות על הנחש שהוא יצה"ר שעבדו את לבם לסור מרע בהפירם שהנחש הוא הממית וכמו כן היצה"ר ונעשו שלמים בסור מרע ועשה טוב: שם בגמרא טומטום אינו מוציא לא את מינו: הרא"מ בהגהת סמ"ג הקשה למה אינו מוציא מטעם ספק ספיקא שפא הוא זכר ואת"ל שהוא נקבה שפא גם האחר נקבה ותירץ דלא אמרינן ס"ס בתרי גופי.

אכן כבר הוכחתי בספרי ע"ל נדה (דף ל"ד) דאמרינן ס"ס בתרי גופי והט"א שהקשה ג"כ קושיא זו תירץ דהוי תרי ס"ס דסתרן אהדדי דאם האחד בא להוציא צ"ל שפא הוא זכר ועל זה כבר הקשה בתוס' ר"ע הרי אפשר דשניהם אמת דהיינו ששניהם נקבה

ובלא"ה יש להשיב על תירוץ זה לפי מה שהוכחתי בספרי ע"ל בנדה (דף כ"ט) דדין זה אי אמרינו ס"ס דסתרי אהדדי תלי בשיטות דאי אמרינו היכי דיש חזקת איסור לא מהני ס"ס אין ראיה דלא אמרינו ס"ס דסתרי אהדדי וא"כ הקושיא להך שיטה במקומה עומדת למה לא מוציא טומטום את מינו מטעם ס"ס.

ולענ"ד י"ל פיון דלא אמרינו ס"ס היכא דיש ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובתו מטעם דקודם שפא ספק השני כבר אנו דנין על ספק הראשון לחומרא וא"כ הכא נמי פיון דאם שואל הטומטום אם צריף לצאת ידי תקיעה אנו דנין לחומרא שוב פשפא הספק השני שטומטום רוצה להוציאו ליכא רק חדא ספיקא: שם בתוספות ד"ה דתנו.

ועתה גרסת רבינו יצחק הלוי ניקח: פירוש משום דבמתניתן ערכין (דף כ"ט) דתני מקדישין וגואלין לעולם איירי לעגנו שדה אחרונה שחוזרת לפהנים ביוכל וגם מסיים שם בין לפני היוכל בין לאחר היוכל אבל במתניתן (דף ל"ג) שם מה דתני וגואלין לעולם היינו לעגנו בתי ערי חומה כמו שפירש רש"י שם ואע"ג דבריייתא שם מיתי ג"כ הך גאולה דשדה אחרונה מכ"מ הוכיח רש"י שפיר דמתניתן רק לעגנו בתי ערי חומה איירי דלשדה אחרונה ל"צ פיון דכבר תני פן במתניתן (דף כ"ט) ומה דנקטה הבריייתא לעגנו שדה אחרונה ג"כ היינו משום דדרש קרא דגאולת עולם תהיה ללוים וזה נדאי לעגנו שדה אחרונה ג"כ איירי: שם ד"ה קמ"ל.

ונה דוחק למה דנקטיה לרבי: ועיין בערוכין (דף ג) דשם נקטו התוס' למסקנא פן דנקטיה לרבי. ולענ"ד יש ליישב מה דנקט פן לרבי אף דלא הלכתא פנותיה דהט"א הקשה היאך ס"ד דלא נוהג בלוים פיון דיוכל לא נוהג בהם בשדה אחרונה הרי זה לא תלי בלוים אלא בערי לויים ותירץ דאתי פרבי דס"ל דקרא דאחרונות עולם מיירי דוקא בלוים ובערי לויים ע"ש והשתא א"ש פיון דלפ"ז צ"ל שבריייתא דהכא רבי היא לכן קאמר שפיר קמ"ל דבהשמטת כספים איתא שהוא ג"כ לרבי: שם ע"ב בגמרא אבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו.

הריטב"א פתב דמזה ראיה דאיסור ברכה לבטלה הוא דרבנן דלפיכך התירו פאן לומר ברכה שאין צריף לו כדי לחנף בניו ובני ביתו דאלו הנה איסור תורה לא היל מתירין לו לעשות בידים איסור תורה משום חינוף מצות דדבריהם עכ"ל ועיין במג"א סי' רט"ו ושהביא פלוגתת הראשונים בזה אם איסור ברכה לבטלה הוא מדאורייתא או מדרבנן ובשם הרמב"ם פתב שהוא מן התורה וא"כ יקשה על הרמב"ם מראית הריטב"א מפאן.

אבל באמת לא זכיתי להבין ראיה זו דאפילו הוא דאורייתא מכ"מ פיון דמצות חינוף הוא מדרבנן למה לא יהיה מותר לברך כמו על שאר מצות דרבנן דמברכים וציונו מלא תסור ומזכיר שם שמים בהברכה וא"כ פיון דמצוה ע"י לא תסור לחנף מותר ג"כ לברך ואולי ראיתו מחינוף בני ביתו אבל מלשוננו ממה שכתב מחינוף מצות דדבריהם משמע דמיירי במקום שיש מצות חינוף ועוד ע"כ במה שכתב בני ביתו היינו נשים פתב בעצמו לחד שיטה שאין לברך להם וא"כ ע"כ בני ביתו הם הזכרים ועיין בב"י סימן תקפ"ט: שם ולבני ביתו: פתב הריטב"א בזה ונ"ל ק"ל דנשים סומכות רשות ואע"ג דסמיכה משתמש בקדשים הוא לא חשיב איסור שלא במקום מצוה דאע"ג דלא מחייבי מצות איכא עליהם ונוטלות עליהם שחר עכ"ל ותימה לכאורה מה שכתב דאע"ג דמשתמש

בְּקִדְשֵׁים לֹא תֵשִׁיב אִיסוּר דְּהָא אֲמַרִּינּוּ בְּתַגִּיגָה (דף ט"ז) דְּמִשּׁוּם אִיסוּר עֲבוּדָה בְּקִדְשֵׁים לֹא הִתִּירוּ לְנִשְׁתֵּי לְסַמְנֵי דְאֲמַרִּינּוּ לְהוּ אַקְפוּ יְדֵיכּוֹן מַה דְּלִיכָא סְמִיכָה כְּלָל כְּמַפּוֹרְשׁ שָׁם.

אֲכַן לְפִי מַה שְׁפַתְבְּתִי לְקַמֵּן (דף ל"ג) יִתְנַשֵּׁב זֶה ע"ש: פֶּרֶק רְבִיעִי שָׁם בְּמַתְנֵיתוֹן אֲבָל לֹא בְּמַדִּינָה: רַש"י פֶּתַח לֹא בִירוּשָׁלַיִם וְלֹא בְּגִבּוּלֵין וּבד"ה וְעוֹד זֹאת פֶּתַח בְּעוֹדָה בְּבִנְיָנָה וְהוּא סְתִירָה מְבִנְיָנָת וּכְבָר הִעִירוּ עַל זֶה הַלַּח"מ וְלִמְפָרְשֵׁים וּמַה שְׁפַתַּב הַפְּנִי יְהוֹשֻׁעַ בְּיִשׁוּבָה לַעֲנ"ד הוּא דוֹחֵק וְלַעֲנ"ד פְּנוּנַת רַש"י כְּמוֹ שְׁפַתַּב הַרִיטָב"א וְנ"ל וְכִי תִימָא א"כ דְּקוֹדֵם חוֹרְבָן לֹא הָיוּ תוֹקְעִין בִּירוּשָׁלַיִם מֵאִי הָאִי דְקִתְנִי סִיפָא וְעוֹד זֹאת הִיָּתָה יְרוּשָׁלַיִם וְכו' וִי"ל דְּלַעוֹלָם קוֹדֵם הַחוֹרְבָן פְּשָׁגְלוּ סְנֵהֲדָרִין מְלַשְׁכַּת הַגְּזִית וַיִּשְׁבָּה בִירוּשָׁלַיִם קוֹדֵם שְׁהִלְכוּ לִיבְנָה חוֹרָה יְרוּשָׁלַיִם בְּמַקְדָּשׁ לְתַקְוָעָה וּבַעֲזִירוֹתֶיהָ וְעַל זֶה שְׁנִינוּ וְעוֹד זֹאת הִיָּתָה וְכו' אֲבָל כְּשֶׁהִמְקַדֵּשׁ קְיָיִם וּב"ד בְּלַשְׁכַּת הַגְּזִית לֹא הָיוּ תוֹקְעִין בִּירוּשָׁלַיִם וְכֵן עֵיקַר עַכ"ל וְזֶה ג"כ פְּנוּנַת רַש"י בְּמַה שְׁפַתַּב בְּעוֹדָה בְּבִנְיָנָה וְלֹא פֶתַח בְּקִצּוֹר קוֹדֵם חוֹרְבָן שֶׁר"ל שֶׁאֵע"ג שְׁלֹא הִיָּתָה יְרוּשָׁלַיִם כְּמַקְדָּם שְׁלֹא יָשְׁבוּ סְנֵהֲדָרִין בְּלַשְׁכַּת הַגְּזִית מִכ"מ הִיָּתָה עוֹדָה בְּבִנְיָנָה אֲבָל לֹא רָצָה לְפָרֵשׁ כְּמוֹ שְׁפַתַּב הַתּוֹס' דְאֵיירִי לְאַחַר חוֹרְבָן דִּיקְשָׁה כְּמוֹ שְׁהַקְשָׁה הַט"א דְלִשׁוֹן הִיָּתָה יְרוּשָׁלַיִם לִשׁוֹן עֶבֶר מִשְׁמַע דְקִאִי עַל קוֹדֵם חוֹרְבָן וְעוֹד דְלִאַחַר חוֹרְבָן מַה עֲדִיפָא יְרוּשָׁלַיִם מִשְׁאָר עֲזִרוֹת וְלִכֵּן פִּירֵשׁ רַש"י דְקִאִי עַל קוֹדֵם חוֹרְבָן לְאַחַר שְׁפָכֵר גְּלוּ סְנֵהֲדָרִין וְהוּא קְרוּב לְמַה שְׁפַתַּב הַמְהַרְש"א אֲלֵא שְׁהַמְהַרְש"א רָצָה לְפָרֵשׁ דְבָרֵי הַתּוֹס' כֵּן וְכַתַּב דְמַה שְׁפַתְבּוֹ לְאַחַר חוֹרְבָן לְאוּ דוֹקָא הוּא וְזֶה דוֹחֵק.

וְעוֹד י"ל בְּסְתִירַת דְבָרֵי רַש"י דְהִנֵּה בִירוּשָׁלַיִם נִקְטָה לְמַסְקָנָא תִיגְרִז ר"ל בַּר חָמָא דְלִקְמֵן דְטַעַם דְבְּמַקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִין אֲבָל לֹא בְּמַדִּינָה הוּא מְדַכְתֵּיב זְכוּרוֹן תְּרוּעָה וַיּוֹם תְּרוּעָה אֲבָל בְּמַקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִין דְכַתִּיב גַּבִּי יוֹם תְּרוּעָה וְהַקְרָבָתָם בְּמַקוֹם שְׁהַקְרָבָנוֹת קִרְבִּים שָׁם לְעוֹלָם יִהְיֶה יוֹם תְּרוּעָה וּבְפִירוּשׁ אָמַר בִּירוּשָׁלַיִם שָׁם בִּירוּשָׁלַיִם דְּבַר תּוֹרָה ע"ש הָרִי דַס"ל דְּבְמַקוֹם שְׁהַקְרָבָנוֹת קִרְבִּים כָּל יְרוּשָׁלַיִם בְּכָלל וּא"כ לְפִי טַעַם דַּר"ל גַּם בִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ תוֹקְעִין אֲבָל לְטַעַם דְרָבָא דְגִזְרוּ בְּגִבּוּלֵין שְׁמָא יַעֲבִירֵנוּ וְלֹא בְּמַקְדָּשׁ שְׁאִין שְׁבוֹת בְּמַקְדָּשׁ זֶה לֹא שְׁיִיף רַק בְּמַקְדָּשׁ וְלֹא בִירוּשָׁלַיִם דְּכָל שְׁבוֹתִים גִּזְרוּ בְּכ"מ בִּירוּשָׁלַיִם כְּמוֹ בְּשָׂר מְקוֹמוֹת.

וְלִכֵּן י"ל דְמַה שְׁפַתַּב רַש"י בְּתַחֲלָה לֹא בִירוּשָׁלַיִם פִּירֵשׁ כֵּן אֲלִיבָא דְמַסְקָנָא וּמַה שְׁפִירֵשׁ בְּעוֹדָה בְּבִנְיָנָה פִּירֵשׁ כֵּן אֲלִיבָא דַס"ד דְתִירוּז רַבִּי לׁוֹי שְׁהוּא הַמַּסְקָנָא דִירוּשָׁלַיִם: שָׁם בְּגִמְרָא מְנָא הֵנִי מִיְלִי.

הַפ"י הַקְשָׁה לְפִי מַה שְׁפַתְבּוֹ הַתּוֹס' דְלִכְּךָ אִין דוֹחָה שׁוֹפֵר שְׁבַת בְּגִבּוּלֵין כְּמוֹ לוֹלֵב מִשּׁוּם דְבַר"ה לֹא הָיָה יְדוּעַ קְבִיעַת הַחוֹדֵשׁ א"כ מַה פְּרִיף מְנָא הֵנִי מִיְלִי דְלִמָּא לְכָךָ לֹא תוֹקְעִין בְּמַדִּינָה וְהַנִּיחַ בַּצ"ע וְלֹא זְכִיתִי לְהַבִּין דְהַתּוֹס' כְּתָבוּ שְׁפִיר כֵּן לְפִי הַמַּסְקָנָא דְאִיכָא טַעַם שְׁלֹא לְתַקְוָעָה בְּשְׁבַת מִשּׁוּם גְּזִירָה דְרָבָה בְּנֵה י"ל דְהִיכָא דִינְדַעֲנִין וְדִאִי שְׁהוּא י"ט וְשִׁישׁ מְצוּהָ דְאוֹרֵייתָא לֹא גִזְרוּ רַבֵּן אֲבָל בַּר"ה דְלֹא הָיָה יְדוּעַ קְבִיעוֹת הַחוֹדֵשׁ וְלִיכָא בְּיִטוּל וְדִאִי מְצוּהָ דְאוֹרֵייתָא גִזְרוּ אֲבָל הַמַּקְשָׁן דְאַכְתִּי לֹא יָדַע טַעַם לְמַה לֹא יִתְקַעוּ בְּשְׁבַת א"כ מַה בְּכָךָ דְלֹא יְדוּעַ קְבִיעוֹת פְּרִיף שְׁפִיר מְנָא הֵנִי מִיְלִי דְלֹא יִתְקַעוּ בְּשְׁבַת: שָׁם בְּמַקְדָּשׁ הִיכִי תִקְעִינוּ: הַיּוֹם תְּרוּעָה הַקְשָׁה מַה יַעֲנֶה לְקוֹשְׁיוֹת הַלְלוּ ר"ל בַּר חָמָא וְנִדְחַק בְּיִשׁוּב.

ובמכה"ר לא ראה הירוש'למי הנ"ל שפבר מתרץ קוש'א זו ואסיק במסקנא פן: שם והיגו טעמא דלולב: עיין מה שכתבתי בזה בסופה (דף מ"ב) וכן על מה שהקשו התוס' ד"ה שפא על רש"י: שם נתקע ואח"כ נדון: הט"א כתב דאמר ר' יוחנן ב"ז פן כפי מה דאמרין בערויבין (דף ס"ז) דברבנן עבדינו מעשה ואח"כ מותבינו תיובתא.

ולענ"ד אין זה דומה לכאן דשם איירי היכי דלחכם פשיטא לעשות כפסקו ואח"כ רוצה לשאול עליו מניחין לו לעשות מעשה אע"ג דאפשר דעל ידי תיובתא היה חוזר בו וכן פסק הרמ"א (סי' רמ"ב) אבל היכא דלחכם עצמו פסקו בספק ודאי אין לעשות מעשה עד שיברר ספיקו וא"כ הכא דלריב"ז בעצמו היה ספק דהא קאמר נדון א"כ איך יעשה מעשה בספק איסור דרבנן.

אכן לענ"ד מה דאמר ריב"ז נתקע ואח"כ נדון הטעם כיון דמה שהיו מסופקים היגו אם יש לגזור אף במקום ב"ד שפא יעבידו וזה ודאי באותו מעמד לא היה מקום לגזירה זו שהרי היו יכולים להזהיר את העם שלא יטעו והספק היה רק להבא דלמא לא יזהירו ב"ד פראוי ולכן כיון דבזה לא היה טעם לגזירה זו אמר עכ"פ עתה נתקע ואח"כ נדון אם יש לגזור להבא ואחר שתקעו אמר ריב"ז אחר שפבר עשינו מעשה יהיה גנאי שנגזור דבר שעשינו דלאו כולא עלמא דינא גמירי ויהיה לעז ולכן לא נגזור כלל: שם פבר נשמע קרן ביבנה: הי"ת הקשה מסוגיא דערויבין הנ"ל שהרי שם אמרינו עבדינו עובדא ואח"כ מותבינו תיובתא.

ולענ"ד לק"מ דנדאי בדין שמורה ליחיד ליפא גנאי ולעז אם יחזור ויאמר טעיתי אבל במעשה דכאן שהיה הדבר בפרסום והיה מעשה ב"ד הגדול ודאי חיישינו ללעז ועיין בסנהדרין (דף ט') דאמרין ג"כ דחיישינו ללעז ב"ד: שם אמרו לו היגו ת"ק: ק"מ דמדקאמר ר' אליעזר לא תיקן ריב"ז אלא ביבנה בלבד משמע דס"ל דאפילו בשאר מקומות שגלו סנהדרי גדולה פגון אנושא ושפרעם וצפורי וטבריא כדאמרין לקמן (דף ל"א) לא היו תוקעין ודלמא על זה חלקו אמרו לו וס"ל דבכל מקום שיש בו ב"ד דומיא דיבנה תוקעין דהיינו ב"ד הגדול כמו יבנה וא"כ איכא טובא בין אמרו לת"ק דס"ל דגם בב"ד של כ"ג תוקעין וא"ל דמדקאמרי פל מקום שיש בו ב"ד ולא קאמרי שהיה בו ב"ד משמע שמיירי ממה שנוהג גם בזמנאם וא"כ ע"כ לא נתפוננו לב"ד הגדול שלא היה בזמנאם עוד דז"א.

דהרי לפי מה שכתב רש"י שם בימי רבי עדין היו סנהדרי גדולה וא"כ פל שפן בימי ר' אליעזר שקדם טובא לרבי ועיין בריטב"א שכתב בשם רש"י דכנלהו תנאי סברי דאין תוקעין אלא במקום שהיה שם סנהדרי גדולה ואי אפשר לומר פן שהרי רש"י כתב על ר"א דתקעו בכל מקום שגלו סנהדרי גדולה ואם גם אמרו לו ס"ל פן א"כ אמרו לו הם כר"א אע"כ דאמרו לו סברי דלא בעינן רק ב"ד קבוע כמו יבנה אבל סגי בשל שלש ועשרים: שם בתוס' ד"ה אבל.

אבל תקיעת שופר מעשה חכמה: הי"ת מפרש ולכן בזה יש לגזור יותר שילך אצל בקי. ולענ"ד הפירוש דבזה יש ב' איסורי דרבנן גזירה דשפא יעבידו וגם שהוא מעשה חכמה שפא שאין זה נחשב מלאכה מכ"מ איסור שבות איכא דהא מה"ט אפילו ביו"ט אין תוקעין יותר מן הצורך וכמו שנהא מדברי התוספת לקמן ד"ה רד"ת שכתבו וכן

תקיעת שופר אסור מדרבנן וזה אפילו ביו"ט דליכא גזירת שמיא יעבירנו והיינו משום שהוא מעשה חכמה וגם לקמן נדחק הי"ת לפרש מה שכתבו דאסור מדרבנן משום שמיא יתמן פלי שיר והוצרף לחלק בין גזירה זו לגזירה דשמיא יעבירנו ע"ש.

ולענ"ד פוננתם דלקמן פמו הקא דמעשה חכמה היא איסור שבות וכן נראה מדברי התוס' בחולין (דף פ"ד) אכן במג"א סי' תקפ"ח משמע ג"כ שםפרש מה שכתבו התוס' מעשה חכמה דהיינו הגזירה דשמיא יתמן פלי שיר וצ"ע מדברי התוס' בחולין: שם דף ל' ע"א במתניתין ובמדינה יום אחד: מה דנקט פן והוא יתר דה"ל למתני בראשונה הנה הלולב נישל במקדש שבועה וכו' התקין ריב"ז שיהיה נישל גם במדינה שבועה י"ל דבא ליתן טעם למה דוקא בלולב תיקון פן ולא גם בערבה והיא קושיות הגמרא בסופה (דף מ"ג) ומתיר לולב דיש לו עיקר מן התורה בגבולין עבדינו זכר למקדש ערבה דלית לה עיקר מה"ת לא עבדינו זכר למקדש ע"ש ולכן נקט במתניתין ובמדינה יום אחד דהיינו העיקר מן התורה בגבולין ולכן תיקון ריב"ז בזה זכר למקדש.

והטור אכן הקשה פיון דמקרא גליף שיש לעשות זכר למקדש למה לא תיקון גם בערבה פן. ולענ"ד י"ל דמצנה שלא הנה רק במקדש דמי לעבודה ולא שנייה לעשות בזה זכר למקדש דאין עבודה בחוץ ורק במצנה שנהגה גם בגבולין דלא דמי לעבודה בה תקנו זכר למקדש: שם נישל במדינה שבועה: בספרי בפורי יעקב (סי' תרנ"ח) ביארתי איך הדין בירושלים בזמן הזה אם נישל מן התורה כל שבועה: שם בגמרא מפלל דבעי דרישה: רש"י פתב סיפא דקרא ציון היא והי"ת דקדק מה רש"י בעי בזה.

ולענ"ד פשוט שבגמרא שלפני רש"י לא הנה פתוב רק רישא דקרא כי אעלה ארוכה לך ומפכותיך ארפאך וכיון דדרשה דבעי דרישה אתיא מסיפא דקרא לכן פתב רש"י הסיפא ומה שמביא הגמרא גם רישא דקרא י"ל דבזה רצה ליתן טעם למה קפיד לעשות זכר למקדש משום כי אעלה ארוכה לך דהיינו מהרה יבנה בהמ"ק ועוד י"ל דהתוס' בסופה כתבו דלכך נקט הקא ושם ב' התקנות דלולב שבועה ויום הגוף אסור פהדדי משום דריב"ז יחד תקנם וצריף טעם למה תיקון ב' התקנות יחד.

אבל י"ל דלכאורה טעמי ב' התקנות הפוכות דבלולב תיקון לזכר מה שהיה דלזמן שיבנה ביהמ"ק שלא יבטלו המצות לא צריף תקנה דמה שהוא במקדש הוי כשאר עבודות שלא חששו שיבטלו שהרי לא עשו להם זכר ולכן בזה התקנה שיהיה זכר למצוה שנהגה מקודם החורבן אבל יום הגוף אסור הוי להיפוף דאי משום מה שהיה נוהג לשעבר הנה די לתמן שיהיה אסור עד חצות דהא מיייתי דהרחוקים לא נאסרו רק עד חצות שידעו שאין ב"ד מתעצלים הרי שלעולם לא עבר חצות בלא הקרבה ומכ"מ תיקון ריב"ז איסור פל היום הוא משום מהרה יבנה ביהמ"ק ויהיה דבר חדש ששמיא יתאחר עד אחר חצות וא"כ בזה התקנה היא משום מה שיהיה ובלולב התקנה משום מה שהיה ושניהם רמוזים בפסוק כי אעלה ארוכה לך ומפכותיך ארפאך רמז לתמן משום מהרה יבנה בהמ"ק מה שצריף אז היינו תקנת יום הגוף וסיפא דקרא דציון היא דורש אין לה מלמד שבועי דרישה הוא רמז לתקנת לולב שהיא זכר למקדש למה שהיה אז ולכן תיקון ריב"ז ב' התקנות האלה יחד משום דמצא להם סמך בפסוק: שם מ"ט מהרה יבנה ביהמ"ק: מה שי"ל בסוגיא זו פתבתי בספרי ע"ל סופה (דף מ"א) ע"ש: שם בתוספת ד"ה וביבנה.

דינש איסור שבוות בדבר: הפ"י הביא דינש פלוגתא בפוסקים בזה אם אסור לתקוע אחר שיצאו. ולענ"ד למה שכתבו התוספות דאירי בשלא יצאו דוקא דאותם שיצאו אסור להם לתקוע בלא"ה יש טעם דלא אירי בהו דלמה הוצרכו לתקוע בפני ב"ד דבשלמא אותם שלא יצאו עדיין הוצרכו לזה משום גזירה דשמא יעבירונו למען יזכירם ב"ד שלא להוציא כמש"כ הריטב"א ש"לכך לא מותר רק בפני ב"ד אבל אותם שכבר יצאו הרי בהם לא שייך גזירה זו שלא טרידי וכדאמרינו לענין לולב בשבת בסופה (דף מ"ב) וא"כ למה יתקעו בפני ב"ד דוקא: שם ע"ב בגמרא ר' יהודה הוא דקא טעי: הפ"י הקשה מנ"ל לרנב"י לומר דר"י טעה בדברי ריב"ז ועיין בספרי ע"ל סופה (דף מ"א) שביארתי שזה היא קושניית התוס' במנחות (דף ס"ח) וסילקתי בזה מה שתמהו הצאן קדשים והט"א על דברי התוס': שם עם תמיד של בין הערבים: הר"מ אלשיך בשו"ת סימן קל"ח הקשה מזה על מה שכתב הטור וב"י ורמ"א ש"לכך אין אומרים שיר של יום במנחה לפי שבמקדש לא אמרו שיר בתמיד של ביה"ע ונהרי מסוגיא זו משמע שאמרו שיר ועיין ביום תרועה שהביא תירוצ האלשיך והבאר שבע.

וכתב שדחוקים הם ולענ"ד גם תירוצו דחוק הוא ולפענ"ד אפ"ש לומר דנדאי כל ימות השנה לא אמרו שירה בתמיד של ביה"ע דלא נזכר בשום מקום ורק בר"ה אמרו כנראה מברייטא דסוגין דקאמר במנחה מהו אומר קול ה' יחיל מדבר וכן בשבת כדאמרינו לקמן בסוגין במנחתא דשבתא מה היו אומרים ומדלא מצאנו בשום מקום שהוזכר שיר ל"ט של פסח ושבועות וסוכות במנחה מזה נראה שי"ט של ר"ה הובדל מזה משאר הימים שחוג שיר של מוסף שאמרו בכל י"ט שיר לעצמו אמרו בר"ה גם שיר של מנחה וזה מה דאמרינו בשמעתין הכא תרגמו שלא אמרו שירה כל עיקר וזה היה קלוקל שבמנחה היו צריכים לומר שיר של קול ה' יחיל מדבר ור' זירא אמר שפיון שהיו מסופקים אם יבואו וצריכים לומר שיר בתמיד של ביה"ע ואם לא יבואו אין כאן שיר כלל אמרו שיר של חול שסברו שטוב לומר עכ"פ שיר אחד מלהקריב בלא שיר כלל שאולי היו סבורים דשיר מעכב הקרבן ואפילו אינו מעכב עכ"פ מצנה איכא ובה ונדאי שפיון לעכב בין למצנה אין קפידא איזו שיר יהיה דכיון דעכ"פ יש שיר תדע שהרי שירה היא מדאורייתא כדאמרינו בערוכין וכל השירות שאמרו היו דברי קבלה שבתהלים חוג משיר של האזינו ואז ישיר דשבת ולכן בחרו לומר שיר עכ"פ מספק שלא להקריב קרבן של י"ט של ר"ה במנחה בלי שירה אבל של יו"ט לא רצו לומר מספק דשמא לא יבואו עדים ואין לשיר זה שייכות ליום זה כלל משא"כ שיר של יום דעכ"פ יש לו שייכות ליום רק שאם חול הוא היה ללא צורך אבל אין כאן נדנוד איסור ולכן כשאח"כ באו עדים היה הקלוקל שלא אמרו במנחה שיר של י"ט המתקן לכך ולכן אין ראיה כלל מסוגיא זו שבחול אמרו שיר בתמיד של ביה"ע וזהו שיטת הטור וב"י ולפ"ז צ"ל דגם למ"ד שלא אמרו שירה כל עיקר אירי שפאו העדים אח"כ וזה פתרוץ התוס' הראשון ודלא פתירוץ השני בזה שכתבו ומיהו אפ"ש לומר כשלא באו וכו' דלתירוץ זה לא היה קלוקל מה שלא אמרו שירה כלל כיון דבכל יום חול ג"כ לא היו אומרים ומדברי רש"י ג"כ משמע קצת שלא אמרו שיר בחול שכתב ד"ה נוהגים וז"ל לפי שלא ידעו וכו' ושיר של י"ט יש לומר או שלא יבואו ונמצא שהוא חול עכ"ל ומדלא כתב או לא יבואו ושיר של חול יש לומר (כמו שכתב הברטנורא) משמע דס"ל דאם הוא חול אין כאן שיר כלל ולפ"ז

אין ראיה פלל מסוגיא זו שאמרו שיר בתמיד של ביה"ע וא"ש שיטת הטור ור"ע וא"ח שכתבו שלא אמרו שיר במנחה: שם מפני שחזור וכופל את הפרק: בט"א הקשה הרי גם בסוכות שאמרו הומב"ה פדאמרין בסוכה (דף נ"ד) לפעמים כפלו את הפרק פשהיה שיר של יום שנה לשיר של מוסף ותירץ דשם אין קפידא על הכפל פיון דבלא"ה כפלו השיר של יום בשחרית ובמנחה אבל בר"ה שהיה במנחה שיר אחר לא רצו לכפול עכ"ד.

אמנם תירוצ זה לא שייך לשיטת הטור הנ"ל דבכל יום לא אמרו שיר במנחה א"כ גם בסוכות לא אמרו. אכן לפענ"ד י"ל על קושית הט"א דאמרו וכפלו לא שייך רק אם כל המזמור אומר ב' פעמים אבל שם בסוכות לא אמרו בכל יום רק מקצת המזמור למוסף ולא נקרא זה חזור וכופל וכן נפשט ג"כ מה שמספק הט"א במה שנגאמר בבבביתא שאם באו עדים קודם תמיד של שחר אמרו בשחרית הסירותי אם אח"כ במוסף אמרו כל המזמור או אמרו מהרנינו עד הסירותי ולפי דברינו דחזור וכופל את הפרק לא שייך רק אם אומר כל המזמור ב' פעמים ודאי יאמרו במוסף כל המזמור דלמה ישתנה אם חל ביום ה' מחל בשאר ימי שבוע פיון דאין זה נקרא כופל: שם ברש"י ד"ה הסירותי.

משום דבר"ה יצא יוסף מבית האסורים: לפי הנראה מגמרא דלעיל (דף י"א) קרא דהסירותי לא על יוסף נדרש אלא על אבותינו במצרים דדרש מזה דבר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים אכן גם שם כתב רש"י דהסירותי ביוסף כתיב וע"ש במהרש"א ח"א: שם בתוספת ד"ה ונתקלקלו.

וא"ת אמאי לא חשיב קלוקל של מוסף: מה שי"ל בדברי התוס' פתבתי באריכות במקום אחר: שם בא"ד. דהקריבו כבש אחד על תנאי: הי"ת הקשה דאם איתא דיכולים להקריב לכתחלה על תנאי היו יכולים לעשות בלי קלוקל שהיו מקריבים עולה אחת על תנאי דאם יבואו עדים יהיה עולת נדבה ועולת נדבה אין טעון שירה ואח"כ יקריבו מוספים ותמיד ואם לא יבואו יהיה תמיד אלא ודאי לכתחלה אין להקריב על תנאי ודבריו תמוהים שאיך יקריבו על תנאי שאם יבואו עדים יהיה עולת נדבה הרי עולת נדבה בין לב"ש בין לב"ה אין קריבים ביו"ט ואם יבואו עדים ויקדשו הרי היה יו"ט מבפערב דהרי לכה נהגו אותו היום קודש ולמחר קודש וא"כ הרי חללו יו"ט להקריב קרבן נדבה ולכן בדיוק כתבו שרק תנאי זה היו יכולים להתנות שיהיה מוסף: שם בא"ד.

מיהו אפשר לומר פשלא באו: ק"ק דא"כ הוי אלול מעובר ונהרי מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר פדפריה לקמן (דף ל"ב) על מה דתניא ביום שני ירד ר' חנינא וצ"ע: שם דף ל"א ע"א בגמרא וקמפלגי בדרב קטינא: היום תרועה והט"א הקשו מנ"ל דר' נחמיה פאב"י ס"ל הרי בעצמו מפרש טעמו שלא רצה לחלק בין הפרקים.

ולענ"ד י"ל דהא צריה טעם מה דחקו לר"ע לחלק בין הפרקים. אכן י"ל דאדרבה טעמו של ר"ע היה ג"כ משום שלא לחלק בין שיר של שבת לשיר של שאר הימים דכולם הם מענינו של בריאת אותו יום כמו שמפרש ושל שבת לא הוזכר בו מענין שבת ולכן מפרש על עולם שפולו שבת שבזה הוא מענינו של יום דמדבר משכר הצדיקים ששתולים בבית ה' לעוה"ב והרשעים יאבדו עדי עד ועלי עשור ג"כ מדבר מענין עוה"ב כמ"ש המהרש"א וכיון דעוה"ב נקרא שבת לכן הוי מענינו של שבת וזה טעמו של ר"ע ודאי שנה יספיק נגד טעם דר"נ שלא לחלק בין הפרקים ולכן מפרש בגמרא דפליגי בדרב קטינא דאי

לאו דר"נ ס"ל פאפיי גם הוא ה'ה מ'כריע כדר"ע ומה דקאמר מ'ה ר'א ר"ע לחלק בין הפ'קים לא קאמר רק דאם לא יש גם ב'דרשת ר' עקיבא חילוק בין הפ'קים גם הוא ה'ה מ'כריע פ'דרשת ר"ע: שם מ'כפ'רת ל'כרוב: מ'שמע מ'זה ש'היה ז'ה ב'זמן ח'ורבן בית ראשון וכן פ'תב רש"י ש'בימי י'חזקאל ג'סתלקה מ'כפ'רת ל'כרוב וק'שה דלפי מה דת'נו ש'קלים (פ"ז) ג'גזו ה'ארון ומ'פרש ה'ירושלמי שם ש'היה ז'ה בימי י'אשיהו וא"כ בימי י'חזקאל לא ה'ה עוד כ'פ'רת א'כן י"ל ד'מימ'רא דר' יוח'נן ד'הכ'א א'זיל א'ליב'א סתמ'א דמת'ניתן ד'יומ'א (ד'ף נ"ג) דס"ל ד'ארון ג'לה ל'כ'בל או יש לומר דלמ"ד ג'גזו ה'ארון כ'בר ג'סע'ה הש'כינה בימי י'אשיהו מ'כפ'ורת ל'כרוב וב'זה א'תי ש'פיר ד'יאשיהו ג'זו ה'ארון דאע"ג ד'הירושלמי מ'פרש ש'רא'ה ש'הבית ע'תיד ל'יח'רב מכ"מ ה'י א'פ'שר ל'המתין עד סמוך לח'ורבן ו'הרי ל'יאשיהו כ'בר ב'א ה'בטח'ון ד'בימי'ו לא י'ח'רב ה'בית כ'דכתיב ב'קרא א'בל לפ"ז י"ל ד'ג'זו ע"י ש'רא'ה ב'רוח הק'דש ש'כ'בר ג'סתלקה הש'כינה מ'כפ'רת ש'על ה'ארון: שם וכת'ב ו'ירכב על כ'רוב: רש"י פ'תב ד'לא ג'רסינו כ'ן ד'ה' קרא ב'מצ'רים כ'תיב ובלא"ה מוכ'ח כ'ן דלפי ג'ירס'א דלפ'נינו מ'כפ'רת ל'כרוב ומ'כרוב ל'כרוב ומ'כרוב ל'מפת'ן ה'וי ל'יה י"א מ'סעות: שם אר"י ש'שה ח'דשים ג'תעפ'כה ש'כינה: ה'מהרש"א בח"א פ'תב ש'הש'שה ח'דשים ה'ה מ'עש'רה ב'טבת ש'ב'אה ה'עיר ב'מצור עד ת'שע'ה ב'תמוז ש'הובקע'ה ה'עיר ע"ש ש'ה'ארי'ה ב'זה וד'כ'ריו ת'מוהין ש'הרי לא ש'שה ח'דשים א'לא י"ח ח'דשים ה'יו מ'עת ש'ב'א י'רושלים ב'מצור עד ה'ובקע'ה כ'דכתיב (י'רמ'ה נ"ב) ו'יהי ב'שנ'ה הת'ש'יעית ל'מלכו ב'חודש ה'עש'ירי כ'עש'ור ל'חודש ב'א ג'בוכדנ'צר וגו' ותב'א ה'עיר ב'מצור עד ע'שתי ע'ש'רה ש'נה ל'מלך צ'דקיהו ב'חודש ה'רביעי ב'תשע'ה ל'חודש וגו' ותב'קע ה'עיר ה'רי ש'היתה ב'מצור מ'שנת ת'שע ל'צדקיהו עד ש'נת ע'שתי ע'ש'רה ול'מלכי י'שר'אל מ'ניסן מ'נין א"כ ה'וי מ'טבת ש'נת ט' עד ת'מוז ש'נת י"א ש'מנה ע'ש'ר ח'דשים וצ"ע: שם וכן ג'זו ג'לת'ה ס'נהד'רין: רש"י כ'תב ד'הנה ג'ליות ד'ס'נהד'רין ב'בית ש'ני ה'וי וכת'ב ה'מהרש"א ד'מלש'ון כ'נג'דן מ'שמע דגם ב'ח'ורבן בית ראשון ג'לו וכ'נ'רא'ה ג"כ מ'מה ד'יליף ר"א מ'פסוק ד'ישע'יה כ'ן.

ולענ"ד א'ד'רבה מ'לש'ון כ'נג'דן מ'שמע כפ'י רש"י ד'כ'נג'ד ס'לוק הש'כינה ש'כ'בית ראשון ה'ה ג'לות ס'נהד'רין ב'בית ש'ני ומ'מה ד'מיי'תי מ'פסוק אין ר'א'ה ד'י"ל ד'ישע'יה ג'ב'א על ח'ורבן בית ש'ני ד'כמו כ'ן א'מרינו סוף מ'כות ד'נבואות אורי' ג'תק'י'מה ב'ח'ורבן בית ש'ני: שם ע"ב ב'מת'ניתן הת'קין ר'יב"ז ש'אפ'ילו ראש ב"ד: לא ר'איתי ל'רמב"ם ש'הבי'א ת'קנה זו כ'מו ש'הבי'א ש'אר ת'קנות ש'ל ר'יב"ז ואולי י"ל כ'ין ש'הרמב"ם לא הבי'א רק ד'ינים ש'נוהגים בזה"ז או ש'ינהגו ל'כש'יכ'נה ב'יהמ"ק ב"ב ו'ה' ת'קנה לא ג'ת'קנה רק מ'טעם ג'מצאת א'תה מ'כש'ילן לע"ל ל'כן לא ה'וי רק צ'ורף ש'ע'ה ד'דלמ'א לא י'הי ז'ה ח'ש'ש לע'תיד כ'ש'יכ'נה ב'יהמ"ק ועל כ'ן לא ב'רור ש'תת'נהג ת'קנה זו גם לע"ל ור'א'ה ל'זה ש'גם מה ד'אמרינו לעיל (ד'ף כ"א) ש'לח ר"ג וכו' ש'לא י'תעפ'בו ה'עדים ש'ב'או זוג א'חר זוג ב'שבת מ'טעם ז'ה ג'מצאת א'תה מ'כש'ילן לע"ל לא הבי'א ה'רמב"ם: שם ב'גמ'רא א'בל ה'כ'א ע'בד ל'נה ל'איש מ'לנה: ה'יום ת'רועה והט"א הק'שו ד'ש'ני ט'עמים ס'ותרים זא"ז מ'דקאמר לע'נין ק'ידוש ה'חודש ה'טעם ד'א'תה מ'כש'ילן לע"ל מ'שמע ה'א לאו ה'כי צ'ריף ל'ילך א'ח'ריו ו'הדר קאמר לע'נין ל'נה ה'טעם ד'ע'בד ל'נה ל'איש מ'לנה מ'שמע ה'א בלא"ה אין צ'ריף ל'ילך א'ח'ריו ולענ"ד י"ל ד'מה דקאמר א'בל ה'כ'א ע'בד ל'נה אין ז'ה ט'עם לע'צמו א'לא לומר ל'מה לא ש'י'ף גם ב'זה ד'א'תה מ'כש'ילן לע'תיד ל'ב'א ד'אפ'ילו א'תה מ'צ'ריכו ל'ילך א'חר ראש ב"ד ח'וז ל'מקום ה'נע'ד

עכ"ז לא ימנע מללנות דעבד לנה לאיש מלנה ומיד פשלנה על מנת פן לנה שיהיה הולך אחר המלנה בכל ב"ד שירצה: שם צריך שיריש רובע לקינו: הט"א הביא פאן קושית התוס' בכריתות (דף ט') למה גם בשאר מחוסרי פפרה לא תקנו פן ועיין מה שפתי שם בספרי ע"ל ב"ד שיריש רובע לקינו: שם רובע לקינו: עיין מה שפתי בזה בספרי ע"ל בכריתות (דף ט') בשוב שיטת רש"י שהקשו התוס' עליו: שם ואידך פלוגתא: בט"א הקשה הא משנה שלמה שנינו בסוטה (דף מ"ו) משרבו המנאפים פסקו המים המרים וריב"ז הפסיקו ולימא דהינינו אידך התקנה ומה שתירץ דתקנה זו לא הנה דבר חדש לגמרי דכבר קודם שהפסיקו ריב"ז לא הנה משקים לאשת המנאף.

לענ"ד דוחק הוא דהיכן מצאנו פן אכן לענ"ד יותר נראה דבזה לא שייך תקנה דעשה על פי הפתוב דכתיב לא אפקוד על בנותיכם וגו' וכנראה ג"כ מהלשון של המשנה דקאמר שגאמר משמע מזה שריב"ז לא הורה רק מה שצנה הפתוב פשראה שהגיע העת לזה פשרבו המנאפים וכמו שהעיר הט"א בעצמו רק שהשיב על זה שהרי רנב"י אמר לעיל שריב"ז כר' יהודה ס"ל דקאמר יום הגף מן התורה הוא אסור וריב"ז דרש והתקין וא"כ גם בתקנה זו נימא הכי אבל לענ"ד זה אינו דשם קאמר דרש והתקין דהינינו שדרש דעד ועד בכלל והתקין על פי זה דיום הגף פולו אסור וכיון דמצאנו בזה פלוגתא דתנאי אי עד ועד בכלל או לא שייך בזה שהתקין ריב"ז על פי מה שדרש אבל במה שהפסיק מים המאחרים לא הנה צריך דרשה פיון שפפורש בפסוק.

ולכן לא שייך לחשוב את זה בכלל תקנותיו: שם הלבין היו שמחים: הי"ת כתב שיש לספק מפני מה לא רצו שיהיה מציצין אם בשביל שלא יהיו שמחים פשילבין ויחדלו מלהתפלל ולשוב בתשובה פראוי או שלא יהיו עצבים פשלא ילבין וריעא מזליהו ע"י פן והניח בצ"ע.

ולענ"ד יש לפשוט דהנה הטעם שלא יהיה שמחים מדפריך לקמן בימי ריב"ז מי הנה לשון של זהורית מלבין ומאי קושיא דילמא ה"ק פיון דהיו מציצין קודם עת ריב"ז ואם הנה מלבין דוקא היו שמחים אבל פשלא הלבין היו עצבים לכן פשראה ריב"ז בארבעים שנה שתמיד הנה מאדים לא רצה שיראו וריעא מזליהו על פן תיקון שיהיו קושרים בסלע במקום שלא יראו אלא נדאי משמע דעיקר הטעם שרצו שלא יראו הנה מפני שהיו שמחים פשהלבין ולכן פריך שפיר פיון דבימי ריב"ז לא הלבין לא הוצרה לתקנה זו וכן משמע דלא משום שהיו עצבים תקנו שפיומא דמניתי ברייתא זו איתא לא הלבין היו עצבים ומתביישים ונהרי במה שהיו מתביישים ודאי ליכא חשש לרעה אע"כ דה"ק דאע"ג דבלא הלבין היו עצבים ומתביישים וטוב להם מכ"מ פשהלבין היו שמחים ולא שבו פראוי ולכן התקינו שלא יהיו רואים: שם על פתח האולם: ביומא (דף ס"ח) אמר ר' ישמעאל שהנה קשור על פתחו של היכל ולא מצאנו שיש פלוגתא בזה וגם אי נימא דר' ישמעאל פליג וס"ל דלא על פתחו של אולם אלא על פתחו של היכל הנה קשור קשה דלדידיה למה התקין ריב"ז לקשור בסלע דעל פתח ההיכל ודאי לא היו יכולים להציץ פיון שפרכת של אולם הנה מפסיק ועיין בירושלמי דיומא (פ"ו) שהובא שם ג"כ הך מעשה ושם נאמר שהי קשור בפתח ההיכל וצ"ל דאע"ג דהפרכת של אולם הנה מפסיק מכ"מ פשונכנס ויצא הכה"ג היו מגביהים לו את הפרכת כדאמרנו (תמיד פ"ג)

והיו מציצין פשנכנס לק"ק להוציא הכף והמחטה ולהיכל להקטיר קטרת שהיה פשפכר
נשלח השעיר למדבר: שם ב"ד ר"ה אלא למקום הנועד.

של ישיבה: בירושלמי איתא פינו מתניתן למקום הנועד של חדש והמפרש שם הקשה
מזה על דברי רש"י אמנם לא ידעתי מאי קושיא דהיכן מצאנו שהמקום נעד של חדש
אינו מקום נעד של ישיבת ב"ד ומפני שמתניתן קאמר סתם למקום הנועד הוצרך רש"י
לפרש איזו נעד וכתב שהוא מקום ישיבת ב"ד והירושלמי ג"כ לזה נתפנון וקאמר מקום
הנועד של חדש דהיינו במקום ישיבת ב"ד שפקדשים שם את החדש.

הן אמת שלפי מה שפיתבו התוס' לעיל (דף כ"ה) הי' עין טב המקום שקדשו שם את
החדש אבל רש"י לשיטתו אזיל דפירש שם דרק מפני גזירה לא רצה רבי לקדש החדש
במקום ישיבתו ומזה נראה דעתו דלעולם מקום ישיבת הב"ד הגדול היה מקום קידוש
החדש ולכן לשיטתו אין סתירה לדבריו מהירושלמי: שם בתוס' ד"ה רובע.

מוכח בהדיא דהוי רובע דינר: פכר העיר הי"ת על מה דאמרנו בכמה דוכתי דשקל דילן
הוא מחצית השקל וכן פתב הרמב"ן בחנמש הביא התוס' יו"ט (שקלים פ"ג מ"ו) שהעם
קורין שקלים למחצית השקל ששוקלין בכל שנה ולהכי תנו שם הנותן סלע ונוטל שקל
ע"ש ולפ"ז אין פאן סתירה דבפרייתו איירי מסלע דקאמר פכש בסלע וסלע הוא שקל
של תורה ומזה הוא רובע דהיינו רובע דינר של תורה החלק ששה עשר אבל רש"י פתב
הכא רובע שקל דהיינו מה שקורין העם שקל וכיון דשקל של תורה הוא סלע של ד'
דינרין גם לשקל שקורין העם פן מחשבין ד' דינרין וא"כ הוי רובע דינר של תורה חצי
דינר של העם ועוד יש לומר דהנה רש"י בפרייתו (דף ח') ד"ה קנן פתב קנן ברבעתים
ב' קנן בשני רביעי דינר פסף ל"א רבעתים לשון חצי הוא עכ"ל ולכאורה משמע דל"א
מפרש דכל קן עמד בחצי דינר וא"כ יקשה על מה דאמר שם (דף י') דלא מיייתי אלא חד
משיתסר בעשירות דמשמע דקן מחירו רובע דינר אבל י"ל דהל"א מפרש פיון דיולדת
בעשירות מביאה פכש ועוף ובדלות ב' עופות דהיינו קן שלם א"כ הוי חד פרידה
שמביאה תחת פכש אחד מט"ז דהפרידה האחרת היא מביאה שנה לקרפן של עשירה
אבל לעולם קן שלם דהיינו ב' פרידות מחירו חצי דינר ולכן הגר דצריף להביא קן שלם
צריף להפריש חצי דינר ומה שפירש רש"י בכריתות (דף י') דרובע הוי מחיר של קן
שלם פירש על פי פירוש הראשון של (דף ח') והכא פירש על פי פירוש השני שם:

שם ד"ה ובקיש.

הוי מצי פריף ליה: לענ"ד י"ל דלא פריף ליה דהוי קאמר מערימין דהיינו לכתחלה נהרי
לכתחלה לא יכול לחללו על ש"פ גם בהקדש לא בלבד למ"ד דחללו בדיעבד דוקא אלא
אפילו למ"ד לכתחלה הרי פתבו התוס' שם בב"מ (דף נ"ז) דזה דוקא בטעה אם צריף
להשלים אבל לכתחלה במזיד לכ"ע אסור להונות להקדש ע"ש וא"כ ה"ה למעשר שני:
שם דף ל"ב ע"א במתניתן וכולל מלכיות עמהן: נראה שטעם ריב"נ הוא פיון שמלכיות
הוא להמליף ולהקדיש שם הקב"ה הוא מעין קדושת השם לכן פולל עמהן אבל מכ"מ
אינו תוקע שלא להפסיק בקדושת היום בין תקיעות מלכיות לזכרונות אבל ר"ע סובר
שאעפ"י שמלכיות הוא מעין קדושת השם ולא מעין קדושת היום מכ"מ עדיף טפי לכלול
עם קדושת היום ולתקוע מלהזכיר ולא לתקוע: שם בגמרא ת"ר מנין שאומרים אבות:

הפ"י תימה למה מביא זה בר"ה הרי בכל השנה מברך אבות וגבורות וקדושת השם ומה שפירץ דה"א פיון שאומר מלכיות זכרונות שופרות לא יאמר ג' ראשונות דמברכה בשבחו של מקום לענ"ד אינו מספיק דאפתי יקשה למה תשיב עבודה והודאה וב"כ שהם ג"כ בכל השנה ולכן נ"ל דעל מתניתן ל"ק פיון דפליגי ריב"נ ור"ע בסדר ברכות של מלכיות לכן נקט כל הסדר של שאר הברכות ג"כ ולכן פתח מתניתן סדר ברכות אומר אבות וכו' ועל הברייתא ל"ק דבתוספתא באמת לא פתוב הך מניין שאומרים אבות וכו' הקא אלא פתח ר"א אומר שבתון זכרון וכו' כמו דאיתא לקמן ומה דמייטי הקא הוא מברייטא דמגילה ואידי דמפרש מניין שאומרים מלכיות זכרונות שופרות מייטי ג"כ בגמרא מה דאיתא בברייתא דמגילה מניין שאומרים אבות מדהזכיר זה במתניתן דכאן.

שוב בא לידי הריטב"א וראיתי שהעיר ג"כ על קושיא זו ע"ש והנלענ"ד פתבתי: שם אומר לו ר"ע מפני מה: לענ"ד יש לומר דר"א ור"ע ביה פליגי דהנה בתגיגה (דף י"ח) איתא ר"ע אומר אינא צריף וכו' ללמדך שאסור בעשיית מלאכה ע"ש ודרשה זו איתא ממה דכתיב אלה מועדי ה' מקראי קודש וגו' דדרש ר"ע על איסור עשיית מלאכה בחה"מ כנראה מדברי רש"י שם וע"ש בט"א שפ"א ג"כ הכי ולכאורה קשה דר"ע סותר את עצמו דהקא דרש מקראי קודש על קדושת היום ושם דרש כר"א על עשיית מלאכה אמנם לק"מ שהרי גם הקא לא אומר ר"ע שאין לדרוש ג"כ ממקראי קודש איסור מלאכה רק שאמר למה לא נאמר שבתון שפתוב ראשון קאי על מלאכה ולכן שם דכתיב מקראי קודש ברישא דרש על מלאכה לכל הימים דנקראו מועד דגם חוה"מ בכלל ולפ"ז י"ל דגם ר"א דרש איסור מלאכה בחוה"מ כר"ע שם ונראה לו דחוק לחלק בין דרשת מקרא קודש לדרוש בר"ה על קדושת היום ובאלה מועדי ה' על איסור עשיית מלאכה ולכן דרש תרנוייהו על איסור מלאכה אבל לר"ע ניחא ליה לדרוש שבתון דכתיב ראשון על מלאכה ובפולגתא דר"א ור"ע בפ"א מקראי קודש מצאנו ג"כ עוד פולגתא דתנאי דממה שאמר ר' יונתן בתגיגה (שם) תאמר בחוה"מ שקרוי מקרא קודש הואיל וקרוי מקרא קודש דין הוא שאסור בעשיית מלאכה נראה שדרש מקרא קודש על עשיית מלאכה ובשבועות (דף י"ג) מייטי ספרא דתנאי לא התענה בו ולא קראו מקרא קודש ועשה בו מלאכה מניין כו' וע"ש ברש"י ותוס' הרי שקראו מקרא קודש קדושת היום וזהו כדרשת ר"ע פאן: שם רבי יוסי בר"א אומר אינו צריף: לענ"ד י"ל דניחא לרבי לילף מסמוכין ולא מקרא דר"א בר"א דאי מהא איתא הוי ליה להקדים זכרונות למלכיות שהרי פתיב אני ה' אלהיכם אחר והי' לכם לזכרון לכן ניחא ליה לרבי לילף מסמיכות אני ה' אלהיכם לקרא דבחודש השביעי דבפסוק זה כתובים פסדר אני ה' אלהיכם למלכיות זכרון לזכרונות ותרועה לשופרות: שם לכל מקום שנאמר בו זכרונות: הט"א פתב דבגין אב זה על פרחף לא קאי רק על יוה"כ של יובל שהרי בתעניות שנאמר בו ונזפרתם לפני ה' אלהיכם שהרי בתעניות לא היו תוקעים מלכיות דבתענית (פ"ב) איתא רק זכרונות ושופרות ולענ"ד לא ידעתי איך יש לפרש הך פל מקום שנאמר בו זכרונות ליוה"כ של יובל שהרי שם לא נאמר זכרון ואם במה שהוא בכלל מועדיכם כמו שכתב הט"א לא שייך בזה פל מקום שנאמר זכרונות אלא הכי ה"ל למימר מה ת"ל אני ה' אלהיכם ללמדך שיהיה מלכיות עמהם שהרי רק על זכרון שבפסוק זה קאי ולכן נלענ"ד דלא כט"א אלא דמה דקאמר ר"א בר"א לכל מקום שנאמר בו זכרונות קאי על תענית ג"כ

וס"ל דבתעניות ג"כ תקעו למלכות או דס"ל פאביו רבי יהודה דאמר בתענית שם (דף ט"ו) דגם זכרונות ושופרות לא היו מזכירים אלא רעב פי יתיה בארץ וכו' ומתניתן דתענית דלא תשיב רק זכרונות ושופרות אתיא פרי דיליף מסמיכות דאני ה' אלהיכם לחדש השביעי דמזה לא ידענו רק של ר"ה ושל יוה"כ של יובל דילפינו מגז"ש ומתקשש מהדדי פדאמרינו למפן (דף ל"ד) ועל תעניות לית לן קרא ועוד י"ל שהרי בתענית שם נאמר דתקעו בברכה של גואל ישראל קודם שתקעו לזכרונות ושופרות ויש לומר דהיינו תקיעה דמלכות דמה שנקרא הקב"ה גואל ישראל ממליכים אותו ישראל שהוא ה' אלהיהם ובלא"ה אני תמה על הט"א שפשיטא ליה דבמלקמה לא תקעו מלכות שהרי בתענית (דף י"ז) אמרינו לפי שאין אמרים זכרונות ושופרות אלא בר"ה וביובלות ובשעת מלקמה ע"ש משמע ששנים להדדי וכן נראה מדברי רש"י שם שכתב ולא אתפרש מנ"ל דאמר ברכות ופסוקי מלכות זכרונות ושופרות בשעת מלקמה עכ"ל.

הרי דפשיטא ליה לרש"י שהיו תוקעים למלכות וקושית רש"י מנ"ל לענ"ד י"ל דר' יהודה ס"ל פבנו ר' יוסי הקא ויליף מבנין אב שפול מקום שנאמר זכרונות ג"כ מלכות עמהם וה"ה ג"כ לשופרות שהרי שופרות ע"כ בקרא דוכי תבאו מלקמה פתיב ג"כ דאל"כ מנ"ל בתעניות שופרות והקושית רק מנ"ל מלכות וזה אתי מבנין אב דכאן וכיון דלר"י בר"י תקעו למלכות זכרונות ושופרות כמו בר"ה ויוה"כ של יובל אמרו ג"כ הברכות והפסוקים פן: שם למימרא דעבריה לאול: אין להקשות דלמא היה בעת ששהו העדים לבא ונהגו אותו יום קודש ולמחר קודש דיש לומר שהרי המעשה היה בימי רשב"ג בנו של ר"ג דיבנה וכבר מקודם משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז דמקבלים עדות החודש כל היום ועוד דאע"ג דנהגו אותו יום קודש ולמחר קודש מכ"מ לא תקעו ולא ברכו תפלת מוסף באותו יום עד למחר דבזה לא שייך קלקול: שם רב יוסף אמר כנגד עשרת הדברות: עיין פירוש רש"י ולענ"ד י"ל דמר אמר חזק ומר אמר חזק ולא פליגי דטעם דר' יוחנן כנגד עשרה מאמרות שייך על מלכות פדאמרינו לעיל שברא הקב"ה עולמו ומלך עליהם וטעם דרב יוסף שייך על זכרונות על שם הפתוב זכור את יום אשר עמדת בחורב שנתנו עשרת הדברות וטעם דרבי לוי דהללוהו בתקע שופר שייך על שופרות: שם הי ניהו ויאמר דבראשית: הי"ת הקשה דעל מתניתן דאבות בעשרה מאמרות נברא העולם ה"ל להקשות פן ואיך שייך זה להא דר' יוחנן ומה שתיגרץ בשם י"מ דעל מתניתן י"ל כנאמר בזוהר ויאמר ה' אלהים לא טוב היות האדם לבדו הוא מאמר העשירי אבל מר' יוחנן שאמר שבהן נברא העולם פריף שפיר דליכא למימר דהך ויאמר ה' אלהים הוא העשירי דע"י דיבור זה לא היה הבריאה עכ"ד ולא הבנתי שהרי ויאמר אלהים נעשה אדם הוא ודאי בכלל העשרה מאמרות והלא גם ע"י דיבור זה לא היה הבריאה דאס"פ פתיב ויברא אלהים את האדם ומ"ש פריאת אדם מבריאת חנה דבשניהם פתיב בתחלה הדיבור ואס"פ הבריאה אבל לענ"ד אין פאן קושית די"ל דבאמת לא על ר' יוחנן אלא על מתניתן קושיתו אלא פיון דעל אבות אין גמרא סידר הקושית פאן ועיין בסופה (דף י"ד) שכתב רש"י פעין זה לענין קושית על מתניתן דסדר טהרות: שם בדבר ה' שמים נעשו: הט"א הקשה הרי בכתובות (דף הי) אמרינו גדולים מעשה צדיקים וכו' דאלו במעשה שמים וארץ פתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים וכו' אלמא שמים וארץ בינדים נבראו ולא במאמר בלבד והניח בקושיתא ולענ"ד לק"מ עפ"י

גמרא דחגיגה (דף י"ב) דאמרין שם קשיא קראי אהדדי אמר ר"ל כשנבראו ברא שמים ואח"כ ברא ארץ וכשנטה נטה הארץ ואח"כ נטה שמים ע"ש הרי דמוקי קרא דמקדים ארץ לשמים על הנטיה וא"כ גם קרא דידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים איירי בנטי' וזה נקרא מעשי ידי הקב"ה אבל הכריאה שפתוב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ הנה במאמר: שם במתניתן אין מזכירין זכרון: הי"ת הקשה למה הזכיר זכרון קודם מלכות אכן כבר תירץ התוס' יו"ט שהוא לשון נופל על לשון פיון דאמר אין מזכירין אכן זה גופא צריך טעם למה אמר אין מזכירין ולא אין אומרים וי"ל דקמ"ל דאפילו אמר העשרה פסוקים פהלכתו ורצה להוסיף של פורענות ג"כ אעפ"י שמוטר להוסיף על העשרה פסוקים כמש"כ הראשונים מכ"מ לא יזכיר של פורענות דבזה שנייף יותר לשון הזכרה כדאמרין לקמן בגמרא אדכורא ריתתא לא מדכרינן.

וכן יש לפרש במה דאמר לקמן אין מזכירין זכרון של יחיד שאין מזכירין אפילו ליותר מן י' פסוקים: שם בתוס' ד"ה מתחיל. וי"ל משום דקראי דתהלים משלי ואיוב קדמו לנביאים: לכאורה אין זה מספיק שהרי הושע שופטים ומקצת שמואל קדמו לתהלים משלי ואין לומר דכתובים קדמו פלם לנביאים דז"א שהרי מגילת אסתר עזרא דניאל וד"ה אחרו לנביאים אבל י"ל בישוב קושית התוס' פיון דהפסוקים שמזכירים מכתובים הם רק מתהלים והפסוקים מנביאים הם מישעיהו ירמיהו זכריה לכן מזכיר כתובים קודם לנביאים פיון דדוד קדם לנביאים האלה ואולי זה ג"כ פוננת התוס' והרא"ש דאמרי לא הזכיר רק מתהלים שאמרו דוד אבל לא ידעתי לאיזה צורך הזכירו דמשלי איוב קדמו לנביאים שאעפ"י דאם ירצה יכול להזכיר גם מאלה פסוקים הלא כמו כן יכול להזכיר ג"כ מיהושע שופטים שמואל שקדמו לכתובים או מדניאל עזרא ד"ה שאחרו לנביאים: שם ע"ב בגמרא וכתובי ה' צבאות יגן עליהם: הט"א דקדק לענגן מה מביא פסוק זה ולענ"ד י"ל משום דבשאר פסוקים שמביא מפנרש דאיירי בפורענות אה"ע אבל בהך פסוק וה' אלהים בשופר יתקע לא כתיב מפנרש דאיירי באוה"ע ולכן מיייתי מה שכתוב אחריו וה' צבאות יגן עליהם דהיינו על ישראל מכלל דפסוק דלפניו בפורענות דאוה"ע מייירי: שם אינו פזכרונות: המהרש"א ח"א פתב הטעם דפקידה הוא דבר שפא מעת לעת דוקא מה שאין פז זכירה שהוא לעולם בלי הפסק ולענ"ד צ"ע שהרי כתיב ותפקדנו לבקרים והוא בלי הפסק פנראה מסיפא דקרא דכתיב לרגעים תבחנונו וכן איפכא לענגן זכירה דכתיב זכור את אשר עשה לה עמלק ודי אם מזכיר פעם אחת בשנה ולענ"ד יש לומר דטעמין דר' יהודה דס"ל דאינה פזכרונות דס"ל דפקידה אינו זכרון מממש אלא עיוני בעלמא כדאמרין לעיל (דף ט"ז) ולכן גבי שרה כתיב אחר וה' פקד את שרה ויעש ה' לשרה כאשר דיבר דגז"ד לא הנה בעת הפקידה אלא אחר הפקידה כמו שכתבתי לעיל ולכן כל מקום שהפקידה היא יותר מעיון בעלמא אלא זכירה מממש כפל הכתוב כדכתיב פקוד יפקוד אלהים אתכם פקד פקדתי אתכם וכן פקדתי את אשר עשה לה עמלק סיים ועתה לה והפית וגו' פי' אחר שעלה לעיון בעלמא לפני גזרתי עתה שתלה ותפה את עמלק: שם פיון דאמרי רבים מנייה: לענ"ד פי' רבים הוא כל ישראל דוקא ולכן ויזכור אלהים את רחל אע"ג דמזכירה זו באו שני שבטים אפרים ומנשה עם כל זה אין לומר לזכרונות דלא מקרי רבים בענגן זה אפילו לר' יוסי: שם זמרו למלכנו: רש"י פירש דר' יהודה לא חשיב ליה דלא אמליכתייה אלא על אומה אחת וק"ל דא"כ קרא דה' אלהיו

עמו ותרועת מלך בו ג"כ ליפא מלכות דהא בנה ג"כ אמליכתיה רק על ישראל ובהא ר' יהודה עצמו ס"ל לקמן דהוי מלכות וכן ע"כ ס"ל ג"כ דויהי בישורון מלך הוא מלכות דאל"כ לא משפחת ג' מלכות לר' יהודה בתורה ונהרי בנה פתיב בישורון מלך.

וראיתי בט"א שהקשה ג"כ על פי רש"י מהא דאמרין לעיל דבכתמה שפוכה אמלוד עליכם ליפא מלכות משום דפורענות הוא ול"ל טעם זה תיפוק ליה דלא אמליך רק על ישראל ומירץ דהו טעמי צריך למאן דלא ס"ל כר' יהודה ותימא דמה יענה על ותרועת מלך בו ניהי בישורון מלך דמודה בהו ר' יהודה דהוי מלכות ועוד דמה דבעינן מלכות ליה לעיל מקרא דאני ה' אלהיכם ונהרי זה ג"כ על ישראל נאמר הרי דעיקר מלכות הוא על אומה ישראל ולכן לולא פי רש"י הי' נלענ"ד דטעמיה דר' יהודה דלא חשיב אלא אחת עפ"י מה דאמרין דפרט וכלל נעשה כלל מוסיף על הפרט וריבה הפל ובזה הפרט נבטל לגמרי וכלא יחשב משא"כ בכלל ופרט וכלל דבזה הפרט ממעט מה שאין כעין הפרט ולכן פאן דכתיב בתחלה זמרו למלכנו שהוא הפרט ואח"כ פי מלך כל הארץ אלהים נעשה הכלל מוסיף על הפרט ולא נחשב הפרט כלל: שם אינה אומרה כל עיקר: הקשה הי"ת ל"ל פלוגתא זו הא מרישא שמעינן ולענ"ד י"ל דפלוגתא דרישא הנה אפשר לפרש דר' יוסי סבר דאומר אותו הפסוק בעצמו עם זכרונות ופעם שני עם שופרות וכן עם מלכות ועם שופרות ובהא פליג ר' יהודה וס"ל דאינו אומר פסוק א' שני פעמים אלא אומר עם זכרונות ושוב אינו אומר עם שופרות וכן דאמר עם מלכות שוב אין אומר עם שופרות אבל אם לא אומר עם זכרונות או מלכות ה"א דמודה ר' יהודה דאז אומר עם שופרות לזה קמ"ל דאפילו יום תרועה ינהי לכם דעיקרו גבי ר"ה מכ"מ לא יצא ידי שופרות: שם אינה מלכות: ק"מ מ"ט דר"י הרי עיקר ילפוטא דבעינן מלכות הוא ממה דכתיב אני ה' אלהיכם פדאמרין לעיל הרי דאלהות נקרא מלכות: שם מפני מה אין ישראל אומרי שירה לפניך.

מה שמ"ה שואלים פן משום דאמרין בחולין (פ' ז') דאין רשות למ"ה לומר שירה עד שישאל אומרים שירה ולכן על שמעונכבים לומר שירה בר"ה ויוה"כ שואלים פן ועוד י"ל עפ"י מה דאמרן (ספ"ד דסנהדרין) כשטבעו מצריים בים ורצו מ"ה לומר שירה אמר הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם מבקשים לומר שירה הרי למ"ה לא ניתן רשות לומר שירה אז אף שישאל אומר שירה ולכן י"ל דמ"ה יודעים מאז שאמר להם הקב"ה כשמביא פורענות אין ראוי לומר שירה שע"כ ר"ה ויוה"כ שרשעים גדונים למיתה ג"כ אין ראוי לומר שירה בהם אבל שואלים למה ישראל אין אומרים שירה כמו אז הרי הם בטוחים שיצא כאור משפטם אשר ע"כ לובשים לבנים (וכמו שהקשה היום תרועה) אבל הקב"ה השיב אעפ"י שבטוחים בחסדי מכ"מ כשהמלך יושב על פסא דין ועדין ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו שלא נגמר הדין עדין גם להם אין ראוי לומר שירה אף שבטוחים שארחם עליהם: שם ואין עשה דוחה ל"ת ועשה: ה"רן והריטב"א פתבו דקושטא דמילתא קאמר אבל בלא"ה אינו דוחה דלא הוי בעידנא.

אכן השבולי לקט פתב בשם ר"ת הביאו המג"א סי' תמ"ו דשופר הני עשה דרבים ולא בעינן בעידנא ובט"א הקשה לשיטה זו דעשה דרבים דחה גם שלא בעידנא דא"כ לחזקה ורבה ואפ"י דס"ל די"ט רק ל"ת הוא אמאי שופר לא דחי יו"ט ולענ"ד י"ל דבלא"ה

קָשָׁה ל"ל טַעֲמָא דיו"ט עֲשֵׂה וּל"ת תִּפְּוֹק לִיָּה דְהָא כָּל הַנִּי דְחָשִׁיב דְיֵשׁ בְּהֶם חֲלוּל יו"ט
אִינוּ קִיּוּם הַמְצָנָה אֲלָא מְכַשִּׁירי מְצָנָה כְּגוֹן לְחַתְּנָה שׁוֹפֵר אוֹ לְהִבְיָאוּ מַחוּץ לְתַחֲוּם בְּזָה
לֹא מְקַיֵּים הַמְצָנָה רַק מְכַשִּׁיר הַמְצָנָה וְהָרִי אֲפִילוּ בְּמִצְוֹת שְׂדוּחִין שְׁבַת וּי"ט כְּגוֹן מִיָּלָה
מִכ"מ מְכַשִּׁירי מְצָנָה כְּגוֹן לַעֲשׂוֹת אֵיזְמֵל לְמִיָּלָה לֹא דְחִי שְׁבַת וּי"ט וּא"כ ל"ל טַעֲמָה
דְיו"ט עֲשֵׂה וּל"ת הוּא.

וּצ"ל ג"כ כַּמֶּש"כ הֶר"ן דְּקוּשְׁטָא דְמִיָּלְתָא קְאָמַר אֲבָל מִכ"מ בְּלֹא"ה לֹא דְחִי וּבְזָה גַם
לְשָׂאָר אֲמוּרָאֵי דִס"ל דְיו"ט רַק ל"ת הוּא ג"כ א"ש: שֵׁם דָּף ל"ג ע"א בְּגִמְרָא אָמַר רַבִּי
אֲלֻעָזָר וְאֲפִילוּ בְּשִׁבְתָּ: הַתּוֹסְפוֹת וְכֵן הֶר"ן וְהָרִיטְבֵּ"א מְפָרְשִׁים דְאֵינְרִי בִר"ה שְׁחָל לְהִיּוֹת
בְּשִׁבְתָּ אֲבָל הֶרְמֵב"ם ה' שׁוֹפֵר (פ"ב) כְּתִב הַתִּינּוּקוֹת שְׁלֹא הִגִּיעוּ לְחִינּוּף אִין מְעַכְבִּין
אוֹתָם מִלְתַּקּוּעַ בְּשִׁבְתָּ שְׁאִינְהָ יו"ט שְׁל ר"ה וּמִן תָּר לְגָדוּל שְׁיִתְעַסֵּק עִמָּהֶם כְּדִי לְלַמְּדוֹן
בְיו"ט בִּין קֶטֶן שְׁהִגִּיעַ לְחִינּוּף בִּין קֶטֶן שְׁלֹא הִגִּיעַ לְחִינּוּף שְׁהִתְקִיעָה אִינְהָ אֶסְוֵרָה אֲלָא
מִשׁוּם שְׁבוֹת עַכ"ל.

וְכַתֵּב הֶרֶב הַמַּגִּיד וְכַתֵּב רַבִּינוּ בְּשִׁבְתָּ שְׁאִינְהָ יו"ט שְׁל ר"ה לְפִי שְׁבִיו"ט שְׁל ר"ה שְׁחָל
לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ וְדֹאֵי מְעַכְבִּין אוֹתוֹ שְׁלֹא יֵאמְרוּ שְׁתּוֹקְעִין בְיו"ט שְׁל ר"ה שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ
וְכֵן נִרְאֶה מִהִירוּשְׁלָמִי עַכ"ל ה"ה.

וְזֶה תִימָא דְאֶדְרָבָה בִּירוּשְׁלָמִי כְּתוּב אֵיפְכָא כְּמוֹ שְׁכַתְּבוּ הֶר"ן וְהָרִיטְבֵּ"א שְׁהִבְיָאוּ רְאֵיָה
מִן הִירוּשְׁלָמִי דְאֵינְרִי בִר"ה שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ וְכֵן הָעִיר עַל זֶה הַיּוֹם תְּרוּעָה. וְהַזָּה
בְּרִיטְבֵּ"א כְּשֶׁהִבְיָא הִירוּשְׁלָמִי לְרְאֵיָה לְפִירוּשׁוֹ כְּתִב וְהַמְפָּרֵשׁ אוֹתוֹ בְּשִׁבְתָּ הַסְּמוּכָה לְיו"ט
טוּעָה הוּא וְלִישְׁנָא דְמִתְעַסְקִין עִמָּהֶם מִשְׁמַע דְבִיו"ט שְׁמֹנֶתַר בְּתַקִּיעַת שׁוֹפֵר לְגָדוּלִים
אֵינְרִי עַכ"ל וּלפ"ז י"ל דְהֶרְמֵב"ם מְפָרֵשׁ הִירוּשְׁלָמִי כְּהַמְפָּרֵשׁ שְׁהִבְיָאוּ הָרִיטְבֵּ"א אֲבָל
אֶפְתִּי אִין יָשׁוּב בְּזָה לְמָה שְׁכַתְּבֵהּ ה"ה שְׁיֵשׁ רְאֵיָה מִירוּשְׁלָמִי לְפִירוּשׁוֹ שְׁבִיו"ט הַסְּמוּכָה
לְשִׁבְתָּ אֵינְרִי וְהַנְּלַעַנ"ד דְיו"ט לְהִירוּשְׁלָמִי א"ר אֲלֻעָזָר מִתְנִיתָא בְיו"ט שְׁל ר"ה שְׁחָל לְהִיּוֹת
בְּשִׁבְתָּ וְתַנִּי כֵן מִתְלַמְּדִין מִלְתַּקּוּעַ בְּשִׁבְתָּ אִין מְעַכְבִּין אֶת הַתִּינּוּקוֹת מִלְתַּקּוּעַ בְיו"ט עַכ"ל
וְהַלְשׁוֹן קָשָׁה וְהַמְפָּרֵשׁ כְּבָר הִגִּיעַ בְּדֶרֶךְ רְחוֹק וְלַעַנ"ד א"צ רַק הִגָּהָה קִטְצָה דְתִיבַת
מִתְלַמְּדִין צ"ל מְעַכְבִּין וְהָכִי פִירֵשׁ הִירוּשְׁלָמִי דְמִתְנִיתָן וְדֹאֵי בְיו"ט אֵינְרִי כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵהּ גַם
הָרִיטְבֵּ"א וְעַל מָה דְתַנּוּ אִין מְעַכְבִּין אֶת הַתִּינּוּקוֹת מִלְתַּקּוּעַ דְהֵינּוּ בְיו"ט דְיִיקִינּוּ הָא
בְּשִׁבְתָּ מְעַכְבִּין כְּמוֹ שְׁדִיִיק גַם בְּגִמְרָא שְׁלָנוּ וְהֵינּוּ בְּשִׁבְתָּ שְׁהוּא יו"ט לְזָה מְפָרֵשׁ ר'
אֲלֻעָזָר בְיו"ט שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ דְבְּזָה מְעַכְבִּין וְעַל זֶה תַנִּי כֵן פִּי' תַנִּיא נְמִי הָכִי מְעַכְבִּין
מִלְתַּקּוּעַ בְּשִׁבְתָּ פִי' בְּשִׁבְתָּ שְׁהוּא יו"ט וְאִין מְעַכְבִּין הַתִּינּוּקוֹת לְתַקּוּעַ בְיו"ט כֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ
הִירוּשְׁלָמִי וְכִינּוּן דְבְּגִמְרָא דִילָן מְקַשָּׁה מְדִיוקָא דְמִתְנִיתָן אֶבְרִייתָא וּמִשְׁנֵי כָּאן בְּקֶטֶן שְׁהִגִּיעַ
לְחִינּוּף כָּאן בְּלֹא הִגִּיעַ לְחִינּוּף וְהֶרְמֵב"ם פִּירֵשׁ כִּפִּי' בְּתָרָא שְׁל הָרִי"ף שְׁהִבְיָאוּ גַם הַתּוֹס'
דְלֹא הִגִּיעַ לְחִינּוּף קִיל מִהִגִּיעַ לְחִינּוּף וְהָ שְׁבַת מְפָרֵשׁ בְּסִמּוּף לְיו"ט דְדוֹחֵק לוֹ לְפָרֵשׁ
דְאֵינְרִי בְּמָקוֹם שְׁיֵשׁ בּו ב"ד וּבְכַפְנֵי ב"ד שְׁתּוֹקְעִין בְּשִׁבְתָּ כְּנִרְאָה גַם מִהַתּוֹס' שְׁלֹא רְצוּ
לְפָרֵשׁ כֵן מִמָּה שְׁהִקְשׁוּ וְהִלֵּא אִין מְצָנֹת יוֹם בְּשׁוֹפֵר לְכֵן פָּסַק הֶרְמֵב"ם א"ש עפ"י גִמְרָא
דִילָן וִירוּשְׁלָמִי: שֵׁם בְּתוֹס' ד"ה הָא ר"י.

הַלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי דְנִימוּקוֹ עֲמוֹ: הַפ"י הַקָּשָׁה עַל שִׁיטַת ר"ת דְמָה בְּכַף דְבַעֲלָמָא הַלְכָה
כְּרַבִּי יוֹסִי נִגְד ר' יְהוּדָה דְנִימוּקוֹ עֲמוֹ הָרִי הָכִי סֵתָם מִתְנִיתָן כִּר' יְהוּדָה וְעוֹד הַקָּשָׁה עַל

מה דהביא ר"ת ראיה ממכיל בת שאול שהיתה מנחת תפילין ומאשת יונה שעלתה לרגל הרי התוס' בערובין פתבו דבפסיקתא איתא דמיהו בידן חכמים.

ועוד הקשה על מה שהביא ראיה מפרק אין דורשין שהרי אדרבה משם ראיה להיפוך דמסקינן דאמרו להו אקפו ידיכו וא"כ משמע להדיא שלא היו סומכות כלל ע"ש ולענ"ד ל"ק מידי. שמה שהקשה מסתם מתניתן דהכא הרי כתב הרשב"א שאין זה נחשב סתם מתניתן פיון דלא אתי אלא מדיוקא והפ"י בעצמו הביא דברי הרשב"א שם ומה שהקשה מפסיקתא תמהני שהרי בגמרא בערובין שם מייתי ברייתא דלמיכל בת שאול ולאשת יונה לא מיהו בידן חכמים ומי שבקינן סתמא דברייתא דמייתי בגמרא דילן בלי שום חולק ונחיש למה שפתוב בפסיקתא בשם חז"ל ומה שהקשה דהרי אמרו לנשים אקפו ידיכו אלמא דלא התירו לנשים לסמוך מתוך ג"כ ע"פ מה שפתבו התוס' בערובין שם ד"ה מיכל דלמ"ד דלא הוי רשות לנשים אפילו סמיכה בהקפת יד אסור דמיהו פועל דהההה בקדשים וכמו שכתב גם הרא"ש פאן בשם ראב"ה ע"ש: שם בא"ד מדכתב את ה' אלהיך תירא: כתב המהרש"א לאו מהאי קרא מייתינן ליה התם אלא מדכתב ליראה את ה' ואת ה' אלהיך תירא דדרשינן לרבות ת"ח עכ"ל ותמהתי שהרי בפירוש אמרינן בתמורה (דף ב') ונהתיב את ה' אלהיך תירא האי אזהרת עשה הוא ע"ש הרי מפורש דאזהרה שלא להוציא שם שמים לבטלה אתי מאת ה' אלהיך תירא כדברי התוס' שוב מצאתי קושיא זו בברכי יוסף ח"מ סי' ל"ד ומה דדרשינן בפסחים (דף כ"ב) לרבות ת"ח זה אתי מרביא דאת כדאמרינן שם שדרש כל אתין שבתורה: שם ד"ה תניא וכלא אין מצות היום בשופר: קושיא זו מתורצת עפ"י מה שכתבו הבעל המאור ונה"ר"ן דאירי באותן מקומות שיש שם ב"ד שתוקעין שם בשבת לאחר החורבן: שם בא"ד לא ספינו ליה בידים: עיין מה שכתבתי בזה בספרי ע"ל ביבמות שם: שם ע"כ בגמרא תקיעה דכולהו בבי: אפתי צריך טעם למה נקט תקיעה לשון יחיד ותרועות לשון רבים לכן מדויק יותר גרסת המשנה במשניות שכתוב שם תקיעות לשון רבים: שם חז בבא ותו לא: הרמב"ם בחבורו כתב דשיעור תקיעה כחצי תרועה משום דמפרש תקיעה דכולהו בבי דהיינו השש תקיעות הם פשלת תרועות וכמו שכתב ה"ר"ן בשמו ולפ"ז פליגי מתניתן וברייתא דלמתניתן שיעור תקיעה כחצי תרועה ולתנא ברא שיעור תקיעה כתרועה שלמה אכן לפ"ז צ"ע מה דאמר אב"י לקמן בהא ודאי פליגי ופירש רש"י אע"ג דאוקמתא ברישא לא פליגי אבל בסיפא ודאי פליגי והיינו רש"י לשיטתו דלפירושו לא פליגי ברישא אבל לפי הרמב"ם דברי שא"ג כ"כ פליגי איך שיעור הלשון בהא ודאי פליגי: שם בתוס' ד"ה שיעור.

וצריך ליתנהו בשברים: במהרש"א הקשה דלמה לא יאריך בשבר הרי אם תרועה שברים הוא א"כ אין שבר אחד בתקיעה ועיין מה שתירץ. וביום תרועה כתב שאי אפשר לומר כתיורצו וגם בהגהת אשרי הקשה על הרא"ש כן אבל לענ"ד פונת התוס' והרא"ש כמו שכתב הרמב"ם א קושיא זו בזה הלשון ואיך יהיה שבר דתנא ברא בתקיעה דתנא דידן עכ"ל והוא קרוב למה שתירץ הב"י על קושיא זו בסי' תק"ץ ע"ש: שם בא"ד.

אי אפשר לומר כן: לענ"ד יש ראיה לפי רש"י ממה דתנון במנחות (פ"ג) שני סדרים מעכבים זה את זה שני בזיכים מעכבים זה את זה הסדרים והבזיכים מעכבים זה את זה הרי

דהיכי דקאי על א' קתני זה לחוד וזה לחוד הכי נמי הוי צריף למתני הברכות מעפבות זו את זו התקיעות מעפבות זא"ז ומדקתני התקיעות והברכות מעפבין זא"ז דומיא דהסדרים והפזיזין מעפבין זא"ז וכפי' רש"י ועיין מה שפכתתי למן (דף ל"ד) בישוב קושיות התוס': שם דף לד ע"א בגמרא שאין ת"ל בחדש השביעי: לא ידעתי למה כפל התנא בזה מה שאמר כבר ברישא לענין דבעי שופר ואולי רצה לרמז בזה שלא יקשה היאך גילף מהיקש זה פשוטה לפניה ולאחריה פיון דצריף ליה דתקיעה בשופר אכן ז"א דכלל בידינו אין היקש למחצה ולכן כפל בזה להשמיענו דגילף בזה כאלו נכתב ההיקש לדבר זה לבד.

וברייתא זו נשנה בת"כ פ' אמור ונכפלה בפ' בהר ובירושלמי ר"ה פ"ג נשנה בשינוי לשון ע"ש: שם הקישא לא צריף: הבעל המאור וכן הריטב"א פי' רשו דה"ק דאי מהקישא לא ידענו רק דשנים של ר"ה צריכים לתקוע גם ביוה"כ של יובל ואפתי לא שמענו דצריף שלשה בזה ובזה לכן צריף גז"ש וסיים הבעה"מ ורבינו שלמה פי'רש פן ונראה דחסר תיבת לא וצ"ל לא פי' פן והנה הט"א פי'רש ג"כ הכי (ולא ראה הבעל המאור) והקשה על פי' רש"י שפיון שהכל יכול לילף בין בהיקש בין בגז"ש מ"ש דלענין שופר ולפני' ולאחרי' נקט דרשה דהיקש ולענין שצריף שלשה נקט גז"ש ועוד הקשה פיון דהכל יכול לילף בהיקש גז"ש ל"ל וקושא האחרונה הקשה גם הקרבן אהרן בת"כ פ' אמור והניח בקושא אכן לענ"ד קשה ג"כ לפי' הבעל המאור איפכא פיון דצריף גז"ש לדרשה דשלשה תרועות והקישא לא צריף לדרשות קמייתא למה נקטה הברייתא ההיקש כלל ועוד הקשה לי לפירושם דמהיקש לא ידענו רק שמה שנאמר בר"ה שתי תרועות הוא ג"כ ביובל מנ"ל לילף בגז"ש דצריף ג' בשניהם דמי עדיף גז"ש מהיקש שוב ראיתי שגם הפ"י הקשה פן ועוד ק"ל לפי' הכלל שכתב רש"י בכריתות (דף כ"ב ע"ב) שאין היקש ואין גז"ש למחצה לא שייף רק ללמוד בהיקש או בגז"ש פל הענינים של צד אחד על צד אחר ג"כ אבל לא שנלמוד זה מזה ע"ש שלכן מחק רש"י שם גרסת הגמרא שנראה ממנו דגם ללמוד זה מזה וזה מזה אמרין היקש וגז"ש א"כ מנ"ל ה"כ דבין ביובל ובין בר"ה צריף שלשה ולמילף זה מזה וזה מזה ולכן נלענ"ד די"ל דבאמת גם ה"כ לא ילפינו רק בחד צד דהיינו דע"י גז"ש ילפינו כאלו שתי תרועות של ר"ה פתובים אצל יובל וידענו ביובל ג' תרועות ואח"כ ילפינו בהיקש דכל מה דכתיב ביובל דהיינו שופר ופשוטה לפניה ולאחריה ושלשה תרועות שהכל ג"כ בר"ה פן משום אין היקש למחצה ולכן תרנוייהו צריכי היקש וגז"ש ומה דקאמר הקישא לא צריף אם לא בא ללמד רק על דצריף שופר ופשוטה לפניה ולאחריה דזה הוי אפשר לילף בגז"ש אבל אחר דנצרה גז"ש דצריף בכל א' ג' תרועות ילפינו השאר מהיקש ועיין בריטב"א: שם והאי תנא מיתי ליה בגז"ש ממדבר: האי תנא ג"כ אית ליה גז"ש דשביעי ושביעי דאל"כ מנ"ל דשני תרועות מדברי תורה אע"כ דילף ר"ה מיובל ויובל מר"ה ליתן זה בזה וכן פתבו התוס' לעיל (דף כ"ו) אלא דפליג אמתא דלעיל דילף פשוטה לפניה ולאחריה מוהעברת תעבירו ולי' לא משמע פן פדאמרינו למן אלא יליף ממדבר בגז"ש דתרועה ומפח זה פליג עוד בדבר שני אמתא דלעיל דלתנא דלעיל דמותר ג' תרועות ס"ל דכולם מן התורה ולהך תנא פיון דצריף גז"ש דתרועה לילף לר"ה פשוטה לפניה ולאחריה צריף חד תרועה להך גז"ש פיון דרק בר"ה מותר ובמדבר לא מותר ולכן לית ליה רק

ב' תרועות דאורניתא ואחד מדברי סופרים ולרשב"ן אמר ר' יונתן דצריף עוד חד תרועה לביום ולא בלילה ס"ל דרק אחד מן התורה וכינן דהך תנא לית ליה והעברת ותעבירו לפשוטה לפניה ולאחריה ע"כ ביובל יליף פן מר"ה בגז"ש דשביעי שביעי לאחר דילפינן בר"ה פן ממדבר בגז"ש דתרועה ועיין בפנ"י שתימה למה לא יליף פשוטה לפניה ולאחריה מנהעברת ותמהני דהא בפ"א אמרינן בסוגין דהך תנא לא משמע ליה ואח"כ פתב דצ"ל דס"ל להתוס' דלעיל דמה דקאמר לקמן דלא משמע ליה קאי אמתנא דמדבר אבל אי אפשר לומר פן דא"כ איך קאמר אי ביוה"כ יליף וכו' דהא ודאי יליף מיוה"כ ותמהני על תמיהתו הרי הך ואידך ביום ולא בלילה מנ"ל אי אפשר לפרש רק אמתנא דיליף ממדבר וא"כ אליבין הרי קאמר והעברת משמע ליה וכן נראה מפירוש רש"י ומה שהקשה הפ"י דא"כ איך קאמר אי ביוה"כ יליף עיין מה שכתבתי לקמן: שם אי ביום הפפורים יליף: הקשה היום תרועה הלא בלא זאת הוצרך לומר דביוה"כ יליף דאל"כ ב' תרועות מנ"ל הך חד פתיב בר"ה וחד ביוה"כ וע"כ דיליף ר"ה מיוה"כ ויוה"כ מר"ה וא"כ גילף נמי פשוטה דלפניה ודלאחריה והניח בצ"ע וכן הקשה ג"כ הפני יהושע והניח בצ"ע.

ולענ"ד י"ל דבאמת הוי מצי למימר ולטעמיה וכמו שתמצו התוס' בדוכתי טובא ועוד י"ל דאי לא הוי ילפינן לענין ביום ר"ה מיוה"כ הנה אפשר לומר דהך תנא דמדבר לעולם אית ליה דרשה דנהעברת תעבירו לפשוטה לפניה ומכ"מ לא יליף ר"ה מיוה"כ לענין זה דצריף הגז"ש דשביעי שביעי למילף ב' תרועות לזה וב' תרועות לזה פנין דדרשה זו משונה משאר גז"ש פדכתבין לעיל לא שייך בזה אין גז"ש למחצה ולא ילפינן ממנה רק דרשה זו אבל אחר שתיקן דביום ולא בלילה ג"כ יליף מגז"ש דר"ה מיוה"כ פריף א"כ פשוטה ולפניה נמי גילף.

שוב ראיתי בילקוט שהעתיק גמרא זו ושם לא פתיב הך לשון אי ביוה"כ יליף אלא פתיב סתם דפשוטה לפניה ולאחריה גם פן גילף מיום הפפורים: שם נפקא ליה מביום הפפורים: הך דלא פריף ואידך ל"ל יליף ג"כ מיוה"כ וביום למה לי די"ל דמלתא דאמי בגז"ש טרח וכתב ליה קרא פדמתרצינן בכמה מקומות.

וראיתי בט"א שהקשה דכין דר' יונתן ע"כ לית ליה גז"ש דשביעי למילף ר"ה מיובל א"כ פשוטה דלפניה ולאחריה ביובל מנ"ל וכתב דצ"ל ס"ל היף מתנא דיליף ממדבר דהוא דרש גז"ש דשביעי ותעבירו והעברת לא דרש לפשוטה לפניה ולאחריה ולר' יונתן אמרינן איפכא דגז"ש לית ליה ולכך אצטריף ביום ולא בלילה אבל והעברת דרש ביוה"כ לפשוטה.

ולענ"ד אי אפשר לומר פן דא"כ יקשה לר' יונתן מנ"ל תרועה בר"ה פנין דחד תרועה צריף לגז"ש וחד לביום ולא בלילה וע"כ דאצטריף לגופא וא"כ איך מנתר לגז"ש אע"כ דגם הוא ס"ל גז"ש דשביעי ויליף תרועה בר"ה מיובל ועוד קשה מה דאמר דר' יונתן דרש והעברת לפשוטה הרי הגמרא והעברת תעבירו לא משמע להו וכן פריף מה דרשי ביה הפל בלשון רבים משמע דקאי על שני תנאים דהך ברייתא על תנא קמא דיליף ממדבר ועל ר' יונתן.

אָמַנְם עפ"י מה שפֿתַבְתִּי ל"ק קוֹשֵׁית הט"א דלעולם הוּ תַנָּא דמַצְרִיף בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה ג"כ ס"ל גז"ש דשְׁבִיעֵי ומכ"מ קָאָמַר דְּאֵתִי קָרָא לְהֵכִי דְמַלְתָּא דְּאֵתִיא בַּגּוֹז"ש טַרַח וְכַתְּב לִיה קָרָא. אָכֵן א"ע נלענ"ד דְּאֵי אָפְשֵׁר לֹמַר פֿון עפ"י מה דְּאָמְרִינן בְּשַׁבַּת (דף קל"א) וְלַכְּתוּב רַחֲמָנָא בְּשׁוֹפֵר וְלִיתּוּ הַנֶּה וְלַגְמָרוּ מִיּוֹנֵה ע"ש וּלְפִי דְּבַרְיֵנוּ לֹא מַקְשָׁה מִיַּד דְּלִימָא דְּמַלְתָּא דְּאֵתִי בְּמָה מְצִינּוּ טַרַח וְכַתְּב קָרָא אָכֵן עַל פִּי מַה שְּׁפַתְבוּ הַתּוֹס' שֵׁם ד"ה נִפְקָא וְנ"ל וְרַבְּנָן סְבָרִי דְּלֹא שְׁיֵיף לְאֶקְשׁוּנֵי וְכו' וְזֶה בְּעֵשׂוֹר לַחֲדָשׁ עַכ"ל בְּלֹא"ה מְתוּרַצָּת קוֹשֵׁית הַטּוֹר אָכֵן דְּתַנָּא דְּגִלְיָה מִמְדָּבָר ס"ל ג"כ פְּרַבְּנָן דר"א וְלָכֵן לֹא יִלְיָף בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה מִיּוֹה"כ ור' יוֹנָתָן דְּהֵקָא ס"ל כר"א: שֵׁם אָף פֿאַן בְּחֻצוֹצְרוֹת.

הַתּוֹס' לַעֲלִיל (דף כ"ו) בְּאָרוּ קוֹשֵׁיא זֹו דֹּא ע"ג דְּהֵךְ תַּנָּא יִלְיָף ג"כ שְׁבִיעֵי שְׁבִיעֵי מִיּוֹה"כ מ"מ פְּרִיף מנ"ל דְּיִלְפִינן מִיּוֹבֵל דְּתַקִּיעָה בְּשׁוֹפֵר דְּלִמָּא יִלְפִינן מִמְדָּבָר דְּבַחֲצוֹצְרוֹת ע"ש. אָכֵן קִשָּׁה לְפִי מַה דְּאָמְרִינן בְּחֻגִיגָה (דף ו') דְּנִין דְּבָר הַנּוֹהֵג לְדוֹרוֹת מְדָבָר הַנּוֹהֵג לְדוֹרוֹת וְכו' וְא"כ הֵכִי נְמִי עֲדִיף לִילְיָף מִיּוֹבֵל דְּנוֹהֵג לְדוֹרוֹת וְלֹא מִמְדָּבָר דְּלֹא נוֹהֵג לְדוֹרוֹת וְא ע"ג דְּהֵתָם ב"ש קָאָמְרִי הֵכִי וּב"ה פְּלִיגִי מ"מ לֹא פְּלִיגִי רַק מְשׁוּם דְּנִיחָא לְהוּ לִילְיָף קָרְבֵן יָחִיד מְקָרְבֵן יָחִיד אָבֵל בְּלֹא"ה גַּם ב"ה מוֹדוּ דְּהֵכִי אָמְרִינן בְּמִנְחוֹת (דף י"ט) דְּלֹא יִלְפִינן דוֹרוֹת מְשַׁעָה רַק מְשׁוּם דְּתַנִּי קָרָא תְּרִיסַר זִמְנֵי פֿמוֹ שְּׁפַתְבוּ הַתּוֹס' שֵׁם וְא"ל דְּפְרִיף דְּלִילְיָף מִמְדָּבָר מְשׁוּם דְּבְלֹא"ה יִלְפִינן מִמְדָּבָר לְעַנְיָן לְפָנָיו וְלֹא חֲרָיו הָרִי גַּם מִיּוֹבֵל יִלְפִינן לְעַנְיָן מְנַן הַתַּקִּיעוֹת וְלְעַנְיָן בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה: שֵׁם דְּהֵדַר עֲבִיד תַּקִּיעָה וְתַרּוּעָה וְתַקִּיעָה: קִשָּׁה דֹּא"כ אֵיף קָאָמַר אֵיִתְקִינן ר"א בְּקֶסְרִי תִשְׂר"ת וְלָמָּה לֹא קָאָמַר דְּאֵתְקִינן ג"כ תִּשְׂר"ת וְתִר"ת וְהֵיךְ נלענ"ד דְּבִאָמַת ר"א לֹא אֵתְקִינן רַק תִּשְׂר"ת אָבֵל לְתִשְׂר"ת וְתִר"ת לֹא חֲיִישׁ וְכַמוֹ שְּׁפַתְב הָרִיטְב"א בְּשֵׁם ר"ת דְּקוֹשֵׁיּוֹת רַב עוֹרֵא וְרַבִּינָא אֵינָם רַק לר' יְהוּדָה דַּס"ל שְׂאִין לְהַפְסִיק פְּלֵל וְשְׁנִיחֹשׁ גַּם לְהָא דר' יְהוּדָה אָבֵל ר' אַבְּוֹה לֹא חֲיִישׁ לְזֶה אָמַנְם מִן הָרַאשׁוֹנִים לֹא מְשַׁמַּע פֿון אֵלָא הַפֵּל הֵיךְ תַּקְנַת ר"א וְכֵן מְשַׁמַּע מְלִשׁוֹן הַגְּמָרָא דְּקָאָמַר אֵלָא ר"א מֵאֵי אֵתְקִינן וְכו' וְלָכֵן לֹא יִדְעִיתִי לָמָּה הַזְּפִיר בְּהַתְקִינן ר' אַבְּוֹה רַק תִּשְׂר"ת וְלֹא ג"כ תִּשְׂר"ת וְתִר"ת: שֵׁם וְדִלְמָא גְּנוּחֵי הָנוּ: הָא דְּמַקְדִּים קוֹשֵׁיא דְּלִמָּא יִלּוּלֵי הָנוּ לְהֵךְ קוֹשֵׁיא י"ל פֿינן דְּלִפִּי מַה דְּמַסְקִינן לַעֲלִיל מִתְּנִיתָן ס"ל דְּתַרּוּעָה יִלּוּלֵי הָנוּ וְכַרְיִיתָא ס"ל דְּגְנוּחֵי הָנוּ לָכֵן מַקְדִּים הַקּוֹשֵׁיא דְּלִמָּא מִתְּנִיתָן אֵמַת לְהַקּוֹשֵׁיא דְּלִמָּא הַכְּרִייתָא אֵמַת אָבֵל מְרַש"י נְרָאָה שְׁלַפְנִיּוֹ הַגְּרָסָא שְׁהוֹקְדָם קוֹשֵׁיא דְּגְנוּחֵי גְּנוּחֵי לְקוֹשֵׁיא דְּיִלּוּלֵי וְלָזֶה יֵשׁ לִיתָן טַעַם מְשׁוּם דְּכַרְיִישׁא גְּנוּחֵי וְהֵדַר יִלּוּל וְלָזֶה גַּם אָנוּ מַקְדִּימִין סְדֵר תִּשְׂר"ת לְסְדֵר תִּר"ת: שֵׁם בְּתוֹס' ד"ה נְעַבְרִיָּה.

פִּי שְׂאִיחְזוֹנוּ בְּיָדוֹ וְיִתְקַע: לֹא הַבְּנֵיתִי אֵיף יִפְוֹרֵשׁ עפ"י פִּי זֶה מַה דְּאָמְרִינן לֹא מְצִית אֵמַרַת וְכו' אָף פֿאַן בְּקוֹל דְּאֵיף מְמוֹעֵט בְּזֶה שְׁלֹא יִאֲחַזְנוּ בְּיָדוֹ וְיִתְקַע וְהַתּוֹס' לֹא פְּתַבוּ רַק שְׁפִי הַקּוֹנְטֵרַס עֵיקָר וְלֹא שְׁלֹא שְׁיֵיף פִּי זֶה פְּלֵל: שֵׁם ע"ב בְּגְמָרָא תַּנָּא נְמִי הֵכִי: הַט"א הַקִּשָּׁה אֵיף שְׁיֵיף תַּנָּא נְמִי הֵכִי בְּדָבָר שְׁהוּא פְּלוֹגְמָא דְּתַנָּאֵי דְּבַמְגִילָה (דף י"ח) פְּלִיגִי תַּנָּאֵי בְּהֵכִי אִם שְׁהָה לְגַמּוֹר אֵת כְּוֹלָה אִם חוֹזֵר לְרֹאשׁ וְלַעֲנ"ד י"ל פֿינן דְּבִסְנִפָה (דף נ"ד) אָמַר רַב פְּהֵנָא אֵין בֵּין תַּקִּיעָה תְּרּוּעָה וְתַקִּיעָה וְלֹא פְּלוּם וְאָמְרִינן שֵׁם לְאֶפּוֹקֵי מְדַר' יוֹחֲנָן דְּאָמַר שְׁמַע ט' תַּקִּיעוֹת בְּט' שְׁעוֹת בַּיּוֹם יֵצֵא וּלְפִי מַה דְּאָמְרִינן שֵׁם רַב פְּהֵנָא ס"ל כר' יְהוּדָה דַּס"ל דְּתַקִּיעָה תְּרּוּעָה תַּקִּיעָה אַחַת הוּא וְאָסוּר לְהַפְסִיק בִּינֵיהֶם וּלְפ"ז ר' יוֹחֲנָן ע"כ דַּס"ל פְּרַבְּנָן דר' יְהוּדָה וְס"ל ג"כ כַּת"ק דר' מְנָא דְּבַהַפְסִיק א"צ לְחוֹזֵר לְרֹאשׁ וְלָכֵן שְׁפִיר קָאָמַר

תנאי נמי הכי דאיפא תנא דס"ל כר' יוחנן דס"ל כהני ב' תנאי: שם ע"ב בגמרא ושל יוה"כ מעפבות: התוס' לעיל (דף ל"ג) הוציאו מפירוש רש"י שמפרש שהתקיעות מעפבות את הברכות והברכות את התקיעות והקשו עליו ממה דתנו מי שפירף ואח"כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע ג"פ הרי דלא מעפבין זא"ז וכן הקשו ממה דתנאי לקמן שתי עירות באחת תוקעין וכו' דג"כ מוכח דאין מעפבין זא"ז ולכן פירשו דקאי אתקיעות לעצמו שמעפבין וכן הברכות לעצמן מעפבין זא"ז וכן פתבו הרא"ש והר"ן וביום תרועה נדחק ליישב ואפילו בדוחק לא יישוב רק הקושיא ממי שפירף דמפרש שאיירי שלא כדיו וזה נדאי דוחק והקושיא מברייטא דב' עירות לא יישוב כלל.

ולענ"ד י"ל דגם בברייטא יש לדקדק פיון דרועה להשמיענו דמלכיות זכרונות ושופרות מעפבין זא"ז למה מיימי ברייטא דלעיל (דף ט"ז) אמר הקב"ה אמרו לפני וכו' דאיירי באמירה דהיינו בברכות ולא מיימי ג"כ ברייטא דלעיל (דף ל"ב) זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות וכו' לפרש טעם למה תקיעות מלכיות זכרונות ושופרות מעפבין זא"ז ולכן י"ל דבאמת שתקיעות מעפבות זא"ז לא רצה הברייטא להשמיענו דזה פשיטא פיון דהתורה צותה יחד שלשתן מצוה אחת הם.

אבל הברייטא רצתה להשמיענו דהברכות מעפבות את התקיעות דאמר הקב"ה אמרו לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות ולכן התקיעות צריכות להברכות להיוותן מצוה פתקנה אבל הברכות במקום שאין לו שופר לא נתעפבו ע"י התקיעות דרק לצד אחד יש עיפוב דהברכות מעפבות את התקיעות וכלשון הברייטא לקמן פשהו שומען על סדר הברכות ולא אמר ג"כ איפא פשהו מברך על סדר התקיעות אלמא דרק הברכות מעפבות את התקיעות אבל איפא לא וגם מוכח מברייטא דלקמן דעפוב זה הוא דוקא בחר עיר דהיינו בצבור אבל ביחיד לא פדאמר אבל שלא בחר עיר שומען על הסדר ולא על סדר הברכות ולכן לא קשה ממי שפירף ואח"כ נתמנה לו די"ל דאיירי ביחיד ועוד דאם אין לו שופר מ"מ יכול לברך וגם מוכח מברייטא דב' עירות לא קשה די"ל דמקום שתוקעין לא הנה בחר עיר ושם תוקעין בלא סדר ברכות ומקום שמברכין אעפ"י שזה ע"כ בצבור הוא דיחיד אינו יכול להוציא מ"מ ל"ק דתקיעות אין מעפבות את הברכות.

ועיין בה' שופר סוף פ"ד ששם הראב"ד השיג על הרמב"ם וכפי הנראה ס"ל ג"כ פשיטת רש"י דכאן ועל פי דברינו א"ש מה דקאמר של ר"ה ושל יוה"כ מעפבות ולא קאמר מעפבות זו את זו כמו שאמר באין מעפבות דרישא דבאין מעפבות באמת לא הברכות מעפבות את התקיעות ולא התקיעות מעפבות את הברכות ולכן נקט רש"י גם הך צד אין מעפבות אם בירף ולא תקע אבל לענין מעפבות רק חז צד מעפב: שם והא ספק: רש"י פי' דהספק הוא שמא כבר הלכו לביתם ובזה שפיר שייך באחד תוקעין שנדאי הוא שתוקעים אבל הרמב"ם בחרבורו כתב ספק שימצא שם תוקע ולפ"ז קשה איך קאמר בלשון נדאי באחד תוקעים ויש לומר דהוא מפרש כמו שכתב הריטב"א שבשנים שעברו תוקעין שם והספק הוא אם גם בשנה זו יתקעו: שם בתוס' ד"ה מתשעה.

ונראה לקיים גרסת הספרים: מזה לכאורה קושיא על רש"י דאיך כתב דמתרי גברי משתמע פיון שלא שמע על הסדר אבל יש ליישב שיטת רש"י עפ"י מה שכתב הריטב"א וז"ל וכשאמר מט' בני אדם לא יצא היינו אעפ"י ששמען כסדר אלא שהיה שומע

התקיעות או התרועות מט' בני אדם והיו קולות הרבה ביחד וכן פירש רש"י ז"ל ולא נהירא דא"כ ל"ל למינקט מט' בני אדם אפילו מב' וג' נמי.

עוד דהא משמע דלא יצא פלל ואמאי ליפוק ידי סימן אחד מיהת דהא קיי"ל דתרי קלי משתמעו בשופר ומגילה דאיירי בתביבא ליה יהיב דעתיה ושמע אלא ודאי פדאמרון עכ"ל. הרי דהריטב"א מפרש פנונת רש"י שמפרש הגירסא דלא יצא ששמע הט' תקיעות פסדרן רק שהרבה תקעו תקיעות יחד והרבה תקעו תרועות יחד ובזה קאמר דלא יצא ועל זה הקשה רש"י למה לא יצא הרי תרי קלי מתרי גברי משתמעו ולכן מחק הגירסא לא יצא: שם ד"ה לדידי.

אע"ג דפליגי עלי' רב ושמואל: לא תרנונייהו פליגי דלשני לשונות דמייתי שם לא פליגי רק רב או שמואל וכונת התוס' דנגד כל אחד מהם הלכה כר"י: שם בא"ד. ושותקים עד שיגמור זולתות: הפ"י הקשה דמשום הפסק אין קפידיא דשומע פעונה והוי פאלו אומרים בעצמם הזולתות אבל יותר יש לתמונה למה לא הקשו התוס' מטעם שבמקום שאמרו לקצר אין רשאי להאריך וכמו שכתב הטור סי' ס"ח דמטעם זה יש למנוע לאמרו והניח דברי התוס' בצ"ע.

ולענ"ד לק"מ שפפי הנראה הנה חילוק במנהג אמירת הזולתות ופיוטים בין ימי התוס' לימי הטור שהתוס' פתבו דהש"ץ אומר והצבור שותקים וכפי הנראה מהטור בימיו כל הצבור אמרו הפיוטים עם ש"ץ וכן נראה מההרי"ל שהביא הדרכי משה שם שהקפיד על הבחורים שלמדו בשעה שאמרו הקהל קרובין והם לא שמו לבם לומר אותם ולכן פשאומרים כל הקהל הפיוטים שיניף הקפידיא מאין רשאי להאריך אבל לפי המנהג בימי התוס' שרק ש"ץ אומר הזולתות אין קפידיא בזה על הקהל רק על ש"ץ.

ולכן ניחא להו להתוס' מה שקשה בזה על הצבור גם בלא"ה פכר כתב הטור שם בשם הראב"ד והר"ת שאין קפידיא משום אין רשאי להאריך ומה שהקשה הפ"י הרי שומע פעונה ואין פאן הפסק ידוע שאין כל הצבור שומעים להיותם פעונים והרי הטור הקפיד שיהיה סבה לשיחה בטילה כש"כ שיש לחוש להפסק כשלא ישמעו: שם דף ל"ה ע"א בגמרא פינן שאמר ובתורתך פתוב לאמר: בזה יש ב' פירושים כמו שהביא רש"י דלפני רבותיו קאי על מלכיות זכרונות ושופרות ולפני עצמו קאי אפסוקי מוסף והרמב"ם בהל' תפלה הביא על פסוקי מוסף ובה' שופר הביא פן על פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות דאם לא אמרם אלא אמר פפתוב בתורתך יצא והלח"מ הקשה היאך מופי שטרך לבי תרי והי"ת פתב דהרמב"ם מפרש דעל שניהם קאי רק שהקשה למה במלכיות זכרונות ושופרות צריך לומר עכ"פ פסוק א' של תורה ובמוספים ל"צ אמנם העיקר קושיא על פי' זה הוא מה שהקשה רש"י הרי גם לריב"נ צ"ל עכ"פ אחד אחד מפולן ולכן הפי' העיקר כמו שהביא הרמב"ן פירוש הגאונים דאם אמר תחת פסוק שבתורה ובתורתך פתוב לאמר ותחת פסוק של גביאים פתוב ב' פסוקי מוסף ובה' שופר הביא פן על פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות דאם לא אמרם אלא אמר פפתוב בתורתך יצא והלח"מ הקשה היאך מופי שטרך לבי תרי והי"ת פתב דהרמב"ם מפרש דעל שניהם קאי רק שהקשה למה במלכיות זכרונות ושופרות צריך לומר עכ"פ פסוק א' של תורה ובמוספים ל"צ אמנם העיקר קושיא על פי' זה הוא מה שהקשה רש"י הרי גם לריב"נ צ"ל עכ"פ אחד אחד מפולן ולכן הפי' העיקר כמו שהביא הרמב"ן פירוש הגאונים דאם אמר תחת פסוק שבתורה ובתורתך פתוב לאמר ותחת פסוק של גביאים פתוב ב' פסוקי מוסף ובה' שופר הביא פן על פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות דאם לא אמרם אלא אמר פפתוב בתורתך יצא והרמב"ם הביא ג"כ פירוש זה אלא שהקשה עליו הרי ריב"נ רק בדיעבד קאמר דיצא באחד אחד אבל לכתחלה עשרה צריך ותירץ דכל שאינו בקי הרי זה בדיעבד אלא שהקשה הרי ר"ג ורבנן בבקי פליגי והניח בצ"ע ולא הבנתי הרי קאמר אילימא משום דנפיש קראי

(א"כ הפל אינם בקיאים) האמר ר"ח א"ר וכו' הרי דלענן שאינו בקי בפסוקים איירי וּשְׁפִיר הָוֵי כְּדַעְבָּד: שם לא פטר ר"ג אלא עם שבשדות: לפ"ז לא פליגי ר"ג ורבנן אלא אם ש"ץ מוציא עם שבשדות הבקיאים דאינו בקי גם לרבנן מוציא בין בשדה בין בעיר ובקי בעיר גם לר"ג אינו מוציא אכן לפי"ז יש לתמוה מה הקשו רבנן לר"ג בברייתא דלעיל לדבריה למה ציבור מתפללים בלחש הרי הבקיאים גם לר"ג צריכים להתפלל וכבר הרגישו המפרשים בזה ולענ"ד יש לומר דרש"י כתב על למה ציבור מתפללים בלחש ומה בעי בזה ולענ"ד בזה רצה לתרץ קושיא זו דהכי הקשו חכמים לר"ג בשלמא לדידן דאין ש"ץ מוציא רק לאינו בקי א"ש דהציבור הבקיאים מתפללים בלחש שהיא תפלה לבקיאים וש"ץ מתפלל בשביל אינם בקיאים אבל לדידה דהש"ץ מתפלל גם לבקיאים שבשדות עם אינם בקיאים א"כ למה מתפללים ציבור הבקיאים בלחש דהשתא יש חילוק בין תפלת הבקיאים עצמם דקצת מתפללים בלחש וקצת ע"י ש"ץ ותפללו כולם עם הש"ץ בקול דהשתא אין אגודה אגודה בתפלתם ועל זה השיב שמתפללים בלחש כדי שיסדר ש"ץ את תפלתו: שם אבל בעיר לא: זה סיום המסכתא ומתחלת באחד בניסן ר"ה למלכים ומפרש בגמרא מ"ט מקיש מלכות שלמה ליציאת מצרים מה יציאת מצרים מניסן מנינן אף מלכות שלמה ושם (דף ח') אמרינן כי חוק לישראל הוא מלמד שישלאל נכנסין תחלה לדין ויליף מלעשות משפט עבדו ומשפט עמו דמלך וציבור מלך נכנס תחלה ובזה א"ש דאמקש מלכות שלמה ליציאת ישראל בכלל הם בגדר מלך נגד האומות שהם ציבור וכן כתב רש"י בויגש ע"פ המדרש בעשו פתיב את כל נפשות ביתו לשון רבים וביעקב פתיב כל הנפש לבית יעקב משום דישלאל נאחדים כאלו הם גוף אחד ובזה יש ליתן טעם איהו ש"ץ מוציא עם שבשדות דפיו פניהם ומחשבתו כמחשבתם דהם כנפש אחד עם כל אחד מישלאל וראיה לזה שהרי אחד בניסן ר"ה למלכים דאמקש מלכות שלמה ליציאת מופני דביציאת נעשו ישראל גוי אחד להקב"ה כמו מלך ובזה נעוץ סוף המסכת לתחלתה: